
TRETI KNIHA POVIDEK
A ČRT

SVATOPLUK ČECH:

TŘETÍ KNIHA POVÍDEK A ČR

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIH
V PRAZE.

SEBRANÉ SPISY

SVATOPLUKA ČECHA.

DÍL XV.

TŘETÍ KNIHA POVÍDEK A ČRT.

V PRAZE.

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC.

1904.

TŘETÍ KNIHA POVÍDEK A ČRT.

Tiskem »Unie« v Praze.

Ubohý věřitel.

(»Národní Listy« 1880.)

Romány a novelly líčívají nám zhusta trampoty „ubohých“ dlužníků, stíhaných „krutými“ věřiteli, při čemž naklońují z pravidla všechnu sympatii a soustrast čtenářstva na stranu dlužníků, věřitele pak odívají podobou krvežíznivých šelem, hodných nenávisti a opovržení. A přece troufám si tvrditi, že bývají přečasto věřitelé mnohem spíše hodni našeho soucitu, než protežovaní dlužníci. Spisovatelé počínají si v té věci zkrátka strannicky — nevím, z jakých důvodů.

Byv zaměstnán po delší čas v advokátní kanceláři, nahlédl jsem hlouběji do života věřitelův, a zváživ slasti i strasti jeho proti sobě, nabyl jsem přesvědčení, že je povolání dlužníků v celku mnohem příjemnější a pohodlnější, než povolání jejich t. zv. odíratelů.

Uvedu jeden příklad. Jedním z nejpilnějších navštěvovatelů naší kanceláře byl pan Klopota. Poznávali jsme ho již podle zaklepání. Ozvalo se jemné a přece naléhavé zaťukání, kteréž bylo opakováno

*

Ubohý věřitel.

(»Národní Listy« 1880.)

Romány a novelly líčívají nám zhusta trampoty „ubohých" dlužníků, stíhaných „krutými" věřiteli, při čemž nakloňují z pravidla všechnu sympatii a soustrast čtenářstva na stranu dlužníků, věřitele pak odívají podobou krvežíznivých šelem, hodných nenávisti a opovržení. A přece troufám si tvrditi, že bývají přečasto věřitelé mnohem spíše hodni našeho soucitu, než protežovaní dlužníci. Spisovatelé počínají si v té věci zkrátka strannicky — nevím, z jakých důvodů.

Byv zaměstnán po delší čas v advokátní kanceláři, nahlédl jsem hlouběji do života věřitelův, a zváživ slasti i strasti jeho proti sobě, nabyl jsem přesvědčení, že je povolání dlužníků v celku mnohem příjemnější a pohodlnější, než povolání jejich t. zv. odíratelů.

Uvedu jeden příklad. Jedním z nejpilnějších navštěvovatelů naší kanceláře byl pan Klopota. Poznávali jsme ho již podle zaklepání. Ozvalo se jemné a přece naléhavé zaťukání, kteréž bylo opakováno

*

potud, pokud jsme ostýchavého hosta důrazně ku vstoupení nepovzbudili. Na to rozesmekly se lehce dvéře a zrakům našim objevil se ryšavý svršek hluboko skloněné hlavy. Jako duch vklouzl pan Klopota do kanceláře, zavřel dvéře s úzkostlivou opatrností, aby neučinil žádného šramotu, postavil hůl obezřele do kouta a zašeptav uctivý pozdrav, bral se po špičkách, se zatajeným dechem k nejzadnější z židlic pro čekající klienty určených. Tam sedal trpělivě a skromně, bez pohnutí, přitiskuje kostnatýma rukama střechu obstárlého klobouku na přitažená kolena a skláněje k prsům pokorně hlavu s šafránově žlutou, hladce na lebku přilehající parukou. Na hubeném jeho obličeji složena byla zbytečná kůže, jejíž — nevím ani, zdali spíše zažloutlá nebo začervenalá — pihovatá pleť s barvou paruky harmonicky splývala, v množství rozmanitých záhybův a vrásek, kteréž se kupily zejmena hustě kolem velikých, ale obyčejně polopřivřených očí zelenavé barvy a plachého výrazu. Tenké rty velikých jeho úst bývaly obyčejně pevně sevřeny; mluvíval velmi opatrně a nezvučný, šeplavý jeho hlas přirovnal bych nejraději k šelestění suchého lupení. Když jsem se již o zevnějšku pana Klopoty tak rozepsal, musím ještě dodati, že nosil dlouhý, pečlivě zapjatý hřebíčkový kabát, na krku volně zavázaný barevný šátek a na nohou neforemné, ale důkladné boty.

Přiznávám se, že na mne učinil při prvním setkání dojem podařeného lichváře, v jehož přívětivých vráskách se skrývá notná dávka úskočnosti a jehož těsně zapjatý kabát chrání sobecké srdce před všelikým útokem lepších citů. Křivdil jsem mu rozhodně.

Pan Klopota měl jedinou právní záležitost. Nebyla nijak zapletená. Fascikul jeho obsahoval pod ozdobným nápisem „Klopota contra Fučík" pouze žalobu na jmenovaného odpůrce pro třicet a několik zlatých a krejcarů s příslušenstvím, dále kontumační rozsudek a žádosti exekuční vedle množství dopisů. A přece těšil se řečený fascikul dosti slušnému embonpointu. Příčina zjevu toho vězela v úhořovité věru povaze stíhaného dlužníka, který se nám dovedl vysmeknouti pokaždé, kdykoliv jsme se domnívali, že ho již již svíráme železnými prsty.

Nedostalo se mi cti, abych byl osobně poznal pana Fučíka, ale myslím, že jsem si o něm učinil z obsahu fascikulu a z poznámek pana Klopoty představu dosti správnou. Z jednoho sežloutlého zájemního protokolu, který ležel při aktech této záležitosti, seznal jsem především, že tvoří nápadný rys jeho povahy přímo cynické pohrdání statky vezdejšími a každým, byť sebe obyčejnějším pohodlím života. Pravil-li jsem, že byl protokol onen sežloutlý, nepodlehl jsem pouhé libůstce mnohých spisovatelův, u kterých musí být každá listina sežloutlá; povstalť dotčený protokol v dávno minulé době, v útlém dětství fascikulu „Klopota contra Fučík", a sežloutl mimo to ustavičným stykem s rukama pana Klopoty, který jej při každé návštěvě kanceláře znovu pročítal, bezpochyby v bláhové naději, že se mezi obšírnou jeho hlavou a patou snad přece něco zabaveného ukrývá.

Spisy za protokolem tím následující přesvědčily mne dále, že je pan Fučík povaha velmi mnohostranná a těkavá, pravý Proteus. V době zbytečného sepsání zájemního protokolu byl zaměstnán v nějakém podřízeném státním úřadě; po nezdaru první exe-

kuce obrátili jsme zřetel na jeho služební postavení, a po marném upomínání a hrození domáhali jsme se zaplacení skandálem v úřední jeho místnosti, denunciací u jeho představených a jinými přiměřenými a slušnými prostředky; ale jediný výsledek byl ten, že pan Fučík úřad svůj ztratil a teprve po delší době jiného místa u nějaké dráhy se domohl. Tam opakovalo se to samé, s tím toliko rozdílem, že pan Fučík na nějakou dobu s obzoru našeho úplně zmizel. Pan Klopota běhal a pátral — dlouho nadarmo. Konečně objevil se jednou se zářícím obličejem a se zprávou, že vypátral uprchlíka v jednom venkovském městě, kde je mundantem v advokátní kanceláři. Podali jsme bez prodlení žádost za dodateční zájem, ale došlo nás vyrozumění, že exekuce vykonána býti nemohla, poněvadž exekut z města — nepovědomo kam — se odstěhoval. Nastalo nové hledání a pátrání, a po nějakém čase objevil se pan Klopota znovu s obličejem zářícím a — — avšak nebudu vás nuditi stálým opakováním suchopárných podrobností. Pan Fučík oddal se zkrátka romantickému žití kočovnickému. Objevoval se tu v té, tu v oné krajině, někdy bez určitého zaměstnání, jindy co diurnista, agent, kočující herec, učitel hry na citeru — byltˇ dle tvrzení pana Klopoty člověkem mnohých a pěkných schopností — a nežli jsme nové kroky proti němu podniknouti mohli, strhával obyčejně přes noc svou kočovnickou jurtu a hrál si s ubohým věřitelem dále unavující hru na schovávanou. Ale tento neztrácel trpělivosti; s podivuhodnou houževnatostí stopoval těkavého dlužníka a pečoval horlivě o to, aby fascikul „Klopota contra Fučík“ ve svém vzrůstu neochaboval.

Časem podařilo se nám přece zastihnouti Fučíka výkonem exekuce, ale protokol o ní sepsaný býval důstojným bratrem sežloutlé listiny, vám již povědomé. Poněvadž se věřitel domníval, že je příčinou toho nějaký protizákonný vliv protřelého dlužníka na soudní vykonavatele, vydal se jednou k vykonání dodatečného zájmu osobně na cestu do vzdáleného městečka v malebném zákoutí Šumavy, kde prý Fučík u nějaké bohaté vdovy stan svůj rozbil a soukromým vyučováním jejích dítek se živil; za několik dní vrátil se pan Klopota z půvabného toho výletu, maje za kloboukem haluzku kosodřeviny a na prstu třpytivý prsten, kterýž dlužníkovi odňal a jehož cena později znalci na padesát krejcarů odhadnuta byla. Kromě toho prstenu vynesla mu nákladná ona cesta velmi rozsáhlý spor s bohatou vdovou, kterýž skončil vyloučením všech v bytě Fučíkově nesprávně prý zabavených a jí prý náležitých věcí ze zájemního protokolu.

Ale ani toto intermezzo neodstrašilo vytrvalého věřitele. Platil chutě dále značné útraty marných soudních kroků; ale při tom scházel jaksi, tváře jeho vpadaly hlouběji, přívětivé vrásky se množily, hřebíčkový jeho kabát blednul a v botách jevily se povážlivé rozsedliny. Jen v plachých jeho očích kmitala se časem jiskra nezlomené odvahy a naděje: před nimi vznášela se stále představa ukrutného dlužníka, a kdykoli sebou sevřené jeho rty pohnuly, zdálo se na nich zachvívati osudné jméno „Fučík".

Zatím začal se toulavý dlužník od pozorovací stanice věřitelovy povážlivě vzdalovati. Orlí zrak pana Klopoty dostřehl ho ještě v Lublani, v Terstu, ale pak zmizel mu úplně a na dlouhou, dlouhou do-

bu. V čase tom jevil pan Klopota střídavě zimniční nepokoj a hlubokou sklíčenost. Jednou však vešel s patrným rozčilením do kanceláře — rty jeho se třásly — Fučík prý mu psal z Bombaje — na doklad ukazoval poštovní známku psaní — že hledá ve Východní Indii diamanty a že mu z výtěžku prvního nálezu dluh se vším všudy zaplatí...

Nemohli jsme se ubrániti hlučné veselosti, která pana Klopotu do patrných rozpaků uvedla. Přece však vykoktal po chvíli otázku, zdali by se snad nemohlo něco skrze konsulát...

„Ah, kdež bychom jej dostihli!“ pravil smějící se chef. „Koná bezpochyby cestu kolem světa.“

Pan Klopota nevzdával se přes to naděje. Po dvou letech vešel k nám jednou nad obyčej kvapně a ve tváři jeho četli jsme důležitou novinu.

„Snad se vrátil Fučík?“ zvolal mu chef v ústrety.

„Ba vrátil,“ šeptal nešťastný věřitel s uzardělým obličejem. „Včera zaklepal někdo na mé dvéře — vyhlédl jsem — přede mnou stojí spustlá podoba, oděná ve špinavé cáry. — Byl to Fučík. Koráb prý se stroskotal — diamanty utonuly. — Nemá prý žádného známého, na kterého by se v nouzi své obrátil — zdali bych prý mu nemohl poskytnouti skrovnou peněžitou pomoc nebo alespoň nějaký starý kabát...“

Na břehu mořském.

(»Národní Listy« 1880.)

Nil admirari! Kam lze pohrdlivá tato slova působivěji napsati, než do bílého písku pobřeží, přede tváří velebného moře! Tolik pěvců kořilo se v nadšeném zanícení jeho majestátu a hle! já zde sedím poprvé před ním, hledím vnímavě na široširé jeho vodstvo, ale křídlo nadšení nedotýká se skrání mých. Pravda, hledím s myslí vzrušenou na tu obrovskou spoustu vod, snoubící se v mizivé dálce s blankytem, na ty zelenavé, táhlé vlny, valící se odměřeně ku břehu a vroubící písek jeho pěnou jako sněžnou sobolinou, naslouchám s tajemnou rozkoší jednotvárnému jejich šumění – ale jak daleko jest od těchto pocitů k úchvatnému dojmu, který jsem očekával!

Ztráviv asi čtvrt hodinky pohlížením do dálky mořské, na hru nejbližších vln, na starý člun, odpočívající v písku opodál, a na vlašského rybáka, snícího líně ve stínu jeho, zdvihl jsem bezděky hůl a napsal do bílého pobřežního písku mohutnými literami ono pohrdlivé: „Nil admirari!“

V tom vyrušil mne ze snění lehký šustot. Obrátiv se, spatřil jsem za sebou sličnou dívku, nachý-

lenou lehce do předu a hrozící prstem na zad. Patrně spatřila mne píšícího holí do písku a přikradla se zvědavě, napomínajíc zároveň mlčky kohosi, aby mne šramotem ze psaní nevyrušoval.

Byl jsem nenadálým tímto zjevem mocně překvapen. Obličej nade mnou sehnutý byl vskutku velmi krásný. Prošel jsem před tím hodný kus Italie a viděl dosti krasavic, které mne přesvědčily, že chvalozpěvy na půvab Vlašek nejsou bez podstaty; ale bělostný ovál, který se zde probíral z lesklých černých vln bohatého vlasu, s tím párem zářících očí pod jemnými řasami, třpytícími se na slunci kovovým leskem, s tím kouzlem jaré svěžesti v ušlechtilých rysech — pomátl mne nadobro. K tomu ta graciósně nachýlená postava nevšední leposti, ten vkusný oděv, objímající volně spanilé tělo a věznící pod sněhem drahocenných krajek dvé lehce nastíněných, opojných ňader . . .!

Povstav s pobřežního balvanu, na němž jsem byl odpočíval, zakoktal jsem zdvořilý vlaský pozdrav.

„Odpusťte, pane, že jsem vás vyrušila," omlouvala se ona s úsměvem. „Ale proč píšete taková divná slova — sem na obrubu velebného moře. Nil admirari! Co značí právě zde ten Horácův výrok, nad nímž se kdysi tak božsky krásně rozhorlil veliký Byron? Musíte mi to vysvětliti. Dovolíte, abych k vám na chvilku přisedla. — Beppo, nech mi zde sedadlo a provoď pána na obyčejné místo."

Při těch slovech pospíšila několik kroků na zad. Stál tam starý sluha, držící pod paždím dvě elegantní lehká skládací sedadla, a podporující druhým ramenem shrbeného pána, patrně otce této krasavice. Byl to člověk, jehož stáří by byl sotva kdo

přesně uhodl. Vysoká jeho postava vypadala jakoby zlomena; levá noha jeho byla schromena a na této straně užíval za podporu silné vycpané berle. Obočí a vlasy měl havraní, ale vous již téměř úplně bílý. Nesouměrný, skorem ohyzdný obličej byl osmáhlý a zvraštělý a semknutá víčka očí svědčila, že je slepcem.

Sluha podal dívce jedno z obou sedadel a vedl slepého otce jejího zvolna dále na pobřeží.

Krasavice postavila vedle balvanu sedadlo a vybídnuvši mne přívětivým pokynutím ruky, abych učinil po jejím příkladu, usadila se tváří k širému moři a pravila: „Ano, vysvětlete mi, pane, proč jste napsal tato slova zde, vůči velebné pláni mořské?"

„Vy znáte jejich smysl? U nás na severu nenašla byste latinskou gramatiku v žádném dívčím budoiru."

Krasavice usmála se jemně a pravila: „Však byste nenašel ani mezi nynějšími dcerami Latia mnoho latinářek. Já sama umím ostatně klassickou tuto řeč jen povrchně. Nechci se chlubiti, pravím-li, že jsem obdržela vychování tak pečlivé, jaké jen bohatá rodína jediné své dceři opatřiti může. Mimo jiné učil mne některým předmětům stařičký jeden abbé a toho obtěžovala jsem tak dlouho prosbami a lichocením, až se uvolil dávati mi občas přespočetnou hodinu v latině. Tolik na vysvětlenou s mé strany; avšak vysvětlete mi nyní vy nemístný nápis. Nil admirari! Nic vás tedy nedovede uchvátit, nic nedovede vzbuditi váš obdiv?"

„Před chvilkou ještě byl tento nápis opravdu výrazem mého smýšlení. Ale nyní se již k němu

nehlásím. U vašich krásných nohou jest vskutku nemístný — dovolte, abych jej smazal."

„Nikoli! Tak nechci s vámi mluviti, pane. Jsem nepřítelkyní podobných hluchých galanterií. Nechte mou osobu docela stranou a rcete: jsou tato slova zde skutečně vaším heslem?"

„Nuže, ano, přiznávám se k tomu. Napsal jsem tato slova nejen sem do písku moře, ale též do sněhu nebetyčných Alp, skvějících se nádherou večerní záplavy — —"

„Ah, jste tedy tak chladným ku krásám přírody?"

„Nikoli, nejsem k ní chladným. Její půvab mne rozehřívá, její velikost mne povznáší... Ale přece není nikdy míra mé rozkoše, mého obdivu daleko taková, jakou jsem si sliboval podle obrazů, kterými naplnili poetové mou hlavu. Literatura je duševním chlebem novověkého člověčenstva, ale ve chlebě tom vězí silná dávka hašiše, který naplňuje obraznost naši opojnými vidinami a jeví nám tento svět v báječných tvarech a barvách. Když pak opojení mizí a holá střízlivá skutečnost před nás předstupuje, odvracíme se sklamáni s poraněným srdcem —"

„Což za to může poesie? Vždyť není úkolem jejím, aby podávala bledou skutečnost, nýbrž aby ji ozlacovala pableskem nadzemských tušení..."

„Pravda. Nečiním ostatně poesii výčitky. Odůvodňuji a vysvětluji tím pouze své heslo. Chci hleděti vždy na svět a lidi střízlivým okem a očekávati od nich co nejméně. Tak se zajisté vyhnu nejlépe bolestnému zklamání. Lidé! Kde bych našel jen jednu z těch vznešených a krásných postav, jejichž davem oživují poetové svůj báječný svět —?"

„Rozhlédněte se po dějinách třeba jen posledního století a najdete jich tam, tuším, dosti."

„Ó, dějiny zůstávají vždy z valné části mythem. Nimbus, jímž ověnčuje historie hlavy svých hrdin, neoslňuje mne nikterak. Kdybychom vylovili některou takovou světlušku ze soumraku dějezpytu a prohlédli si ji z blízka, oč že bychom ji mnohdy odhodili s ošklivostí a opovržením."

„A nenašel jste nikdy ani mezi lidmi kolem sebe nikoho, na němž by byly utkvěly zraky vaše s obdivem?"

„Mnozí zaujali, oslnili, okouzlili mne skvělým duchem, rázností vůle, vřelostí citu, ale žádný neobjevil se mi celkem v takové podobě, aby byl vzbudil povahou svojí ve mně trvalý obdiv. Dříve nebo později nahlédl jsem do skrytých hlubin jejich bytostí, v tajné pružiny jejich jednání a našel tam ctižádost, ješitnost, ziskuchtivost, sobectví..."

„Ah, pak jsem šťastnější vás. Já jsem poznala člověka, k němuž vzhlížeti mohu s obdivem. Vizte jej tamo!"

Okázala při tom na slepce, jejž byl dovedl starý sluha na malý kamenitý výběžek pobřeží. Seděl tam bez pohnutí, tváří obrácen k moři, s odkrytou hlavou, na níž rozčechrával větřík mořský havraní kadeře.

Mlčel jsem překvapen. Ona pokračovala po chvilce: „Vidíte tamo člověka, který žil pro jedinou myšlenku: pro osvobození a sjednocení naší krásné Italie. Řeknete snad, že jsou vznešenější city než láska k rodné půdě, národu svému... Ale neupřete zajisté, že byl zápal jeho šlechetný. Jsouc malým děckem, viděla jsem ho, jak položiv celé bohatství

své na oltář vlasti, mlád a silen, s nadšeně planoucím okem kráčel na bojiště jako prostý dobrovolník. Zuřily boje po vlasti naší, on stával pokaždé v nejprudším jejich ohni... Po mnohých letech rozlehl se konečně jásot volného a sjednoceného národa od moře k moři, vojínové vraceli se v domovy své pokryti slávou, ozdobeni důstojnostmi, přivíjeli s radostně zářícím okem na srdce manželky, dítky, přátely své. A mezi nimi vrátil se on, bez důstojenství, zlomen a schromen, s okem navždy pohaslým, žebrák! Jemu neotevírala se žádná náruč vstříc, jemu nekynul přístav tiché domácnosti po bouřlivém žití — byltʼ žil jedině pro štěstí své otčiny a zapomněl na štěstí vlastní. Vlasť chystala mu za odměnu jen tmavý hrob, po temném bezradostném večeru života, jímž vodila slepce cizí najatá ruka..."

Chtěl jsem namítnouti, že nalezl nejsladší útěchu v ní, milostné dceři svojí, ale v tom ozvalo se s výběžku volání: „Clarino! Clarino!"

Krasavice zdvihla se spěšně a podávajíc mi ruku pravila: „Odpusťte, můj manžel mne volá."

„Jak že? Onen slepec — manžel váš?"

„Ano, můj muž. Onen výběžek jest oblíbeným jeho místečkem. Cítí rád vánek mořský na svých skráních, naslouchá rád šumění moře... Sedávám tu s ním někdy celé hodiny... Buďte s bohem!"

„Jen okamžik ještě posečkejte, milostpaní," zvolal jsem. zadržuje jemně ruku její. „Dovolte, abych před vašima očima zde smazal to chlubné „Nil admirari!" Na místě, kde stála noha vaše, byla by tato slova blasfemií."

Hodina s milionářem.

(»Květy« 1880.)

Před nějakým časem — (vypravoval jsem ondy v příjemné besídce z jerišských růží spanilé, ale bohužel zároveň duchaplné slečně Jarmile po ukončení jakéhos literárního sporu) — před nějakým časem jel jsem poštou do jednoho venkovského města. Miluji tento zastaralý způsob cestování, s nímž mizí nový kus poesie z našeho suchopárného věku. Miluji volnou jízdu pěknou krajinou, zajímavé příhody a styky na cestě, veselou trubku postiliona, „jenž veze v psaních hubičky a každou za milion“, miluji — — avšak zapomínám, slečno, že nejste přítelkyní podobných citu plných rozvláčností. Povím vám tedy suše svou příhodu.

Náklonnost má k poště byla v tomto případě špatně odměněna. Jednotvárná plochá krajina, jíž mne chrastivý povoz unášel, neměla za mák více půvabu, než katastrální její mapa. Za soudruha pak určil mi osud chlapisko, které spalo od rána do večera. Usnul jsem také.

Probudilo mne vrznutí dvířek. Dva noví cestující vstoupili do povozu a postilión zabouchl za nimi

dvířka. Jeli jsme dále. Jeden z oněch cestujících byl obstarožný holohlavý pán, jenž se vyznačoval chladnou nepohnutostí a přísnou uzavřeností. Zakalená skla jeho brejlí zastírala výraz oka a pevně sevřené rty řídily se patrně příslovím, že mluvení je stříbro, ale mlčení zlato.

Zcela opačný dojem činil soudruh jeho, hubený člověk prostředních let, s oblekem, který prozrazoval živější smysl pro malebnost, nežli pro pořádek. Hrál přímo čilostí, ba případněji řečeno — rtuťovitou těkavostí, která nepřála černým jeho očím, svalům jeho tváře, ba celému jeho tělu ani minutky poklidu. Při tom byl též velmi hovorný.

Co se týče vzájemného poměru obou mužů, zdálo se mně, jakoby starší nemluvný se nacházel v odvislém, podřízeném postavení k mladšímu; nasvědčovaly tomu uctivá jakás pozornost, kterou první druhému věnoval, a blahosklonná nenucenost, s jakou se druhý k prvnímu choval.

Holohlavý pán zadíval se oknem do krajiny. Soudruh jeho dal se do hovoru se mnou. Po několika obecných průpovědích o počasí, krajině a jízdě nastal v rozprávce naší zajímavý obrat.

Pozornost mou upoutala hůl, spočívající v klíně pohyblivého souseda. Byla to hůl z jakéhos červenavého dřeva, vyřezávaná na hořejším konci na způsob lidské hlavy s přepodivným, bizarrně se šklebícím obličejem. Věru, jen obraznost aztecká mohla vytvořiti takovou nestvůru.

Vztáhnuv ruku k holi, zvolal jsem: „Kde jste se, pane, dostal k této holi?“

„Hm, divíte se její bizarrnosti?“ usmál se majetník hole. „Ale pro mne jest tato hůl drahocennou

relikvií. S ní dostal se do mých rukou — milión."

Vytřeštil jsem naň oči. Po chvíli otázal jsem se, tuše ve slovech jeho nějaký žert: „Milión?"

„Nu, ano — milión. Okrouhlý milión našich peněz."

Bezděky odsedl jsem od něho a pohlížel naň upřeně v němém ustrnutí.

„Nu, což na mne hledíte," mluvil on s úsměvem dále. „Což je milión věcí tak hroznou a milionář báječným zvířetem? Pohleďte oknem; ta půda, již objímáte zrakem, představuje několik miliónů. Kolik milionářů napočítal byste jen v zemi naší, kolik ve světě! Vždyť přec neobklopuje milión hlavu svého majetníka nějakou oslepující gloriolou. Člověk jako člověk. Kdyby jel na mém místě král milionářů, Rothschild, nespatřil byste na něm, vyjímaje snad nos, také nic obzvláštního."

Po krátkém odmlčení pokračoval: „Snad se divíte, že nejedu v pozlacené ekypáži, že se s vámi dělím o tento obecný povoz? Neznáte dosud mé zásady. Ostatně — musím se vám přiznati — jsem posud nováčkem v milionářství. Jsou tomu teprve — Ale než začnu vypravovati dále, musím požádati tohoto pána, jehož obličej nejeví zajisté ani nejmenší náklonnosti ke lži neb neslušným žertům, aby dosvědčil pravdivost mých dosavadních slov. Jinak mohl byste snadno považovati to, co bude následovati, za nemotorně smyšlenou báchorku."

Soudruh jeho odvrátil se od okna a kývl mlčky lysou hlavou. Když na to neprůhledné brejle sňal a pod nimi zcela vážné a klidné oči se objevily, uvěřil jsem úplně.

Vážný pán posadil si opět brejle na nos a milionář pokračoval: „Jeden z mých strýců byl z útlého mládí ničemou. Jako hoch uprchl z domu otcovského, toulal se po světě, sloužil na několika korábech jakožto pomocník lodního kuchaře a důvěrný známý „devítiocasé kočky“ a dostal se po mnohém těkání na suchu i na moři až do Brasilie, kdež vstoupil do vojska. Jak vám známo, bydlí v pralesích brasilských mnohé kmeny indiánské, o nichž máme dosud jen kusé vědomosti. Chodí v rajské téměř nahotě a nevyšinuli se ještě nad prvotní stav člověčenstva. Ale poněvadž trpěli bílí osadníci jejich svéřepostí, nastavěla brasilská vláda po nejzazší obrubě vzdělaného území drobných tvrzí, jejichž skrovné posádky ustanoveny jsou k tomu, aby držely na uzdě hnědé neurvalce pralesů. Do jedné takové tvrzičky poslán byl můj strýc, aby sesílil tamější posádku tří mužů. Ale čtverolístek ten nebyl šťastným. Indiáni přepadli tvrz, tři vojáci padli v boji a strýc můj dostal se do zajetí divochů. Odvlekli jej do pralesa a přivázali ke stromu uprostřed tábora. Scenerie tábořiště toho byla úchvatně malebná. Divoce krásný pohled poskytovaly ty obrovské pilíře lesního velechrámu, jejichž přeširoké kmeny ozařoval fantasticky plápolavý oheň hranice, kdežto se nahoře klenba zeleného dómu, neproniknutelná směs větví a povíjivých rostlin, ztrácela v čiré temnotě — ty nahé hnědé postavy s pestrou ozdobou peří na čupřinatých hlavách, míhající se kolem ohně s divnými posunky — ten pitvorný kanot, rdící se nedaleko v řece odleskem ohně... Ale strýc můj neměl tehdáž smyslu pro malebnost toho výjevu. S chladným potem na čele pozoroval výhrůžné posunky rudochů, kteří roz-

hodovali právě v hlučné poradě osud jeho a vznášel chvílemi zoufalý pohled k temné výsosti, s níž se však skláněly k němu po zmodrchaných lianech na místě pomocných andělů vřeštivé, pitvorně se šklebící opice. Náhle zastavil se hrůzou na okamžik tlukot jeho srdce. Dav Indiánů, ukončiv poradu, hnal se k němu s děsným křikem, mávaje zběsile kopími a palicemi nad hlavou. Ale v tom vynořil se z temnot lesních spasný anděl v podobě mladé indianské dívky. Přiskočila k němu a vztáhla právě tuto hůl, která spočívá nyní v mém klíně, proti rozlíceným divochům. Tito ucouvli a — —“

„Ale dovolte, pane Roučku,“ vpadla mi tu slečna Jarmila do řeči, „při všem tom divím se nejvíce pietě, jakou osvědčujete k takovým podrobnostem takové historky.“

„Která páchne plísní starých kalendářů, není-li pravda? Ovšem, ovšem. Ale jsem hned u konce, slečno. Milionář tedy vypravoval dále: „Ač nebyla mladá Indiánka dle názorů našich spanilou, zdála se přece v kritickém onom okamžiku strýci andělsky krásnou. Nejvíce podivil se zvláštním čarovným světlům, kmitajícím se při každém obratu hlavy v záři ohně z temných jejích vlasů. Později shledal, že to byl značný počet diamantů neobyčejné velikosti a krásy. Dívka byla dcerou náčelníka. Hůl tato představovala buď berlu náčelnickou neb nějakého fetiše. Buď jak buď, divoši ucouvli a dívka odvedla strýce do svého stanu. Zvolila si jej za manžela. Ale když jedné z následujících nocí tvrdě spala, opustil opatrně stan, vzav s sebou na památku tuto hůl a — drahocenné diamanty s vlasů své hnědé nevěsty. Po

nesčetných svízelích dostal se pralesem šťastně do osady bělochů.“

Historie tato našla ve mně člověka malé víry. Milionář to bezpochyby zpozoroval a pravil: „Tušim, že nevěříte v pravdivost této události. Povídám jen, co jsem v zápiscích strýcových četl a od jiných lidí slyšel. Ostatně ať již byly diamanty základem bohatství strýcova, neb jiná nějaká věc, jisto jest, že zemřel jako milionář a že mne učinil dědicem celého svého jmění, nevyjímaje ani tuto hůl, která mu přinesla spásu života a bohatství a kterou doporučil obzvláště mé péči.“

Chvilku mlčeli jsme oba. Ó, slečno, jací jsme my — my lidé! Mluvíme o idealech a šlechtictví ducha a pohlížíme s posvátnou úctou na člověka, který nemá jiné ctnosti než hromadu blyštivého kovu.

Věčný spáč, naproti nám sedící, položil svou tlápu — jinak nelze nohu jeho nazvati — na botu milionářovu. Chtěl jsem jej popadnouti za límec a jím notně zatřásti, ale milionář zadržel mou ruku a pravil, odtahuje botu svou z pod tlápy: „Ah, nerušte jeho sen. Snad zdá se mu právě, že je také milionářem jako já, kterémuž se před krátkým ještě časem o milionu ani ve snu nezdálo.“

„Přijíždíte z Brasilie, pane?“ otázal jsem se nesměle.

„Ano, zpeněžil jsem tam jmění strýcovo a nesu je do vlasti, abych ho použil způsobem lepším, než jakým bylo nashromážděno.“

Umlkl jsem opět. Jako když v horskou mlhu slunce blesk udeří a tato náhle v tisíceré kolísavé tvary se roztrhne a sterými nádhernými barvami za-

září, tak roztěkala se má obraznost v množství skvoucích představ, a slunce, které je zlatem a růžemi odívalo, bylo slovo: milión. Měkké koberce, souhvězdí lustrů, ideální dívčí hlavy, dřímavý park, Alpy, příboj mořský a množství jiných obrazů, které všechny vystupovaly jako růžové páry ze zlatého zdroje, prolétlo mou hlavou. A pak pokáral jsem v duchu myšlenky své. Vzpomněl jsem si, jak často jsem se trpce usmíval nad boháči, kteří poklady své v rozkoši neb nerozumných hříčkách rozplýtvali, a jak často jsem se oddával přemýšlení, co vše velkého a vznešeného bych podnikl, kdyby ze mne romanciérská náhoda učinila Monte Christa. Ah, ovšem, dokud jím nejsem, snadno filosofovat.

Jakoby byl četl tyto myšlenky na čele mém, pravil milionář: „Rcete mi, pane, co byste učinil, kdybyste se stal téměř přes noc milionářem jako já? Neklamu se jistě, soudím-li, že jste mužem, jemuž není blahobyt vlastní osoby jediným a posledním cílem života. Že jste mužem, jenž by považoval bohatství za hřivnu, svěřenou mu k uskutečnění šlechetných snah, k provedení užitečných a krásných věcí. Rcete, nepocítil-li byste s tím miliónem na sobě též tíhu veliké zodpovědnosti? Co byste činil — mluvte, pane!“

Málem bych byl vyskočil překvapením. Úcta má před tímto člověkem nabyla rázem titanských rozměrů. Aby tak byl skutečně pobuda milión jednou zabloudil do pravých rukou!

„Byl byste patrně v rozpacích,“ pokračoval milionář, vykládaje si jinak mé mlčení. „Vytýkává se často bohatcům nemoudré užívání jmění. Nuže, já nechci, aby z mého miliónu ztloustl jen jistý počet

kuchařů, lokajů, kuplířů a pochlebníků. — Raďte mi tedy, pane, co mám činiti?"

Odpověď byla skutečně nesnadná. Abych vůbec něco řekl, podotkl jsem: „Ó, tane mi na mysli mnoho věcí. Jest na příklad tolik bídy ve světě — —"

„Do té by skanul můj milión jako krůpěj do moře. Chci býti ovšem dobročinným, ale k boji s bídou lidstva byl by můj miliónek pratitěrným mečem. Ostatně, abych vám hádání usnadnil, upozorňuji vás, že jsem především upřímným synem svého národa a že nehodlám záři svého miliónu rozprostříti za tento užší kruh."

Oči mé zajiskřily se radostným úžasem. Nebylť jsem si ani troufal zmíniti se před tímto Krésem o věci národní, neboť mi bylo známo, že zbohatlí našinci ze všech věcí nejdříve právě vlastenectví zapomínají. Již nelze pochybovati — milión dostal se skutečně jednou do pravých rukou!

„Přemýšlel jsem již o tom," pokračoval milionář, „jakým způsobem bych z hřivny, mně osudem svěřené, nejlépe těžil. Shledal jsem, že jest především třeba, abych působnost svou soustředil na kruh co možná nejužší. Milión není poměrně velkou sumou. Kdybych dal tu něco, tam něco, roztříštil by se účinek jeho bez velkého úspěchu."

V duchu musil jsem mu dáti za pravdu. „A jaký kruh jste zvolil?" tázal jsem se dychtivě.

„Literaturu."

Byl bych mu padl radostí na šíji. Vždyť víte, slečno, jak vroucně lnu k našemu písemnictví."

„Ale zúžím kruh ten na literaturu krásnou," dodal on.

„A rozhodl jste se již o způsobu, jakým jí přispějete?“

„Ovšem, pane. Zajímá-li vás ta věc, odhalím před vámi celý svůj plán. Ale upozorňuji vás napřed, že možné vaše námitky ani tečku v tom plánu nepošinou. Rozhodl jsem se, že uši své zacpu před každou cizí radou. Tane mi živě na mysli bájka o synu, otci a oslu. — Nuže, poslyšte! Hledíme-li na spisovatelstvo naše, vidíme hrstku rozptýlených existencí, zmítaných zvůlí okolností, kterými je náhoda obklopila. Tu zápasí jeden s vlnami nepříznivého osudu, tam zapadá jiný v kalnou tůň všednosti, — nikdo se o ně nestará. Obecenstvo přijímá jejich díla — chladně — s pochvalou — s nadšením, ale životní jejich poměry jsou mu lhostejny. Klesne-li některý z nich bídou neb chorobou, poskytne mu snad skrovnou podporu, a zemře-li, postaví mu slušný, snad i nádherný pomník. Jest to dobré, avšak literatuře vzchází z toho malý užitek. Mé heslo zní jinak: Ven, ven ty rozptýlené talenty z víru všedního života, dokud nepodemlel příboj starostí jejich síly, dokud nezakalil špinavý brod čistou jejich záři, do volného a čistého ovzduší, kde by mohli žíti jen svému povolání.“

„Souhlasím úplně!“ vpadl jsem mu radostně do řeči.

„Především tedy“ — pokračoval šlechetný muž — „vyberu si nejslibnější z mladých, opravdu nadaných básníků. Dejme tomu, že by jich bylo asi dvanácte. Pravil jsem m l a d ý c h, neboť staří jsou již příliš zakousaní do svých manýr, příliš nedůtkliví a chválou svých přátel pokažení. O nadání jejich rozhodne tribunál kritiků. Lékařským ohledáním zji-

stí se úplné tělesné i duševní zdraví kandidátů — Nesmějte se! Myslím to zcela opravdově. Věřte mi, kdyby směli psáti jen lidé úplně zdraví, že by vymizela rázem z naší poesie všeliká podivná stvůra předrážděné obraznosti, chorobného citlivůstkářství a světobolné rozervanosti.

Vyvolené mladé básníky vzdálím veškerých všedních starostí. Budou sídliti v krásném tichém zámku uprostřed rozkošné krajiny. Jedu právě s tímto pánem, abych si prohlédl letohrad, jejž mi k účelu tomu prodati chce. Představte si, že budou moji mladíci obývati zámek, vystavěný v přesném krásném slohu a obklopený půvabným sadem, představte si vyhlídku do krajiny, daleko přehledné krajiny, v níž se jim budou ze sadů a polí usmívati vstříc bílé dvorce a kostely vesniček, tu a tam i několik baňatých třpytivých věží venkovského města, z níž je budou na vršinách i v údolích háje i bory zváti ve svůj stín, v níž jim kynouti budou z vrbin a rákosí lesklé rybníky s šedými omšenými mlýny a malebné zříceniny na skalinách vypravovati budou o dávných dějích, jejíž obzor splývati bude v dáli modrou silhuetou horstva s oblaky nebeskými, představte si to, prosím, a rcete, nebude-li takové okolí na básnický jejich rozvoj blahodárněji působiti, než vyhlídka na střechy a zakouřené čalouny kaváren?“

Plán milionářův mne v samém začátku překvapil. Abych pravdu vyznal: očekával jsem jiné věci. Plán tento má jakýsi podivínský nátěr. Ale při všech námitkách, které se proti tomu v duši mé nejasně ozývají, jest přece možná, že sáhl tento muž smělou rukou na pravý kloub. Bylo by třeba, abych uvážil náležitě všechny důvody pro et contra, a především

musím sečkati, až muž tento svůj plán v celosti přede mnou rozvine... Přikývl jsem tedy mlčky k řečnické jeho otázce.

On pokračoval se zápalem: „Tam budou v ustavičném styku s krásnou přírodou a nezkaženým lidem. Tam budou bezprostředně vnímati půvaby jara, veselý ruch obžinek a vinobraní, hrůznou krásu sněhové bouře. Lid tamější zachoval malebný kroj, obyčeje a zpěvy předků. Budou moci svou Musu osvěžovati v čistém zdroji národní poesie. Avšak vedle toho bude k jich potřebě bohatá knihovna chovati v sobě básnické poklady všech národů a věků. Ovšem — v nejpřísnějším výboru. Nic, co by je mohlo svésti na scestí, žádná výstřednost a nevyspělost, byť jí blýskal s čela znak největšího génia. Jen díla v skutku klasická, úplně ladná a vytříbená, zkrátka umělecky dokonalá. — Vnitřní zařízení básnického toho Tusculum bude takové, aby tam nic krasocit obyvatelů neurážélo a nekazilo, nýbrž naopak všechno vkus jejich šlechtilo a mysl jejich stále k ideálům krásy povznášelo. Obrazy slavných mistrů pokrývati budou stěny. Mistrné sochy zdobiti budou výklenky, chodby a schodiště. Všechno nářadí od skříně na šaty až po zouvák, od psacího náčiní až po šťárátko do kamen budou věci skutečné umělecké ceny. — Vy se opět usmíváte? Pokládáte věci ty za malichernosti — ale vzpomeňte si toliko na staré Helleny, jak tu duch umění pronikal celý jejich život až do nejmenších podrobností a k jaké zářivé výši se při tom vznesla jejich literatura! — I k stránce gastronomické obrátím náležitý zřetel. Kuchař mého básnického konventu bude musit voliti jen takové pokrmy a nápoje, kteréž dle

zkušenosti a vědeckých bádání působí prospěšně na vzrůst a jakost mozku a zejména básnickému tvoření svědčí. Vodou náležitě zkrocené dobré víno, ústřice, mořské raky... Zkrátka budu krmiti své básníky jako zkušený rybnikář své ryby a doufám, že racionelním způsobem výživy vypěstuji básnické kapry, jakých dosud nebylo na naší tabuli literární."

Musil jsem se hlasitě zasmáti těm slovům. Ale milionář mluvil dále s vážným obličejem:

„Přistoupím k způsobu, jakým říditi hodlám samo literární tvoření svých dvanácti vyvolenců. Mám předně na mysli slovesnou stránku. V básnické řeči má rozvinouti každý jazyk své největší půvaby, jako vrcholí ve květu krása rostliny. V ní má se objevovati nejen v celé své síle a lahodě, nýbrž i v plné své ryzosti, bohatosti a vybroušenosti slovesné. Nuže a pohleďte na plody našich veršovců! I nejlepší z nich hemží se hříchy proti skladbě a duchu jazyka, cizomluvy, kazimluvy a nemožnými novotvary. Nepronikli dosud jazyk ani v hrubých jeho obrysech, neřku-li aby byli pochopili a vykořistili jemnější jeho nuance skladební. Kolik máme krásných, ryze českých obratů a rčení, jimž se naši spisovatelé jako ďábel kříži vyhýbají! Nuže, v mém konventu básnickém bude jinak. Ustanovím výtečného některého filologa, který tam bude jako Argus bdíti nad správností mluvy a s censorskou přísností vymyťovati všeliké přestupky proti zákonům skladby a duchu jazyka. Bude učiti, napomínati, varovati, raditi, kárati, brousiti a pilovati... Až pak jeho přičiněním práce chráněnců mých, nejen obsahem krásné, ale i v jazykové stránce dokonale vytříbené a propilované před obecenstvem se objeví — —"

„Ztepá je některý jiný filolog!“ vpadl jsem mu do řeči. „Nevíte snad ani, jaký rozbroj náhledů panuje právě v tomto oboru. Ve směru tom jste vůbec na špatné cestě — odpusťte, že vyslovuji své mínění bez obalu. Básník nemůže se v proudu nadšené písně úzkostlivě ohlížeti, aby nezavadil o nějaké skalisko filologické, neb dokonce nahlížeti v nějaký fraseologický slovník. Řeč musí býti hotova v něm. vytrysknouti s myšlenkou, bezprostředně a nenuceně... Básník nemůže se stále zabývati slovíčkářstvím a měniti řeč, která srostla s podstatou jeho poesie, každý rok podle nějakého nového brusu jazyka. Bylo by ovšem žádoucno, aby užívali básníci celkem — viz: licentia poetica! — řeči správné a ryzí. Ale v tom směru mělo by se především působiti ve školách: šestnáct roků, které člověk vzdělaný na učení ztrávil, mělo by postačiti, aby se zmocnil jazyka dokonale a neměl zapotřebí —“

„Pravil jsem vám, že nebudu poslouchati námitek,“ zvolal milionář jaksi podrážděně. „Nyní přistoupím k hlavní věci — k stránce esthetické. Hleďte, milý pane! Vydáte-li báseň, objeví se v zápětí kritiky, které jí vytýkají pochybený směr, nedostatek umělecké ladnosti, to a ono. To vše přichází již pozdě. Literatura je obtížena nezdařilým dílem, autor pak uvěří spíše těm několika neznalým kritikům, kteří ho snad pochválí, a píše ve svém pochybeném způsobu dále. Já zařídím věc jinak. Získám nějakého znamenitého esthetika — či raději, abych umlčel námitku stran rozporu náhledů — celé kollegium esthetiků, kteří se budou o všech opatřeních usnášeti většinou hlasů. Tito vezmou mé básníky řádně do práce a neustanou, dokud chráněnci

moji esthetickými jejich zásadami úplně neprosáknou. Budou střežiti a řiditi celý rozvoj mladých talentů. Průběh básnického tvoření bude prostě takový: Některého z mých poetů zachvátí nadšení. I předstoupí před kollegium kritiků a zjeví jim myšlenku, která ho nadchla. Kollegium ji většinou hlasů buď odmítne nebo schválí. Pak se dá nadšenec do práce za stálé podpory a dohlídky esthetického sboru. Budou stopovati vzrůst díla, odstřihovati zbytečné výstřelky, udíleti rady a pokyny, až pak vyjde klassické arcidílo, které — —"

V tom zastavil se poštovní vůz. Holohlavý pán s brejlemi vstal a škubl milionáře za rukáv. Ten chtěl ještě periodu svou dokončiti, ale v tom otevřela se již dvířka a průvodce jeho stáhl ho takořka za sebou z vozu. Vsedli do kočáru a uháněli tryskem k nedaleké zcela obyčejné ville, zastíněné několika topoly. Krajina změnila se sice ve svůj prospěch, ale nesnesla s rozkošnou krajinou, kterou milionář ve svém plánu vylíčil, ani vzdáleného porovnání.

Ospalý můj soused, kterého byl milionář při vylézání nahodilou ranou bizarní hole probudil, vztáhl za kočárem ruku a prohodil: „Veze si opět jednoho ptáčka do klece."

„Kdo?"

„Nu, dr. Vlašťovka. Tamhle je soukromý jeho ústav pro choromyslné." — —

Slečna Jarmila klepla mě vějířem přes ústa — opravdu přes ústa — a zvolala: „Tak, to máte za svou povídku!"

Filemon a Baucis.

(»Květy« 1880.)

Dnes tomu tedy deset let. Kolikrát jsem se zaříkal, že nebudu již nikdy pořádati své staré papíry! Čas od času vábí mne vždy opět nějaký démon k té veteši a sotva že jí pohnu, vyletí z toho sežloutlého listí, zbylého mi z vesny života, celé mračno vzpomínek. Nadarmo pak je plaším pohrdlivým máchnutím ruky, nadarmo odfukuju do nich s líčenou lhostejností husté kotouče dýmu — jako roj včel usedají na mou hlavu, bzučí a hučí mi do uší, nelze je ni rukou odehnat ni kouřem vypudit. A pak bývá den ztracen, úplně ztracen.

Tak i dnes. Sotva jsem zavadil rukou o to haraburdí, uvízl mi v ní starý denník a první zápis, který mi padl do očí, byla suchá poznámka: „Dne 1. srpna 18**. Přijel jsem do Jarkova."

Ďas aby vzal tu prožluklou poznámku! Vypadá střízlivě jako položka obchodní knihy a zatím se kryje za ní celá blouznivá povídka. Dnešní den je opět zkažen. Mohl jsem tak pěkně dokončit závěreční spis Pereles contra Vávra — a teď — — Ale ne, nedám se opět ufofrovati můrou minulosti v tru-

chlivé snění, neztrávím den melancholickým vzpomínáním a rozjímáním — popadnu tenkrát, jak říká Němec, býka za rohy a napíšu prostě tu celou historii. Načrtám pevnou rukou ten obrázek minulosti a doufám, že si tím ulevím nejlépe, na dlouhou dobu.

Nuž tedy ano: Dne 1. srpna 18** přijel jsem do Jarkova. Stalo se to tak: Odbyl jsem tehdáž s přítelem Bohdanem druhou státní zkoušku a pocítil jsem silnou potřebu i touhu osvěžiti ducha svého, spoustou právnické učenosti mumiovitě scvrklého, prázdninami na venkově. Ale nevěděl jsem o nikom, ke komu bych se pozvati mohl. Důvtipný přítel uhodl mé myšlenky a poprosil mne, abych s ním ztrávil prázdniny u jeho rodičů. Bylť otec jeho správcem knížecího jednoho statku, v lesnaté odlehlé krajině. Přijal jsem ovšem s radostí toto pozvání. Bylo krásné jitro, když jsme se v starém panském „buřtu“ hrbolatou cestou blížili k Jarkovu. S jakou rozkoší ztápěl jsem zraky do stínů hustého, dávno již neviděného lesa, plného svěží vláhy po nočním dešti, jehož krůpěje se v paprscích slunečních kradmo vnikajících blýskaly na zdobně tkaných listech vysokého kapradí jako roztroušené brilianty na zelených vějířích! Jak dychtivě ssál jsem do šířících se prsou tu silnou lesní vůni!

Jedle a borovice začaly řidnouti a před námi objevila se pojednou malá kotlina, pokrytá lučinami a prouhami žlutého obilí, obstoupená lesnatými pahorky, propjatá třemi jako šňůra rovnými alejemi vysokých topolů, které se s tří stran sbíhaly uprostřed kotliny v malé vesnici, polozakryté ovocným

stromovím, z níž se vypínala jen červená báň kostela a vížka malého zámku. Byl to Jarkov.

Jednou z topolových oněch alejí hrčel náš povoz k zámku. Již z daleka spatřil jsem před ním mužskou postavu, přecházející spěšně semo tamo a dívající se časem pod záštitou dlaně směrem k nám. Konečně se zastavil. Zpozoroval nás. Kočí švihl do koní a za krátko seskočil Bohdan s povozu do náručí svého otce. Starý pán svíral jej chvíli s prudkostí, která svědčila o neobyčejně vroucí otcovské lásce. Zdálo se, že pro samou radost nad příchodem synovým úplně přehlédl cizího hosta. Když Bohdana z náručí propustil, musil tento po hlubokém oddechnutí teprve obrátiti pozornost jeho na mou osobu. Pan správec přivítal mne srdečně, bez okolků. Zalíbil se mi na první pohled. Obával jsem se, že spatřím upjatého vesnického tyrana, který bude chtít hostu imponovat směšným škrobeným ceremonielem, v. jakém si libuje venkovské úřednictvo ze staré patrimonialní školy, a polovzděláním, zahaleným pečlivě v několik hluchých německých floskulí; avšak spatřil jsem rozšafného obstárlého pána, v neúhledném šedivém kabátě, s mírně plným, poněkud vrásčitým obličejem, prozrazujícím pod nádechem ušlechtilé vážnosti velkou dobrosrdečnost, přímého a nelíčeného v každém hnutí a slovu, při tom však neokázale jevícího vzdělanost pravého, dobrého zrna. Ač vmíchala blížící se zima života v jeho hnědý vlas a plnovous již tu a tam sněhovou vločku, činil přece dojem statného muže v plné, neoblomené síle.

Když jsme vešli do chodby zámku, vrazil do Bohdana prudkostí střely malý hošík a zachytil se s radostným křikem oběma rukama jeho šíje; malé

roztomilé děvčátko, objevivší se za hochem, přestalo na pouhém náběhu a vklouzlo pak plaše, bezpochyby zastrašeno mým cizím zjevem, nazpět do dveří, vlekouc s sebou za nohu děsně zohavený trup dřevěné panny.

Bohdan se svým malým bratrem vešel spěšně do týchž dveří, mne však vedl pan správec o dvéře dále do hostinského pokoje. Nabídl mi tam sedadlo a prosil za odpuštění, že mě nechá na malou chvilku o samotě. Slyšel jsem pak ve vedlejším pokoji radostné výkřiky, šelest kročejů a šatů, jemný, spíše jen tušený zvuk polibků a všeliký ten blažený ruch, jaký budívá v četné rodině návrat drahého člena. Ve mně budily ty zvuky lehkou závist a bolest; vždyť nebylo na širém světě domu, kde by byl můj příchod způsobil podobné radostné pohnutí.

Po chvíli otevřely se dvéře vedlejšího toho pokoje a nyní objevila se mi též ostatní část správcovy rodiny; paní správcová, černovlasá a černooká dáma, drobné postavy, bledé a jemné tváře, stejně prostých způsobů jako její manžel, a její dvě starší dcery, spanilé dívky sedmnácti a osmnácti let. Starší, Olga, byla přesná brunetka; leč abyste si snad nepředstavili některou z těch čistě bílých nebo pikantně přisnědlých, k malosti a plnosti náchylných, živých a žhavých dívčin, jež umějí na havraních vlasech tak koketně nositi bílý klobouček, ověšený po obrubě řadou sněžných zvonečků, a zpod něho tak opojné blesky metati z temných řas, musím ji zevrubně vylíčiti. Byla to dívka vysokého, takořka vzdušně štíhlého vzrůstu, jejíž měkké vlasy bez lesku jako černá chmura splývaly k útlým ramenům, kolem podlouhlého obličeje, jehož líbezné tahy se zdály v jemně

bledé pleti jen lehounce nastíněny a z něhož hleděly, dlouhořasým víčkem do pola přistřeny, dvě veliké černé, dumavé oči, s jemným vlhkým třpytem, jako dvě hvězdy, zářící závojem jezerní páry. Mladší, Jaroslava, měla hnědé, jako hedbáv se lesknoucí kadeře a modrolesklé oči, hrající dětinnou laškovností; její něžně utvořené, jak čerstvá lesní jahoda svěží a červené rty odkrývaly často v dovádivém úsměvu řadu skvostných, leskle bílých zoubků; její tvary jevily všechnu tu bujarost a něžnost, jakou v sobě spojuje nerušeně rozkvétající krásné tělo dívčí. Nejlépe naznačím snad rozličný půvab obou těchto dívek, řeknu-li, že zdálo se, jakoby na Olze spočívala poesie krásné měsíční noci letní a na Jaroslavě poesie krásného májového jitra.

Přítomnost takových krasavic nezůstala bez účinku na mne, mladého tehdáž zajíce: ač jsem byl při chuti, věnoval jsem výtečně připravenému kuřeti, které nám paní správcová po chvilce přinesla a nabízeti nepřestávala, jen povrchní pozornost, i mluvil jsem velmi málo a neobratně. Ostatně, nebývám v hovoru nikdy duchaplným. Avšak, mám-li říci úplnou pravdu: tato první společná rozmluva byla vůbec málo vtipná a zajímavá. Romanopisci spřádají obyčejně takovou besedu z nejvybranějších slohových květů a myšlénkových perel. Skutečný život nepárá se takto s lidskými hovory. Neostýchám se vyznati, že jsem zahájil rozmluvu projevem radosti z vyhlídky na dobré letošní žně a že neměl ostatní obsah prvního toho symposion mnohem hlubšího významu.

Když jsme hlad svůj utišili, uvedl mne Bohdan do t. zv. „lokajského“, ale pansky zařízeného pokoje

v prvním patře, kterýž byl určen za náš společný appartement. Premovaná osobnost, jejíž jméno tento pokoj nosil, ztrávila tam za paměti pana správce jediný den, když totiž jednou Jeho Jasnost divnou náhodou do zdejšího dvora zablouditi a zde milostivě noclehovati ráčila. Bylť tento odlehlý dvorec navzdor tomu, že v zámečku jeho stále několik pokojů pro knížecí návštěvu bylo uchystáno, jako Někrasova „ztracená ves"; avšak pochybuji, že se pan správec nad chladností vrchnosti k půvabům tohoto tichého sídla trápil stejnou měrou, jako ubozí ruští mužíkové v jmenované básni.

Tak jsem tedy přijel do Jarkova. Za několik dnů cítil jsem se tu jako doma. Většinu dne toulal jsem se s Bohdanem po lesích; ale i chvíle, které jsem trávil v kruhu správcovy rodiny, plynuly mi velmi příjemně. Netísnila mne tu ani chladná škrobenost, ani přemrštěná hostitelská pečlivost, kterou host mnohdy trpčeji než onu první pociťuje. Mohl jsem si mezi nimi počínati zcela volně a nenuceně, jako dlouholetý přítel rodiny. Srdcí nejmladších dvou členů rodiny dobyl jsem si hned v první den vystříháním klece s kanárkem z malovaného papíru. Pan správec, ač byl z pravidla jen svátečním kuřákem, otevřel slavnostně plnou bedničku starých, dobrých doutníků a pořádal vždy po obědě a večeři — celou ostatní část dne trávil v polích — kuřácký dychánek, při němž mne seznamoval se svými náhledy politickými, socialními a filosofickými, jakož i se svou minulostí a svými nadějemi do budoucnosti. Vypravoval prostě a živě zajímavé příhody ze svého života. Byl patrně povděčen příležitosti, kdy se opět jednou do sytosti vypovídati mohl, před posluchа-

čem, kterému bylo vše to novým; na rodině pozoroval jsem, že zná každý ten příběh téměř nazpaměť. Já pak jsem rád naslouchal libozvučnému basu starého pána, z jehož slov dýchala láska k přírodě a lidem, prostá poetická mysl, zanícenost pro vše krásné a dobré — škoda jen, že doutník jeho — ač moje a Bohdanovy z téže zásoby nazdařbůh vybírané doutníky vždy dobře hořely — nikdy řádného průduchu neměl, tak že jej pan správec stále profukovati, drátem protahovati a všelijak jinak spravovati musil, než z něho s nadlidským namáháním nový obláček dýmu vyloudil, čímž ovšem vypravování jeho, zvláště při dojemnějších místech, valně trpělo. Také se slečnami nastalo brzy přátelské sblížení: při Olze ovšem jen do té míry, že jsem s ní volně o jejích knihách — bylať pilnou čtenářkou veršů a krásné prosy — rozmlouval, ale Jaroslava za to troufala si již na mne s nejedním žertem a šprýmem.

Ba, i stařičká dvojice — Avšak hle! tu bych byl málem opominul čtenáři představiti. Byl to pár starých, velmi starých lidiček. Jemu bylo osmdesáte let, ona čítala o deset roků méně. On býval asi před lety statný vysoký kmen, ale jeho posněžený vrcholek klonil se teď povážlivě k zemi a podpora, v podobě vysoké, pod ramenem vypolštářované berly, stala se nerozlučnou jeho družkou; ona byla velmi útlá a malá, ale držela posud hlavu dosti zpříma a měla krok téměř mladistvý. Jeho tvář byla hlubokými vráskami rozrytá a sežloutlá jako listí v podzimku; její obličej honosil se navzdor četným, jako hedbávné nitky jemným vráskám dosud pěknou pletí, upomínající na vadnoucí lupen bílé růže. Jedinou

vynikající částí starožitného jeho oděvu byla podivná zelená čepice, dole beránkem lemovaná a nahoře válcovitě prodloužená, s dlouhým černým střapcem na obrubě okrouhlého dýnka, smáčknutého poněkud na levou stranu. Ona byla rozhodná fintilka: barvitě květované šaty, které nosila, bývaly před lety jistě předmětem závisti jejích družek a staromodní klobouk fantastického tvaru, kouzlící pod náčelním svým obloukem jako pod slavnostní branou do sněhu jejích kadeří přelud léta v podobě umělých klasů, chrpy a vlčího máku, trůnil s velikou slávou nad malou její tváří. Byla to ostatně stařenka opravdu krásná; její filigránský obličej zachoval si něžné, šlechticky jemné rysy a mléčně bílý vlas, natočený na skráních dle dávné módy v několik rourovitých závitků, zdál se býti jen pudrem posněžen a sloužil vskutku za ozdobu její milé, dobré tváři. On byl stále vážný a mlčelivý; sedal obyčejně bez nejmenšího hnutí těla neb tváře ve své lenošce, kývaje jen jako v podřimování málo hlavou a upíraje před sebe na podlahu dumavé zraky. Vzbudil-li nějaký neobyčejný šelest jeho pozornost, pozvedl zdlouhavě víčka a pohlédl v tu stranu s němou výčitkou v modrém, zamženém oku. Jen časem pohnuly se svaly jeho obličeje k bezděčnému vážnému posunku aneb se obrátila zvolna na koleně třesavá ruka; bral-li šňupec, což činil v odměřených delších přestávkách, vypadalo to jako slavnostně vážný, do všech podrobností předepsaný obřad. Ona naproti tomu byla velmi žvatlavá a na své stáří neobyčejně pohyblivá; šukala a repetila stále kolem svého chotě jako čilá myška kolem nehybného, sestárlého lva.

Přes všechny tyto protivy tvořili oba dvojici naprosto nerozlučnou. Neviděl jsem je jinak než pohromadě. Mám-li říci, že stařenka věkem zdětinštěla, musím dodati, že tvořil její loutku staříčký manžel. Zaměstnávala se jím stále a nespouštěla ho ani na chvilku se zřetele. Když k němu žvatlala, on pak seděl před ní beze slova a pohnutí, vypadalo to vskutku, jako když rozmlouvá malé děvčátko se svou pannou. Obsluhovala jej s něžnou horlivostí a pečlivostí; on pak přijímal tyto služby právě jako loutka, klidně a nepohnutě, nejevě nikterak, jsou-li mu milé neb trpí-li je pouze.

Tito dva staří lidé byli otec a matka pana správce. Obývali zvláštní pokoj, kde se zařídili zcela podle své chuti. Děti směly tam vcházeti jen s dovolením babiččiným a tu je babička nepřestávala k tichosti napomínat, ukazujíc na dědečka, který vážně a nepohnutě jako vždy seděl ve své lenošce. K obědu a večeři přicházel staříčký pán do společné jídelny se svou berlí, podporován s druhé strany opatrně babičkou, ač toho nebylo třeba. Usedal na hořejším konci stolu do křesla s měkkými opěradly po obou stranách; stařena sedala po jeho pravici; uvazovala mu ubrousek kolem krku, předkládala mu pokrmy a přisluhovala mu vůbec jako malému děcku, tak že bylo na pohled děkovati jen poslední jiskře jeho energie, nezdvihla-li mu sama k ústům lžíci, jížto vládl ještě stařeček váhavě sice, ale jinak zcela dobře. Kmet mlčel a upíral jen časem oči na mluvícího, ač nebylo lze z pohledu toho seznati, vnímá-li jeho slova; stařenka štěbetala často, ale slova její neměla mnohdy ani nejmenší souvislosti s předmětem rozprávky. Po jídle a tiché modlitbě odváděla stařena

chotě svého nazpět do jejich pokoje, načež my kuřáci jsme se teprve oddávali svému dychánku.

Filemon a Baucis! bylo první myšlenkou mojí, když jsem stařičkou dvojici seznal. Doplňovali šťastnou rodinu způsobem věru patriarchálním. Bylo tu zastoupeno v míru a lásce čtvero pokolení, celý obraz lidského života od jarních poupátek až po usýchající staré větve, pokryté jíním. Panovala tu také v pravdě patriarchální úcta mladších k starším. Oba nejstarší členové byli předmětem uctivé péče a pozornosti všech, ač někdy za těžko bylo ubrániti se úsměvu nad konáním jejich.

Tak jsem zahlédl nejednou ze zahrady oknem jejich pokoje výjev, nad nímž jsem se musil rozesmáti. Babička uměla připravovati výtečnou višňovku a naplňovala jí každý rok několik objemných baněk — pro potřebu celé rodiny v případě žaludečních nesnází. Tyto baňky rděly se milostně na okně v pokoji šedivých manželů. Kdyby je byl někdo opatřil stupnicí jako barometr, mohl pozorovati, že granátově rudá tekutina den co den pravidelně o čárku klesá. Zjev ten byl tím více nápadným, poněvadž nikdo z celé rodiny babiččina žaludečního elixiru neužíval. Málokdy jen pocítil dědeček tak nepříjemné žaludeční nesnáze, že slovem nebo posunkem manželku svou přiměl, aby mu nalila kalíšek léčivého moku. A přece ztrácely, jak řečeno, divné baňky týden k týdnu patrnou část panenského svého ruměnce a než doba višní opět nadešla, stály tam na okně pravidelně bezbarvé, jako dívky zastižené blednickou. Jsa již zasvěcen v toto rodinné tajemství, tvořící vhodný pendant k zázračné krvi sv. Januaria, procházel jsem se jednou po zahradě a pohlédl ná-

hodou oknem do bytu stařičkých manželů. Stařena opouštěla právě pokoj. Sotva že se za ní dvéře zavřely, pohnul sebou pojednou vážný stařec v lenošce. Zdvihl poněkud hlavu, pohlédl zvolna ke dveřím, zvedl se pak pomocí své berly z lenošky a přibelhal se k oknu. Třesoucí se rukou naklonil tam jednu baňku k jasnému kalíšku a když se tento po obrubu zvolna naplnil rudou šťavou, vznesl jej opatrně, pohlédnuv ještě na dvéře, k ústům, postavil pak zdlouhavě prázdný kalíšek opět na okno a belhal se nazpět k lenošce. Osušil si tam ještě třesoucí se rukou ústa, odložil berlu a když se stařena vrátila, seděl opět v lenošce bez pohnutí, vážně a slavnostně, jako nejvážnější z vážných senátorů římských na forum při vtržení barbarů do města, zapředen ve své věčné dumy... Dva dni na to zahlédl jsem opět babičku samotnu v pokoji při témž tajném skutku, jen že jej vykonala hbitěji a s menšími obtížemi.

Dva týdny po našem příjezdu do Jarkova byl jsem již s Jaroslavou důvěrně seznámen. Jevila vůči mně touž rozmarnou, někdy až trochu rozpustilou povahu jako vůči svému bratrovi a všem ostatním.

Kdysi seděl jsem s ní a s Olgou v zahradním altánu. Byl to vlastně dutý kmen ohromné prastaré lípy, zbavené před lety ranou hromu zbytků své koruny, nyní pak pokryté ozdobnou barvenou stříškou, opatřené pohodlným vchodem a uvnitř polepené obrázky z illustrovaných časopisů. Bylo v ní dosti místa pro malý březový stůl a tři malá sedadla z téhož materialu.

Bohdan stál u vchodu, obíraje se s velikým vysloužilým loveckým psem.

Jaroslava byla dnes v rozmaru obzvláště bujném. Škádlila stále Olgu, která klonila snivou hlavu nad jakýms umělým vyšíváním, a dala se posléze také do mne.

„Slyšte, pane Bažante," pravila s posměšným důrazem na mém jménu, „měl byste se některé z nás trochu dvořiti. Hleďte, my jsme obě dívky slušného zevnějšku —"

Při těch slovech postavila se graciósně přede mne a nedbajíc káravého pohledu Olžina, pokračovala se smíchem: „— a mohl byste se snadno do kterékoli z nás zamilovati."

„Ale, Jaroslavo —!" pohrozil jí nyní také bratr od vchodu altánu.

Leč Jaroslava pohodila jen hlavou a hrajíc si s komicky líčenou upejpavostí se svým vějířem, mluvila v stejném tonu dále: „Ano, mohl byste se snadno do nás zamilovati, ač není-li srdce vaše již jinak zadáno. Ostatně pravím jen, že byste mohl, a dodávám slavně, že nežádám ani srdce vašeho. Myslila jsem toliko, že by to bylo velmi pěkné a snad i komické, kdybyste se některé z nás — se srdcem třeba jako led studeným — na oko kořil. Nebylo by to nic špatného a připravilo by nám to zajisté mnoho zábavy. Chováte se k nám tak — tak — inu tak, jako bychom nebyly mladými slušnými dámami a vy slušným mladým pánem —"

„Jsi-li pak dnes při dobrém rozumu," pravila Olga, nyní již rozhněvána.

„Ale vždyť vidíš přece, že je to všechno pouhý žert," chlácholila ji Jaroslava. „Pan Bažant mu jistě rozumí. Vždyť by to bylo opravdu zábavné, kdybychom představovali na příklad my dva zamilovaný

párek. Vlastně ani ne párek: pan Bažant by si hrál na blouznivého milence, obklopoval by mne něžnou pozorností, vzdychal by, upíral by na mne nyjící pohledy a mluvil by ke mně řečí, utkanou z měsíčních paprsků a nesmyslů, kterou zná zajisté ne-li ze skutečnosti, tedy ze sentimentálních románů... Já však bych představovala chladnou, nepřístupnou, k jeho mukám lhostejnou donnu. Nu, mluvte přece, pane Bažante, nebylo by to kratochvilné?"

„Ovšem," zněla má vynucená odpověď. „Jsemť ochoten propůjčiti se vám, slečno, za nyjícího seladona."

„Opravdu? Z dobré vůle?"

„S velikou radostí," odpověděl jsem a chtěl vtisknouti dvorně polibek na její ručku, kterou byla ke mně vztáhla při své otázce.

Avšak Jaroslava ustoupila spěšně a zvolala: „Ah, to nemusíte činiti! To přesahuje již míru povinností, jaké vám nový váš úřad ukládá. Obmezte se jen na vzdechy, pohledy a to ostatní, co jsem právě řekla. Rozumíte nyní?"

„Rozumím, královno mého srdce!" zvolal jsem patheticky.

„Nuže, pasuju vás za rytíře, noste mé barvy!" pravila ona a vytáhnuvši z vlasů svých dvojbarvý karafiát, zatkla mi jej s dětinským smíchem do dírky kabátu.

Bohdan rozesmál se hlasitě, Olga pak složila s nevrlostí své vyšívání a vstala — tím byl výjev onen ukončen. —

Ale žertovný poměr, tímto výjevem mezi mnou a Jaroslavou zahájený, předl se dále. Byl přijat všemi členy rodiny, vyjma nevšímavého dědečka, a přispí-

val zhusta k zábavě a rozveselení jejich. Sama přísná Olga se s ním smířila. Jaroslava vyčerpávala ve své snadnější roli na můj úkor všechnu zásobu své rozmarnosti a čtveračivosti, já pak jsem se jí komicky dvořil, mluvil k ní se směšným pathosem o hvězdách a serafech, nyl a vzdychal, klekal před ní na pečlivě rozestřený šátek a — miloval ji, miloval vášnivě celou duší svou!

Hned při prvním pohledu na tu spanilou dívku, plnou jarní svěžesti a krásy, zachvělo se mé srdce tajemnou sladkou touhou. A čím déle jsem trval na blízku jí, tím mocněji opřádalo mou duši kouzlo jarého jejího půvabu, to její krásné modrolesklé oko, ten veselý úsměv její, jakoby utkaný z paprsků májového slunce. Ale netroufal jsem si, dáti jí na jevo své pocity. Musil jsem ještě k tomu parodovati blouznivou lásku, která skutečně hořela v útrobě mé. Ovšem nedařila se mi následkem toho náležitě má komická úloha, často draly se z mého nitra skutečné hluboké vzdechy touhy, často zamlčel jsem se po boku jejím na drahnou chvíli a hleděl s opojením na její svěží, usmívající se ret, na její něžnou ruku, hrající si rozmarně s vějířem, na její útlou nožku, dupající do země v líčeném komickém hněvu nad fádní zamlklostí nejapného kavalíra.

Jednu neděli vyšel jsem s celou rodinou, vyjma ovšem dva nejstarší členy její, do lesa na procházku. Ponechali Jaroslavu mé kavalírské ochraně a péči a veleli nám, abychom kráčeli napřed. Ale z různých hlasitých pokynů mé společnice mohl seznati náš zadní voj již před lesem, že nehodlá zůstati stále v ohni zvědavých jeho zraků, ale že položí mezi nás oba a ostatní společnost alespoň tolik zeleného les-

ního soumraku, abychom si mohli nepozorovaně stisknouti druh druhu ruku a zahleděti se navzájem v toužebné zraky své, jak to bývá v románech a snad i ve skutečnosti.

A skutečně: jakmile jsme vnikli hlouběji do lesa, zrychlila naše kroky, ohlížejíc se ve smíchu po společnosti, která zůstávala o hodný kus pozadu na úzké stezce, přes niž si s obou stran lesní stromoví hustě podávalo zelené ruce. Tak jsme sešli do hlubokého dolu a na chvíli ztratila se za námi ostatní společnost úplně. Stáli jsme v hlubokém tajemném stínu hustě skloněných zelených vrcholků, pod nimiž skákal čistý potůček v bohaté obrubě krásných vodních rostlin přes omšené kamení. Chaosem rozmanitě zastíněných a osvětlených lístků nahoře vnikal sem šikmo pruh jasného světla a padal právě na čelo a hnědé kadeře Jaroslavy, která stála nad potokem, opřena lokty o zábradlí chatrného, z březových kmenů sbitého můstku, slaměný, kvítím ozdobený klobouček majíc na zad spuštěný a prstíčky se probírajíc v miniaturním košíčku, naplněném hřiby, ryzci a holubinkami, které byla cestou nasbírala. Jevila se mi v tom báječném přísvitu půvabnější, než kdy jindy.

„Jen Undina by se zde měla ještě objeviti!“ pravila snivě.

„Vy jste krásnější než Undina, Jaroslavo!“ vyklouzlo bezděky z mých rtů, opravdovým vroucím přízvukem lásky.

„Aj, aj — opravdu?“ zvolala se smíchem dívka a obrátila se koketně ke mně.

Místo odpovědi položil jsem rámě na zábradlí můstku a koleno mé svezlo se k její nožce. Chtěl

jsem uchvácen vášnivým pohnutím uchopiti a políbiti ruku její. Ale ona ustoupila a v tom ozvaly se již shora hlasy ostatních. Vstal jsem a pohlédl tam — právě objevil se již mezi lupením bledý, temnou kadeří vroubený obličej slečny Olgy, jehož líbezná měsíční poesie dvojnásob působila v tajemném polosvitu, panujícím na tomto půvabném místě.

„Ach, že jsi nepřišla dříve," zvolala jí Jaroslava vesele vstříc. „Pan Bažant hrál tentokráte úlohu svou znamenitě. Měla jsi slyšet, jak mne porovnával s Undinou, měla jsi viděti, jak mi holdoval skloněným kolenem! Všechna chvála vám, rytíři Bažante! Škoda jen, že nemáte poetičtější, rytíře důstojnější jméno." — —

Několik dní na to přijela do zámku návštěvou jedna známá rodina se synem a dcerami. Chtěli jsme se s nimi odpoledne opět vydati do lesa, ale důkladný tvrdošíjný déšť uvěznil nás doma. Staří bavili se hovorem a četa mladých, sesílena ještě mladistvým hospodářským praktikantem, krátila si čas ve vedlejším pokoji hrou na zástavy, jíž uspořádal řečený praktikant, dokonalý lev venkovských salonů. Při jedné hře octnul jsem se také jako vězeň s žalářníkem Bohdanem v sousední šeré komůrce, odkud mne měla jedna z dam políbením vysvoboditi. Náhodou připadl tento lidumilný úkol Jaroslavě. Vklouzla z pokoje ke mně a dotkla se dechem svým mého čela, čímž nahražovaly naše dámy při této hře políbení. Chtěl jsem s ní vejíti nazpět do pokoje, ale ona mi zamezila cestu.

„Cože?" hněvala se žertem. „Tak mi chcete prokázati vděčnost za své osvobození? Či jste snad

zapomněl. že se máte dle pravidel hry osvoboditelce odměniti tím samým činem, jímž vás osvobodila?!"

Nastavila mi s půvabnou laškovností krásné čelo.

Nuže ano, rozkošná čarodějko, máš míti, čeho si přeješ! Vyzýváš mne sama — nuž ano, vyplním tvůj rozkaz horlivěji, nežli tušíš... Tyto myšlenky kmitly se jako blesk mou hlavou a v příštím okamžiku, úplně zachvácen náhlým opojením, sevřel jsem dívku do své náruče a pokryl, nedbaje přítomnosti Bohdanovy, deštěm žhavých, vášnivých polibků nejen čelo její, ale i líčka, oči a rtíky. Mocí vymkla se z mého objetí, zakoktala několik nesrozumitelných slov a vyklouzla do pokoje.

V dalším průběhu hry nemohl jsem se vpraviti do dřívější nálady. Nalézal jsem se v mocném rozčilení. Dobře, že se zatím zšeřilo a společnost v krátce hry se nabažila. Dychtil jsem — zároveň s tesknou obavou — vyčísti z obličeje drahé dívčiny, jaký účinek v ní zůstavil můj smělý skutek. Když jsem se při večeři opět s ní sešel, sklopila před mým pohledem zraky a tvář její zahořela temným ruměncem. Nemluvila jako jindy se mnou, vyhýbala se mému pohledu, byla zamyšlena a úsměv, stálý druh jejích rtíků, neobjevil se v tento večer na jejím obličeji.

A tak to zůstalo i příští dny. V chování jejím ke mně nastala úplná změna. Vyhýbala se setkání se mnou a v mé přítomnosti jevila ostýchavost a rozpačitost. Stýkala se opět se mnou jen jako s cizím člověkem. Ty tam byly milé její žerty a šprýmy, blouznivý nešťastný rytíř byl zapomenut — a opravdu nešťasten. Cítil jsem nyní, že nemůže v srdci

mém kvésti blaho, nebude-li je zahřívati slunný její úsměv.

Zatím přiblížila se doba mého odjezdu z Jarkova. Chtěl jsem jen ještě zůstati na den zlaté svatby, kterou slavit měl právě v tu dobu stařičký manželský párek.

Z večera před tímto slavným dnem procházel jsem se smuten zahradou. Došel jsem k lipovému altánu a chtěje vstoupiti do vnitř, spatřil jsem tam náhle Jaroslavu — samotnu. Vstala s rozpaky v uzardělé tváři. Cítil jsem, že to doba rozhodná. Přisedl jsem k ní a vyznal jí všechno prostými, vroucími slovy. Ona naslouchala s odvrácenou hlavinkou mému vyznání a z ňader jejích dobývaly se vzdechy. Mlčela. Já jsem ovinul kolem ní lehce rámě — ona sebou trhla, ale toliko jemně a obrátila ke mně obličej. Zavlhlé její oči setkaly se s mými, na líčku jejím zahrál opět úsměv, ale ne již ten dětinsky dovádivý, nýbrž jemný a blažený, nevýslovně milý, mihnuvší se v hlubokém ruměnci její tváře jako první zábřesk slunce v ranních červáncích. Mé rty zaplály na jejích...

Zlatá svatba slavila se v úzkém rodinném kruhu. Jaká to dojemná slavnost, upomínka na nejkrásnější dobu života u pokraje hrobu! Avšak myslím, že se ostatních význam takové svatby hlouběji dotýká, než šedivých oslavenců. Zdětinštělý jejich duch neoddává se již asi reflexím, které by mocněji vzrušily klid jejich duše. Babička fintila se z rána toho dne s nebývalou pečlivostí a když se svátečně ustrojeným dědečkem k tabuli, okrášlené mohutnými kyticemi, uprostřed nás zasedla, zářila její tvář dětinskou radostí. Seděl jsem naproti Jaroslavě a pohlížel na ni

s nevýslovnou rozkoší. Ku konci hostiny pronesl jsem na zdraví šedivých manželů delší srdečný přípitek. Stařec kýval při mé řeči hlavou, jakýs posuněk pokoušel se několikrát o jeho tvář, ale zůstal pouhým pokusem a zrak jeho zdvihl se vážně ke mně; přes to nevěděl jsem, pochopil-li moje slova. Po tváři babiččině kanula velká slza jako krůpěj rosy po uschlém, svrasklém lupenu bílé růže...

Den na to jsem odjel. Ale srdce mé zůstalo v Jarkově. Bohdan stal se tam prostředníkem mé lásky a pan správec svolil, abych pojal Jaroslavu za manželku, až si opatřím nějaké jisté postavení. Podařilo se mi to za dvě léta. Zatím psal jsem nevěstě své spoustu lístků a dojížděl také do Jarkova. Jaroslava stávala se opět čtveračivou, jako dříve. Když jsem tam naposled před svatbou přijel, uvítala mne v pokoji srdečně rodina; jen po nevěstě jsem se marně ohlížel. Seděla tam v lenošce jen klímající babička. Chtěl jsem se právě ptáti po Jaroslavě, a tu pozdvihla domnělá babička rázem hluboko skloněnou hlavu a pod klasy, chrpami a vlčím mákem obrovského staromodního klobouku zasmál se mi vstříc jarý, krásný obličej mé nevěsty, vroubený pomoučenými kadeřemi... Bezbožná dívka!

Za krátko na to slavil jsem v Jarkově svatbu. Již nějaký čas před tím jevily se na dědečkovi divné známky. Mnul si často čelo, mumlal cosi pro sebe, činil zvláštní, nikdy před tím u něho nevídané posunky — zkrátka bylo patrno, že něco neobyčejného kutí neb zamýšlí. Ale tajemného významu těchto úkazů nemohl se nikdo dopátrati. Babička za ta dvě léta od mého odjezdu velmi sešla. Hlava její se klonila k prsům, tvář byla vrásčitější a sil ubylo

jí valně. Pohnutlivé bylo hleděti, když sama jedva na nohou se držíc, starce do jídelny vodila nebo když mu kladla na talíř vybrané kousky vidličkou, která jí samé z třesoucí se ruky klesala.

Když se při svatební hostině sklenice vínem naplnily, obrátily se pojednou oči všech k lenošce dědečkově. Starý pán opřel se třesoucíma rukama o stůl a pozdvihl se namáhavě, mrkal divně obočím a tvář jeho stahovala se zvláštním způsobem. Myslili jsme, že se o něho pokouší nějaká křeč a nejbližší přiskočili k němu. Ale on sáhl namáhavě po sklenici, odkašlal, zahleděl se kamsi do prázdna, obličej jeho vzal na sebe slavnostní ráz a k nemalému úžasu všech ozvala se z nemluvných jeho úst následující slabá sice, ale dobře srozumitelná slova: „Myslím — že — kéž — ano, myslím, že v tento krásný den — myslím — jsou blahé okamžiky — páska věrné lásky — přijměte — ano — kéž dá vám dočkati bůh — aby, až — až — aby v kruhu vnuků — slavena byla — ano, slavena byla vesele — vaše — zlatá svatba.“

Při tomto oratorském výkonu pohlížela k němu babička s úžasem a obdivem a slzy tekly jí potůčkem po vráskovitém líci. Však i nám všem zvlhly oči nad usmívajícím se rtem. Když dědeček po své řeči unaven do lenošky klesl, shrnuli se k němu všichni, objímajíce jej a ťukajíce o jeho sklenici. Byl zajisté v tu chvíli hrd a šťasten.

Pochopil tedy přípitek, pronesený mnou o jeho zlaté svatbě, a odměnil se mi stejným způsobem.

Nyní, když je svatba odbyta, měl bych odložiti péro. Čtenář by si domyslil štěstí manželské a otcov-

ské a byl by snad spokojen. Ale bohužel musím přidati smutnější dokončení. Komu to není vhod, měj prostě mou historii za ukončenu předcházejícím odstavcem.

Nejsem bohužel šťastným manželem a otcem. Má dobrá veselá Jaroslava, má krásná svěží růže, odpočívá i s prvním poupátkem svým již dávno tam venku ve Volšanech. Tak málo splnil bůh svatební přání jejího dědečka! Ale také tento odpočívá již i s babičkou v chladné zemi.

Odebrali se na věčnost krátce po smrti mé choti. Stařenka slábla, slábla, scházela jako stín o polednách, až zašla docela. Bolestné bylo, jak mi psal Bohdan, podívání na starce v čas po úmrtí věrné družky. Zatajili mu ovšem její nemoc a smrt — vlastně krátké ulehnutí a na vždy usnutí. Když se první den ve společném jejich pokoji neokazovala, jevil k podivení těch členů rodiny, kteří při něm meškali, aby se mu nezasesklo, větší čilost a lepší rozmar než jindy. Nadzdvihoval poněkud hlavu, rozhlížel se volně kolem, belhal o své berle sem tam po pokoji a pohladil také přívětivě obě dítky; cítil jen jakési mrazení v těle a vyžádal si pro zahřátí několikrát kalíšek višňovky. Ale druhý den zmizela již tato dobrá nálada. Seděl opět shrben ve své lenošce, sahal nepokojně tu po své berle, tu po střapci své čepice a upíral časem na dvéře své modré zádumčivé oči. Později téměř již ani očí s dveří nespouštěl a kýval ob čas melancholicky hlavou — kýval hlavou stále častěji a smutněji a jednou — neúplný měsíc po zmizení té, jejíž laskavé úsluhy a dětinské štěbetání nic na světě mu nemohlo na-

hraditi, — zůstala šedivá jeho hlava na prsou. Spustili rakev jeho k rakvi nebožky babičky.

Po mém přání dal Bohdan na společném jejich hrobě zasaditi těsně vedle sebe dva ajlanty, jejichž koruny se již nyní hustě do sebe zabírají krásným, zpeřeným listím. Přání to vnukla mi vzpomínka na místo v Ovidiově básni, kde líčí v stromy proměněné stařičké manžely.

V Jarkově byl jsem naposled loni pozdě na podzim. Jak rozdílný byl příjezd tento od prvního před devíti lety. Mlhy visely na lesích, pavučiny vlály po holých strništích, cestu pokrývalo žluté opadalé listí. Spatřil jsem opět pana správce, přecházejícího před zámkem, ale když jsem k němu dojel, lekl jsem se až jeho šedé hlavy a bílého vousu. Zhubl značně, tvář jeho pokryta byla vráskami. Ale z modrého oka zářila bývalá srdečnost.

Bohdan jest již ženat a sídlí jako notář ve vzdáleném městě. Oba nejmladší členové rodiny odebrali se již z prázdnin nazpět do Prahy, kde hoch navštěvuje gymnasium a dívka ústav pro vychování učitelek. Zastihl jsem tedy v zámku mimo pana správce jen manželku jeho a Olgu. Paní správcová se mnoho nezměnila. Olga však neunikla působení času. Její dříve etherická postava činí teď dojem hubenosti, rysy bledé tváře její se zostřily, tajemné kouzlo mládí zmizelo z nich. Ale krásná je dosud přec. Krásná tou temnou chmurou volného vlasu, tím bílým snivým čelem, tím dlouhořasým, velikým, temným okem, z něhož hledí bývalý tajemný, poetický sen, sen krásné měsíční noci, nyní však zasnoubený se stínem tklivé melancholie a resignace... Dověděl

jsem se, že měla nápadníky, ale že všechny rozhodně odmítla.

Po večeři podal mi správec doutník a rozhovořil se po bývalém způsobu. Shledal jsem, že má stejně milý způsob vypravování a stejnou potíž s doutníky jako dříve. Spal jsem v „lokajském“ pokoji.

Na druhý den ráno vyšel jsem z domu, abych navštívil všechna místa zasvěcená vzpomínkami na šťastnější minulost. Zamířil jsem především k lipovému altánu. Nalézal se úplně v bývalém stavu, ale uprostřed na březovém stole spatřil jsem památník, psaný Olžinou rukou. Zapomněla jej zde bezpochyby včera před mým netušeným příjezdem. Otevřel jsem jej bezděky a probíral se zažloutlými lístky, jimž svěřovala Olga v krátkých, ne právě mistrných verších nejhlubší dojmy, jaké v ní zanechaly významné okamžiky jejího života.

Zrak můj padl na jeden z těchto veršíků. Datum v čele jeho napsané okazovalo, že byl psán den po mé svatbě s Jaroslavou. Četl jsem:

„Buď s bohem, sestro, — s losem tvým
vždy ať se štěstí pojí,
jež vyrvala jsi nevědouc
ach! navždy z duše mojí . . .“

Zachvěl jsem se . . . Zahleděl jsem se do vzduchu a před duševním zrakem mým vynořila se bledá tvář Olžina s tou tklivou resignací v krásném temném oku. Rozumím nyní tomu výrazu jejího oka! . . . Ah, bože, čeho se dovídám po tolika letech!

Zaslechnuv kroky v zahradě, zavřel jsem památník a vyšel z altánu. Zamířil jsem k lesu. Za-

vzdychl a zaslzel jsem na březovém mostě nad lesním potokem, opíraje lokty o vetché zábradlí a hledaje v zelenavé vodě obraz na vždy prchlé, milostné Undiny.

Na zpáteční cestě navštívil jsem také hrob dědečka a babičky. Ležel na něm čerstvý věnec. Usedl jsem ve stínu sdružených ajlantů a pohřížil se v myšlenky. Ach, že mi nebylo dopřáno, abych jako ti dva tam dole dočkal se s milou chotí svou tiché, blahé zimy života... Blahé? Snad ano, ano. — Ale zdaž to vhodná příprava k nesmrtelnosti, když duch člověka zároveň s vadnoucím tělem zvolna slábne, hyne, zaniká... Pryč, myšlenky! Jsme děti, hádající, co se kryje za tajemnou oponou, již nezdvihne nikdy živá ruka... Oddejme se s důvěrou a nadějí v neznámou vůli.

Při odchodu zdvihl jsem věnec s hrobu a zavěsil jej na sepjaté větve ajlantů, jak činívali pastýřové na družných stromech, ve které se z milosti bohů proměnili Filemon a Baucis.

Ledové květy.

(»Květy« 1881.)

Byli jste někdy v čekárně obchodního soudu? Je to nejstřízlivější místnost, jakou si lze představiti. Čirá prósa! Holé stěny, inkoustem postříkaný stůl, několik všedních židlic, praobyčejná kamna a — dost. Ostatně oživuje se tato místnost jen v určité dny týdnu rozčilenými hosty, kteří si hrubě nevšímají jejího zařízení. Začínají se trousiti již k osmé hodině ranní — neboť valná většina žalovaných řídí se přesně dle žalobního výměru a nemá ponětí o tom, co je „hora legalis". Obecenstvo, kteréž se zde pozvolna shromažďuje, bývá dosti pestré. Provoďte mne v duchu mezi ně a dovolte, abych vám představil alespoň několik význačných postav.

Hle, zde trčí z objemné kalužiny, těsně u rozžhavených kamen hranatá postava v dlouhém, pelichavou kožešinou podšitém kabátě, s vysokými zablácenými botami, na kterýchž by zkušené oko poznati mohlo celé geologické složení krajiny, z níž tento venkovan do města zavítal. Mozolovité ruce složeny jsou na sukovaté holi a drží zmačkanou čepici s ušima a ještě zmačkanější žalobu, na níž za-

nechala všeliká mastnota venkovské domácnosti neshladitelné stopy. Člověk tento rozšiřuje vůni spařené kožešiny a pohlíží tesklivým okem k pootevřeným dveřím vedlejší jednací síně, kde jej as naplňuje posvátnou hrůzou dlouhatánský, oválný, zeleným suknem potažený stůl s obrovským věncem těsně seřaděných židlic, prozatím arci prázdných. Inu, se směnkou nejsou žádné žerty, pantáto!

Vychrtlý človíček s velikými mosaznými knoflíky na kabátě, který nyní dvéře jednací síně do kořán otvírá, a mladičký koncipient, začátečník, který si o půl hodinky přispíšil, aby napsal již napřed hlavy protokolů a vykonal pohodlně jiné přípravy, mohou být jak náleží spokojeni s němým holdem úcty, kterou jim tento venkovan zkroušeným pohledem vzdává. Zcela jinak chová se soused jeho, protřelý hostinský, žalovaný bezpochyby již od sedmého sládka pro neplacení dodaného piva. Ten počíná si tu již jako doma, nabízí strašlivému muži s mosaznými knoflíky šňupec, vniká i za mladičkým koncipientem do jednací síně a zapřádá s ním hovor o své „právní záležitosti", při čemž naslouchá horlivým výkladům koncipientovým s potměšilým úsměvem. Vždyť by dovedl skoro již sám napsati hlavu protokolu.

Uprostřed čekárny sedí obstárlá, ale dobře zachovaná dáma, bezpochyby úřednice pensistka. Šaty její šustí sice při každém pohybu, ale šustot ten podobá se šepotu o zašlých lepších časech a pivoňky jejího klobouku již pomalu odkvétají. Ale přes to odděluje se jako aristokratka, zabloudivší do shromáždění luzy, od ostatního obecenstva čekárny obranně vztyčenými malíčky a pohrdlivě sešpoule-

ným rtem. Hledí s rozčilením, nedočkavě k jednací síni. Připravuje se na výstup před soudcem a zástupcem žalobcovým, kteří poznají asi důkladně její sběhlost v pathetické i dojemné řeči, živost jejích posunků a zejména její proleželý batistový šátek s vyšitým nějakým erbem v rohu.

U okna tamo sedí muž ve vkusných, ale poněkud ošumělých šatech. Činí dojem člověka vzdělaného z lepších tříd. Tvář jeho má pěkné ušlechtilé rysy, ale je chorobně bledá a přepadlá; četné její vrásky a stříbro, proskakující tu a tam hnědými kadeřemi, svědčí o mnohé bouři života. Obličejem jeho rozestřen je výraz mutné resignace. Nevšímá si ruchu v čekárně; obrácen zády k obecenstvu, hledí bez pohnutí na zamrzlé okno. Člověk ten zakusil již tolik trampot a starostí, že dovede spolknouti bez otřesení i tu hořkou pilulku, ten krok před soudce a věřitele, aby si vyžádal ještě lhůty — ne k vůli sobě, ale k vůli dětem...

Klidně tu čeká a hledí na zamrzlé okno. A toto okno je dnešního dne skutečně jedinou poeticky krásnou částí prosaické světnice. Příroda použila těch několika prázdných skleněných ploch, aby na ně vdechla kus líbezné poesie své. I vetkala do nich v lehounkých, splývavých obrysech něžně krásné obrazy, hříčky libě a směle tvořící fantasie, jako pohádkové stříbrné květy v mlhavém rouše víl. Četl jsem v některém přírodovědeckém díle, že mívají tyto ledové květy v našich severních končinách nejvíce podobu palem a jiných rostlin jižního pásma, kdežto naopak obyvatelům jižních krajin, prokvetou-li tam okna tužší zimou, před oči kouzlí strůmky jehličnaté a jiné rostlinné tvary severu. Nevím, spo-

čívá-li tvrzení to na pravdě. Vím jen, že jsem vídal v těchto ledových čarosadech nejen palmy, nýbrž i množství jiného přepodivného a překrásného rostlinstva, kteréž neroste nikde jinde ve světě, než jen v kouzelném kraji obraznosti. Nyní již ovšem nevidím v zamrzlých oknech tolik, jako mladýma očima; ale za to mi přicházejí při pohledu na ně pokaždé na mysl zašlé ideály, sny a naděje, ty ledové květy mladistvé duše, které mi dávno již roztály na palčivém slunci skutečnosti.

Také muž v čekárně zabýval se podobnými myšlenkami. Pohlížel snivě na to mrazem kvetoucí okno i zdálo se mu, že již kdysi viděl totéž okno a v něm zcela, zcela stejné ledové květy. Podobné přeludy přihazívají se nám dosti zhusta. Zapomněl na místo, kde právě meškal, na šumné obecenstvo za sebou, na svou záležitost, na všechno — a pohroužil se vzpomínáním do minulosti, hledaje čas a místo, v nichž viděl právě takové ledové kvítí na tabulích právě takového okna. Zalétal daleko, daleko nazpět do minulosti a konečně rozjasnilo se v jeho paměti.

Ano, bylo to jednou odpoledne — v příjemně vytopeném přízemním pokojíku, kdež bydlíval, kdykoli zavítal na prázdniny do domu otce svého, zámožného majetníka malého podhorského panství. Byl tehdáž takořka ještě chlapcem, ale hlavou quintanovou honívají se již myšlenky, které vybočují daleko za myšlenkový obzor povídek pro dospělejší mládež.

Bože, jak hrdé a luzné představy rojily se tehdáž před tím, ledovými květy posetým oknem v jeho mladé, kučeravé hlavě! Sláva Napoleonova, bohat-

ství Rotšildovo, básnický vavřín Byronův, učenost největších mužů vědy — vše to kynulo mu z růžové mlhy budoucnosti jako zlaté ovoce, po němž jen ruku vztáhnouti mohl. Vstoupí jako Kolumbus na koráb a objeví neznámé dosud čarokrásné země, vypátrá skrytou dosud sílu přírody a převrátí vynálezem svým celou nynější soustavu společnosti, obejme celý širý svět, a co v něm velkého i krásného, všechnu jeho nádheru a rozkoš přitiskne na toužebná prsa. A již vine i láska své první jarní květy do jeho snů... Vrtí snad někdo z vás hlavou? Ó, jen si vzpomeňte, kdy tento nebeský cit navzdor všem panensky cudným čítankám i oklestěným klassikům poprvé se vloudil do srdce vašeho! Ale ten první něžný kvítek lásky — zdaž nestíráme jeho zvláštní, líbezně jemný pel tímto jménem! Jaký to pocit cudné, neurčité, neskonalé blahosti, kterou nám neposkytuje žádná pozdější, plně rozkvetlá, uvědomělá láska! Předmětem vašeho prvního nevinného blouznění byla dívčina vašeho polodětského věku. Ale vy jste byli dosud nemotorný, při každém oslovení se zardívající hoch — ona naproti tomu již malá slečna, s dlouhými šaty a vějířem, znalá společenských způsobů a snad již obletovaná rojem žádostivých motýlů. Ale pro vás byla nedostižným ideálem, k jehož záři jste sotva vzhlédnouti sobě troufali; každý její pohyb byl nevýslovně půvabným, každé slůvko perlou moudrosti a poesie a její laciný vějíř zavíral pro vás v každém záhybu svém báječný poklad. City své vyznávali jste jí toliko v blaženém snění; když jste stáli před ní, klopili jste hlavu a koktali něco, nad čímž se ona hlasitě zasmála — ovšem božsky zasmála...

Také snící hoch před oknem měl takovou malou bohyni, dcerušku sousedního statkáře, který byl přítelem otce jeho a k tomuto často i s Olinkou svojí na návštěvu přijížděl. V tyto krásné masopustní prázdniny zde ještě nebyli a jistě už nepřijedou. Dávát se dnes veliký ples v blízkém venkovském městě, při němž bude zajisté Olga královnou. A zítra již musí on odjeti nazpět do Prahy. Marně dychtil tedy a vzdychal již dlouhý čas před prázdninami po chvilce, kdy andílek ten znovu před ním stane, marně hleděl s nevýslovným blahem, ale i s bázní vstříc okamžiku tomu. Pomyslíte si, nepřišla-li hora k Mohamedovi, že mohl Mohamed k hoře. Ano, náš Mohamed sedl vskutku včera na svého krotkého Buraka a cválal posněženým krajem k sídlu zbožňované krasavice. Ale čím blíže přijížděl, tím volnější stávala se jeho jízda a večerní šero sklánělo se již k zemi, když po dlouhé zajížďce lesem — aby snad nikdo z onoho sídla jezdce nepozoroval a nepoznal — konečně spatřil otvorem bílých větví známý dům ve skupině bezlistých, jíním postříbřených stromů. Zadržel koně a pohlížel dlouho toužebně na bílou střechu, nad níž se vábivě vznášel oblak dýmu, na osvětlené okno přístavku, blýskající mu opojně vstříc jako loudivé oko rusalčí. Pak obrátil koně a jel zvolna nazpět zasněženým krajem, po němž hrály miliony démantových jisker, vzdychaje z hluboka a vzhlížeje časem blouznivě k modré nivě nebeské, hustě obsypané nesčíslným zlatým květem.

A teď tu sedí mladičký milenec ve svém pokojíku a hledí v polosnu na zamrzlou tabuli okna. Tabule ta se znenáhla rozprostraňuje a prohlubuje, hustě spletené ledové kvítky a stromky se rozplé-

tají a rozstupují a teď tu před ním celá čarovná krajina, plná nevídaných stromů a květů. Nemůže se vynadívati na divukrásné a neobyčejné tvary toho báječného rostlinstva, utkaného jako z nejjemnějšího stříbra a z nejjasnějšího křišťálu. Jede krajem tím na sněhobílém koni, v sedle stříbrotkaném a hle! v sedle tom spočívá s ním kněžka jeho snů, obestlána bělostnými vlnami soboliny, v kadeřích majíc skvoucí čelenku z diamantů. Tulí se k němu blíže a blíže, líce její dotýká se líce jeho, stříbrná otěž padá mu z ruky, rámě jeho vine se kolem jejích boků a rty jeho tisknou na rty její dlouhé políbení, jež prochvívá tělo jeho od hlavy k patě nevýslovnou rozkoší! Zaslechl při tom zvuky jako tiché znění harf anjelských...

Mlady snílek probudil se ze svého snění. Vidí před sebou opět jen zamrzlou tabuli okna. Avšak co to? Jeden z těch leďových květů, nejkrásnější z nich, začíná zvolna táti. Mizí něžný lístek za lístkem, obrysy jeho splývají a ztrácejí se jako v mlze a hle! tou mlhou prosvítá cosi jako dva líbezné rtíky. Dech se v něm zatajil — vstává prudce — a za chvilku na to směje se mu vydýchaným otvorem květnaté clony ledové vstříc — spanilá Olga. Směje se rozpustile — všemi skvoucími perličkami malých svěžích úst, tím párem velikých černých očí s lehounkým nádechem jíní na černých řasách, těmi laškovnými důlky v milostných lících, na které vdechl mráz překrásné ruměnce...

Přijela přece. Hudba nebeská, kterou zaslechl v blaženém snění svém, měla pozemský původ svůj v blýskavých rolničkách bujných běloušů, kteří sem právě přivezli v ozdobných saních ji a jejího otce.

Zatím co staří v průjezdu se objímali, odskočila čtveračivá dívka do zahrady k oknu známého pokojíku a dovolila si ten malý žertík. Ó, zlaté odpoledne! Ó, božský večer! Nepromluvil s Olgou téměř ničeho, ale ručka její dotkla se jednou bezděky ruky jeho — a tento slastný okamžik zůstal mu na vždy, na vždy v paměti — —

Muž, sedící u okna v čekárně obchodního soudu, trhl sebou náhle. Zaslechl chraplavý hlas mužíka s mosaznými knoflíky, volajícího jeho jméno. Vstal, přejel si dlaní vrásčité čelo a ubíral se do jednací síně — — S bohem, ledové květy!

Endymion.

(»Květy« 1881.)

Díky bohu, konečně mat! Poražený vychovatel poklonil se baronovi a vzdálil se do svého pokoje. Teď náleží na tři hodiny sobě. Malí jeho svěřencové odjeli s guvernantkou na procházku, baron bude si odbývati svůj odpolední spánek, baronka je dnes pro bolení zubů neviditelnou a baronessa Viola — ta nezasahá vůbec nikterak v tiché, odměřené kruhy praeceptorské jeho činnosti.

Vyšel si do zámeckého sadu a procházel se chvíli přebohatou jeho částí květinovou, trhaje tu a tam různobarevné karafiáty, své miláčky, jež svázal na konec ve vkusnou malou kytici. Žár letního odpoledne přiměl jej na to, aby se uchýlil v oblíbený stinný útulek. Zátiší to nalézalo se při samé železné mříži sadu, pod skupením starých javorů, z nichž jeden opatřen byl kolem objemného kmenu dřevěným sedátkem. Husté větve javoru a bujné křoví okolní naplňovaly toto místo jemným soumrakem, do něhož jen časem skulinou lupení kradmo vniklo světlo sluneční a zamihlo se bílým pískem jako zlatý penízek. Panoval tu milý chládek, zpří-

jemněný ještě šplíchotem malého vodotrysku v blízké okrouhlé nádržce vody.

Praeceptor usadil se na lavičku pod javor a díval se mřížovou ohradou parku snivě do krajiny. Blýskala se celá slunečním zlatem. Jediná spousta žlutých klasů pokrývala tiché údolí až k táhlému lesnatému návrší, jehož ozlacené vrcholky bukové uzavíraly vlnivou čarou obzor. Krajinka tato odpočívala zde bez pohnutí a zvuku v dusivém objetí letního vedra. Ani mlsní vrabci nepoletovali nad mrtvou tišinou toho zlatého moře klasů.

Praeceptor položil si slaměný klobouk do klína, sňal opatrně s nosu brejle a uložil je pečlivě do lepenkového pouzdra, opřel hlavu o kmen a zadíval se na kytici karafiátů v ruce. Vzbudily v něm především myšlenky o theorii barev a křížení se květů, ale znenáhla ocitlo se snění jeho na zcela jiné, neobvyklé půdě.

Vychovatel přeletěl duševním zrakem těch třicet a několik let svého života a zkoumal, mnoho-li blaženosti v nich zažil. Výsledek zkoumání jeho byl neutěšený. Neokusil dosud téměř jiných požitků, mimo ty, jež poskytuje věda milovníkům svým — a její tiché vděky jsou přece jen jako suché květy herbáře naproti svěžím květům rozkoší, jež poskytuje život skutečný a v nichž nalézá člověk opojný med pozemský.

Věda odsloužila se mu špatně za obětavou lásku: vtiskla do tváře jeho rozličné vrásky a na celý jeho zjev pečeť podivínství a nemotornosti. Cítí to dobře od té doby, co vstoupil z osamělé studovny své v uhlazený a zářící kruh šlechtické domácnosti.

Jest mu zde nevolno jako motýlu nočnímu v jasné záři sluneční. Pohybuje se na hladkých parketách jako začátečník v umění bruslařském na kluzkém ledě a rozumí dobře, příliš dobře lehounkému, sotva viditelnému úsměvu, s nímž pohlížejí členové rodiny a hosté k ní dojíždějící na pana praeceptora. Vzpomněl si právě na ukrytý osten posměchu, kterým včera jeden mladý šlechtický host při hovoru po obědě o jeho osobu lehounce zavadil. Ó, pocítil dobře narážku tuto a na rtech jeho chvěla se vtipná, duchaplná odpověď, kterou by byl posměváčka odzbrojil a zahanbil; ale společnost neuslyšela bohužel té duchaplné, vtipné odpovědi.

Proč nepřidělil jemu osud vděčnou a skvělou úlohu takového bohatého šlechtického šviháka?! Jindy míval pro ně jen pohrdlivý úsměv, ale teď pomýšlí na ně s trpkou závistí. Jsou úplně samostatní a mohou žíti jen tomu, co těší srdce jejich; však by pak také dovedl pohlížeti do světa sebevědomě, jasným okem, otáčeti se volně skvostným salonem, soustruhovati blyštivé fráse a dvořiti se dámám — zvláště takovým, jakou je na př. baronessa Viola. Je to věru líbezná dívka! Škoda, přeškoda jí pro některého z těch titěrných hejsků!

Povzdychl si z hluboka. Zavřel oči a přikouzlil podobu její před svůj duševní zrak. Vznášela se před ním ve svůdné, ale nedůtklivé kráse svojí, něžná a přece hrdá — nedostižná! Netroufal si ani této prázdné, vzdušné vidině šeptem vyznati, jakým kouzlem opřádá srdce jeho snivý pohled těch dvou zářivých očí. Násilím svíral víčka; nechtěl, aby se ten vábny obraz před otevřeným jeho zrakem rozplynul v pouhý vzduch, vlnící se zlatě nad spoustou klasů.

A čím dále tak seděl, tím určitější stávala se ona představa. Konečně zdálo se mu, že vidí při zavřených očích zřetelně všechno kolem, ba i sebe sama. Odpočíval tu na pohled spící, opřen hlavou o kmen javoru. Ale krajina před ním změnila se jako kouzlem. Byl to krásný háj, naplněný jasným svitem měsíce; ale ve svitu tom viděti bylo všechno zřetelně jako v záři denní, jen že se jevil každý předmět jakoby obestřen lehounkým stříbrným dechem. V prsou jeho rozhostil se nevýslovně blažený pocit. Hleděl na bílou stezku, vroubenou jasně osvětleným kapradím, jako jemnými krajkami ze stříbrné tkaniny. A na stezce spatřil postavu, o níž před chvilkou snil.

Vznáší se tiše, po špičkách k němu jako Zefyr. Již stojí před ním, ostýchavě a zvědavě zároveň. Nyní se nad ním s utajeným dechem uklání a pozoruje domnělého spáče. Ale ten vidí navzdor sklopeným víčkům lehce uzardělou její líc, oči toužebně naň zírající, černé kadeře linoucí se k němu se skloněné hlavy, i tu stříbrnou čelenku s křišťálovým půlměsícem, jenž se bleskotavě probírá z temných jejich vln.

Postava kloní se k němu ještě níže — měkké třásně stříbrně bílého oděvu dotýkají se jeho ruky — cítí na líci sladký dech — — a teď vtiskly mu pojednou dva malé, jemné rty na čelo dlouhé, vroucí políbení. Pozdvihla se pak zase, shlížela k němu chvíli láskyplným okem a vyňavši lehce kytici karafiátů — jako na památku — z jeho ruky, vzdalovala se tiše, po špičkách, ohlížejíc se toužebně po něm, až se náhle rozplynula ve vzduchu...

A praeceptor viděl zas před sebou spoustu klasů i lesnaté návrší — a zaslechl snivý šplíchot blízkého vodotrysku — —

Rychle semknul zas oči. Doufal, že se krásná vidina vrátí a že jej po druhé svým políbením pohříží v nepoznanou dosud rozkoš. Ale nespatřil ničeho. Byl to — ach! — pouhý sen. Ale sen ku podivu živý. Přisáhal by, že ji viděl skutečně před sebou, že zaslechl tichý chrupot písku pod její nohou, a dosud zdá se mu, že cítí to políbení na svém čele.

Snad četl tyto dny báji o Dianě a spícím Endymionu — prchlý právě sen byl patrným odleskem onoho půvabného mythického výjevu. Avšak nikoli! Dávno již tu báji nečetl. Leč darmo přemýšleti o původu krásného snu — dosti na tom, že to byl pouhý sen.

Po chvíli vystřízlivěl praeceptor úplně z opojení, do jakého jej uvrhnul divný sen bezděčného odpoledního spánku. Vstal a chystal se k odchodu do zámku. Ale pojednou vzpomněl si na kytici. Kde jest? Bezpochyby vypadla mu spícímu z ruky. Pátrá po zemi kolem, hledá i pod sedátkem — ale po kytici nikde ani stopy. Toť podivné!

Když zůstalo konečně všechno pečlivé hledání marným, usedl znova pod javor a položil čelo do dlaně. Přemýšlel o záhadném zmizení karafiátů. Že je nasbíral a v kytici svázal — ne, to nebylo přece snem. Ví určitě, že je držel před usnutím v ruce. Kam se poděly? Jediné přirozené vysvětlení jest, že je někdo odnesl. Ale kdo? Děti s guvernantkou přijedou z procházky až večer, baron spí, baronka má bolení zubů — ti dva nejsou ostatně vůbec schopni

podobných žertů — a služebnictvo by se neopovážilo. Kdo tedy —? Srdce jeho zabušilo prudce. Pocítil něco jako závrať.

Ne, není to možné. A přece! Někdo zde byl dojista a vzal mu kytici z ruky nebo ji zdvihl upadlou se země; na každý způsob byl zde, viděl jej spícího a přiblížil se k němu těsně, tak těsně, že se ho jistě dotkl alespoň rouchem svým. Zde asi stál. Praeceptor zahleděl se do země vedle sebe i zdálo se mu, že tam skutečně spatřuje v písku slabý otisk dvou dívčích nožek na špičkách stojících, a dále na stezce ještě několik podobných stop. Ano, mužský by sotva po kytici sáhl — byla to zajisté ruka ženská. Tedy přece Endymion a — Diana. Ale která byla tato Diana? Byla-li to Viola a stála-li zde skutečně tak blízko vedle něho, že se rouchem dotýkala jeho ruky —? Že jen rámě vztáhnouti mohl, aby ji strhl rázem na svá prsa —? Pro kytici musila se sklóniti a při tom mohl snadno zavaditi vlas její o jeho skráně i mohla se dotknouti ne-li rtoma, alespoň sladkým dechem čela jeho . . . Představoval si živě celý výjev ze snu a chvěl se blažeností, kterou v něm pocítil.

Ale po chvíli vrátil se k obvyklému důkladnému zkoumání příčin a následků. Proč by mu byla unesla kytici? Z pouhého žertu? Dosud nezažertovala s ním nikdy podobným způsobem. Ale což je naprosto vyloučena jiná pohnutka? Alespoň okamžitý záchvat citu, jemuž je tak snadno přístupno každé srdce dívčí, ať již bije pod cárem chudoby nebo pod hedbávem a šperky? Tanul mu na mysli jeden obraz jeho pokoje: mladá sličná dívka, líbající sochu šklebivého Fauna. Snad okamžik takového záchvatu — snad

vyšlehnutí citu, který se ukrýval již dříve v cudném jejím nitru — vždyť on Faunem přece není — a miliony dívek před ní přenesly se přes všeliké rozdíly stavu a jmění zlatou perutí lásky...

V tom vytrhly ho ze snění blízké kroky. Ohlédl se a spatřil před sebou starého důstojného lokaje, který mu oznamoval s kolegialní přívětivostí, že ho baron s baronessou v altánu očekávají k čaji.

Ubíral se tam s tlukoucím srdcem. Byl přesvědčen, že mu jediný pohled na Violu vysvětlí vše a buď potvrdí nebo zklame jeho nejasné blažené tušení.

Když do altánu vstoupil a na Violu pohlédl, zbledl mocným překvapením. Ale nikoli nad výrazem její tváře — toho ani nepostřehl — zraky jeho upoutala rázem kytička, vyzírající po straně z temných jejích kadeří, jimiž se probírala tenká stříbrná čelenka s blyštivým křišťálovým půlměsícem nad čelem. Byla to kytička, která mu zmizela pod javorem! Poznal ji určitě dle sestavení různobarvých karafiátů.

Již není tedy žádné pochybnosti, že byla ona jeho Dianou. Stála tedy nedávno skutečně před ním spícím, ukláněla se k němu, dotýkala se ho lemem roucha a — a — Ano, snad byl celý ten božský sen skutečností jen lehce zahalenou průsvitným stříbrným závojem polospánku.

Pohlédl znovu plaše v obličej její, aby se přesvědčil, nečíhá-li v něm snad utajený smích nad podařeným žertem. Ale tvář její byla vážnější a bledší než jindy. Oči měla sklopené a rty sevřené se jemně chvěly.

Ne, o žertu nemůže býti řeči. A hle, nosí ten pestrý lup bez ostychu ve vlasech; chce patrně, aby

věděl, že ona byla smělou loupežnicí. Jak lze jinak vykládati tuto okolnost, nežli... Ona mlčí, ale ty květy mluví za ni velmi zřetelně.

Baron ponořil se do novin. Vychovatel mohl tedy volně pozorovati sličnou jeho dceru. Několikrát setkal se zamžený její zrak s okem jeho. Líce její plály živým ruměncem; byla v patrných nesnázích. Rozpačitě přejela si konečně dlaní čelo a zavadila při tom prstem o kytičku ve vlasech. Sňala ji spěšně a rovnajíc pestré pýří karafiátů, pravila s okem zjasněným a hlavou vzpřímenou: „Ah, již vím! Byla vám bezpochyby nápadna tato divná ozdoba vlasů. Snad nezdá se vám ta kytice vkusnou. Mně nelíbí se také příliš. Ale já jsem ji nevázala."

Nezbádané srdce dívčí! Takové škádlení za podobných okolností!

„Bůh ví, kdo ji uvil," pokračovala s úsměvem dívka. „A sotva byste uhodl, kdo mi ji přinesl?"

Někdo že jí ty karafiáty přinesl? Kdo? Jak to možné? Nežertuje? Tyto a jiné otázky proletěly střelhbitě praeceptorovou hlavou; hleděl na dívku mlčky široko otevřenýma očima.

„Ó, neuhodnete to!" zvolala po chvíli Viola se smíchem, hladíc hnědou hlavu mladého velikého psa, hledícího k ní oddaně krásným okem. „Považte si jen — zde naše Diana! Apportuje mi každou chvíli něco. Bůh ví, kde ji našla."

Ubohý Endymion!

Trampoty kritikovy.

(»N. L.« 1881.)

V nejednom venkovském městě najdete mladičkého člověka, který vypadá uprostřed bodrých měšťáků jako muž spadlý tam odkudsi z měsíce. Mívá obyčejně dlouhé, neurovnané vlasy, nyvě bledý obličej nepravidelných rysů, avšak ušlechtilého výrazu, na nose laciné brejle a na bradě přehrštli bezbarvého chmýří, které se nalézá v ustavičném sympatickém spojení s neklidnou jeho rukou. Dobří měšťáci uvykli si již na tento cizotvárný zjev, ale pohlížejí naň přece, když s okem blouznivě v dálku upjatým jako náměsíčník středem ulice kráčí, s podobnými as pocity, jaké budí albino v kruhu pravidelně vyvinutých lidí. S úsměvem shovívavým naslouchají jeho brkotavým řečem, když vypravuje časem o rozličných směrech v krásném písemnictví a podobných transcendentálních věcech. Člověk ten bývá dobrovolným a bezplatným spolupracovníkem místního časopisu.

Takovým byl také Břetislav Luňáček. Jednoho jitra vstal s povznášejícím vědomím, že byl u večer před tím, setkav se náhodou v jedné předměstské hospůdce s redaktorem „Zvonu", engažován za kri-

tika, feuilletonistu, původního dopisovatele z Prahy a korrektora jmenovaného místního týdenníku. Časopis tento čítal bezmála půl druhého sta odběratelů a vůdčími jeho myšlenkami byly: konkurence s druhým místním týdenníkem „Kladivem", bránění několika hodnostářů proti zlotřilé oposici v obecním zastupitelstvu, záložně a hasičskému spolku, brojení proti lehkovážnému zadávání městských staveb jiným lidem než staviteli X., obětovnému to příznivci „Zvonu", a vedle toho hájení všech svatých práv národa československého.

S oprávněnou pýchou vstal tedy Břetislav Luňáček z postele a chvátal především k obstárlému svému kabátu, aby se přesvědčil, nebylo-li ono engažování pouhým luzným snem. Nikoli, nebyl to sen. Našel v kapse dvě dosud nerozřezané sbírky básní a jeden pražský časopis, v němž obsažena byla úvaha o knihách těchto. Odevzdalť mu to všechno včera redaktor „Zvonu" s přáním, aby zahájil své čestné spolupracovnictví kritickým referátem o dotčených, právě vyšlých básnických sbírkách. Knihu odevzdal mu s prosbou, aby užíval při rozřezávání jich jen ostrého nože a s nimi vůbec, poněvadž jsou určeny za dar k jmeninám jeho (redaktorovy) sestřenice, co nejšetrněji nakládal. Pražský časopis pak přiložil, aby seznal nastávající kritik také cizí úsudek o knihách oněch.

Břetislav Luňáček oblékl se dnes pečlivěji než jindy a prohlížel v zrcadle obličej svůj dlouho s velikou pozorností. Přistoupil též k oknu s vysoko vztyčenou hlavou, s pyšně vypjatou hrudí a shlížel chvíli pohrdlivě na maloměstský ruch, oživující čtyrhranné, bídně dlážděné náměstí. Ač se nalézal byt jeho jen

v prvním patře nízkého domu, zdáli se mu přece ti šosáci tam dole tak maličkými, tak směšně titěrnými, jako figurky ve vánoční dětské krabičce. Nemohl se ubrániti úsměvu při pohledu na hluboké poklony, jimiž tito šosáci břichatému purkmistru, jenž právě náměstím pyšně si vykračoval, úctu svou vzdávali.

Posluhovačce, která mu přinesla snídaní, přikázal náš kritik, aby nikoho, praničkoho k němu nepouštěla, vyjma člověka z redakce, který si přijde udeřením páté hodiny pro rukopis. Slova „redakce" a „rukopis" pronešena byla obzvláštním slavnostním způsobem.

Na to zastrčil Břetislav Luňáček ještě závoru u dveří a odebral se vážně ke stolku, na kterýž byl položil obě sbírky básní a pražský časopis. Usednuv si odstranil opatrně pírko ze záhybu svého rukávu (nečinil tak nikdy) a ponořil se na chvilku v myšlenky o tom, jak zde tak sedí a že asi ti dva básníci netuší, jak důležitou je pro ně tato chvíle. Pak sáhl s pohrdlivým úsměvem po pražském listě. Prolétnuv zběžně kritickou úvahu, v něm obsaženou, mrštil jím prudce na podlahu a zamumlal: Zase takové nestoudné chvalozpěvy! Tomu zlořádu musí být učiněna přítrž! Vždyť už naši spisovatelé, věčnou tou adorací nadobro pokažení, sedí na podstavcích své domnělé slávy jako nedostupné modly a vyhrnují nos nad celým obecenstvem, lapajíce jen lačně chřípěmi svými husté oblaky dýmu z modloslužebných kaditelnic, jakými jsou všechny ty literární úvahy v našich listech. Toto ustavičné vzájemné podkuřování musí přestati. Věru, nejlépe zahájím své kritiky hromobitím proti tomu nešvaru — ano, napíšu především ostrou všeobecnou úvahu ve směru tom —

Uvidí: — Ať soptí, ať se na mne sápou! — Poukážu hned na ten nesmyslný, nestoudný chvalozpěv zde v tomto pražském škváru!

Zableskl okem přímo bohatýrsky a schvátil křečovitě péro. Ale v tom si připomněl, že bude lépe, přečte-li nejdříve obě tak nestoudně vychválené sbírky básní.

Dal se tedy do čtení. Chvílemi přelétal jen zběžně stránky, chvílemi zabodával oči pevně do jednoho řádku, někdy kýval blahosklonně hlavou, někdy se opovržlivě usmíval a při všem tom skrucoval a natahoval přehrštli bezbarvého chmýří na bradě, že vypadala na konec jako špičatá dýka, namířená přímo k srdci nešťastného autora.

Když dočetl, přinesla mu právě posluhovačka skromný oběd. Snědl jej v roztržitém kvapu a vysrkav na rychlo černou kávu, obrátil se znovu k práci. Uváživ náležitě všechno, rozhodl se na určito, že napíše především peprnou úvahu o panegyrických pseudokritikách, kteroužto úvahou způsobí bohdá úplný blahodárný převrat (při tom zajiskřily se mu oči), že ztepá zejména kritiku v onom pražském časopise a že pak posoudí obě sbírky básní chladně, ostře, s nemilosrdným vytčením všech jejich vad a poklesků. Vždyť sluší upozorňovati spisovatele na všechny chyby, aby se jich příště vystříhal, odvrátiti jej, třeba drsným způsobem, od nepravé cesty a pak mu ovšem napověděti, jaké látky si voliti, jak si při zpracování jich počínati a v jakém směru nadání své rozvíjeti má.

Po tomto rozhodnutí jal se Břetislav Luňáček volně přecházeti pokojem. Ale dlouho, dlouho leskl se arch papíru na stole neporušeným sněhovým bě-

lem. Konečně objevila se na něm slova: „Jako večernice, když na zrůžovělém nebesklonu —" Ale po delší chvíli zmizela slova tato pod hustým mřežovím škrtů a za tímto vyskytl se rozběh: „V rukou našich, chvějících se spravedlivou nevolí a starostí o zdárný rozvoj našeho písemnictví —" Ale i tento mnohoslibný, začátek ustoupil jinému, ten opět jinému a tak dále. Dlouho, dlouho přecházel takto Břetislav Luňáček se stejným výsledkem a stanul konečně unaven před oknem.

Venku zářily domy náměstí v paprscích jarního slunce jako úsměvem čirého blaha a také přecházející semo tamo pestré skupiny lidí zdály se usmívati v poklidném štěstí. Byl to obrázek skutečně pěkný. Kritik zadíval se do něho a cítil, že mu měkne pojednou srdce. Bylo mu teď přece jen líto těch dvou ubohých básníků. Hle, vstanou zejtra se šťastnými tvářemi, usmívajícími se nadějně vstříc půvabům krásného jara, a večer snad již držeti budou ve třesoucích se rukou zdrcující ortel. Kdo ví, zda některý z nich nesáhne — Ale vždyť mohu vkapati i trochu balsámu do ran, upozorniti na některé chvály hodné stránky —

V tom zavadil zrakem o hodiny na věži protější radnice a poznal s hrůzou, že okazují ručičky jejich na čtyři hodiny. Pro bůh, již zbývá jen hodina! Třeba dáti se plnou parou do díla. Všeobecnou úvahu možno odložiti na zejtřek a přestati na úvaze o sbírkách samých.

Začal nyní přecházeti pokojem čím dále kvapněji. Mnul si čelo, kousal konec péra, stáčel zimničně se chvějící rukou chmýří na bradě do podoby šrou-

bu — nic naplat! Rozcuchaný vlas poletoval za ním a na čele vyvstávaly mu bohaté krůpěje potu.

A teď vidí, jak z jednoho domku na konci náměstí — nalézá se tam tiskárna „Zvonu“ — vychází povědomý člověk. Jest to sazeč, jdoucí pro rukopis. Luňáček klesl zoufale na židlici. Co si počne? Hned poprvé — bude to strašná blamáž! Jak, jak si má pomoci?

Než kritik nemilou situaci svou na všechny strany náležitě uvážil, vešel k němu sazeč. Luňáček požádal ho v rozpacích, aby chvilinku počkal, a začal s napjetím všech sil duševních čmárati něco na papír. Ale nebylo to nic rozumným souvislým větám podobného.

Sazeč, který jej soustrastně pozoroval, prohodil pojednou: „Ale proč se s tím moříte, pane Luňáčku? Proč to nevystřihnete?“

Kritik vypoulil naň oči a zakoktal: „Vystřihnout —?“

„Nu, ovšem, co jsem zde v tiskárně, měl jsem v ruce jen takové psané literární úvahy, které nám byly zaslány od nakladatelů. Ostatní vždy se stříhaly.“

„Z jiných listů? A obecenstvo — a redaktor?“

„Obecenstvo naše je nečte a redaktor stříhal sám.“

Luňáček sklonil bezděky ruku pro pražský časopis, který byl s nevolí pohodil, a sáhl s lehce zarumělnou tváří, chvějící se rukou po nůžkách. Chvilku hleděl tupě na časopis, pak zajel zvolna špičkou nůžek do obruby vytištěné tam chvalozpěvné úvahy o častěji dotčených dvou sbírkách básní.

„Ah, pozor! Jest viděti, že v tom nemáte dosud cviku!“ zvolal sazeč a vzal Luňáčkovi časopis a nůžky z ruky. A kritik hleděl bezmyšlénkovitě vypouleným zrakem, jak sazeč oba sloupce úvahy opatrně vystříhl, jak je slepil starými poštovními známkami a jak s tímto výstřižkem v ruce vyšel ze dveří.

Motýl.

(»Nár. Listy« 1881.)

Pst!

Sedí tu tiše, odvrácen ode mne — jeho poloprů-
tná růžová křídla kývají se lehounce vzduchem —
ná hlavinka s dlouhými stříbrnými tykadly uklání
nad zářivým květem rhododendronu... Bác! —
, kde je ho konec! Zdá se věru, že jsou ta temno-
drá kolečka na jeho křídlech skutečnýma očima.

Vytřepávám prázdnou síť, narovnávám pošinuté
ıláry. Jen s chutí dále! Však mi neujde! Viz,
no zakmitl se opět. Spěšně za ním!

„Hle, toho zbrklého vědátora! Čtyři oči má
ештě vráží do lidí. Dejte přec trochu pozor, pane!"

Koktám omluvu a kvapím dále. Nechť všechno
azím — toho motýla musím lapit! Neviděl jsem
těživ tak pěkného. Mimo to jsme zde jediný motýl
ediný lovec motýlů. Sám osud tomu chce, abych
honil za tím roztomilým okřídlencem. Darmo
háš! Marně poletuješ semo tamo, abys mne una-
! Počkej — teď — již tě mám!

Buch! Ležím na podlaze. Klopýtl jsem přes ve-
ou chřestačku, kterou tu nějaký šašek upustil.

Hlučný smích rozlehl se kolem. Zdvihám se nemotorně — neboť svižný mladík již nejsem — loket mého zeleného fraku je natržen — vysoký bílý kastor je hrůzně pomačkán a několik z četných motýlů, nabodaných do obruby široké jeho střechy, upadlo i se špendlíky. Nic neškodí!

Jen dále!

Aha, uchýlil se tamo za sloup. Nyní jen pozorně, jen opatrně! Po špičkách — tak! S druhé strany kolem sloupu — s napřaženou sítí v ruce — teď mi neupláchne — bác! — Ještě ne?! — Za ním! Vzdej se! Již tě mám! Jsi můj — jsi můj!

Vždyť se za tebou honím již bezmála celou noc! Darmo sebou třepetáš — jsi můj, rozkošný motýlku!

O dva roky později.

Kříž, pravý kříž je s takovou mladou ženou! Jsem tím zcela nevinen, že je dnes v šedivém rozmaru, a přece musil jsem za to pykat děsným obědem. Sestavila jídelní lístek s ukrutností tak raffinovanou, že jsem se nedotekl téměř ničeho. I černá káva je dnes prabídná.

Nu, jaká pomoc! Sluší snášeti osud svůj po sokratovsku. Ostatně není tak zle. Školu dnes odpoledne nemám a bude se tak dosti dobře seděti v zatopeném pokoji na pružné pohovce, ve volném pěkném županu — daru mé dobré ženušky — s Darwinem v ruce.

Božský Darwin! Zdá se mi věru, jakoby měl ten pohádkový zrak, jímž proniknouti lze až do srdce země. Jediný jeho pohled vyčte z duše přírody více, než objevily tisíce učených očí před ním. Jakými to geniálními blesky osvětluje nejnovější jeho kniha tajemné žití rostlinstva! — Ach, má žena škaredí se

povážlivě. Snad se hněvá, že ji nebavím. Musím k ní promluvit.

„Poslyš, drahoušku, tohle tě bude dozajista také zajímat. Jsi přítelkyně květin. Víš-li pak, že mají rostliny také jakýsi způsob samovolného pohybu, circumnutací se to nazývá —"

„Neumíš-li mne baviti jinak, čti si raději dále! Ó, kdybych byla věděla, že máš smysl jen pro tu hloupou přírodu —!"

„Ale vždyť jsi dobře věděla, že si bereš professora přírodních věd. A k tomu představil jsem se ti hned poprvé — víš, tehdáž o maškarním plesu — v plné zbroji zuřivého přírodozpytce."

„Ale proto nemáš přece práva, abys mne sužoval podobnými věcmi, jako je ta tvá circum — mum —"

„— nutace, — n —, circumnutace. Jméno je, pravda, poněkud neohrabané, ale věc sama překrásná. Ten zvláštní pohyb rostlin, jímž si kořínky jejich příhodná místa v půdě vyhledávají, jímž se povíjivé byliny v malebných spirálách vzhůru soukají, jímž se lupeny — hleď! listí akácie na příklad otáčí se v určité době kolkolem osy své —"

„Vidíš, i listí tančí! Celá příroda tančí! A jen my sedíme celý rok doma. Masopust málem je u konce a nebyli jsme nikde, nikde! Dnes je poslední maškarní ples a ty nechováš ani tolik lásky k mladé svojí ženě, abys ji byl vyzval k návštěvě té zábavy. Jsem věru nebohá — oh, oh!"

Tak, tu to máme! nešťastná circumnutace — ale kdož by si byl pomyslil, že uplete i z toho nevinného slova bič na ubohého manžela, že jí přivede na mysl — maškarní ples?! Již s bohem, ty milý župane, ty pružná pohovko, ty odpolední pohovo a —

běda — i ty tichá, klidná noci! Ale nevzdám se než po tuhém boji.

„Do maškarního plesu bys chtěla? Trmácet se celou noc! Zívat při hloupých vtipech! Rozmyslíš si to zajisté a zůstaneš doma. Bude se tu sedět večer tak pěkně u kamen při čaji, a chceš-li, budu ti předčítat — třeba nějaký román —“

„Podívejme se! Najednou mi chce i předčítat můj vzorný manžel! Poprvé v našem manželství! Přiznej se raději, že mi nechceš dopřáti ani toho nevinného obveselení — oh, oh!“

„Ale považ: vstupenky, fiakr, přípravy, kostýmy a jakou hrůzu peněz bude státi ta hloupost!“

„Máš-li jen špetku dobré vůle, všechno do večera snadno obstaráš, a co se týče kostýmů, peněz — vždyť máme oba ještě ty kostýmy z tehdejšího plesu, víš? — já motýla, ty přírodozpytce — jsou posud jako nové, jen tu a tam je poněkud opravit a vyprášit a nevydáme za kostýmy ani krejcaru.“

Byl jsem poražen. „Nu, chceš-li mermomocí — abys viděla — půjdeme tedy!“

Vyhlídka na maškarní ples přemalovala rázem její rozmar na růžovo. Oči jí září, usmívá se a štěbetá: „Ah, tys přece jen můj milý mužíček! Ó, jak se na to těším! Já budu poletovat sem tam a ty se budeš za mnou honit — ustavičně honit — s napřaženou sítí v ruce — jako tenkrát — víš, jak jsme se poznali — jak jsi upadl — hihihi! — Oj, to bude krásné!“

„Ach ano, krásné! Opravdu krásné!“ potvrdil jsem s hlubokým vzdechem.

Všecko jsem sběhal: vstupenky, fiakra... Má žena stojí tu již přede mnou v podobě motýlí, kýva-

jíc růžovýma křídloma s temnomodrými kolečky, kmitajíc stříbrnými tykadly nad černým vlasem a smějíc se rozpustile mému dlouhému zelenému fraku — loket mi zašila —, mé pitvorné vědátorské škrabošce s mohutnými okuláry, mému bílému kastoru s nabodanými motýly.

Ale mně kručí žaludek pod kostkovanou vestou. Obědu, jak víte, jsem hrubě neublížil a chůze pro vstupenku i fiakra rozmnožila jen výčitky mého zažívacího ústrojí.

„Ale večeřet budeme přec doma, ženuško?"

„Jaká to myšlenka? Snad bych měla obletovat v této podobě plotnu a popálit si křídla nebo si je omočit v omáčce?"

Jsme v plesu. Jaká strakatina! Jaký protivný šum! Vtipy bez vtipu, smích bez příčiny. V hlavě mi to bzučí, v žaludku kručí. Marně naléhal jsem na ženu, abychom se především navečeřeli. Kdož by myslil nyní na jídlo! Především projdeme několikrát sál skrz na skrz, prohlédneme si důkladně všechny maškary a pak se budu za ní honit — se sítí v ruce — jako tenkrát — a teprve až se mi podaří motýlka lapit, usedneme spolu na chvilku k beefsteaku a sklenici piva.

Krásná vyhlídka! Prodrali jsme se spoustou maškar teprv jednou do čtvrti sálu — zevšad samé štilce lokty — tu vrhá mne proud sem, tu jinam — jen motýl můj drží se mne jako klíšť. A můj celý duch soustředěn je v beefsteaku a pivě. Jen kdybych tu našel nějakého známého — ó, zde, ten Mefisto — poznal jsem tě, mladý příteli, i v tom ďábelském zakuklení — ty budeš mým osvoboditelem! Prodrali jsme se šťastně k němu, poznali jsme se na vzájem,

on se přiblížil dvorně k mé ženě, a já ucouvl za několik maškar. Ale v tom — ó běda! — proud oderval od sebe Mefista a motýla, a tento se po mně ohlíží. Rychle odtud! Prchám, proplétám se maškarami, — huš, huš! — vrážím lokty na pravo, na levo — teď jsem bezpochyby již z obzoru. Hledím nazpět — dvě stříbrná tykadla kmitají se opodál — kvapím dále — činím okliky sem tam, abych ji oklamal a unavil — snímám vysoký kastor s motýly, aby mne v davu stihatelce nevyzrazoval — nyní rychle sem pod galerii... Ó, běda, onde za sloupem zamihlo se růžové křídlo! Obracím se nazpět —

„Oj, pane vědátore," zadržuje mne nějaký vtipálek, „kam to pádíte se svou sítí? Nazad, nazad! Motýl poletuje několik kroků za vámi..."

„Dejte mi svatý pokoj i s motýlem!" Vyškubl jsem se mu, strhl v zoufalství škrabošku, odhodil i síť a prchl šťastně.

Konečně sedím v restauraci, v koutě odlehlého pokojíku, obrácen opatrně zády ke dveřím a lokám zlatou chmelovinu s okem vděčně k nebi obráceným. Výborné pivo! Beefsteak jsem již objednal. Uvazuju si ubrousek kolem krku, zvoním netrpělivě nožem a vidličkou o talíř. — Že konečně! Oh, božská vůně! Slina sbíhá se mi v ústech, zdvihám první lákavé sousto k dychtivým rtům —

Bác! Hlava má zaplétá se do něčeho, vidlička i se soustem padá mi z ruky, nějaká zmotaná příze zaclání mi oči. Škubám sebou — konečně podařilo se mi strhnouti s hlavy tu prožluklou tkaninu, vyskočil jsem rozzloben a — — přede mnou stojí smějící se motýl.

„Konečně jsem tě dostihla a lapila tvou vlastní sítí, nešlechetný zrádce! Za to se vrátíš okamžitě se mnou — slyš, právě zahráli k tanci! — Ale pověz, od které pak doby chytají motýlové přírodozpytce?“

Od té doby, co má přírodozpytec takového motýla na krku! pomyslil jsem si — ale ovšem neřekl.

Tajemný člověk.

(»N. L.« 1881.)

Díky bohu, že šlechta naše nestará se o české spisovatelstvo! Jak snadno mohlo by se mi státi, že bych byl někdy zanesen do těch tajemných vyšších oblastí, které si představuju jako alpské vrcholky společnosti: hladké, mrazivé, ale bez půvabů alpské vyhlídky. Mám dosti na obyčejných měšťanských salonech, do nichž nás časem neodbytné pozvání zavléká.

Potká-li tě taková nehoda, nezbývá než vypůjčiti se od přítele salonní oděv, svěřiti hlavu na čtvrt hodiny žvastavému friseurovi a vtěsnati ruce v neútulné rukavičky.

Po tuctu poklon, představení a jiných sednářských obřadů, jimiž si dobývati musíš vstup do svatyně takové společnosti, sedíš konečně stísněn a sklíčen v naškrobeném kruhu nuceně se bavících pánů a dám. Kabát přítelův škrtí tě pod paží, rukám je děsně nevolno v kožených šatlavách a duch visí na skřipci; ale rty obletuje přívětivý úsměv a zraky sálají zdvořilou lež, že je ti nevýslovně blaze v okouzlující této společnosti.

Ale někdy bývá přece jinak. Na příklad: Letos ocítil jsem se jednou v salonním kruhu, kde mi bylo přes to úplně dobře. Ač zíral ze všeho kolem uhlazený mrav a vkus, nebylo tu přece nic líčeného a nuceného. Zde necítil jsi ty obtížné nitky, na nichž časem tak zvaný dobrý tón držívá společnost jako shromáždění dřevěných vyfintěných loutek.

Po výborném obědě usedli jsme ve skvostném zahradním saloně, jehož otevřenými okny a dveřmi dýchala májová svěžest kvetoucího sadu. Jindy byl bych pohlížel toužebně ven na plné růže, zardívající se tam v čistém zlatém vzduchu; ale dnes bylo i zde, v naší společnosti několik růží, které mne jímaly kouzlem své krásy a libou vůní své duše.

„Jsem právě teď výborné chuti."

Slova tato, jež hlasitě pronesl pán sedící naproti mně za rozmluvy s dámou po své pravici, zasáhla drsně v růžové moje myšlénky. Bezděky pohlédl jsem na hostitelku naši; zdálo se, že na štěstí slov těch nezaslechla, zabrána jsouc do hovoru s jiným hostem.

Pak pohlédl jsem znovu na člověka, který se neostýchal mluviti čtvrt hodiny po hostině u přítomnosti domácí paní o své výborné chuti. Když byl představen společnosti, všiml jsem si ho jen povrchně a zaslechl toliko, že se jmenuje Hladký. K jeho způsobům se patrně jméno to nehodilo. Za to arci k jeho zevnějšku. Hledě na jeho dokonalou salonní úpravu, pečlivě nakadeřené černé vlasy a zajímavý ušlechtilý obličej, nemohl jsi ani uvěřiti, že by bylo nezdvořilé ono vyzvání vyklouzlo z těchto jemných, dvorně se usmívajících rtů. Byl to na každý způsob barbar dobře olakovaný.

Hovor skupiny, v níž jsem seděl, zabočil k divadelnímu repertoiru. Dáma, sedící vedle pana Hladkého, vytýkala přílišnou rozvážlivost, s jakou se uvádějí na jeviště dobré kusy původní.

„Ba, rcete přímo, milostpaní," zvolal pan Hladký, „že kladou se na dlouhá povřísla."

Věru, salonní porovnání! Zdá se, že sebral tu frási z obyčejného svého zaměstnání. A ta svoje povřísla osměluje se klásti do něžných rtů spanilé dámy, jejíž vzácně vybroušené způsoby nás všechny okouzlují! Jaký to člověk!

Dáma byla patrně tou jadrnou průpovědí také poněkud zaražena. Mlčela chvilku; pak otázala se ho (bezpochyby z pouhé zdvořilosti, aby nepřetrhla rázem začatý hovor), co soudí o volbě jednoho kusu.

„Jsem v chobotu, milostivá paní," odpověděl pan Hladký.

Zaslechl jsem dobře? — Dobře. Řekl to zcela zřetelně a hlasitě.

Veliké hnědé oči krásné tazatelky staly se ještě většími a spočinuly tázavě na divném sousedovi.

„Ano, jsem v chobotu," opakoval on s úsměvem. „Nebyl jsem již týden v divadle."

Dáma pohlédla naň poznovu s udivením a zamyslila se. A bylo vskutku o čem přemítati. Pro bůh, jakým způsobem dostal se ten tajemný chobot do naší rozmluvy? V jakém vztahu jest k předcházející otázce? Jaký je to chobot, v němž tento člověk mešká a jenž způsobil, že nebyl týden v divadle? Pokud sahají mé vědomosti, značí se slovem „chobot" nějaký zeměpisný pojem nebo sloní rypák. Ale v jaké souvislosti je obojí s naší rozmluvou, s divadlem, s tímto člověkem?

Zatím, co jsem takto přemítal, mluvilo se dále o dotčeném divadelním kuse. Jeden mladík soudil, že autor honí se po jalových efektech.

„A vleče je přes přívory," podotkl pan Hladký.

Nyní pohlédli na něj také ostatní s udivením.

Chobot — přívory! Jaké to podivné představy rodí se v jeho hlavě! Duch jeho těká bůh ví kde, daleko od předmětu naší rozprávky. Či snad nedoslýchá? Skromný mladík vyslovil úsudek svůj jen polohlasitě.

Abych se přesvědčil, upozornil jsem pana Hladkého potichu, téměř šeptem, na něžného broučka, který sem patrně zabloudil otevřenými dveřmi ze zahrady a hověl si v záhybech jeho rukávu. Slova svoje nedoprovázel jsem žádným pohybem, z něhož by byl i nedoslýchavý obsah jejich mohl vyrozuměti.

Ale pan Hladký vytřepal se zdvořilým: „Díky!" ihned broučka z rukávu a hledě za ním, jak se vleče s porouchanou krovkou bídně po podlaze, pravil soustrastně: „Chudák, již mu vysychá roh."

Vysychá — roh! Můj bože, o rohu není na tom nevinném stvořeníčku ani potuchy. Ten člověk jistě — Však nikoli, vždyť hledí tak rozumně! A přece — jakž by mohl na místě něžného zeleného broučka, miláčka květin, viděti nemotorného lesního roháče nebo jinou trkavou obludu z říše brouků?! Vždyť nelze si jinak naprosto vysvětliti ty podivné řeči jeho — ty choboty — přívory — neviditelné rohy — zajisté to všechno souvisí s nějakou utkvělou představou. Ale jak člověk takový dostal se do této společnosti?!

Jedna krasavice ujala se ztepaného divadelního kusu a půvabným jejím rtům podařilo se převésti

celou společnost na svou stranu. Na konec zkusila výmluvnost svou také na panu Hladkém; vyslechl dlouhou její řeč a zvolal pak: „Ó, neměním srst!“

Po těchto slovech zmizely ve mně všechny pochybnosti. Ubožák! Snad jest utkvělou jeho myšlenkou, že vězí v těle nějakého zvířete.

Bezpochyby zpozoroval udivené pohledy společnosti, neboť doložil po chvilce: „Odpusťte, že s vámi mluvím tak bez zavinutí!“

Bez zavinutí! Nová nitka do temného labyrintu jeho ducha! Domnívá se snad, že je útlé robátko a že tu jen z nedbalosti kojné sedí bez peřinky a bez povijanu. Jak bizarní to myšlenka!

Rozmluva přešla na bližší věci: na růže a kvetoucí stromy, na půvaby vesny, která se na nás usmívala okny salonu.

Záhadný člověk vmísil se do rozprávky slovy: „Jaro jest na podčepí.“

Pane na nebesích! Snad myslí, že se jaro vytáčí jako pivo?!

Celá společnost poznala již patrně z pythických těchto výroků duševní stav pana Hladkého. Hosté ukláněli k sobě hlavy a šeptali, pohlížejíce naň potají, udiveně a soustrastně. Když konečně prohodil o malíři jednom, jehož „jarní krajina“ budila na výstavě obdiv, že prý „se mu trhaly struny, ale že našel ptáče na hnízdě“ — tu zdvihla se k návrhu jednoho hosta společnost ochotně k procházce po parku.

Pan Hladký zavadil, vstávaje, tak nemotorně o křeslo, že se překotilo. „Propekl jsem pánvičku,“ pravil ke mně, zdvihaje sedadlo.

Oh, teď domnívá se dokonce, že je kuchařem nebo alchymistou!

V zahradě rozptýlila se společnost v menší skupení. Mne sdružila náhoda s krásnou sousedkou pana Hladkého a s obstárlým professorem, který mi byl v saloně nápadným proto, že ke slovům tajemného člověka, bez výrazu podivení v líci, spokojeně přikyvoval.

„Nuže, co soudíte o panu Hladkém?" otázal se nás professor dychtivě.

„Ah, domnívám se," odpověděla dáma rozpačitě, „že — že —" a již vztahovala růžový prstík k bílému čelu, aby naznačila posunkem svou domněnku.

Professor nezpozoroval na štěstí tento pohyb a sdělil nám v horlivosti hned sám svůj úsudek: „Nemluví-li jako bůh?! Jeho řeč je ryzí zlato. Ale část zásluhy náleží mně. Řídí se mým návodem. Hle, toto jest naše společné evangelium!"

Sáhl do kapsy a podal mi nový matiční „Brus jazyka českého". Usedli jsme právě na kamenné sedátko. Zatím, co professor dále velebil pana Hladkého, probíral jsem se rozpačitě v listech Brusu, jehož obsah jsem dosud náležitě neprostudoval, a tu seznal jsem k zahanbení svému, že byly odpovědi a poznámky pana Hladkého vesměs výborné, odporučení a rozšíření hodné české fráse. Četl jsem tu, že je pěkné rčení: „jsem dobré chuti" vedle „jsem v dobrém humoru", „býti v chobotu" vedle „býti v nesnázi", „vysychá mu roh" vedle „již doklepává", „trhají se mu struny" vedle „jest na holičkách", a „propekl pánvičku" vedle „všecko mu křížem jde" (er hat Pech), že správně užívá se frásí „klásti něco

na dlouhá povřísla“ ve smyslu německého „etwas auf die lange Bank schieben“, „přes přívory něco vléci“ místo germanismu „přitáhnouti něco za vlasy“, „měniti srsť“ místo germanismu „obraceti plášť po větru“, „na podčepí býti“ za německé „in der Neige sein“ a „najíti ptáče ve hnízdě“ ve smyslu německého „auf einen grünen Zweig kommen“.

„Jaké to množství krásných úsloví!“ volal professor dívaje se do knihy se mnou. „Na příklad: „vylévati se več“, „přes přívory vrci“, „pod zástěrou, pod přikrytím čehosi“, „zelenou komu dělati“, „psem zelí voziti“, nebo zde: „v sukni choditi“ na místě nejapného a nečeského „býti pod pantoflem —“

„Kniha tato jest dílo velice záslužné,“ pravil jsem. „O tom není pochybnosti. Ale některé ty fráse neujmou se asi. Nemluvím ani o zastaralosti jejich, ale jsou v řeči jemné odstí —“

„Jemné? Slova „jemný“ užívá se ve smyslu tom nesprávně. T e n k é rcete, milý pane.“

Svěsil jsem zahanben hlavu.

Skvostná novella.

(»Národní Listy« 1881.)

Pánové, nechme stranou falešnou skromnost a vyznejme si, že učinilo krásné písemnictví naše za několik desítiletí pokrok přímo báječný. V přesvědčení tom utvrzuje mne na novo nejnovější sbírka novell, kterou mi právě jeden z čilých našich nakladatelů k předběžnému oznámení zaslal a která se snad co nevidět octne také v rukou vašich. Již v zevnější úpravě své překvapuje neobyčejnou skvostností. Bože, když pomyslím na dřívější české knihy s tím drsným, šedivým papírem, s tím neúhledným tiskem, s tou chudičkou a nemotornou vazbou! Jak vysoko povzneslo se od té doby naše knihtiskařství a knihvazačství! Jak nádherný a vkusný je kroj, v němž se novější naše literatura čtenáři představuje!

Kniha, kterou tuto v ruce držím, je úpravou svojí pravý klenot. Do růžové safiánové desky vtlačena je umělecky provedená zlatá ozdoba v podobě vavřínového věnce, v němž spatřuje se pod zlatým titulem rovněž zlatá podobizna mladého autora.

A když odemknete sponku ze slonoviny, překvapí vás neobyčejná čistota a sličnost tisku a překrásný tuhý papír s tučnou zlatou ořízkou.

Ale toto nádherné roucho je vskutku jedině důstojné skvostného obsahu. Viděti tu, že část našeho spisovatelstva vskutku již dospívá k samému vrcholu ozdobnosti, skvělosti a vybroušenosti. Ne, nebudu psáti reklamu; neboť dílo takové jí zapotřebí nemá. Položím sem prostě na ukázku následující část jedné ze skvostných těchto novell:

„... Markýzka Zenobia de St. Parasol odpočívala ve své koupací komnatě. Tato komnata zřízena byla v renaissančním slohu maurickogótickém dle nádherného vkusu, panovavšího za dob Ludvíka XIII. Strop její skládal se veskrze z broušeného malachitu, v němž vysekáno bylo množství různotvárných hranolů na způsob stalaktitů v jeskyních krápníkových. Na prostředním, nejdelším z malachitových těchto krápníků visel obrovský korunní svícen z jediného kusu křišťálu, jemuž vdechlo dláto umělcovo tvar gigantické kytice z květů lotosových, chovajících ve středu svých kalichů magnetické plameny v podobě ohnivých motýlů s rozpjatýma křídloma, jejichž míhavé paprsky se lámaly nahoře v nesčíslných hranolech malachitové klenby jako svit severní záře v postříbřených měsícem ledovcích severního moře...

Stěny komnaty sestaveny byly z hlazených kvádrů sněhobílého karrarského mramoru se zlatými rosettami a casettami přebohaté práce musivní. V kruhovitých oknech zasazeny byly obrovské průhledné čočky topasové, jež plnily komnatu luzně-tajemným žlutavým polosvitem jako poloprůhlednou,

citrýnově zlatou šťávou vzácné andalusské révy. Podlaha skládala se z leštěných osmihranných dlaždiček obsidianových a ve středu komnaty vyhlouben byl objemný, lazuritem vyložený bassin v podobě velikánské lastury, naplněné růžovou vodou...

Nečetný, ale skvostný nábytek zhotoven byl většinou z páleného sandálového dřeva, kteréž rozšiřovalo koupelnou přelíbeznou vůni. Bujně vycpané divany, long-chaisy a tabourety pyšnily se povlakem z drahého zlatého brokátu a těžkými zlatými střapci. Bronzový, drahocennou patinou pokrytý podstavec stolku nesl okrouhlou desku z červeného jaspisu s umělou filigránskou prací, na němž vysoká onyxová vása s trojím karneolovým uchem chovala bohatou kytici čínských růží. V pozadí koupelny nalézal se španělský krb à la Maintenon, jehož plášť zhotoven byl celý z chalcedonu, a při němž leželo stříbrné šťárátko s heliotropovým držadlem...

Na pohovce před velikým zrcadlem, jehož alabastrový podstavec měl podobu klečícího a křišťálový ovál zrcadla oběma rukama vznášejícího Tritona, seděla luzná markýzka. Obličej její vynikal klassickou úměrností božsky krásných tahů. Pleť jeho byla průhledně bílá, s lehkým růžově zlatým timbrem, podobným skvostnému nádechu dozrávajícího ananasu. Korálové její rty objevovaly v čarovném úsměvu dvě řady divukrásných zubů, podobných šňurám neprovrtaných nubických perel. V zářivě zlatém vlase jejím mihal se onen zvláštní zelenavý zásvit, který se tak neskonale zřídka spatřuje na kadeřích ženských a na diváka působí loudivou rusálčí mocí. Nad kouzelným římským nosem rozpínala se turmalínová obočí jako perutě báječného

havrana koranu a její oči... Viděli jste někdy, jak při východu slunce stín purpurové plachty smaragdovou hlubinou mořskou se míhá, nebo jak passiflora, otvírajíc s vonným povzdechem cudný svůj kalich, oblak zlatých motýlků toužebně k nebi vysílá —? Viděli jste, jak — — Však nikoli! Žádné smrtelné péro nepostihne hrůznou krásu těch nedozírně hlubokých, šíleně úchvatných, beryllově se lesknoucích očí!...

Každé z nich bylo jako čarokrásná padající hvězda, ztrácející se v nekonečné dáli nebes, v níž zápasí démon a cherub o nesmrtelnou myšlenku.... A bůh? Chvějícíma se rtoma, s temným vzdorem na čele hřímám do všehomíra věčnou tu otázku: Kdo jest bůh...? A nesmrtelnost... co jest nesmrtelnost...?! — —

Alabastrové tělo Zenobiino obdechnuto bylo zlatotkaným rouchem z nejjemnějšího sévresského mušelínu, jenž splýval po junonské její postavě jako bílý hvězdnatý oblak a na polo vyzrazoval skryté, divné, opojné půvaby. V bocích opínal to pavučinové roucho zlatý pás, posázený žhavými rubíny, a nad ramenem sbírala jeho lehké vlny safírová agrafa v podobě posvátného brouka staroegyptského s chrysoprasovými tykadly. Kolem hrdla třpytil se drahocenný collier z ohnivě rudých almandinů a pod ušima kmitaly se facettované amethystové náušnice zvící ibisového vejce. Nad čelem plápolal diadém z nejčistších diamantů a nožka spočívala v střevíčku ze sobolí kůže s koruntovým podpatkem a platinovou přeskou...

Pojednou vstala markýzka... Odložila rubínový pás i démantový diadém... Vytrhla z kadeří asbe-

stový hřeben... Jako šumný vodopád, zbaven odporu stavidla, rozlil se zlatozelený vlas po nádherné postavě až po nožky, chvějící se nyní k opálovým stupňům bassinu... Vztáhla ruku k safírové agrafě na rameně... a jako když lehký závoj klesá se zářících sněhových boků Everestu... — — —“

Avšak dosti. Myslím, že úryvek ten postačí. Obecenstvo očekávati bude zajisté se zimničnou netrpělivostí vydání této knihy. Já pak, kdybych zde krásu těchto novell doceniti chtěl, musil bych psáti blouznivý chvalozpěv. Proto nezazlí mi snad autor jemný, z nejlepšího úmyslu plynoucí pokyn, že ani avanturin a cirkon nejsou k zahození, a že v půvabném jeho díle, ač nejsem nijak fanatickým přívržencem tak zvaného národního směru, přece nerad pohřešuju náš krásný český granát.

Jarní fantasie o cihlách.

(»Národní Listy« 1881.)

Omrzelo mne již přebírati a brakovati ustavičně své myšlenky a voliti na konec třeba dost nešťastně; omrzelo mne také držeti je stále na otěži rozumu pracně pohromadě a mrskati je dle pravidel spisovatelského jockeyství k vytknutému cíli. Učiním jednou naopak: ať se tentokráte myšlenky se mnou proskočí podle své vůle a hledí samy, kam a jak se mnou zarejdí. A snad nebude ani čtenáři škoditi, uloží-li na několik minut svůj střízlivý rozum na bezpečné místo a pustí-li se jednou za čas se mnou tak na zdařbůh do modra — budiž mi dnes prominut i tento germanismus!

Kdo bydlí v některém Pražském předměstí, nepodiví se, že je první myšlenkou mojí — cihla. Cihla představuje zde takměř symbol nynější doby roční. Jest pravou první hlasatelkou blížícího se jara. Ještě nepozvedla fialka ostýchavě z trávy modrou hlavinku, ještě nevrátila se družná vlaštovice nad známou římsu a již přijíždějí k nám předměšťákům na racho-

tivých vozech ony uzardělé poselkyně Vesny a za krátko barví se všechno kolem nás zdravým jejich ruměncem.

Ale snad mi vytknete, že se cihly naprosto k tomu nehodí, aby líčeny byly jako předvoj poetického jara. Vím, že nemají v obecenstvu — vyjma praktické stavitele a domácí pány — mnoho příznivců. Postrádáť cihla všeho, čím by se oku neb srdci lidskému zalichotit mohla. Je to sprostá hnětenka pozemského bláta, pravšedního tvaru, podobající se významem svým bídnému proletáři, jenž určen jest pouze k tomu, aby v jednotvárné uniformě se sto tisíci svých soudruhů některému vůdci dobýval světové slávy anebo v rozedrané bluze s rojem jiných proletářů budoval nádherné stany přepychu boháčů. Jak často tanulo mi na mysli porovnání dělníků, lopotících se při stavbě domu, s těmi cihlami, které putovaly mozolovitými rukami jejich!

Avšak ani takovým porovnáním není bídnost cihly dosti vyznačena. Lidské proletářstvo poskytuje v zevnějšku svém dosti rozmanitosti a jeho fysiognomie bývají mnohdy zajímavé a bystrým duchem oživené: cihly však neliší se ničím, praničím mezi sebou: každá z nich je stejně čtyrhranná a má fysiognomii stejně prázdnou, možno říci: zoufale prázdnou.

Nechci snad vystoupiti jako advokát cihel a poukazovati k nesmírným jejich zásluhám o člověčenstvo a zvlášť o moderní stavitelství. Nemohu konečně také zapříti, že je vzezření jejich opravdu děsně bezvýznamné, neintelligentní a nudné. Chci vám jen připomenouti, že má hliněné toto plémě v chudých

dějinách svých přece jednu periodu tak slavnou a skvělou, že sluší spíše s útrpností, než s opovržením pohlížeti na nynější, bez viny své sešlé a zblbělé pokolení cihel. Ano, byl jednou čas, kdy nebyly cihly jen povrženými helotkami, konajícími otrocké služby při stavbě domů, ale kdy se honositi mohly také svou šlechtou, z níž volili sobě králové své důvěrnice a hlasatelky své slávy, učenci šiřitelky svých nauk, básníci zvěčňovatelky svých zpěvů. Ano, byl čas, kdy nezevlovaly všechny cihly tak duchaprázdně do světa jako nyní, nýbrž kdy mnohé z nich nosily v ušlechtilé tváři znaky hlubokých myšlenek, záślehy básnického vznětu a pečeť tajemství nadpozemských.

Všichni uhodli jste zajisté, jakou to dobu mám na mysli. Připomněli jste si dávné časy assyrské, kdy zastávaly úřad nynějšího papíru hliněné tabulky — tedy pramatky našich cihel. Víte, že nalezeno bylo celé skladiště takových klínovým písmem popsaných cihel, v nichž zjistili učenci část státního archivu králů assyrských. Četli jste bezpochyby také nedávnou zprávu, že objeveno v týchže končinách jiné rozsáhlé ložisko takovýchto popsaných cihel, v nichž poznal jeden badatel starožitností obchodní knihy jisté znamenité firmy starožidovské, která ve vyhnanství a zajetí místo „věšení harfy na vrbu a pláče u řek babylonských" provozovala výnosný velkoobchod a peněžnictví bezmála již ve slohu moderním, vedouc účty dosti složité a majíc po všem tehdy známém světě své zákazníky a dlužníky; mezi těmito zaznamenán je také jeden hostinský v Askalonu — snad majitel tamější, německou pijáckou písní proslavené hostinské živnosti „u černé velryby".

Ona cihlová sláva ovšem dávno a navždy minula. Avšak pomysleme si, že by nyní z nenadání znovu oživla. Je to myšlenka velmi pošetilá — ale dnes ponechal jsem, jak víte, myšlenkám svým volenku a nejhloupější z nich může mne vzíti do kola.

Mysleme si tedy, že by nebylo pojednou mezi námi lumpů, kteří by umožňovali výrobu papíru, ani oslů, kteří by nám poskytovali pergamen, ani — nu, zkrátka: představme si, že bychom se z čista jasna ocitli v okolnostech, za kterých bychom po příkladu dávných Assyrů volky nevolky opět musili psáti na hliněných tabulkách, čili prostě řečeno: na cihlách. Představme si to a nahlédněme do té novoassyrské doby s takovou vážností a zvědavostí, jako bychom stáli vskutku na samém prahu jejím.

Elegantně oděný člověk, nesoucí pod paží cihlu, byl by tu na ulici zjevem zcela obyčejným. Buď je to notář, nesoucí k presentování směnku, nebo herec, který jde vrátit příliš nepatrnou úlohu, nebo člověk s navštívenkou — zastihne-li jen sluhu doma, urazí před odevzdáním navštívence roh — nebo básník chvátající s milostnou básní do redakce.

Život před takovou novoassyrskou redakcí byl by zcela zvláštní. Zastavme se na chvilku nedaleko ní a pozorujme. Přichází mladík s cihlou pod paží — víme již. Za ním jiný s náručí cihel, k nimžto shlíží jako něžná matka k drahému robátku ve svých loktech, — patrně nese větší ukázku svých písní. Nyní belhá kolem baba s nůší po boku člověka s bolestně snivým obličejem — hola! zajisté již cyklus. Po chvilce objeví se někdo s kolečkem — veze do

redakce epickou báseň nebo novellu. Hle, nyní známý! Vyšlapuje si pyšně za trakařem, kterýž vesele skáče po dláždění pod vedením jeho herkulských rukou; usmívá se časem zlomyslně a časem šilhá zamilovaně po hromádce cihel na trakaři. Zastavujeme ho, vyptáváme se. Vždyť jsme si hned myslili, že to veze článek „O zálibě našich básníků v jedlých obrazech a přirovnáních". Závidí jim těch broskví, merunek, datlí a fíků! A teď zastavila se před redakcí dlouhá řada skřípavých vozů, dělníci utvořili řetěz a podávají s nich pod bedlivou dohlídkou jakéhos vážného pána nahoru cihlu za cihlou; ptáme se dělníků, a ti nám sdělují, že skládají nový historický román.

Protřelejší redakce zřídily by ovšem u svých místností k vůli úspoře paternoster, jímž by se dopravovaly objemnější příspěvky nejkratší cestou nahoru do skladiště rukopisů nebo hned do redakčního koše, který by musil mít ovšem rozměry báječné.

Časopisů by narostlo jako po dešti hub. Vždyť by přinášely svým redaktorům neocenitelné výhody.

Snadno se dovtípíte, jaké. Sotva by roztál březnový sníh, vyrostla by přes noc někde na prázdné prostoře skromná dřevěná chata, podobající se na vlas stavební huti. Na průčelí jejím skvělo by se nějaké poetické jméno, na příklad „Jitřenka" a pod tím v drobných literách: „Rukopisy se nevracejí". U vchodu této chaty stál by člověk ušlechtilého vzhledu a hleděl by nadějně vstříc věcem, které přijdou. A hle! za krátko putovala by k novému středisku krásné literatury dlouhá procesí

*

spisovatelů s rukopisy pod paží a v náručí, s trakaři, kolečky, radvanci a forkami. Redaktor vítal by všechny lahodným úsměvem a tiskl by jim vřele ruce. Zatím skládala by se za chatou kolečka básní a podávaly by se s vozů novelly, články a romány; dělníci urovnali by hliněné rukopisy v odpočítané hromady a postříkali by je dokola pěkně vápnem. Znenáhla rozvinul by se v sousedství redakce čilý ruch; pod mravenčím hemžením dělníků zdvihalo by se lešení, vzrůstaly by zdi a do podzimku stál by tu krásný vysoký dům, z jehož okna by se usmíval člověk ušlechtilého vzezření spokojeně na boží svět. Na jaro pak objevil by se týž člověk na jiném místě opět ve dveřích skrovné dřevěné chaty s nápisem: „Večernice“ a s poznámkou: „Rukopisy se nevracejí“.

Prožluklé myšlénky! Již mne zatáhly zase do literatury. Jakoby jen ona pocítila následky té cihlové doby!

Rád bych viděl na příklad spanilou čtenářku, až by se něžnými prstíčky probírala v růžových, sentimentální poesií obedchnutých — taškách svého album. Neboť útlejší tyto sestry cihel by patrně zastupovaly velinový papír.

Rád bych se také podíval na pány advokáty. Pasáž kolem zemského soudu byla by jistě zahražena spoustou kancelářských for s replikami a duplikami — mnohá by se ostatně ani na dvě fůry nevešla.

A z těch nesčíslných článků, osvědčení, protestů, memorand, protokolů rozličných komis a jiných spisů v příčině naší universitní otázky mohla

by se v té hliněné době postaviti již velkolepá, nádher — —*)

I na tu jsem se tedy dostal! Teď toho mám dost! Díky, moje myšlenky — ale volenku tak brzy opět míti nebudete!

*) Od té doby (moje fantasie byla psána r. 1881) dostalo se nám kusé university s německými zkouškami; ale co jsem tam napsal v článcích, osvědčeních atd. v příčině zřízení university, mohl bych snad nyní mutatis mutandis říci o přečetných marných stížnostech na nevhodné a nedostatečné její místnosti.

Dodatek ke 2. vydání: Myslím, že mohu i nyní, po třech letech, tuto poznámku nechati beze změny.

Pokynutí našim rozhodujícím kruhům.

(»Národní Listy« 1881.)

Povím hned krátce, oč běží: Chci obrátiti zřetel váš na starého zasloužilého vlastence, jemuž hrozí osud, jakého se u nás bohužel tak mnohému zasloužilému muži dostává: zanedbání a zapomenutí...

Jsa ve všem důkladným a doufaje mimo to, že již sympatický zevnějšek dotčeného vlastimila srdce vaše si podmaní, podávám zde především v několika zběžných črtách jeho podobiznu. Jako většina lidí prostosrdečných, má široký a plný obličej, jehož pleť zabíhá téměř do šarlatova a v němž vyniká obzvláště nos nápadnou objemností a krásnou purpurovou barvou s lehounkým nádechem fialovým. Hořejší ret ozdobují dvě krátce přistřižené štětičky a při uších ušetřuje břitva dvou miniaturních proužků zašedivělého vousu; hlava je ctihodně lysá, ale v týle zachovalo se dosud tolik počestných šedin, že si pomocí jich, umělým a obezřelým vyčesáním, celou lebku téměř až do čela obstojně zacloniti může. Dodám-li ještě, že nosí v uších mosazné kroužky a kolem krku starodávnou, vysokou, před lety nepochyb-

ně černou kravatu s vyčnívající vzadu tkanicí — vzbudil jsem ve vás asi dostatečnou představu o svém hrdinovi. Ostatně jest muž ten ochoten poseděti bezplatně kresličům výtečnických podobizen pro naše časopisy.

Setkal jsem se s mužem tímto před několika dny náhodou v hostinci. Rozmlouvali jsme o podivné letošní zimě, o vrutických pramenech, o krejcarech z r. 1873 a podobných časových thematech, až se dostala z nenadání řeč na politiku. Netajil jsem svou radost nad tím, že k nám vane nyní od Dunaje příznivější vánek a že záleží pouze na poslancích našich, aby výhodný tento obrat ve prospěch české věci náležitě vykořistili.

Můj soubesedník usmál se trpce, velmi trpce, a prohodil, že nedoufá v obrat k lepšímu, dokud potrvá ona nevšímavost a netečnost, s jakou i v dobách příznivých zasloužilé muže své zanedbáváme. Dodal, že bychom se mohli naučiti od nepřátel svých, jak se navzájem podporovati a vlastenecké zásluhy svých lidí odměňovati máme. Za doklad uvedl prozatím sebe a z dalšího hovoru jeho nabyl jsem skutečně přesvědčení, že sedí přede mnou vlastenec ryzí a vzorný, na němž páší rozhodující kruhy české svou nevšímavostí v nynější příznivé chvíli hřích do nebe volající.

Postačí, uvedu-li v krátkosti jen to, co mi řečený poctivec o svých vlasteneckých zásluhách skromně napověděl. Byl vždy upřímným našincem s tělem, duší. Nenáležel sice mezi ty křiklouny, kteří v ošumělých čamarách naší věci jen veřejnou ostudu plodili a své češství dryáčnicky každému na potkání

cpali — ale v srdci svém, ve skrytých záhybech své duše choval jako v tajemné svatyni posvátný plamen lásky k vlasti. Přiznával se bez ostychu, že je v Čechách narozen, a nestyděl se mluviti česky, ačkoliv se i němčinou s kýmkoli dorozuměti může. Od té doby, co propuštěn byl pro svůj český původ — pod záminkou neschopnosti — od finanční stráže, podpisuje své ryze vlastenecké jméno Václav Přistrčil zcela česky i s oběma příslušnými háčky. Jeho manželka neumí ani německy. Jeho dcera vdala se za Čecha, hochy své posílal na české obecné školy a dal je na řemeslo k českým mistrům. Vypůjčuje si a čítá někdy zábavné české knihy a kupuje si rok co rok vlastenecký kalendář. Havlíčka stále ctil a kosa svého naučil hvízdati české nápěvy. Schvaloval vždy sbírky na národní divadlo a jiná vlastenecká podniknutí... Zkrátka, býval vždy věrným synem svého národa a musil-li mnohdy vlastenecké uvědomění své tajiti aneb dokonce zapírati, činil to vždy s vnitřním odporem a s — nadějí, že přece jednou lepší doba zasvitne...

A hle! nyní, když zasvitla, když se naskytuje národu příležitost, aby zasloužilým svým lidem pomohl: jaké odměny dochází za tolikeré zásluhy své, za to všechno, co ve službě vlasti vykonal a přetrpěl? Žije v poměrech stísněných — neřku-li o hladu a žízni — nemůže si pohověti na svá stará kolena — a nikdo, nikdo se ho neujímá, žádný z těch rozhodujících vlastenců nepamatuje naň v nynější chvíli příznivé, která snad obratem ruky mine, a bůh ví, kdy se navrátí...

Jeho kalné oči zvlhly při tom stesku a já seděl naproti němu mlčky, v lítosti a studu nad nevděkem

národa. Při rozchodu stiskl jsem vřele, vřele jeho ruku.

Ale nyní obracím se k vám všem, kdož za nynějšího stavu politických záležitostí něco pro věrné našince učiniti můžete: Smyjte s národa tuto skvrnu nevděku! Pamatujte na poctivého vlastence! Pokud jsem z řeči jeho poznati mohl, nežádá si ani pomníku po smrti, ani pamětní desky na dům, kde žil a působil, ani jiného podobného vyznamenání — postačíť mu prozatím nějaká výnosná sinecura. Máte — jak slyším — nyní tolik pěkných a pohodlných míst na rozdání — nuže, zde je pravý muž! A nemáte-li snad v tu chvíli ničeho po ruce, zachovejte pro něho aspoň místo vrchního pedella při budoucí české universitě. Ta středověká pedellská karkule bude se výborně hoditi k jeho kulaté červené tváři a skvostnému purpurovému nosu!*)

*) Tato veřejná epištola, otištěná v časopise před hezkou řadou let, zůstala bohužel hlasem volajícího na poušti. Vedle pedellství utvořilo a uprázdnilo se zatím v národní naší organisaci tolik teplých hnízdeček, kde by si můj odporučenec po svých vlasteneckých lopotách hověti mohl, ale nikdo nepamatoval na zasloužilého národovce. Bůh to naprav!

Podzimní vzdech venkovského čtenáře novin.

(»Národní Listy« 1881.)

Slavná redakce!

Víte, pánové, co je zimní večer na venkově? – Vhodná látka ke školnímu úkolu, odpovíte asi a představíte si hodně mnoho sněhu, hnědý soumrak nad jiskřícím se polem, přívětivě zářící okna pod ledovou guirlandou nízkého krovu, útulnou jizbu s praskajícím ohněm v zelených kachlových kamnech a podobné otřepané věci.

Vím, že ve své blaseovanosti nad tím vším pohrdlivě se usmíváte. Ale ani já netoužím, věřte, po vaší redakci, vašem divadle a vašich městských hostincích. Osud poutá mne sice k bídné vesnici v zalehlém údolí, avšak žiju zde zcela spokojeně, nalézaje dosti zaměstnání v hospodářství svém a dosti potěšení v milém kruhu rodinném. Jsem šťastným otcem a manželem.

Než kdy listí opadává, chladné větry po strništích vějí a dny se krátí, tu loudívá se do srdce mého teskná obava před zimními večery.

Na objasněnou vylíčím vám takový večer. Jakmile se počne šeřiti, opouštím pokoj a procházím se zvolna semo tam před stavením. Při tom upírám časem bádavý zrak na cestu, která se vine z černého lesíka protější stráně k naší vesnici. Čím dále, tím rychlejším stává se můj krok, tím častěji zalétá můj pohled na cestu pod lesem. Ba, musím se vám přiznati, že se mne zmocňuje na konec zimničná nedočkavost. Hledím na hodinky, hledím na cestu, vrtím hlavou a projevuji rozčilení své posunky, i polohlasnými slovy. Avšak nedomnívejte se — tento — nikoli! Osoba, kterou tak netrpělivě očekávám, nemá ani nejlehčího přídechu milostné romantiky. Je to drobný starý člověk s ošumělou policajtkou na hlavě a usmolenou koženou brašnou po boku. V oněch dobách netrpělivého čekání vinívám jej z bezpříkladné liknavosti a loudavosti, ba čerpávám i jiné černější podezření z růžově jaré nálady, v jaké obyčejně přichází...

Avšak již — již se vynořil z klínu lesa. Poznám na vzdálené cestě třesavou jeho silhuettu i v nejhustším soumraku. Rázem prchá chmura s čela, hněv mizí z duše. V příjemném rozechvění hledím vstříc jeho příchodu. A když se konečně objevuje za rohem sousedního stavení, popocházím mu v ústrety a vítám ho již z daleka blahosklonnou otázkou: „Nu, co pak mi dnes přinášíte, Procházko?"

Procházka otvírá třesoucí se rukou posněženou brašnu — koktá toto ono — směje se svým ustavičným, poloblbým smíchem — dobrý stařeček!

Psaní, noviny! Cestou do pokoje strhávám již netrpělivě poštovní pásku. Na chvíli nemám pak ani vidu, ani sluchu pro své okolí. Psaní nepřinášejí dnes

nic obzvláštního. Nuže, k novinám! Spolykám hltavě telegramy a slibnější domácí zprávy. Po ukojení prvního hladu vybírám již volněji z ostatního obsahu, co dráždí právě mou chuť. Již nabývám také času, abych pohladil chvílemi kadeřavou hlavu dětskou, která se tulí k mému kolenu — abych pohlédl časem na mladou neteř, která, jak obyčejně, v některém šerém koutku nad punčochou sní o blouznivém panu podučiteli (Proč by se nekochala tím líbezným májovým snem první lásky?!) — abych sdělil choti nejzajímavější novinky a klepy z listu vašeho. Pročítám jej vždy svědomitě od začátku do konce. Nemáte nade mne vděčnějšího čtenáře! Rozohňuji se vaším úvodním článkem, kochám se ve vašem feuilletonu, louskám vaše lokálky a rozmanitosti obezřele jako mlsná veverka oříšky, pohřižuju se s vaším soudním zpravodajem v temné hlubiny lidské povahy, ba, mé pozornosti neujde ani nejstřízlivější tržní zpráva, ani nejskromnější inserát. Kdybyste mne viděli, jak v pohodlné lenošce — smějte se jen těm obligátním pohodlným lenoškám! — s labužnickým klidem pojídám tu vlašskou míchaninu, kterou jste mi s prací a těžkostí ve své dusné redakční kuchyni upravili: oč že by zmizel úšklebek nad zasněženou vesnickou idyllou s vašich rtů a že by se zachvěly povzdechem touhy a závisti?

A proč — namítáte — obáváš se tedy zimních večerů?

Proč? Což posud netušíte? Což mlčí hlas vašeho svědomí? — Nuže, povím vám to. Představte si, že se v následující podvečer Procházka vynoří za rohem sousedního stavení jaksi schlípený, bez obvyklého smíchu, s hlavou skloněnou hluboko, hluboko

na prsa. Jeho sklopený a nejistý zrak věstí zlé svědomí. Představte si, že vyloví po dlouhém šťárání ze své brašny hubené psaníčko a že mi je podá s přitlumenou poznámkou: „Noviny jsou dnes zabaveny."

„Cože? Už zase?" obořím se naň.

„Ba, zase. Je to už — tento —" koktá Procházka a tváří se, jakoby sdílel opravdu se mnou hlubokou nevoli nad častými těmi konfiskacemi. Ale tak se mi nevysmekne, šíbal!

„Slyšte, člověče," hřímám ubožákovi do duše, „vy jste čistý poštovský posel! Šnek by sem dříve dolezl. Avšak známe vaše spády. Kdyby nebylo těch hospod u cesty, viďte?! Takový starý člověk — jednou nohou v hrobě — s ženou a dětmi na krku — styďte se!"

Nic nedbám omluv, které koktá, mrazem červených prstů, které zdvihá k přísaze, ctihodných šedin, jež třpytí se jíním pod špinavě žlutou obrubou policajtky...

Že nejednám pěkně? Možná! Avšak na místě mém nejednali byste jinak. Pomyslete si člověka jen poněkud vzdělaného v hluché vesnici, kam dochází jediný exemplář — j e h o to exemplář — politického časopisu. Tento časopis jest jediným svazkem, jímž souvisí život jeho s životem národa, s ostatním světem. Jím on vnímá ve svém zákoutí čilý ruch lidské společnosti a stává se účastníkem jejích snah a vznětů, nikdy neustávajícího pokroku jejího. Tento časopis jest mu takřka vezdejším duševním chlebem, každodenním hodem, jímž se duch jeho sytí a občerstvuje, jemuž uvykl a bez něhož býti nemůže. A když pak člověk onen s vyhladovělým duchem po

tomto svém pokrmu nadarmo ruku vztahuje, divno-li, že vzkypí jeho hněv jako zloba vězněného dravce, když nedočká se každodenní své potravy?!

Porovnání to je snad neomalené, ale naznačuje dobře mou duševní náladu, když vracím se bez novin do pokoje. Páska s ostatním světem je pro tento den přeťata, věčný ruch lidstva dnes pro mne stojí, jsem tu do zejtřka zahrabán ve sněhu s nudou nekonečně dlouhého zimního večera.

Mám se brodit venku sněhem? Mám karbanit v hospodě s pány sousedy?

Upozorňujete mne laskavě na můj drahý kruh rodinný. Ale -- mám se celý dlouhý večer mazlit s dětmi? Nejsem dnes ani hrubě naladěn k mazlení. Mám se bavit s chotí? Kutí ustavičně cos v kuchyni -- tuší snad, že nejsem dnes valně zábavným. A neť? Ta klopí ustavičně snivé oči nad svou punčochou. (Ďas jí nasadil do hlavy toho zbrklého školometa!)

Zbývá jen vzíti nějakou knihu s police a sednouti s ní do pohodlné lenošky. Zcela pohodlná ta lenoška vlastně není. Polštář je téměř již prosezen na samé prkno a protáhneš-li se řádně, praská ta ctihodná veteš ve všech kloubech. Kniha má dosti lákavý titul: „O cestě po jiných světech“. Nu, vydáme se tedy s pánem bohem na cestu do mě — mě -- áh — do měsíce — áh áh!

Ty děti natropí hluku! Stránku pokojně nepřečteš. Prosím tě, Ludmilo, dohlédni přece k nim a nech toho věčného pletení — vždyť mi připadáš jako živý stroj na vyrábění punčoch. Ale ovšem, nad

punčochou se tak pěkně spřádají bláhové fantasie, pošetilé sny. — Vypuď si jen kantůrka z hlavy nebo počkej alespoň, až bude inspektorem... Co, slzy? Což tě láska již proměnila v nedůtklivou mimósu?!

Odvádí vzlykajíc dítky do druhého pokoje. Co škodí! Mohu alespoň klidně čísti. Nuže, putujme dále po měsíci. Hvězdáři znají prý pohoří jeho lépe, než horstva na zemi — pochybuji. A jeho zadní, stále od nás odvrácená polovice, jest prý — Co nám po ní?! Asi tolik, jako po maďarské straně našich dualistických desítek. Ale večeře by mohla již býti na stole.

Zase někdo. Přikládat? Ještě přikládat? Vždyť hoří v kamnech celá Šumava! Vyřiď raději paní, že je čas k večeři. Na hodiny ať se neohlíží; ty se loudají jako všechno u nás. —

Všichni odejdou, nechají mne tu samotinkého! Jsem věru nešťastný, nešťastný člověk. Dočkám-li pak se dnes večeře?

Konečně! Černý zajíc. To že je omáčka na černého zajíce? Tohle? To je inkoust... slyšíš, ženo... inkoust! Musím se již sám ujmouti naší kuchyně.

Žena se hněvá, Ludmila slzí, děti vrhají na mne kradmo úzkostlivé pohledy a já tu sedím opravdu jako posupný domácí tyran, broukám, plísním, zívám a pohlížím zoufale na hodiny, jejichžto ručičky tápají po ciferníku s děsnou zdlouhavostí...

Pánové, nyní můžete si poněkud představiti, čím je pro mne zimní večer bez novin. Nuže, listí opadává, dny se krátí — mějte slitování! Buďte mírní jako holoubkové, opatrní jako hadi! Pište hrdličími

péry a namáčejte je do mléka a medu beránčí loyálnosti. Pohlížejte na všeliká opatření vlády růžovými brejlemi čirého optimismu, přijímejte vděčně sliby a neptejte se po skutcích, nedovolte vzkypěti své žluči a žijte ve svatém pokoji, jako váš

N. N.

Dušičky v lese.

(»Nár. Listy« 1881.)

Nemiluju ty ohromné věnce drahých květů, pod jejichž tíhou sklánějí se bohatě premovaní lokajové a jež vyzírají chlubně okny stkvoucích povozů, vezoucích smutečně vystrojené panstvo k nákladným, duhojasem sterých světel ozářeným rodinným hrobkám.

Dojímají mne chudobné vínky, do nichž kanou slzy přes hubené tváře, dojímají mne tenounké svíčičky, jež děcko v záplatovaných sukénkách lepí na nízký rov pod skrovným dřevěným křížem.

A předojemný je hrob opuštěný. Snad leží na něm neviditelné květy vzpomínek, snad hoří nad ním neviditelné plameny lásky, jež uvíjejí a zažehují někde v daleké cizině duše milující. Nebo snad již nemá nikoho na světě, kdo by zaplašil s něho tu truchlivou temnotu a chudobu zapomenutí. Pohlíží k tobě tak smutně, tak vyčítavě uprostřed sousedů ověnčených a osvětlených. K němu bych nejraději poklekl a požehnal jej křížem za ty vzdálené milé nebo za ty, kteří snad odešli za drahým zemřelým, snad milovati a vzpomínati přestali.

Ale na takový hrob padá přece kmitavý odlesk s rovů sousedních, zabloudí snad i některý kvítek z cizího věnce, zalétá snad něčí vzpomínka z daleka, snad na něm i soucitně prodlí pohled kolem jdoucího. Jsou hroby ještě smutnější, bezejmenné a ztracené.

Před lety sklátily pruské kule tři mladé statné vojíny. Padli v lese. Hrob na rychlo vykopaný přijal tam krvavá těla jejich a milosrdná ruka zatkla do něho prostý křížek březový bez nápisu. Kříž ten zetlel na polo, poklesl k zemi — nikdo jej nevztýčí znova. Nikdo nepřichází, aby se tu pomodlil, nikdo nepřináší sem věnec. Jen milosrdný mech a vřes ozdobuje ten opuštěný hrob neznámých obětí války.

Je pošmourný, chladný den podzimní. Suché listí, sežloutlé a zarudlé, visí truchlivě na stromech a pokrývá dole na studené zemi poslední uvadlá kvítka. Někde leží prázdné hnízdo; pírka roztroušena jsou kolem něho. Pěvci uletěli. Háj pohřížen je ve smutné mlčení. Jen chvilkami ozývá se tichounký teskný vzdech: poslední to vzdech umírajícího listu, jenž volným, krouživým letem poklesá dolů mezi mrtvé listí na zemi a zatančí si šelestivý tanec duchů na ztraceném hrobě.

A jest to den, kdy chystají se živí k návštěvě zemřelých. Sem nezabloudí nikdo. Kdož by se procházeti chtěl vzdychajícím, umírajícím lesem?!

A přece — Slyš! Opodál ozval se chrupot suchých větví, šelest opadalého lupení pod něčí nohou. Belhavé kroky zvolna se blíží a teď viděti mezi sežloutlým listím větví shrbenou stařenu s nůší na zádech.

jest udýchaná, unavena chůzí. Nadešla si hodný kus lesem, ale staré nohy jí už neslouží. Ohlíží se po místě, kde by si odpočinula. Zrak její padá na zarostlý rov, na zvrácený poloshnilý kříž. Dívá se chvíli na něj, pak sejímá třesoucíma se rukama nůši, staví ji opatrně na zemi a usedá vedle ní k osiřelému hrobu.

Oděv stařenčin je chudobný. Pod vetchým šátkem padají do čela bílé vlasy a tvář její jest vrásčitá, sežloutlá jako to listí kolem. Zapsána je v ní mnohá bída, mnohá starost a bolest. Obraz této ženy hodí se zcela do rámce smutného podzimního lesa.

Nese na prodej do blízkého města věnce, jimiž pamětliví pozůstalí zdobiti budou hroby svých milých. Mnohou slzu již uronila do těch věnců, než je do nůše složila, a nyní, při pohledu na opuštěný hrob projela znovu ostrá, palčivá bolest její srdce.

Ach, i ona nosí takový sirý, pustý hrob v zarmoucené duši. Měla syna švarného, dobrého, svou pýchu a potěchu. Vzali jí ho páni na vojnu. Jak horoucně ho líbala, jak křečovitě objímala, když loučil se s ní před odchodem do daleké cizí země! Kolik slzí na hrudi jeho prolila, kolikrát ho křížkem žehnala, — nezažehnala od něho žalostný osud. Kolik nocí probděla, vzpomínajíc, kde asi mešká, jak se má miláček její, hrozíc se nebezpečí, jimiž je snad právě obklopen, a vysílajíc úpěnlivé prosby k nebesům, aby jej zaclonila křídloma svých andělů! Slzami a polibky pokrývala dopisy od něho a polo blaženě, polo bolestně se usmívala nad řádky, kde vplétal mezi zprávy o svých pochodech žertovná líčení té divoké země bosenské, zakuklených Turkyň, podivných obyčejů mohamedánských. Pak dopisy

*

přestaly — a pak udeřila jí pojednou v srdce strašlivá zpráva, že miláček její zahynul v daleké cizině. Kdo vylíčí muka nešťastné matky? Prokvětalý vlas její zbělel od té doby úplně, postava nahrbila se hluboko k zemi...

Ó, ten daleký neznámý hrob, kde pohřbeno bylo všechno její blaho, vznášel se před ní ustavičně, volal marně po její slze, jejím požehnání! Snad nemá ani nízkého obemšeného rovu, jako tito zde, snad neleží na něm ani zvrácený kříž březový!

Vzdychala, štkala drahnou chvíli. Pak sáhla třesoucí se rukou do nůše, vyjímala věnec za věncem a prohlížela je uslzeným zrakem. Vybrala nejkrásnější, největší, nejdražší. Ten položila na ztracený hrob neznámých vojínů. Slzy tekly potůčkem po svrasklé tváři a padaly na květy věnce, na suché listí po hrobě rozváté. Zašeptala pak ještě modlitbu, požehnala hrob třemi křížky a složivši ostatní věnce do nůše, belhala dále.

Suché větve praskají pod její nohou, tiché vzdechy padajícího listí mísí se s jejím štkánm, leckterý zachytí se do bílých jejích vlasů. Zmizela za větvemi.

Hrob osaměl znovu. Poslední paprsky denní padají zarudlými korunami stromů na svěží věnec a hrají si ve třpytných slzách, jež tam prolila svatá láska a bolest mateřská.

Podivně šelestí suché listí, vánkem probuzené, kolem hrobu. Jsou to snad tři duše mateřské, oblétající ozdobený hrob svých miláčků? Jsou-li to, vyjme jistě některá z toho věnce nejkrásnější květ a zanese jej i s tou slzou, třpytící se na něm, daleko, daleko na jih, na jiný opuštěný, neznámý hrob.

La grrrrrrrrrande nation.

(»Nár. List« 1 81.)

Rrrr.... Vzpomínám si na tuto cestovní episodku: Procházel jsem se s jedním Rusem po palubě parní lodi, plující Černým mořem. Větší část této paluby hemžila se Asiaty, kteří sice pestrostí hadrů svých oko vábili, ale jinými vlastnostmi nohu naši v uctivé vzdálenosti udržovali. Leč s jedním skupením jsme se přece spřátelili. Byla to tlupa perských obchodníků, vezoucích do Cařihradu vzácné koberce. Upravili si na palubě bydlo, jakého jim sami cestující první třídy záviděti mohli. Sestrojilit ze zboží svého celý stan, v jehož příjemném stínu si na kyprých květnatých kobercích sybaritsky hověli a čas veselým hovorem, kostkami a předepsanými modlitbami utěšeně trávili. Perský typ zalíbil se mi, kdekoli jsem se s ním setkal. Jsou veselí, uhlazení a lahodní v obcování, ovšem po svém způsobu. Praví Francouzové Východu. Pozvali nás přívětivě do svého kobercového salonu a bavili nás dle možnosti. Byla to ovšem zábava prazvláštní. Mluvili k nám s čilými posunky perštinou, z níž jsme ani slova ne-

rozuměli. Můj soudruh pak odpovídal jim ruštinou, z níž oni chápali právě tolik. Vzdor tomu naslouchali mu dlouho s výrazem tak vnímavým a s účastenstvím tak živým, jakoby jim vyprávěl věci nejzábavnější. Najednou však přimhouřil jeden z nich šibalsky oči a spustil: rrrrrr... A druzí dali se do smíchu a spustili po něm: rrrrr... Vidím dosud ty podlouhlé přižloutlé obličeje, s tou škádlivou veselostí v černých očích, s těmi zdravými bílými zuby, mezi nimiž drkotalo ono nekonečné rrrrr jako vrčení kolovrátku. Parodovali patrně mého soudruha Rusa, v jehož mateřštině nalezli bezpochyby nadbytek této zubní hlásky. Ale rozmarná ta parodie neměla ani nejlehčího přídechu urážlivosti a skončila se tím, že jsme další zábavu sami vedli a dovršili tímto pro obě strany stejně srozumitelným a obveselujícím rrrrr...

Při tom vzpomínám si také na jednu sloku Byronova „dona Juana", sestavenou posměšně z ruských jmen, kteréž se zdály britskému sluchu básníkovu pitvornými a komickými. Mezi nimi nalézá se náhodou také Puškin. Možná, že mají naopak zase Rusové své zvláštní náhledy o libozvuku angličtiny.

Vzpomínám si dále, jak nestvůrnou a směšnou se mi zdála němčina, když ji za dětských let do mne vtloukali. Bylo mi tehdáž čirou hádankou, jak mohou rozumní lidé takovou hatmatilkou vážně rozmlouvati, a slova jako: Mütterchen, Brüderlein nemohl jsem vyslechnouti bez pošklebku nejhlubšího opovržení. Ký div, že se také německé malé a velké děti nad češtinou naší potupným smíchem otřásají a stále nemožným „Strč prst skrz krk" na nás dorážejí?!

Zkrátka: každému národu je vlastní řeč nejkrásnější a cizí více méně nejapná a směšná. Nesmíme tedy cizinci ani hrubě zazlívati, usměje-li se drahým našim zvukům mateřským. Snad mu oplatíme stejným úsměvem. Proč bychom si nepřáli toho vzájemného obveselení?! A buď si to nejen úsměv, ale třeba i smích — ovšem jen takový smích, jakým provázeli oni rozmarní synové Východu v kobercovém stanu své škádlivé rrrrr.

Ale jest jiný druh smíchu, který — —

Bože, kam jsem se to dostal s nevinného bílého pudla? Krásné toto zvíře bydlí v domě naproti mému bytu. Sedá tam nejraději na měkkých polštářích v okně a baví se pohlížením na lidi ulicí přecházející. Stkví se stále v neposkvrněné bělosti. Kolem hlavy jeho splývá spousta bohatých sněžných kadeří a nad pěknými zuby vlní se krásné bělostné kníry. Tak tam sedá na bobku vážně, bez hnutí, předními tlapkami opřen o polštář a jeho veliké, lehce zarůžovělé oči shlížejí pod svislými čupřinami jako pod vločkami sněhu v majestátním klidu dolů na malicherné lidské hemžení. Rád se bavívám pohledem na tuto neobyčejně důstojnou zvířecí fysiognomii. Také před chvilkou pohlížel jsem na ni, přemítaje, jakému zjevu lidskému se důstojný tento živočich podobá. A tu se maně vyhoupla před můj duševní zrak představa starého francouzského markýze z doby před revolucí, s obrovskou napudrovanou kadeřavou parukou pod třírohým kloboukem, shlížejícího oknem barokního svého hôtelu pohrdlivě na luzu pařížskou... Pak přelétly mým duchem krvavé obrazy revoluce, výjevy bitev napoleonských, dni slávy a pádu z nej-

novějších dějin Francie a konečně zazněla mi v uchu slova „la grrrrrrande nation!“

A hle! posměšné rrrrrr těchto slov zaneslo mne až na palubu parníku na Černém moři a odtud oklikou přes Byrona a Puškina nazpět k bílému pudlu v protějším okně.

La grrrrrrande nation!

Pamatujete se zajisté, jak oblíbeným terčem posměchu Němcům bývala. Mluvili o Francii již do opravdy jak o nesmírném blázinci, v němž trpí tolik a tolik milionů ubožáků nezhojitelnou duševní chorobou slavomamu. A posměch tento nebyl zcela bez podstaty. Francouzové libovali si skutečně v přílišném sebezbožňování a pohlíželi s neoprávněným částečně pohrdáním na celý ostatní svět. Pykali za to trpce u Sedanu a jinde.

Ale od té doby nastala v té věci změna. Francouzové stali se skromnějšími, spravedlivějšími k jiným národům. A Němci? Zdá se věru, jakoby jim byli Francouzové ze msty k vynuceným miliardám tajně přidali přebývající část svého národního sebevědomí.

Od války prusko-francouzské rostí půda německá samé velikány. Od rána do večera koří se národ německý modle své nedostižné velikosti a vidí-li hustými oblaky kadidla, které k poctě a slávě své zapaluje, tu a tam něco dobrého též u jiných národů, je to přece jen mizivá cetka proti báječným skvostům, jimiž se vychloubati smí národ německý.

Každou chvíli můžete si poslechnout zde v Praze v německém kasinu nebo jinde přednášku některého německého professora, z níž seznáte, jak neskonale se národ německý sám sobě obdivuje. Nevím, co byste si pomyslili o člověku, jenž by ve spo-

lečnosti sám sebe podobným způsobem chválil, jakým v těchto shromážděních Němec před Němci o Němcích blouznívá. Vím jen, že dovedou v nich i nejvzdělanější Němci takové chvalozpěvy na sebe samy bez uzardění přednášeti a bez úsměvu poslouchati. Vyjadřují si tu nelíčený obdiv jednou nad svojí vzdělaností, po druhé nad svojí ušlechtilostí, po třetí nad svojí pracovitostí atd. atd. atd.

Jest lhostejno, jaké thema si přednášeč obere. Vždy objevuje se, že vynikají Němci převysoko nade všechny ostatní národy: ve vědě, umění, průmyslu — zkrátka ve všem.

Zabývejme se chvilku podrobnostmi. Každý Němec ví, že jsou Němci nejkrásnější lidé na světě. Nikdo jim zajisté neupře, že je nejskvostnějším květem plemene kavkazského plavovlasý jinoch německý, obzvláště kvete-li v tulipánových barvách coulerového studenta. A že je nejlíbeznějším kvítkem člověčí krásy štíhlá, modrooká dcerka Germanie, jest v Německu také vůbec známo.

Ó, dívka německá! Tato růže spanilosti, lilie čistoty, fialinka skromnosti, pomněnka něžnosti, zkrátka, živá loretánská litanie tělesných i duševních půvabů — která z jiných dívek se jí vyrovná?! V které z nich naleznete jen stín toho bohatého duševního života, jen krůpěj toho nevyčerpatelného zdroje spanilé poesie, jenž dřímá v úkrytu cudných ňader jejích?! Porovnejte s ní jen fádní Angličanku, lehkomyslnou Francouzsku, vášnivou Vlašku, hrubou Češku, záletnou Polku nebo dokonce bizarrní Rusku, vedoucí si po mužsku a kouřící papirosy!

A rodinný život? Ostatní národové vlastně ani žádného života rodinného nemají: Francouz bere

si ženu, aby se dal s ní rozvésti aneb aby ji zastřelil a podobné divoké poměry panují u jiných. Pouze nad Německem rozpíná strážný genius rodinného života blahonosné peruti a každý německý krb jest posvátným jeho oltářem.

Známo jest dále každému Němci, že jen Němci znají pravou svobodu. Jen u nich je vůbec všechno pravé a ryzí; co u jiných ctnostem německým se podobá, není než bídná imitace nebo jarmareční brak. Veliká revoluce francouzská a podobné činy jiných národů byly pouhým boucharonstvím; jediní Němci pracovali a pracují skutečně za svobodu a pokrok člověčenstva, jakož dokazují plamenným písmem dějiny Německa od Hermanna Cheruska až po Bismar —

Ne, jméno toto je tak velebné, že by je neměla ústa německá ani vysloviti, jako nevyslovují zbožní židé jméno svého Jahve. Kdyby se všichni velicí lidé, co jich spatřil svět, na sebe postavili, nedosáhl by nejvyšší z nich ani k holinkám dragounských jeho bot a sám jeho „říšský pes“ má více státnického rozhledu a diplomatického důvtipu, nežli všichni neněmečtí státníci a diplomaté dohromady.

A co mám říci o německém vojenství? Každý Němec je rozený hrdina. Pozorujte jen bohatýrský vosí vděk kteréhokoli junkerského důstojníka pruského — nevypadá-li vedle něho důstojník francouzský, italský neb anglický jako uniformovaná opice na kolovrátku komediantově?!

Jen Německo má pravý řádný živel měšťanský. U jiných národů vidíme vedle neplodné privilegované kasty jen zmořenou lůzu. Za to mají Němci ve svém středním stavu, v měšťanstvu svém pravý

poklad národní. Jaký to jadrně pěkný obraz rozvinuje ono před námi, ať zaletíme myslí do klikatých ulic města staroněmeckého, v tu divnou poesii gotiky, utkanou ze smělých věží, štítů, arkýřů a pilířů s báječnou ozdobou kamenných lupenů, květů a fantastických podůbek, oživenou pestrým hemžením malebných postav středověkých, nebo do nádherných ulic moderního města německého s tím čilým průmyslovým, obchodním, společenským a uměleckým ruchem! Jinde jsou ovšem také města, ale v nich nenaleznete to pravé, ryzí měšťanství jako na příklad v Norimberku neb Schildě. Takový obtylý střízlivý šosák německý je nejvděčnější figura, jakou se lidstvo vykázati může.

A k němu řadí se důstojně německý professor. Vždyť znáte ty ideální produševněné zjevy,. jež Oberländer tak pěkně znázorňovati umí! Německý professor je typ, jímž se nemůže pochlubiti žádný jiný národ. Ostatně jsou ti, kdož se mimo Německo zovou professory, pouhými dryáčníky a šarlatány. Neboť skutečná věda je výhradným majetkem německého národa. Vědu bez němectví nelze si ani představiti, jakož nám nad slunce jasněji dokázal již mnohý professor německý na zdejší, navzdor mistrům Husovi, Jeronýmovi, Bacháčkovi a jiným vždy a navždy jen německé universitě.

Že Němci v básnictví nad Angličany, Francouze, Španěly a Vlachy tisíckrát vynikli, o tom nemůže být mezi Němci ani nejmenší pochybnosti. O jiných národech směšno by bylo mluviti. Mickiewicz a Puškin na příklad nejsou ani hodni, aby rozvázali řemínky obuvi Platenovi.

To platí také o umění vůbec. Němci dokázali nejen nejvíce ve všech oborech umění, nýbrž jsou v celém zjevu a životě svém naskrze prodchnuti duchem věčného krásna. Jsou to prostě Hellenové nového věku. Týž ladný a smavý názor života, ta samá lepost celého rázu a konání. Kdyby se společnost německých professorů esthetiky oblékla v antické oděvy, posadila si na paruky věnce a opírajíc špičaté lokty o starořecká lehátka rozložila se — nota bene: bez brejlí — kolem ověnčených kraterů, domníval by se zajisté divák, že před ním kouzlem ožívla beseda z krásných dob Periklových — —

Avšak pudl v protějším okně zívá, já zívám po něm, vy zíváte bezpochyby také, a proto bude snad nejlépe, počkáte-li, až doplní a dokončí tento můj feuilleton nejbližší přednáška některého německého professora v německém kasině nebo jinde.

Stehlíkův duch.

(»N. L.« 1881.)

Dlouho byl jsem horlivým odpůrcem těch, kdož hlásají možnost styků mezi žijícími smrtelníky a duchy zemřelých. Ale i mne konečně osvítil paprsek světla záhrobního a z Šavla stal se Pavel. Netroufal bych si vypravovati zde příšernou tuto událost, která snadno i srdnatějšímu čtenáři lehké mrazení po zádech způsobiti může; ale dnes*) je právě den, kdy se nalézá valná část obecenstva v náladě pochmurné a tajemným hrůzám nadsmyslného světa velice přístupné.

Nuže, bydlím již několik roků v jednom probudilém venkovském městě, které si založilo před časem také čtenářskou besedu. Z počátku byl počet navštěvovatelů dosti slušný, ale řidnul znenáhla a nyní dostačuje jediný stůl, aby kolem sebe směstnal pozůstalý hlouček horlivějších a vytrvalejších členů, kteří se tu nepřestávají scházeti k večerní bulce a zvyklému počtu sklenic. K nim náležím také já.

*) Tato črta byla uveřejněna v den dušiček.

Před nedávnem vyrván byl z kruhu našeho nelítostnou smrtí pan Stehlík, bezdětný vdovec a zámožný soukromník. Jednoho večera opustil zdráv a vesel besedu, vzav pětkrát za sebou bulku a přidav si výminečně k obyčejným dvanácti několik půlek — ovšem „od shora“ — a do rána učinila mrtvice konec jeho příkladnému, pro vše dobré neúnavně činnému životu. Pohřeb jeho byl slavný. Neobyčejně velká rakev — těšívalť se nebožtík znamenitému objemu tělesnému — byla úplně zakryta množstvím skvostných věnců a v průvodu pohřebním súčastnili se vedle jiného vybraného obecenstva plným počtem, v malebných uniformách svých, spolkové městských střelců, vojenských vysloužilců a dobrovolných hasičů, aby doprovodili váženého člena svého důstojně k poslednímu odpočinku.

Za krátko na to rozšířila se po městě zvěst, že duch pana Stehlíka v osiřelém jeho bytě straší. Divili jsme se pověsti této nemálo, poněvadž jsme znali nebožtíka jakožto člověka neobyčejně rozšafného a poněvadž jsme nad to při něm ani za živa nikdy žádného ducha nepozorovali. Ale zvěst ona udržovala se tvrdošíjně a způsobila, že osiřelý byt pana Stehlíka za báječně nízké nájemné nabízen byl. Jak jsem již svrchu oznámil, náležel jsem tehdáž k úhlavním odpůrcům spiritismu, i použil jsem tedy výhodné příležitosti, abych si opatřil téměř zadarmo velmi pěkné a pohodlné obydlí.

S úsměvem nad bláhovou pověrčivostí lidu ulehl jsem si první večer v novém bytě do prostranné postele, v níž před nedávnem ještě pan Stehlík každovečerní čtenářskou besedu s veselým chrupotem vyspával. Natáhnuv hodinky a položiv je na noční

stolek, schasil jsem svíčku a klesl mžikem v objetí spánku. V noci jsem se pojednou probudil. V pokoji, do něhož hleděl nezastřeným oknem bílý úplněk, bylo světlo jako ve dne. Bezděky pohlédl jsem na ciferník hodinek — ukazovaly právě půlnoc. Musím vyznati, že mi poznání toto sevřelo srdce pocitem náhlé úzkosti. Pohlédl jsem znovu do pokoje a — všechny vlasy vyvstaly mi rázem na hlavě, na čele vystoupil studený pot a leknutím ztrnulé oči upřely se s nevýslovnou hrůzou na jedno místo —: spatřilť jsem tam v nadpřirozeně jasném světle měsíčním postavu nebožtíka Stehlíka. Měla týž požehnaný objem jako za živa, ale byla vzdušně matná a poloprůsvitná jako mlhový obraz. Také tvář jeho okazovala bývalou okrouhlou plnost i dvojitý lalok pod bradou, ale vypadala při tom, jakoby byla utkána z bledých paprsků luny. Měla výraz hluboké sklíčenosti a vodnaté modré oči upíraly na mne pohled nesmělý a žalostný.

Čím déle jsem na strašidelný tento zjev pohlížel, tím více ustupoval pocit hrůzy pocitu soustrasti. Podoba nebožtíkova neměla do sebe, vyjma bledost a vzdušnost právě vylíčenou, hrubě ničeho, co by bylo dýchalo mrazem tajemné říše záhrobní; připomínal jsem si ho spíše, jak sedával za živa v čtenářské besedě, se sklenicí po pravici, s tabatěrkou po levici a s hrstkou karet v ruce. Ale ovšem, tak sklíčeného a schlíplého, jako nyní jeho ducha, neviděl jsem živého Stehlíka ani při nejbídnější kartě.

Chvilku dleli jsme mlčky naproti sobě. Duch stál opodál, vzdychaje z hluboka; já pak sedě na posteli, pohlížel jsem naň vytřeštěným zrakem a tisíce myšlének vířilo mi při tom hlavou. Konečně

vyhrkla ze rtů mých otázka: „Jest tedy přece něco na těch věcech — —?"

„Ba ovšem — jak vidíte," odtušil duch s hlubokým povzdechem.

Po chvíli přemýšlení tázal jsem se dychtivě dále: „A které náboženství má přece pravdu?"

„Indické."

„Jakže? Indické?"

„Ano, indické," opakoval duch s opětným hlubokým povzdechem. „Hleďte, smávali jsme se nebožtíku professorovi, když blouzníval po páté sklenici o náboženství Indů, a chudák měl pravdu. Zakouší nyní se mnou a s ostatními v praxi výhody stěhování se duší."

„Ah, snad ve zvířata —?"

„Bohužel, ve zvířata."

„A v jaké zvíře — smím-li se ptáti — přestěhovala se duše vaše?"

„Ah, stydím se to říci," zašeptal po chvíli duch v patrných rozpacích a sklopil stydlivě oči.

Bezděky vynořila se v duchu mém představa jednoho zvířete a název jeho chvěl se již na mých rtech; ale rozpomněl jsem se v čas a potlačil projevení této domněnky.

Duch svěsil hlavu a po delším vnitřním zápasu vydralo se z jeho rtů jedva slyšitelné: „V žábu!"

„V žábu?" zvolal jsem překvapen.

„Ano, v žábu," opakoval duch plačtivým hlasem a pohlédl na mne stydlivě se strany, jakoby očekával, že vypuknu v rozpustilý smích.

Když se tak nestalo, pokračoval trpce: „Ano, v obyčejnou vodní žábu! Není-li to hrozné, milý příteli?! Považte si jen, já — já vážný, usedlý člo-

věk — já, který choval vodu v takové ošklivosti — já, který nemohl nikdy usnouti bez svých dvanácti sklenic a bulky —: já skáču nyní na zadních nohou, šplouchám se vodou, požívám hmyzu a rosy, sedím z večera s nebožtíkem purkmistrem na listu vodní byliny a kvákám o závod s ostatními kvákajícími, kuňkajícími a skřehotajícími měšťany — —"

„S ostatními měšťany?" vpadl jsem ubohému do řeči. „Což proměnili se také všichni ostatní v žáby?"

„Ach, ovšem, ovšem. Znáte zajisté veliký rybník hned za městem?! Skřehot žabí rozléhá se tam odtud daleko široko. Divili jsme se vždy báječnému množství tamějších žab a jednou bylo, tuším, již v městské radě uvažováno, jak by se učinila přítrž dalšímu vzrůstu této kuňkavé chasy — — Bože, kdyby byli věděli, že je toto kuňkání posmrtnou písní počestných zdejších měšťanů! Je to hrozné! Srdce by vám krvácelo, kdybyste viděl, jak nebožtík purkmistr — ten vážný, ctihodný muž, který si vždy tak důstojně se svým řádem na prsou vykračoval — nyní co zelený skokan, s třemi žlutými pruhy na zádech a s černými skvrnami na nohách na břehu sedá a před ledajakým uličníkem střemhlav do vody žbluňká, nebo jak nebožtík poštmistr — vždyť jste ho znal, toho břichatého podagristu s měděným obličejem a s parukou — v podobě zelené rosničky na křoví se souká a bílý svůj laloch na slunci nadýmá — Je to děsné, příteli!"

„Podivné! Podivné! Ale rcete mi, z jaké příčiny proměňují se zdejší nebožtíci právě v žáby?"

„Všechno vám vysvětlím. Nynější stav můj opravňuje vás, abych k vám mluvil zcela bez obalu.

Nuže, vzpomeňte si, jak jsme žili, ohlédněte se městem, jaký život vedou zdejší občané. Vyhlašují své město za pokročilé, rozhněvali by se na smrt, kdybyste pochyboval o jejich vzdělanosti, ale kdo z nich povznáší se alespoň jednou za čas k něčemu vyššímu, nežli jsou karty a pitka, všední chlebařská práce a směšné hraní si na vojáčky v bláznivých uniformách, klepy soukromé a pikle obecní a podobné ničemné věci?! Navštivte domy našich zámožných měšťáků — uslyšíte tam snad strašnou němčinu a děsný břinkot na rozladěné piano, ale sotva nějaký kloudný hovor o předmětech, jimiž by se zabývati měly vzdělanější kruhy národa. A kdyby opět snášeli biřicové knihy české na hranici — v našem městě by jich asi snesli pramalou hromádku. Bílá vrána je u nás měšťák, který koupí jednou za rok nějakou knihu neb odbírá nějaký zábavný anebo poučný časopis — k čemu by jich potřebovali? Netouží po žádné ušlechtilejší zábavě, po žádném obohacení a povznesení svého ducha. Ani stopy tu po nějakém krásnějším, jemnějším, ideálnějším směru. Nuže, vidíte a proto proměňují se po tom hrubém vezdejším životě v žáby, aby se především důkladně opláchli v čistém živlu vody a naučili se sedati za poetických večerů na zeleném břehu nebo na plovoucích listech vodních bylin, skákati na zadních nohou a kvákati, kuňkati a skřehotati, což jest všechno kloudnější, nežli ty věci, které konali za živa. A bůh ví, kolik po té jiných dokonalejších podob zvířecích obléknou a vysvléknou, nežli se stanou opět lidmi!"

„Ale vždyť vy se mi objevujete v podobě lidské!"

„Ovšem. Protože byste mne s těží poznal v zelené žabí kamizole. Přicházím k vám jako vyslanec ostatních zemřelých měšťanů tam v rybníce. Naplňujeť nás hrůzou pomyšlení, že i všichni posud žijící spoluobčané naši strašného osudu našeho účastnými se státi mají a mimo to je nás tam v rybníku málem již více, nežli v Čechách právníků, tak že bychom při nových přírůstcích jedna pro druhou — chci říci: jeden pro druhého ani zniku neměli. Nuže, hleďte přiměti pozůstalé měšťáky, aby začali život jiný. Vylíčte jim děsivými barvami náš smutný osud — —“

„Ale vždyť by mne poslali do blázince, kdybych jim na příklad řekl, že nebožtík purkmistr skáče po zadních nohou a že se nebožtík poštmistr živí na stromech sluneční září a rosou —“

„Máte pravdu. Nuže mluvte jim aspoň do duše, podněcujte je k ušlechtilejšímu způsobu života, přednášejte jim —“

„Ale kde? kde? Snad v městské radě? Tam by se mi na vrch hlavy vysmáli. Či v čtenářské besedě? Tam by mne — jak víte — okřikli, abych jim nemluvil do bulky —“

„Pro bůh, což není tedy žádné pomoci?“ zvolal duch a upřel na mne oči s výrazem tak žalostným, že jsem svoje stranou obrátil. A když jsem pak na místo, kde vidění před tím stálo, opět pohlédl, nebylo tam po duchu Stehlíkově ani stopy.

Ale od té doby jsem přívržencem spiritismu a s hrůzou pomýšlím časem, že jsou také u jiných našich měst rybníky s množstvím kuňkajících žab a že snad — Ne, nechci myšlenku tu ani domysliti.

Výlet do mladosti.

(»Lumír« 1882.)

„Tatínku!"

Hlas ten zastavil jeho kroky. Byl to krásný svěží hlas altový, jaký zazvoniti může jen z hebkého hrdla dívčího. Ale nebylo to pouhé kouzlo libozvuku, co spoutalo nohu vážného chodce, zahýbajícího právě kolem rohu vesnické školy. Hlas ten byl mu jaksi známý. Rozpomínal se, vrtal deštníkem do koleje, v níž se posud třpytila vláha nedávného jarního deště. Eh, co... nevzpomene...

Pozornost jeho byla zaujata jinou věcí. Stoupaje před tím do vrchu mladým březovým lesem, viděl před sebou pouze rudou báň kostelíka a šindelovou střechu školy, stojící na začátku vesnice. Nyní, když zahnul za roh tohoto stavení, objevila se před ním pojednou širá krajina s modravou spoustou hor v pozadí. Řip — Radobyl — Hanžburk — Ostrý — Milešovka — jiné davy — všichni ti staří dobří známí stojí tam ve sboru velkolepém a vítají ho vážně po dlouhém rozloučení. Deset — patnáct — dvacet — ano, plných dvacet roků je tomu, co

ztápěl naposled jinošský zrak toužebně do modrých jejich stínů. Jak prchá čas! Kdož by řekl, že tomu dvacet let, co naposled odcházel z rodné vesnice — hle, tam z údolí kyne mu kostelní vížka její — a co zde, u této školy naposled se ohlédl po milém horstvu.

Po dvaceti letech teprve uchvátila jej touha, aby se opět podíval na tento kraj. V rozšafném, střízlivém člověku, shrbeném nad akty v dusné městské kanceláři, probudila se z čista jasna, nezdolnou mocí pošetilá touha po minulosti, po jaru a mladosti. Byla podobna záchvatu nějaké nemoci. Odhodil akta, setřásl se sebe kancelářský prach, zanechal svůj byt se vším hamparátím staré hospodyni a vydal se na cestu pěšky, toliko s lehkým cestovním vakem po boku a s důkladným deštníkem v ruce. Chtělť se vrátiti v bývalý domov tak, jak z něho odešel. A když daleko za městem kráčel pěšinou podél silnice do zeleného kvetoucího kraje jarního, tu zdálo se mu, jakoby se vracel do zašlé mladosti, jakoby se stával opět veselým, bezstarostným studentem, jenž tudy častokrát s písničkou na rtech putoval k domu otcovskému. Nyní tam v té vísce nemá již nikoho, přichází cizí mezi cizí — jen krajina usmívá se mu vstříc povědomou lící a šeptá mu o časech minulých.

Sňal široký slaměný klobouk a setřel si šátkem bohaté krůpěje potu s mocně vypouklého, několika ostrými vráskami zbrázděného čela, jehož původní meze hrabivý čas vysoko pošinul do oblasti zřídlého, tu a tam již lehce pojíněného vlasu. Pak zamávl rozestřeným šátkem, jako na pozdrav, směrem k modrým horám.

„Západní máme, západní," promluvil za ním kdosi.

Ohlédl se. Ze zahrádky před školou, opřen lokty o laťový, zeleně natřený plot, pohlížel naň s přívětivým úsměvem obstárlý člověk v dlouhém šedivém kabátě, bílé kvítkované vestě a s černou domácí čapkou v prosivělých světlých kadeřích. Hubená, hladce oholená tvář složena byla v ty přesné, důstojné záhyby, jakými se často honosívá obličej vesnických paedagogů.

„Ano, západní," potvrdil muž na cestě, jsa patrně spokojen, že si učitel poetické hnutí jeho šátku vysvětlil způsobem tak střízlivým.

„Z daleka?"

„Z Prahy."

„Až z Prahy! A snad pěšky?"

„Pěšky. Ale jsem druhý den na cestě. Jdu co noha nohu mine."

„Zajisté malíř."

„Ó, nikoli."

„Soudil jsem tak, poněvadž si pán před chvílí s neobyčejnou pozorností prohlížel kamenného žáčka, jímž ozdobil copařský nevkus nějakého venkovského stavitele průčelí naší školy. Bůh ví, jak dlouho tam již straší. Při mém nastoupení byl již na spadnutí. Chtěl jsem jej odstranit a postaviti tam poprsí Komenského neb jinou přiměřenou ozdobu; ale ne, ani vlásku nesměl jsem nestvůrce zkřivit. Střechu mi nechali děravou a žáčka vyfintili novým nátěrem: klobouk černě, kamizolu zeleně a kabelu žlutě — není-li to k smíchu? Co má člověk dělat? — Venkovské poměry. — Tedy professor?"

Inu, třeba professor, zvědavý Comenie! pomyslil si poutník a ledabylo přisvědčil.

„Za výzkumy botanickými —? zoologickými —? geologickými —?“

Oho, do té pasti nevlezeš! — pravil si v duchu cizinec. — Mohl by tě podrobit řádné zkoušce a z té bys málo cti odnesl.

„Hm, filolog,“ pravil tedy.

„Filolog. Ah, to je pěkné! — Ale nebylo by libo, pane professore, oddechnouti si trochu v mém skromném libosadě? Je zde příjemno. Všechno v plném květu.“

Chodec neodolal pozvání. Zahrádka smála se sterým květem. Povíjivé rostliny s různobarvými zvonci, v nichž se většinou až po kraj blýskala rosa nedávného deště jako průhledný nápoj v barvitých pohárcích, pjaly se nad sedátkem učitelovým v nejpěknější baldachýn, jaký si lze pomysliti, a proplítaly se bujně celou zahrádkou, ba jedna z nich plazila se mezerou plotu úlisně až k nohám poutníkovým a vzhlížela k němu prosebně modrým kvítkem jako loudivým okem dívčím. Byl to pozev minulosti. Škola tato byla mu dobře známa. Nesedával sice za dětství ve škamnách jejích, ale záviděl jí vždy hochům této sousední vsi — pro pestrého kamenného žáčka na průčelí jejím. Líbíval se mu nesmírně. A za let jinošských býval zde často hostem. O prázdninách scházelo se několik mladých lidí pod hostinným šindelovým krovem k tanečním hodinám a jiným nevinným zábavám, jejichž pořadatelem byl tehdejší podučitel. A sám veselý starý učitel přával těmto schůzkám a nejednou obstarával na klavíru taneční hudbu. Ó, chví-

le božského veselí! První milostné vlnění rozechvívalo mladou jeho hruď, a něžnou Afroditou toho moře snů a citů byla krásná učitelova dcera, modrooká Julinka — —

Oj, nyní poznal sladký hlas, jenž zastavil jeho kroky. Vyzněl rázem jako ponořený stříbrný zvonek z tůně minulosti a schvátil mu srdce dávným tajemným kouzlem. Ten hlas byl vlastně prvním předmětem jeho mladé něhy. Přijal úřad napovědy při studentské besedě ve svém rodišti. Proslov přednášela dívka, tehdáž jemu neznámá. Seděl za záclonou, s knihou v ruce. Před ním zašustily šaty — neviděl dívku — uslyšel pouze její libý zvonkový alt, jenž linul se jako čarovný, sladkoznivý pramen do srdce a rázem opojil jinošskou duši. Do hlasu toho se zamiloval, než spatřil milou tvář — hlas ten zůstal vždy podstatnou částí jejího vděku, jako líbezná hudba, jež provázívá zjev dobrých víl. Divil se nyní, že nepoznal mžikem tento hlas. Ovšem láska jeho k Julince neprobrala se téměř z mlhavého vlnění mladistvých citů; následovaly opravdovější, hlubší, vášnivější a zastřely mu obraz její jako polozapomenutý dávný sen. Teď vznáší se opět zřetelně před okem jeho duševním — ale odkud vzal se tu Julinčin hlas? Vždyť otec její dávno zemřel, a dcera mešká bůh ví kde — možná, že se již odebrala za otcem...

Tyto myšlenky proletěly hlavou cizincovou, zatím co vstupoval do zahrádky. Usadil se vedle učitele na kamenné sedátko pod známými slunečními hodinami, hrubě vymalovanými na stěně školního stavení. Vlhké zvonce zeleného baldachýnu

dotýkaly se osvěživě odkryté hlavy. Vůkol dýchalo jaro.

„Tedy filolog,“ začal učitel. „Krásné povolání. Ale měli byste se trochu mírniti ve své horlivosti, pánové. Vždyť nestačíme měniti svou češtinu dle posledního vašeho střihu. Mám na příklad trápení s mladším učitelem. Hltá každý brus, kde jakého se dopídí, a umí hledati nejskrytější germanismy jako vycvičený pes tartofle. Psal jsem dříve spůsob — s — tu mi začal dokazovati, že sluší psáti z. — Nu, dobrá, pomyslil jsem si, budu psáti z. Ale za krátkou dobu syčí zase s s s — s má se psáti. Zavrtěl jsem hlavou a psal s. Ale sotva že napíšu po desáté s, již je tu zase s vítězoslavnou zprávou, že prý se píše nejnověji z — není-li to hrozné! Ubezpečuju vás, že jsem nyní všecek popleten a že zpytuju úzkostlivě svědomí nad každou písmenkou. — Jste ženat, pane professore?“

„Nejsem.“

„Zvolil jste si lepší stránku. Člověk je vždy otrokem. Vizte mne! Měl jsem ženu nejlepší, jaká snad byla na světě, a přece jsem vězel trochu pod pantoflem, a nyní, když mi zemřela, mistruje mne dcera. — Hle, očitý důkaz mého otroctví! Volala mne oknem, a že otec hned neuposlechl, přichází si pro něho sama. Popatřte jen, jak je rozdurděna!“

Samozvaný professor pohlédl směrem, jímž učitel ukazoval. Ze stavení přicházela dívka a stanula teď zaraženě při pohledu na cizince. Ten se zachvěl a spočinul na sličné podobě zrakem široce otevřeným, radostně užaslým. Toť ona! Toť Julinka sama! Toť její postava, kadeř, oči, tvář — nechybí ani ty něžné skrýše Milkovy uprostřed lící jemně

uzardělých a půvabně zaokrouhlené brady. Jest mu, jakoby hejno roků, přeletší nad jeho hlavou, bylo pouhým těžkým snem, jenž obestřel na chvíli jinocha, usednuvšího na známé kamenné lávce školní zahrádky a z něhož se nyní probouzí příchodem dívky milované. Bezděky sáhl si na hlavu — ale ach! ruka tam cítila hladkou stopu, vyšlehanou perutěmi času! Ne — zapomene, že sestaral — oddá se na chvíli sladké víře, že procitl ve květech mladosti a lásky!

Dívka pozdravila cizince vděkuplným úklonkem hlavy a chtěla se navrátit do stavení. Ale učitel přivolal ji do zahrádky.

„Sem pojď, sem! Nesluší se, abys utíkala před hostem jako plaché děcko. Představím tě pánovi."

S plamenným ruměncem a rozpačitým úsměvem stála před cizincem, jenž povstal a s obdivem na ni upíral zraky.

„Pan professor —"

„Starý."

„Pan professor Starý z Prahy a moje dcera Julča. Tak! A nyní pověz panu professorovi, proč jsi vyšla za mnou —"

Dívka mlčela v rozpacích.

Bože, i jméno stejné! — myslil si zatím Starý. — Jaká to podivuhodná shoda! Sním či zavedlo mne nějaké kouzlo opravdu nazpět do ztraceného ráje mladosti?

„Nuže, povím to sám, abyste poznal mé otroctví," durdil se žertem učitel. „Vězte, že vlastní dcera učinila ze mne na stará kolena šumaře, jenž hráti musí — nad to bezplatně — k nerozumným skokům několika mladých lidiček, scházejících se

k té mrzké kratochvíli pod mou vlastní střechou. Jmenují to taneční hodinou. Tanečníci jsou bezpochyby již pohromadě — na programu je tuším čtverylka nebo beseda — nuže, šumaři, pospěš a zahraj!"

„Nikoli, není třeba —" mluvila trhaně dívka, „beztoho nepřišel pan Brůžek — jeden tanečník chybí do páru —"

„Ó, tak se mi nevykroutíš? Proč jsi tedy přišla?"

„Proč? — Chtěla jsem — Nevěděli jsme, že tu sedíš s tímto pánem —"

Pán klonil hlavu v roji myšlenek. Maje oči sklopeny a slyše pouze ten stříbrojasný sladký hlas, tím hlouběji se zapřádal do zlatého přeludu, že stojí před ním skutečně Julie zašlých let a že vrátila se s ní celá krásná minulost. Všechno podporovalo přelud ten. Teď i taneční ta hodina — všechno právě tak jako před lety. A jeden tanečník chybí — je to zajisté on, jenž usnul zde venku a jemuž se zdálo, že opustil na vždy rodnou krajinu, že zemřeli jeho milí, že zhasly jeho ideály, že plahočil se všedním životem za skývou chleba, že sestárnul o dvacet let. Nyní jest opět mlád. Všechno, všechno se shoduje. Stal se zázrak?

„Přiznej se jen," pravil učitel k dívce, „že jsi trochu posedlá rarachem tance. Právě jako tvoje nebožka matka. Jsi ve všem nebožce podobna, i v tom. Také za její mladosti nejednou prý tu ve škole hopkovala společnost mladých lidí. Když jsem se jí začal kořiti, přestaly ovšem ty zábavy — byl jsem ukrutně žárliv a také jí nechtělo se společnosti jiných lidí. — Přiženil jsem se jaksi do této školy,"

obrátil se k hostu; „pojal jsem za ženu, dceru dřívějšího učitele zdejšího, svého předchůdce. Jmenovala se také Julie. Byl to sňatek z upřímné lásky. Žel jen, že tak záhy — —" Odmlčel se.

Zázrak je vysvětlen. Její dcera!

„Však nechme toho," pokračoval po chvilce učitel. „Co jsou platny stesky?! Nechme toho. Jsem nepřítelem sentimentálnosti, jako zajisté i vy. Mluvme o veselejších věcech!"

Ano, vari, sentimentálnosti! — dumal Starý. — Nebudu bolestně sníti o tom, co uprchlo. Chytím vesele v lokty přelud mladosti, jenž se tak divně přede mnou vynořil, obemknu jej pevně a horoucně, třeba jen na chvilku. Budu hodinku opět mlád, vesel, šťasten! Cítím opravdu, že padá se mne břímě let a že zjařená krev hraje žilami jako rujné víno.

„Bude-li vám a ostatním vhod, slečno," pravil cizinec dvorně, „vyplním rád mezeru ve vaší čtverylce nebo besedě — jsem přítelem tance — —"

„Oh, vy byste —" šeptala dívka.

„Snad byste se nechtěl trmácet ve spolku s tou nerozumnou mládeží?!" zvolal učitel. „Po cestě — unaven —"

„Nejsem pranic unaven a k cíli dnešní pouti nemám daleko. Tančil bych třeba do rána."

„Ale, ale, pane professore! Kárám tu dceru pro její nezřízenou tance chtivost a takový vážný pán zkazí dojem kázání mého svým vlastním špatným příkladem. Nu, chcete-li mermomocí — jak vidím, neujdu dnes již svému osudu. Pojďme tedy!"

„Dovolíte snad, abych byl v a š í m tanečníkem?" tázal se Starý Julie, nastavuje dvorně rámě.

Beatrice vede jej do ráje mládí.

Vstoupili do přívětivého pokoje, kde tři mladé párky s podivením vítaly neznámého rytíře, jehož si získala opuštěná krasavice. Učitel představil společnosti hosta a tomuto navzájem vesnické slečny a kavalíry jejich: pana hospodářského praktikanta, pana lesnického příručího a — „zde, zde stojí ten žárlivý strážce čistoty jazykové, ten hrozný bijce všech kazimluvů. Potěšte se z něho!"

Drobounký podučitel uklonil se skromně a čechral si v rozpacích řídké světlé kudrny. Mladá společnost byla jaksi stísněna nesourodým členem. Seděli obřadně a zdrželivě kolem stolu, v jehož čele host uvelebiti se musil do staromodní lenošky.

„Odpusťte, že nemohu vám posloužiti elegantnějším sedadlem," omlouval se učitel. „Jsem zařízen prostě, nu po venkovsku. Většinu toho starožitného nábytku zdědil jsem po svém předchůdci. Nebožka žena nechtěla se od těch věcí odloučiti a také já přivykl jsem jim později tou měrou, že asi mezi nimi umru, nerozpadnou-li se do té doby v prach a popel. Jsou ostatně důkladné — stará poctivá práce. Dal jsem je pouze opravit a nově natřít. — Ale teď přines, Julčo, především nějaké občerstvení! Pan professor je zajisté po cestě při chuti a žízni a musí se náležitě posilniti k nastávající lopotě. Ne, neodmlouvejte! Mám doma právě několik láhví slušného vína."

Tak a podobně mluvil dále hovorný učitel a host mohl se zatím rozhlédnouti po světnici. Vypadala téměř úplně tak jako v dávné době. Byl tu posud vysoký prádelník s divnými stojacími hodinami pod skleněnou záklopkou; na stěnách visely povědomé, stářím sežloutlé obrazy; navzdor novému

povlaku poznal starou pohovku, na níž tak často sedával; piano stojí, jako tehdáž, v rohu při okně. Každý předmět kolem vypravuje mu tolik milých věcí. A ta klenotnice skvostných vzpomínek mládí prosycena je svěžím dechem jara. Okna jsou otevřena; jimi line se do pokoje ze zahrádky vůně květin. Na jednom sedí motýl, skládaje a rozkládaje modrá křidélka. Lesklá jakás muška bzučí tu kolem čerstvě natrhaných květů, jimiž ozdobeny jsou kadeře dívek...

„Prosím, posložte si laskavě!" Přívětivým tím vyzváním vytrhl jej z myšlenek stříbrozvučný hlas a před ním stála Julie, jak často stávala, Julie navrácená mu ve dceři své, držíc v hebkých rukou známý, jasně zelenými hrozny a temnomodrými slívami pomalovaný tác a na něm povědomou sklenku, zdobenou v okolku zlatým révovým lupením. Ve sklence perlil se jasný mok leskem topasovým.

Přijal víno s díky. Nebylo to víno. Byl to čarovný, omlazující onen nápoj, po kterém se již tolik bláhových lidí shánělo a jehož zázračný pramen prýští se dosud jen ve vzdušné říši básní a pohádek.

Zdálo se mu, že nápojem tím vlévá se do těla jeho mladistvý oheň, že srdce po každém doušku lehčeji bije, že s obličeje stín za stínem, vráska za vráskou mizí, že vracejí se do hrudi sladké blouznivé city a do hlavy růžové naděje. Pohlížeje stranou na něžnou ruku Julčinu, spočívající přátelsky na rameně jeho sousedky, vzpomněl si na políbení, které kdysi rychle, potají vtiskl na ruku dávné Julie. Byl to nejsmělejší čin, jehož se tehdáž odvážil v ostýchavé a přece tak blažené lásce. Láska tato vkrádá

se nyní znova v jeho prsa a loudí z nich toužebné vzdechy.

Učitel sedl k pianu. První zvuk preludia zaplašil zdrželivost, která dosud poutala společnost kolem stolu. Pokoj oživil se hovorem a smíchem, šustěním oděvů a šelestem tancechtivých nožek. Mžikem stály páry v bitevním šiku.

Starý podivil se sám sobě, jak svižný a lehounký byl jeho krok. Vznášel se téměř jako motýl. Křepčil s jinošským ohněm a se všemi ozdobami tanečního umění, jimiž bývala vyšperkována čtverylka mladých jeho let.

Julča mohla být se svým tanečníkem spokojena, Bavil ji také horlivě; ale nikoli otřepanými sladkými průpovídkami, jež rovnají se vnitřní cenou veršíkům na cukrovinkách. Mluvil k ní s nenuceným rozmarem, a z ostýchavé dívky vyloupl se za krátko roztomilý diblík, těkavý a dovádivý, zvonící stříbrnými rolničkami smíchu — zkrátka Julinka jeho mladosti stála před ním v plném veselém vděku svém. Ale blouznivý jinoch odpovídal k jejím žertům vzdechy, k laškovným úsměvům unylými pohledy. Muž dospělý otáčí se nyní dychtivě po těch jarních paprscích veselé dívčí duše — vždyť ví, že bláhovcem je každý, kdo nelapá s díky každý ten zákmit, jímž nebe rozptyluje na chvilku matný soumrak života.

Kdyby tak mohl zlatým deštěm podobných paprsků rozplašiti všední nudu své pošmurné domácnosti! S hrůzou vzpomíná teď na ni. Vidí v duchu střízlivý pokoj, kde z každého kouta hledí naň omrzelost — vidí zívající lidi v protějších oknech — vidí

vrásčitý, mrzutý obličej hospodyně a slyší její protivné broukání — ó, kdyby se tak místo něho ozýval stříbrný zvonek tohoto smíchu! Ožil by znova. Domov stal by se mu zelenou oasou věčného jara, kam by chvátal pro osvěžení z poušti kancelářského prachu, v němž tráví větší polovici dne uprostřed suchých akt a sušších ještě kollegů. Koupil si jednou lesního zpěváčka, aby alespoň chvilkou rozháněl nudu a všednost jeho bytu, ale když pohlédl do klece a viděl, jak tam ptáče na bidélku smutně schyluje křídla a teskně pohlíží na žalářníka, jakoby s výčitkou v černém očku — tu otevřel dokořán klec i okno a zvolal za ulétajícím zpěváčkem: „S bohem, poesie!"

Ale zdaž by nebylo stejným hříchem, přenésti tohoto krásného diblíka v dusný pokoj starého mrzouta? Ostatně — chytej takové ptáče! Ale což kdyby se nechalo chytit? Kdyby rádo spočinulo na mé hrudi? Slyšel jsem o leckterém člověku v mých letech, který žije zcela šťastně po boku paničky tak mladé. Zdaž by bylo neštěstím, kdyby ozařovala úsměvem svým léto a podzimek muže, který by ji upřímně miloval a který by jí mohl ze slušných příjmů svých v městě opatřovati sterý požitek, o němž by se jí nezdálo na vsi, po boku bůh ví koho — třeba tam toho podučitele, nota bene, až se stane učitelem .. až!

Zdá se, že venkovský ten puléř mateřštiny poněkud na mne žárlí. Stíhá mne pohledy nehrubě přívětivými, jakobych byl zosobněný poklesek mluvnický. Snad bývá obyčejným tanečníkem Julčiným a zlobí se, že mohu chovati ve své její teplou, pružnou ručku. Což kdyby věděl, že jsem tu ruku právě

stiskl — jen lehounko sice, ale přece stiskl! Cítím to stisknutí až v srdci! Ó krásná mladá dívka je málem jako Midas: dotknutím ruky rozsévá kolem sebe zlatou záři štěstí!

„Ó, pane podučiteli," ozvala se Julie, „pěkně jste nám zas touru zamodrchal! Bůh ví, kde se toulají vaše myšlenky!"

„Odpusťte zamilovanému, slečno," zvolal mladý lesník. „Láska přivedla již mnohého z taktu."

„Já? — Láska?" — koktal podučitel, jehož pihovatý obličej zruměněl až po světlé kudrny.

„Sama vaše tvář kárala by ze lži ret, kdyby se osmělil zapírati," žertoval dále Nimrod. „Vzpomeňte si jen, kterak jste mi ondy vyznal, že jste po uši zamilován — do — do — ne, nevyzradím, do koho."

„Já pravil, že jsem do někoho zamilován?!" bránil se podučitel. „A nad to — po uši zamilován?! Já že bych mluvil takovým nemotorným hnusným germanismem?! Do někoho zamilován! Po uši! Proč nepřekládáte alespoň věrně z němčiny: nad uši nebo přes uši! Což miluje Čech s menší vroucností?"

„Takový je, takový!" zvolal starý učitel od piana, okazuje pražskému hosti v žertovné chloubě na svého pomocníka. „S ním neradno lámati dřevce!"

Smějí se, smějme se také! — pomyslil si Starý. — Zdejší vtipy jsou, pravda, velmi nevinné. Ostatně mám sto chutí, lámati dřevce s tímto rytířem smutné postavy o cenu z této hebounké dívčí ruky. Jedinou jeho výhodou jest mladost. O kráse nelze mluviti; o důvtipu snad ještě méně. Postavení, potřebné k zařízení vlastního krbu, vznáší se ještě

v mlhavé dálce. A komická příchuť není také lákadlem pro čipernou dívku. Bylo by dosti humoristické, kdyby ve chvíli milostného opojení šátek před sebou rozestřel, na koleno před ní poklesl a s toužebným vzdechem vyznal: Velice mi se ve vás zalíbilo!

V tanci nastala přestávka. Starý nachýlil se s Julií k otevřenému oknu, jímž viděti bylo právě na malebné Středohoří, táhnoucí se obzorem jako ztrnulá spousta nebetyčných, různotvárných, temnomodrých vln. A v popředí vynikal ostrým kostrbatým obrysem romantický zasmušilý Zajícov, jakoby jej byla ruka malířova jedním smělým tahem načrtla na siné půdě.

Nyní pohlížel Starý na hory tyto jinak, než před hodinou. Již nekývaly mu smutně do minulosti; zdálo se, že spřádají ve svém modrém klíně neurčitou tuchu budoucího štěstí.

„Jaká krása!“ zvolal. „Jak závidím vám, slečno, takovou vyhlídku!“

„Mně by zase byla milejší vaše pražská vyhlídka: krásné domy, veselé hemžení lidstva, skvostné povozy, drahocenné oděvy —“

„Toužíte tedy po městě?“

„Byla bych šťastna, kdyby mne tam osud zanesl. Ale myšlenka taková je prázdný sen.“

„Kdož ví, nebude-li vaše přání vyplněno?!“

„Oh, nikoli! Jak bych se tam dostala? Musím vzíti za vděk útěchou, že se neodloučím od těchto krásných hor. Jsou dnes opravdu čarokrásné. Jakoby je z blankytu vytesal. Počkejte — podívám se, je-li kostelíček na Řipu bílý — víte, slouží nám jaksi za proroka povětrnosti —“

Vyhnula se z okna, aby pohleděla stranou k Řípu; ale v tom vypadl jí do zahrádky prostý vějíř, jímž si pohrávala.

„Neštěstí!" zabědovala žertem.

„Mžikem bude vám nevěrník vrácen."

„Ó, netoužím po něm... Nechte jej tam... Ale, pane professore —"

Starý byl již ve dveřích. Spěchal do zahrádky pro vějíř. Jda kolem prvního otevřeného okna, doslechl konec nějaké poznámky podučitelovy: „— jako David před archou" a tlumený smích.

Jako David před archou! Zarazil se. Slova ta zasáhla drsně do jeho myšlenek. Dle zkušenosti, že mluvívá se ve společnosti obyčejně o členu, který ji právě opustil, vztahoval ono porovnání na sebe. Krev rázem vstoupila mu do tváře. Královský pěvec tančil před archou! Jak tančil, není povědomo, ale jisto jest, že si bude málokterý tanečník pokládati přirovnání k tančícímu Davidovi za zvláštní poklonu.

Ale snad se ta poznámka vztahovala na jinou osobu nebo na jinou věc. Nemožné to není; avšak první výklad jest mnohem podobnější pravdě. Patrně ulevila si žárlivost nejapným tímto posměškem. Že vzbudil smích, rozumí se při těchto mladých lidech samo sebou; zdaž zazvonil také její smích do tichého toho sboru? Snad je jim opravdu směšné, tančí-li kdo jinak, než ledajakým, neumělým jejich způsobem!

Eh, co... Starý přejel si dlaní čelo a zašel do zahrádky. Tvář jeho rozjasnila se úplně, když spatřil v okně svěží postavu Julie, ukazující mu dolů mezi porosené zvonce.

*

„Tam! Tam!"

Zdvihl vějíř, ale nepodal jej vzhůru. Nesl tu hříčku nazpět do pokoje. Cestou rozestřel ji; vějíř byl úplně bílý, jen uprostřed měl za ozdobu jediný něžný modrý kvítek. Pomněnka lásky! Vtiskl na ni rychle vroucí políbení.

Když vykročil opětně k tanci, rozhlédl se pojednou bystře kolem; zachytil několik posměšných pohledů, upřených v očekávání na jeho nohu, a podučitel, přistižený při významném mrknutí, sklopil zrak a zapýřil se. Starý parodoval na to tanec ostatních pánů, kolébaje se nedbale s místa na místo chodem vskutku medvědím. Ale při tom šlehla mu znova krev do tváře; zamihlať se před okem jeho duševním hopkující postava královského žalmisty...

Konečně prohlásil starý učitel, zavíraje hřmotně piano, že je taneční hodina u konce.

Avšak rozjařená společnost neměla chuti k rozchodu. Pánové navrhli, aby se beseda zakončila hrou v zástavy. Dámy ochotně svolily — s jedinou podmínkou, aby při vyplácení zástav vyloučena byla úplně měna hubičková.

Směšno je o vás psáti, vy nicotné, ducha i poesie prázdné, v blbých „galanthomech" s útrpnosti hodnou svědomitostí sestavené hry pro dvacetileté děti! Směšno je psáti o vás a přece sloučeny jste tak těsně s milými upomínkami naší mladosti, té skromné mladosti střízlivého století, jež nezná pestrých sedání před očima hrdých krásek, dobrodružných bohatýrů s dárkem drahé ruky na přílbici, dvorů lásky, bludných pěvců milosti!

Starý vnořil se poněkud váhavě do skotačivých vlnek této zábavy. Ale brzy uchvátil jej proud po-

šetilosti. Dováděl s nimi, smál se s nimi nevěda čemu. Ustavičný styk s Julií naplňoval mu srdce blažeností. Podváděli spolu ostatní v tajném srozumění. Jak rozkošné je takové spiknutí s hezounkou dívkou! Ty důvěrné veselé pohledy, jichž smysl známe jen my dva, ty ukryté styky loktů neb rukou, ten tlumený smích, jehož příčina je společným našim tajemstvím! Je to arci tajemství velmi malicherné, ale okoušíme v něm sladkou předtuchu důležitějších a rozkošnějších tajemství.

Došla řada na vykupování zástav. Pan professor měl si zástavu svou vysloužiti nedůstojnou úlohou slepé báby. Posadili jej s očima zavázanýma, zády ke společnosti, a dívky dorážely naň jako drobná ptáčata na uvázaného výra; tak měl strádati, dokud by se mu nepodařilo polapiti mrštným obratem některou pokušitelku. Ale výr věděl napřed, kterou lapne. Dovolil si lesť: uvolnil si nepozorovaně pásku na očích tou měrou, že viděti mohl do velikého zrcadla, jež viselo právě naproti němu. Snášel trpělivě štilce ostatních a číhal ve blaženém očekávání pouze na jedno krásné ptáče — to schvátí do náručí, přitiskne pevně na srdce a snad, bude-li přáti štěstí, odnese s sebou na vždy.

Konečně vynořil se v zrcadle její hezounký obličej. Blížila se k němu od zadu po špičkách, s nachýlenou hlavou, s ústy pootevřenými, s laškovným bleskem v oku. Již se chtěl obrátit po ní; ale pojednou sklesly mu ruce. Spatřil v zrcadle, jak růžovým prstíkem opsala nad hlavou jeho ve vzduchu lehounký kruh, jakoby nastiňovala gloriolu světce. Avšak naznačovala tím patrně jen zářivou mýtinu na jeho temeně. Učinila to s posměšným posunkem,

okázale, patrně pro tichou zábavu celé společnosti, a obrátila smavé oko zvláště stranou, kde setkalo se s důvěrným pohledem pana podučitele, smějícího se potichu do hrsti.

Obyčejně rýsují čarodějové kruh na začátku svých nadpřirozených výkonů; zde ukončil však ten lehounký vzdušný kruh rázem opojné kouzlo, jež opřádalo dotud pražského hosta. Kruh ten pálil jej na hlavě, jakoby tam byl přímo narýsován plamenným prstem. Zlaté myšlenky se pod ním rozprchly, i lažené city zanikly. Zmizel přelud lásky a mladosti — byl opět starý mrzout. Srdce sevřelo se bolestně. Ten posměch na jejím rtu, ten pohled —! Ukrutnice! A přece, kdož může se horšiti pro takový rozpustilý kousek na roztomilou diblici!

Starý vstal a strhl si šátek s očí. Obrátil se s úklonkem k společnosti a pravil, nutě rty do úsměvu: „Vzdávám se. Nechytil bych žádnou. Jsem již starý nemotora. Děkuju vám zároveň, pánové a dámy, srdečně za krásnou, příjemnou hodinku, kterou jsem ztráviti směl ve vašem středu. Čas již, abych putoval dále.“

„Již, pane professore?!“ litoval učitel. „Ale alespoň sklenku musíte ještě vypiti na cestu.“

„Díky. Mám-li přijmouti něco na rozloučenou, prosil bych pouze o jedno. Slečna Julie sdělila mi, že také zpívá. Nuže, prosím o jednu píseň.“

Po krátkém zdráhání odebrala se dívka k pianu.

Starý usedl k oknu a pohlížel snivě na ni, ana těkala útlými prsty po klávesách. Laškovnost zmizela s jejího obličeje. Zvolna rozkládal se po něm stín, právě tak, jako vkrádával se časem do tváře milé nebožky. Byla nevýslovně spanilá v okamžiku

tom. Po chvilce odvrátil host obličej a položil čelo na dlaň. Chtěl nyní jen ještě jednou, naposledy slyšeti v plné kráse ten líbezný alt, ten stříbrný zvonek z báječné tůně minulosti. V bolnosladkém očekávání pohrával si vějířem, jejž byla dívka na okno odložila, a zahleděl se v dálku do modrých hor...

„Zahučaly hory, zahučaly lesy:
Kam jste se poděly, kam jste se poděly, moje mladé časy?“

zaznělo tklivě pokojem, zalkalo čarokrásně z těch libých dívčích rtů, zazvonilo stříbrozvučně s nevýslovnou něhou. Ano, zahučaly hory, zahučaly lesy! Hučely, šuměly z daleka, z hluboka o zvadlých květech, o prchlých písních, o zhaslých hvězdách, o mrtvé lásce, o zmařených nadějích, o kleslých ideálech, o ztraceném ráji, o lichém snu štěstí, o krátkém jaru života... o marnosti — marnosti — marnosti... Šuměly, hučely a dozněly lahodným stonem z útlého mladého hrdla:

„Ještě se ten kámen v té vodě obrátí,
ale moje mladost, ale moje mladost víc se nenavrátí!“

Krůpěj rosy zatřpytila se na pomněnce minulosti, na tom osamělém modrém kvítku uprostřed bílého vějíře.

Starý vstal a tleskal s ostatními. Pak vzdal ještě zpěvačce vřelý dík, stiskl jí ručku a rozloučil se také s ostatními.

Vyšel ze stavení. Ale nedal se k rodné vesnici. Pohlédl jen ještě na modré hory v dáli, na pestrého kamenného žáčka v průčelí školy a bral se nazpět s vrchu, cestou mezi mladými břízami, po které byl nedávno přišel. Kráčel spěšně, jakoby prchal

před někým. Zastavil se udýchán teprve na úpatí vrchu a odtud ohlédl se ještě vzhůru na rudou báň kostelíka a šindelovou střechu školy. Pak sňal klobouk, otřel si krůpěje potu s obličeje a hladkého temene, máchnul deštníkem a zabručel: „Morálka všeho: S holou hlavou nepodnikej výlety do mladosti!“

Deštník.

(»N. L.« 1882.)

Nedávno nastal důležitý obrat v mém způsobu života; koupil jsem si deštník.

Co mne k tomu přivedlo, jest malý román, který tuto s laskavým čtenářem nezištně sdělím.

Jsem v lásce velmi ostýchavý. Již několikráte plul jsem příznivým větrem do přístavu manželství; ale prožluklá ostýchavost svinula mi pokaždé plachty před samým jeho ústím. Na poslední takové výpravě dostal jsem se dosti daleko: zjednal jsem si přístup do rodiny dívky milované, hrával jsem s panem Půlpánem (tak se nazýval můj tchán in spe) přátelský mlýnek, směl jsem chovati ohyzdného mopslíka paní Půlpánové — jen s půvabnou Julií nedovedl jsem se posud sblížiti.

Onehdy zašel jsem opět návštěvou k panu Půlpánovi. Stal jsem se tam svědkem malé domácí šarvátky. Pan Půlpán hněval se, že choť jeho dovolila Julii, aby šla samotna do jakéhos koncertu. Rozumí se, že mi v ovzduší tom nebylo volno a že mne nedovedla upoutati ani vyhlídka na mlýnek, jehož

muka mi jindy oslazoval čtveračivý pohled dvou krásných očí. Poroučel jsem se brzy, předstíraje nějakou nutnou záležitost.

Pan Půlpán upozorňoval mě nadarmo, že spustil se venku důkladný liják. Propustili mne konečně, vnutivše mi objemný deštník, fasonou sice poněkud starobylý, ale jinak pěkný a z brusu novou hedbávnou látkou potažený. Bylť tento deštník vzácnou relikvií rodinnou. Pomocí jeho sblížil se totiž před lety pan Půlpán poprvé s paní Půlpánovou, tehdáž mladou nezkušenou dívčicí, kteráž netroufala si v lijáku, jenž ji překvapil z nenadání na ulici, odmítnouti přispění galantního mladého pána. Pan Půlpán rád žertovně vypravoval o této deštníkové příhodě, a paní Půlpánová pokaždé při ní stydlivě se zardívala.

Přijal jsem relikvii s náležitou úctou, a při tom probleskla mi hlavou hrdinská myšlenka. Vykoktal jsem nesměle, že asi déšť potrvá a že bych mohl v případě tom u koncertního domu, kolem něhož mne po vyřízení mé záležitosti cesta povede, na slečnu Julii počkati a doprovoditi ji s deštníkem domů. Svolili. —

Do skončení koncertu bylo ještě daleko. Kráčel jsem tedy volně ulicemi. Při tom dozrával ve mně úmysl, že použiju chůze s Julií k tomu, abych jí konečně vyjevil své city. Nechť sloučí ctihodný deštník po druhé poutem lásky dvě mladá srdce! Maloval jsem si v duchu luznými barvami tento okamžik: osamělá ulice — jarní déšť bubnuje tiše na rozepjaté hedbáví — pod tím tulí se milovaná dívka lehce k mému boku — hledíme z úkrytu svého snivě do šlehající vláhy nebeské jako dvé družných ptáčat

v útulném hnízdě pod ochranným krovem — tu jí stisknu ručku a pošeptám jí všechno...

Po chvíli byl jsem již pevně odhodlán k důležitému tomu kroku. Ale času mám prozatím dosti. Při nejmenším dvě hodiny. Pohled na blyštivou misku, houpající se ve vzduchu nad chodníkem, připomenul mi, že mám vlasy a vousy nad potřebu dlouhé. Vstoupil jsem do vlasostřižny.

Seděl tam, zahalen v bílou pokryvku, se spoustou mýdlové pěny kolem obličeje, mladý statný muž, jenž se mi zprotivil na první pohled. Nemiluju takových podnikavých hejsků s bělolesklými zuby pod černým knírem, s vírou ve svou neodolatelnost v jiskřivých veselých očích.

Musil jsem čekati a naslouchati nesmyslnému žvástu podařeného friséra.

Konečně opustil švihák se spoustou havraních prstenců nad hladkým, bělorůžovým obličejem vlasostřižnu a žvastavý frisér zmocnil se mé hlavy.

Ve vzorném účesu kráčím opět ulicí. Času mám posud nazbyt. Přečetl jsem si v kavárně noviny, zastavil se ještě v trafice a konečně procházím se v myšlenkách semo tamo ulicí před koncertním domem, z něhož má brzy vyjíti spanilá kněžka mých snů. Maluju si znova nejskvělejšími barvami obraznosti zlatou chvíli, až se po mé zpovědi s láskou ke mně přitulí a milostný šepot náš snoubiti se bude s tichým bubnováním krůpějí dešťových. Oddávám se sladké naději, že nebudu oslyšán.

V tom vrazil do mne jeden známý.

„Kam pak, příteli?“ oslovil mne. „A především pověz mi, hochu, proč chodíte vy páni spisovatelé tak rádi v dešti bez deštníku?“

Tato posměšná otázka zasáhla mne jako blesk z čista jasna. Zpozoroval jsem teď náhle, že se procházím Bůh ví jak dlouho bez ochrany šlehajícím deštěm. Drahocenný deštník je ten tam! Ďas ví, kde jsem ho zapomněl.

Zapomětlivost tato nebyla příliš divná u člověka, jenž chodil bezmála již 30 let bez deštníku blátivým pozemským údolím. Pozoruhodný jest věru zjev, že většina literátů našich bez bolesti, ba jaksi okázale postrádá náčiní tak užitečného, jakým jest bez odporu deštník. Bůh ví, co jest příčinou nápadného toho zjevu. Snad pohrdají deštníkem proto, že jej nosí všichni pořádní lidé, jejichžto všední obyčeje každý geniální spisovatel z hloubi duše nenávidí. Jinak si věc vskutku nedovedu vysvětlit. Vždyť minula, bohudík, zlatá doba českého nakladatelstva, kdy honoroval se svazeček básní jitrničkou se zelím a román obnošeným svrchníkem nakladatelovým; náš spisovatel, je-li náležitě přičinlivý, může si již koupiti z výtěžku svého nadšení slušný dům, neřku-li deštník.

Buď jak buď, citelný nedostatek deštníků v písemnictví našem je faktum. Divím se, že posud nikdo z našich četných kritiků na tuto vadu nepoukázal. Náležím k těm svědomitým literátům, kteří za účelem zbystření svého umu a zušlechtění svého vkusu pročítají bedlivě všechny úvahy literární, objevující se v našich listech politických i zábavných, vědeckých i nevědeckých, pražských i venkovských — ale nikde nedočetl jsem se zmínky o nedostatku onom. A přece leží na bíledni, že má věc tato na písemnictví vliv nemálo škodlivý. Jak ombrometrické tabulky dosvědčují, jsou v naší zemi deště velmi

obyčejné. Uvažte k tomu, že spisovatel náš nestačí na ulici smekati klobouk, tu aby pozdravil svého mecenáše, tam aby poděkoval svým ctitelům, a pochopíte, že procházka v lijáku hlavě jeho nikterak prospěti nemůže — zvláště je-li to jedna z oněch ctihodných hlav, na nichž ani nejzuřivější odpůrce vlásku zkřiviti nedovede — leda ve smyslu přenešeném.

Těmto úvahám oddávám se ovšem teprve nyní, kdy pozdě bycha honím. Ve chvíli, kdy mne přítel upozornil na ztrátu deštníku, zaujala mne jediná myšlenka — dobyti nazpět stůj co stůj drahocenné relikvie. Jakž mohl bych se bez ní objeviti před manžely Půlpánovými?!

Chvátal jsem v dešti nazpět do trafiky — tam ho nebylo. V kavárně nevěděli rovněž o žádném podobném deštníku. Nuže, k vlásenkáři! A skutečně — stál tam v koutě jakýsi deštník! Schvátil jsem jej s prudkou radostí — ale o bože! Látka je sice podobná, — ale držátko jiné! Někdo odnesl deštník páně Půlpánův na místě svého! Bezpochyby protivný hejsek, jenž tu byl zároveň se mnou — ale vlásenkář ho nezná.

A čas již nejvyšší, abych pospíšil před koncertní dům. Popadl jsem cizí deštník a rychle do fiakru! Vyskočil jsem po chvíli z povozu na práh koncertního domu. Ale bylo již po koncertě a síň koncertní prázdna.

Zdrcen vracel jsem se k domu pana Půlpána. Musím tam — není zbytí! Když jsem vstoupil do pokoje, spatřil jsem po boku krásné Julie známého vám již muže s jiskrným, sebevědomým okem a s běloskvoucími zuby pod černým knírem. Ničemný

ten člověk vyměnil skutečně deštník ve vlasostřižně, potkal náhodou Julii v dešti před koncertním domem, nabídl jí svůj (vlastně páně Půlpánův) deštník, doprovodil ji k domu, došel s ní drze až nahoru a — což dovršuje tragičnost mé příhody — vyznal jí, jak jsem se později dověděl, hned při tomto prvním setkání lásku — tulil se k ní v milostném šepotu na osamělé ulici, pod hedbávnou střechou toho deštníku, při tichém bubnování krůpějí dešťových....

Mám nyní svůj deštník. Jest mým nerozlučným soudruhem na ulici a při první krůpěji deště rozpínám jej široko nad hlavou. Ale bohužel, nepotkávám krasavic, kterým bych deštníkem svým přispěti mohl; jen promoklí literáti věší se časem na mé rameno.

Psyche.

(»N. L.« 1882.)

Tyran!

Řekl prý to hned, že nepůjde. Ale což je slovo jeho nedotknutelným zákonem? Doufala jsem pevně, že na konec přece povolí. Objednala jsem si tajně, za své úspory roztomilý kostým Psychy, zamilované jeho postavy mythologické; chtěla jsem jej naposled v kostýmu tom překvapiti, jsouc přesvědčena, že skloní šíji před něžnou milenkou Amorovou a před hotovou událostí. Ó, neznala jsem tvrdost šíje té!

Kostým dostal se mu dnes před časem do ruky. Roztáhl nešetrně hebkou tkaninu a zvolal: „Co to? Maškarní oděv?"

„Ano, můj kostým k dnešnímu plesu," pravila jsem s lichotnou prosbou v oku, ale pevně.

„Ty — Psyche?"

Tón otázky té mne opravdu urazil. „A proč bych se nemohla přestrojiti za Psychu?" tázala jsem se podrážděna. „Jsem snad pro kostým ten příliš hrubá, nemotorná, ošklivá —?"

„Ale považ přece, že nejsi již dívkou. Pro vdanou ženu se kostým takový naprosto nehodí. Ostatně — řekl jsem ti hned po první zmínce a později několikráte, že do dnešního maškarního plesu nepůjdeme. Povídal jsem ti, že mám zítra důležitou práci, k níž se musím dnes pozdě do noci připravovati, že —"

A zatvrzelec opakoval všechny ty liché vytáčky, jimiž zastříti chtěl svou umíněnost a pánovitost. Marné byly mé námitky, prosby, slzy — kamenné jeho srdce neroztálo. Uchýlila jsem se konečně ve hněvu a pláči do své komnaty — slyšel zajisté, jak jsem uvnitř otočila prudce klíč — jsme rozloučeni — ať se tam vedle připravuje na svou zítřejší práci třeba do rána — ode mne nemusí se báti vyrušení!

Za těchto nepřívětivých myšlenek přecházela mladistvá paní v komnatě své po měkkém koberci, jenž tlumil zvuk prudkých jejích kročejů. Náhle stanula před pohovkou, na níž ležel vábně rozestřen okřídlený kostým Psychy.

Ubohý kostým!

Aby si jej schovala pro příští rok — těšil ji laskavý manžel. Pro příští rok! Jaký to sarkasmus!

Tak jedná s ní čtvrt léta po svatbě. Spatřuje v ní posud ostýchavou onu žačku, jíž dával hodiny v domě jejích rodičů. Ale jak jinak, zcela jinak chovával se k ní tehdáž! Býval ovšem přísný na pohled, avšak pod vážnou maskou důstojného professora vykrádaly se pohledy obdivu a touhy, pohledy milostné něhy, jež odhalily jí duši jeho mnohem dříve, než vyklouzlo rozhodné vyznání přes váhavé jeho rty... Připomíná si chvíli tu. Ach, ano — Psyche,

právě Psyche rozvázala mlčenlivý jazyk jeho. Byli samotni v pokoji. Mladý professor zasvěcoval žačku v antické bájesloví a zajíkl se náhle při místě, kde líbezná Psyche, s kahancem v ruce, uklání se tiše nade spícím Amorem. Pohlédl na ni tak, že sklopila oči v plamenném uzardění. Ucítila jen ruku svou v ruce jeho a slyšela vroucí vzdech: „Ty's nejluznější obraz Psychy, jaký jsem kdy viděl, o jakém jsem kdy sníval. Miluju tě, sladká duše moje!" A teď? Rok teprve minul od té chvíle, a týž ret mluví s posměchem, že nejsem naprosto způsobilá, abych představovala Psychu. — A proč? Proto, že stala jsem se zatím jeho ženou — nikoli! — jeho služkou, otrokyní...

Jako katan uvězňuje mne tu, zatím co sta jiných šťastnějších žen chvátají, zářice radostí, do víru nevinného veselí. — O, již přijela tam zajisté poslední ekypáž, již vlní se dávno pestrá směs tančících, laškujících, vtipkujících maškar slunojasným sálem — já jsem rozkoše té posud neokusila. Dnes chtěla jsem navštíviti poprvé maškarní ples — poprvé v životě svém! Je prý to strakatá nuda, pravil. Nevěřím. A proč mi jí aspoň neukázal?!

Ubohý kostýme! Byl jsi utkán nadarmo. Tvoje krásná křídla motýlí nerozepnou se v zářivém letu, nepotěší žádného zraku lidského svým duhovým svitem. Poblednou a zetlí na půdě, uprostřed zaprášené veteši. Avšak nikoliv! Alespoň já sama chci tě spatřiti v plné slávě tvé. Toho mi tyran zabrániti nemůže! — —

A vskutku odkládá paní zvolna svůj oděv a převléká se v zapovězený kostým. Již je hotova. Bere trojramenný stříbrný svícen se stolu a staví jej na

toilettní stolek, nad nímž třpytí se v okrouhlém, uměle vyřezávaném rámci veliké, křišťálově jasné zrcadlo! Ach, jaká krása!

A vskutku, v jasné ploše zrcadla míhá se divukrásný obraz. Lehké, zlatem protkané roucho objímá jako řasný oblak štíhlou, zefýrově útlou a přece půvabnou postavu a za ní kolébají se dvě veliká růžová křídla motýlí. Každé z nich má uprostřed veliké blankytné oko. A mezi nima kloní se něžná hlavinka, s níž vlnivý černý vlas volně splývá kolem podlouhlého, líbezného, polodětského obličeje s velikýma černýma očima, v nichž prosvítají nyní rosou žalu jiskry obdivu a radosti.

Křídla spanilé Psychy chvějí se podivně... Nastojte! Zdvihá se lehce od podlahy — vznáší se volně ke stropu — letí, oh, letí! Kouzelná křídla tichounce ševelí vzduchem. Hoj, tyrane tam v sousedním pokoji — netušíš, že oběť tvého násilí je volná! Tělo mohli ovšem připoutati k tobě kroužkem třpytného kovu — ale duše vymyká se z moci tvé. Hle, Psyche vznáší se tu svobodna a poletí, kam jí libo. Ještě ti pošleme na rozloučenou milostivě tento polibek — tak — a nyní otevřeme tiše okno — již letíme vysoko nad hrbolatou spoustou střech, pod oblohou hvězdnatou... Nyní spouštíme se zvolna dolů na balkon, vcházíme do zářivého sálu. Jaký ruch a šum, jaký šepot a ševel. Ah! Ah! Ah! zní odevšad. Pestrý dav se rozstupuje a šířic křídloma vůni jasmínu a růží, nohou jedva půdy se dotýkajíc, chvěje se milostná Psyche k uchystanému trůnu — —

Jen bohužel, že to všechno pouhý sen. Mladá paní stojí tu před zrcadlem ve svém žaláři — stojí ovšem toliko na špičkách drobných nožek, ale ty

poutá pevně k podlaze neúprosný zákon tíže. A vedle bdí žalářník její.

Bdí-li dosud? Ano, slyšeti šelestění papíru, vrzání péra. — Hryže-li jej při tom zlé svědomí? Podívám se na ukrutníka klíční dírkou. Psyche nachýlila se k osvětlené klíční dírce, ale v témž okamžiku ozvalo se v druhém pokoji silné fouknutí a nastala tam čirá tma. Manžel zhasil svíčku. Což bude as následovat?

Psyche, stojíc na špičkách, naslouchá. Ale neslyší ničeho. Snad již ukrutník spí! Tvrdošíjný! Neodprosil ji, nepokusil se o to, aby ji smířil, nesáhl ani na kliku těchto dveří. Nebyla by mu ovšem otevřela, kdyby tam třeba na kolenou byl prosil, čelem kajícně do dveří vrážel. Ne, tyto dvéře neotevře mu ani zítra, ani pozejtří, nikdy. Přísahám — nikdy! Tento nelítostný, ledový muž stal se nehodným lásky mé, oklamav mladou nezkušenou dívku. Ostaně nemiluje mne ani, snad nikdy nemiloval. Roztrhnu svazek, jenž proměnil se mi v pouto otrocké! — Nepřišel. Spí. Jistě spí. Ale že neslyším ani dechu? Je tam ticho přímo hrobové. Opravdu, ani hnutí, ani dechu. Což abych se podívala?

Ještě chvíli stála Psyche, upjatě naslouchajíc. Pak vzala svícen, otočila opatrně klíč, otevřela po tichu dvéře a kradla se po špičkách, se svícnem v ruce do pokoje mužova. Hle, spí tu na pohovce, nesvlečen. Huňatá jeho hlava spočívá na koženém polštáři. Mohla by ji teď setnouti po příkladu hrdinky israelské a zbaviti se rázem bezcitného tyrana. Ale bylo by to příliš ukrutné. Hle, má zajisté těžké mučivé sny. Tvář jeho obestřena je chmurou, rty

se bolestně stahují... Snad lituje ve snu svého činu, snad leká se před zítřejším krušným podniknutím.

Soucitná Psyche naklonila se, snad aby rozplašila rtoma svýma trapné sny s čela spícího, ale v tom ukápla se svíčky vřelá krůpěj na jeho ruku. — Manžel vyskočil a promnul si oči.

„Psyche!" zvolal překvapen. „Psyche!"

„Ano, Psyche," pravila paní, když se probrala ze svého uleknutí.

„Nejkrásnější Psyche, jakou jsem kdy viděl."

„Ah! A nedávno řekl jsi, že se kostým ten pro mne naprosto nehodí."

„Ovšem, do plesu. Tam bys ostatně nemohla roli tu tak přesně mythologicky provésti — s tou svící v ruce — nad ložem —"

„Snad nechceš, probůh, říci Amorovým?"

„Ó, vím, že nejsem bohu tomu ani za mák podoben. Ale tuším, že tu někde napíná svůj zlatý luk —"

„Pusť mne! Nepomačkej mi křídla. Vždyť dobře víš, že musí zůstat v pořádku až na příští rok — —"

Pod nůžkami a břitvou.

Příspěvek k dějinám lidského utrpení.

(»Nár. Listy« 1882.)

Mezi stavy, které tyjí z pošetilosti lidské, náleží bez odporu cech vlásenkářů čili holičů čili bradýřů — jest věru předností češtiny, že jim nemůže trefit ani na jméno.

Již o Absolonovi praví sice písmo svaté, že „měl obyčej každého roku stříhati vlasy hlavy své“; než Absolon měl k tomu rozumný důvod. „A když stříhával vlasy hlavy své“ — praví dále písmo — „tedy vážíval vlasy hlavy své a bývalo jich dvě stě lotů váhy obecné“.

Nositi šest liber na hlavě, není zvláštním potěšením, a proto lze Absolona omluviti. Ale naprosto nechápu, proč dávají se stříhati — a to ne jednou, nýbrž několikráte do roka — lidé našich časů, kteří své vlasy tuze snadno, namnoze až příliš snadno unesou. O důvodech esthetických nelze tu mluviti. Vždyť pokládali právem staří Germáni a jiní národové dlouhý, nedotknutý vlas za přední okrasu volného muže; jen otroci mívali hlavy ostříhané. Mohutná vlající hříva je nejkrásnějším odznakem

síly a statečnosti. Jí především děkuje král zvířat za své majestátné vzezření. Představte si, prosím, lva v nějaké moderní frisuře s cestičkou a napálenými kadeřemi, a jeho velebnost zvrátí se skokem do směšnosti.

Či je snad stříhání vlasů pro stříhaného nějakým požitkem? — Právě o této věci hodlám zde promluviti.

Vyju s vlky. Kladu na oltář nerozumné doby oběť intellektu v podobě vysoké kupy pěkných kaštanových vlasů, kterou časem v některé vlasostřižně zanechávám. Činím tak ovšem teprve tehdáž, kdy přátelé narážejí příliš důtklivě na „divokost mého vzezření“ a kdy mne na ulici žádný vlásenkář, stojící náhodou mezi dveřmi svého doupěte, nepouští mimo sebe bez hluboké výmluvné poklony. Pak dodám si jednou srdce a překročím s hrdinnou resignací osudný práh, nad nímž se příšerně houpá známá plechová miska — pro mne není nikterak směšné, že si rytíř smutné postavy právě z ní urobil přilbu na postrach nepřátel!

Veliké štěstí ještě, jsem-li náhodou jediným hostem. Obyčejně zostřena bývá tato samovolná pokuta tím, že musíš hleděti, jak vykonává se mučení, které tě očekává, na dlouhé řadě ubohých předchůdcův.

Jako hanbící se hříšník se sklopeným okem a s ruměncem na tváři stojíš tu v nevázaném nadbytku svých bujných kadeří před surovým vlásenkářem, který si tě prohlíží s potupným úšklebkem a snad tě i bodne poznámkou: „Byl věru již čas, pane . . .“

Pak uvrhnou tě před veliké zrcadlo, na okrouhlou stolici — pravý to „marterbank" — a zavinou tě až po krk v řasnatý bílý rubáš.

Vlásenkář šermuje ti nůžkami hrozebně kolem hlavy a táže se, jak tě má ostříhat. Docela krátce? Polovičně? Odpověděl bys nejraději královským bonmotem: „Mlčky." Není ti sice známo, kterému svatému dostalo se pochybné cti, býti patronem vlásenkářů; ale víš předobře, že jím není sv. Jan Nepomucký. Odpověděl bys tedy dojista svrchupsaným žertem, kdyby ti bylo v tom okamžiku vůbec do žertu.

Řekneš tedy jen: „Hodně krátce!" a doložíš v duchu: „Abych měl hodně dlouho pokoj!"

Tortura začíná.

Pro mne bývá první stupeň z pravidla ten, že se bradýř s jistým úsměvem zadívá na vrcholek mé hlavy a že pak sestaví zrcadla v ten způsob, abych i já pohodlně přehlédnouti mohl předmět jeho pozorování. Vzpomínám si živě na dojem, jaký na mne učinila první taková obhlídka mého temene. Choval jsem tehdáž ještě velikou sebedůvěru vzhledem k dívčímu pokolení a domníval jsem se zejména, že leckteré krásné oko se zalíbením spočívá na mých bujarých kaštanových vlasech. Zadní polovice mé hlavy byla mi arci tehdáž rovně tak nezbádanou končinou, jako hvězdářům rub měsíce. Tu dal mi jednou úslužný vlásenkář pomocí sdružených zrcadel laskavě nahlédnouti v ony tajemné oblasti; spatřil jsem tam ve hnědém oblaku kadeří jakýsi lehounký polosvit, cosi, čemu nelze dáti ještě žádný určitý název, ale co již otvírá vyhlídku do mnohoslibné

budoucnosti. Rozumí se, že měl jsem z objevu toho srdečné potěšení. Onen zásvit probírá se rok od roku víc a více ze své mlhavosti, stává se čím dále intensivnějším, prostornějším, krásnějším. A kdykoli zavítám do vlasostřižny, vždy opozorňuje mne zdvořilý frisér především na tyto utěšené pokroky a činí mi do brzké budoucnosti naděje nejrůžovější. Ne, nedovedu mluviti o svém neštěstí tónem takovým! Přiznávám se upřímně, že ve mně kypí žluč, kdykoli vlásenkář opět svá proklatá zrcadla sestavuje, znovu na ty začátky pustého Krasu v bujném jinak porostu mé hlavy poukazuje, o mé nastávající mluví jako k milující matce o nemocném jedináčku, těší, radí a na konec — rozumí se samo — za jediný prostředek odporučuje, abych se dával hodně často stříhati. Bodejť!

Avšak putujme dále křížovou cestou! Sedím tu jako oběť, vydaná všeliké zvůli svého trýznitele. Hlava moje jest jako míč v rukou jeho. Strká jí na pravo, na levo, nahoru, dolů. A ruce jeho voní obyčejně po úkropu neb jiném podobném parfumu — jak to již Gogol dle svědectví svého skvostného „Nosu“ dobře vyzkoumal.

Avšak i celé ostatní tělo nalézá se v moci jeho. Stolice otáčí se volně kolem osy své, a tak může mne vlásenkář obraceti všemi směry větrnice jako hrnčíř své hliněné dílo nebo jako kuchař svého kapouna na rožni. Hudbu k tomu tanci obstarávají skřípající nůžky, které pojíždějí zběsile po mé ubohé hlavě a pustoší nemilosrdně mé krásné bohaté kadeře, padající smutně k zemi, jako zlaté obilí pod kosami žencův.

„Letos máme jaro ku podivu záhy," hovoří mučitel. „Teprve 1. březen a již aby člověk i převlečník odložil. Do redakce „Tagblattu" byl již zaslán úplně vyvinutý čmelák. A pamatujte na mne, pane, že dostaneme ještě notnou zimu. Někdy v máji — uvidíte! Je to hrozné! Naše celá země je převrácena —"

A při této meteorologické jeremiádě válí mou hlavu mezi rukama, jakoby byla sama převrácená zeměkoule nebo jakoby mne pokládal za původce té příští květnové zimy.

„Páni majitelé zahradních restaurací spláčí nad výdělkem jako loni —" při tom obrací mne na mé dřevěné větrnici k severozápadu — „a káva prý bude také o dva krejcary dražší. A petrolej! Pořád jen daně —" tu obrací mne zase k jihovýchodu, vjíždí mi oběma rukama do zbylých ještě vlasů a třepe mou hlavou tak zuřivě, jakoby byl nějakým členem levice a měl mezi rukama starostlivou hlavu ministra Dunajewského.

„Nač se v hostinci, v kavárně podíváš, všechno je stíženo daní. Každý doušek, každé sousto, světlo, karty — divím se, že nedošlo ještě na parátka. Ovšem u nás není spotřeba jich dosud tak znamenitá, jako ku př. ve Spojených obcích amerických, kde vyrábí — hlavu na pravo, prosím, tak! — kde vyrábí továrna v Bucksfieldu ročně parátek z 5000 sáhů dříví. — Na levo hlavu, prosím! Trochu dolů, tak! — Na boháče ať uvalí daň, na bursovníky, na staré mládence, na kočky, na piana! Jsem úhlavním nepřítelem toho břinkání a drnkání. Nemohu si představiti nic hrůznějšího na světě nad harem siamského

krále, který prý má 350 žen a každé z nich koupil nedávno presentem piano —"

A hrozný člověk vypravuje dále o všem možném, při čemž ostrým hřebenem brázdí mé témě, bodá mne špičkami nůžek do krku a hněte dlaněmi mou hlavu, jakoby to nebyla schrána nesmrtelných myšlenek, nýbrž duchaprázdné těsto na placky. Při tom fouká mi chvílemi do týla, což působí sice příjemný pocit — ale přes to upevňuju se v záští proti západní civilisaci, která neostýchá se takto zacházeti s myslící hlavou lidskou. Dejme jí výhost, bratři, ať si nám třeba spílají Hebbelové ježatých karyatid.

Konečně je stříž z hruba odbyta. Nastává druhý stupeň trápení. Přináším zvrhlému vkusu doby i tu oběť, že dávám na pospas břitvě některé partie svého krásného zlatoskvoucího vousu. Od uší kousek holý, pak malý licous, pak opět mýtina a konečně uprostřed brady tenký proužek, táhnoucí se čárkovitě ode rtu až k jablíčku na krku — je to ještě nejonačejší úprava vousů, jakou si lze vybrati v dotyčném bláznivém repertoiru.

Přichází holomek mého katana a maže i pleská mi do obličeje spoustu mydlinkové pěny, zvláště hustě okolo úst. Ujišťuju vás, že není chuť mydlinek těchto příliš lahodná. Pak popřívají mi pět minut času, abych pozoroval v zrcadle, jak hloupě a směšně vypadá obličej sebe ušlechtilejší bezprostředně před oholením. Zatím sviští opodál krvežíznivá břitva táhle, s vybroušenou ukrutností po řemeně a připomíná mi lidojeda báchorky, jak brousil nůž na ubohou oběť.

Blíží se. Sahá po — po — inu, po témž, zač držíval bradýř Gogolův v citované již povídce po-

každé své zákazníky. Ó, Gogol byl výtečný pozorovatel! Ano, můj nos, ubohý nos tvoří základní bod a oporu bradýřových operací.

Avšak i ostatní části mého obličeje přicházejí co nejčastěji v těsný, důvěrný styk s jeho drsnými, dotčeným již parfumem napuštěnými prsty. Břitva blýská hrozebně na pravo, na levo, před mýma očima, vrzá a škrábe — chvílemi cítím bolestné uštknutí.

„A s naší politikou je také kříž!“ švitoří holič. „Nikam, nikam nemůžeme se dostati...“ Ovšem; ale proč tahá mne při tom za ucho?!

Podobně žvatlá do omrzení. A já musím naslouchati pod jeho břitvou bez pohnutí jako socha, s dechem utajeným; nesmím škubnouti ani svalem obličeje, nemohu se ani pousmáti nad jeho žvastem. A mluví o všem: o nejnovější vraždě, o vodní otázce, o ústředních jatkách, o připojení Vinohradů ku Praze, o choleře, ba na konec, právě když mne lehtal břitvou na místě nejchoulostivějším — pod bradou — začal i kritisovati některé plody literární, které se mu bůh ví jakou náhodou místo ubohých nosů zákaznických připletly do strašlivé ruky — —

Můžete-li si pomysliti pro literáta hroznější situaci, než míti břitvu na hrdle a poslouchati, jak se už i frisér spouští na kritiku českého písemnictví? Už i frisér! Jako bychom neměli dost — —

Příště budu si po příkladu známého tyrana páliti vous rozžhavenými skořápkami...

Uf! Hotovo. Ještě vychrstli mi do obličeje žejdlík teplé špinavé vody, naprášili mi do tváří bílé nějaké mouky a bradýř zpracoval mou hlavu ště-

tinatým válcem tak durazně, že z ní vyválcoval poslední špetku rozumu. Hledím blbě do zrcadla; vlasy přistřiženy jsou nad čelem hladce do polokruhu, podnikavé šestky kroutí se na skráních — nedivte se, když pak člověk s takovou hlavou napíše doma takovouhle slátaninu!

Věčný žid.

(»Nár. Listy« 1882.)

Ťuk! Ťuk! -- Ký rarach tam zase —? Ani chvilku nemá člověk pokoje. — Ťuk! Ťuk! Ťuk! -- Ťukej si do libosti!

Dvéře zavrzly. Nebylo zastrčeno. Proklatá zapomětlivost!

„Dej pánbůh dobrý den! Neporoučí pán špičku na doutníky — pravou jantarovou nejlepší jakosti — ocelový kartáč na vlasy — jediný prostředek proti padání vlasů — operní kukátko — něžnou promenádní hůlku nejnovější mody, lehounkou, tenounkou, à la Sarah Bernhardt —?"

„Nic! Nic!" volám nevrle, neobraceje se ani od psacího stolku.

„Snad přece něco. Pravé pařížské voňavky — maďarský vosk na kníry — čarokrásné hedvábné podvazky dámské — zdravotní flanelovou kazajku — album na poesie —?"

„Nic! Nic!" křičím zuřivě. „Nerozumím ostatně německy."

„Ah, tím lépe! Jsem také Čech a vlastenec. Mám zde peněženky z vonné ruské juchty, skvostné knoflíčky do košile, barometry, domácí požehnání ve skvostných rámečkách — také česká —, pikantní fotografie, kroužky na kuří oka —"

„Nic! U všech všudy — nic!" zařval jsem zběsile a vyskočil jako lev, abych se zbavil rázným činem dotíravého prodavače.

Ale napřažené ruce mi sklesly; stanul jsem překvapen. Přede mnou stojí prastarý Hebrej, tvářnosti neobyčejné. S jeho hlavy, skloněné hluboce k prsům, splývá rozcuchaný stříbrný vlas až téměř k pasu ošumělého a rozedraného kaftanu: po hrudi rozestýlá se v neladu sněhobílý vous a po obou stranách kývají se podivně dva šroubovitě stočené sáhodlouhé pejzy při každém obratu pohyblivého obličeje, složeného z nesčíslných záhybů zvadlé, sežloutlé kůže. Ale černé oči hrají pod huňatým obočím, jež visí nad nimi jako dva chomáče sněhu, s ohněm přímo mladickým, a zvadlí rtové jeví v úlisném úsměvu dvě řady zdravých zubů, jež co do bělosti a lesku téměř závoditi mohou se šňůrou falešných perel, kterou scvrklé jeho prsty lákavě pozdvihují z otevřené skříně, visící před ním na řemenu a naplněné svůdnou směsí rozmanitých blýskavých tret. —

„Či dopřál by si pán těchto perel?" brebenčí Hebrej dále. „Nebo snad tohoto perského prášku? Či něčeho jiného? Ó, pán si může všechno prohlédnout. Podívání jest zadarmo. — Všechno, co tu pán vidí, je báječně krásné, báječně důkladné, báječně laciné, báječně —"

„Pověz mi raději, Methusaleme, kolik je ti let?“ –

„Ó, pán je příliš laskav. Kolik je mi let? Ó, mnoho, mnoho. Počítejme: tisíc — osm set — sedmdesát pět — či šest — ne, pět — či sedm — paměť slábne, milý pane, slábne —“

„Jak že? Tisíc osm set osmdesát —?“ zvolal jsem ve smíchu. „Tak stár by mohl býti as věčný žid!“

„Boží zázrak! Pán uhodl. Ano, věčný žid činí pánovi uctivou poklonu a doporučuje mu vřele některý z těchto jemných kartáčků na zuby —“

„Haha! Věčný žid! Ty — věčný žid! A nestyděl bysi se obcházet ještě v našem osvíceném devatenáctém století?!“

„Proč bych se styděl? Obcházejí magnetiséři, zaklinači duchů, doktoři léčící souchotiny a pleše, stigmatisované panny — proč by neobcházel věčný žid?“

„Věčný žid s přenosným krámkem před sebou a s výkazem o zaplacené dani v kapse — hahaha!“

„Proč se směje pán? Což myslí, že smím vystoupiti jen ve vlajících cárech a poprášených sandálech, s obligátní sukovatou holí poutnickou v ruce a se znamením kletby na čele — zkrátka v té komediantské úpravě, jíž opatřili mne laskavě zbrklí pisálkové? Možná — nepamatuji se již určitě — že jsem si podobně chodil za pradávných časů, asi tak v letech po zkáze Jerusaléma; ale od těch dob měnil jsem svůj zevnějšek bezpočtukráte, podle doby, podle kroje. Časy se mění a my měníme se v nich! Jaký kroj, tak se stroj! Nedávno ještě nosil jsem biret a žluté kolečko na plášti — nyní stojím před vámi v polském kaftaně. A zítra snad uvidíte

mne v salonním kabátě, třeba s nějakým blyštivým řádem na prsou. Jsem jako Proteus. Objevuju se tu s tlumokem na zádech, tu v elegantním fraku, tu s doktorským kloboukem, tu v uniformě vojenské — není snad na světě obleku, do něhož bych se nemohl přestrojiti...“

„Toť opravdu skvostné! Avšak odlož, bludný poutníče, svůj krámek a odpočiň si trochu po své tisícileté pouti. Jsi as notně unaven. A vypravuj mi, prosím, jak ti bylo v jícnu sopky a v těch ostatních zajímavých situacích, do nichž tě zavedla horoucí, ale věčně neúkojná touha po chladném objetí smrti?“

„Snad nevěří pán těm hloupým báchorkám?! Ani ve snu mi nenapadlo, abych byl vyhledával zahynutí. Jsem rád na světě a přeju si, abych tu potrval ještě dlouho. Pravda jest naopak: vyhýbal jsem se pečlivě záhubě, prchal jsem úzkostlivě před smrtí, která mi hrozila nesčíslněkrát na všech místech, v tisícerých děsných podobách. Římské meče mířily na mou hruď — křivé damascenky Osmanů blýskaly se nad mojí hlavou — zbraně všech dob a národů zkoušely své ostří na tvrdé šíji mé — plameny svaté inkvisice šlehaly mi kolem boků — tisíckrát dorážele divoké hephep! k poděšenému sluchu a kyje rozlícené chátry štvaly mne jako plachou zvěř klikatými uličkami středověkých měst. — — Ale Jahve chránil milostivě vyvolence svého. Vyšel jsem zdráv a neporušen z nesčíslných protivenství, vybředl jsem šťastně z toho moře slz a krve, přetrval jsem všechna krutá pronásledování, ba nedovedla mne ubiti ani novověká škola romantická. Jsem opravdu věčný, nezničitelný a neporušitelný, jako

tyto gumové šle, které mohu pánovi s dobrým svědomím co nejvřeleji doporučiti —"

„Jsi věru na svá léta ku podivu svěží."

„Hospodin popřál mi po nesčetných utrpeních šťastného stáří, ba mohu říci — druhého mládí. Užívám vesel darů Štěstěny, jež mi nahražuje marnotratnou štědrostí dřívější skoupost. Nehleďte na můj chudobný krámek — jinde probírá se má ruka milliony. Držím otěže, jimiž ovládati lze tento svět: dvě ty otěže jsou zlato a důvtip. Jsem svrchovaným králem v říši peněz; na zlatých nitkách mých visí mnozí národové a mocní tohoto světa jako loutky, jimiž hráti mohu po své chuti na jevišti dějin; tisíce obratných per dělají pro mne veřejné mínění; můj vkus stává se již i mocným činitelem v říši umění; můj duch vniká vítězně i do oboru věd —"

„A nebojíš se mráčků, jež v nejnovější době tu a tam vyvstávají na tvém obzoru?"

„Pu —! Mráčky ty rozplynou se brzy. Prchnou před září mého zlata; břitká péra mého nesčetného duševního vojska povalí v prach a vydají na posměch mé nepřátely. A bude-li nejhůře, zdvihne se půl světa na obranu mou a tisíce životů obětováno bude za mne na krvavých bojištích. Ostatně již samo slunce osvěty a lidskosti rozplaší svým vítězným leskem na vždy tyto poslední zbytky středověké temnoty."

„Předsudky náboženské a kmenové před ním arci neobstojí. Těmto nepřátelům odoláš. Ale máš, příteli, jednoho nepřítele nebezpečnějšího, nejhoršího ze všech, před nímž tě upřímně varuji."

„Aj, aj! Nebezpečného nepřítele? Jsem věru žádostiv poznati toho padoucha!"

„Myslím, že odvoláš tento titul, až jej poznáš. — Apropos, vidím zde mezi tvým zbožím také malé zrcadlo — —"

„Ó, skvostné zrcadlo! Královna by se za ně nemusila styděti. Je to můj nejvzácnější kus. Ale že pán tak laskavě se mnou jednal, dopřeju mu toho skvostu za jeden zlatý, aby měl na mne krásnou památku. Ano, bez žertu, za jedinký zlatý."

„Hoho! Jeden zlatý! Kdybych si chtěl ten brak koupiti, dal bych zaň nejvýše čtyřicet krejcarů a byl by královsky zaplacen."

„Čtyřicet krejcarů —? Kdo to slyšel? Čtyřicet krejcarů za takový klenot! Rám o sobě stojí osmdesát. Ale k vůli pánovi chci tratit ještě více — dám zrcadlo za devadesát —"

„Nechme toho! Chtěl jsem ti jen pomocí té veteše okázati hlavního tvého nepřítele. Zde jest!"

Řka toto, zdvihl jsem zrcadlo před jeho tvář. S komickým překvapením pohlédl starý Hebrej do zrcadla a zvolal usmívaje se zamilovaně na svůj obličej: „Dobrý žert! Takových nepřátel dejž mi bůh mnoho, hodně mnoho!"

„Nežertuju. Ty sám jsi předním svým škůdcem. Před sluncem pravé lidskosti rozplývají a rozplynou se nadobro ty černé mátohy, jež rozdíl víry a původu kdys věsíval mezi nás a tebe. Osvícení národové našeho století zbořili a boří již ty vetché přehrady. Ale přestaň i ty omezovati se stále ještě svou kmenovou výlučností a sobeckostí, přestaň míti ve všem a všudy jen sebe, svůj zvláštní kmenový prospěch na zřeteli, a stavěti jej příliš patrně v popředí i tam, kde hlásáš, že bojuješ pouze za osvětu, svobodu, všelidskost! Zapomněv na dávnou vlast, přilni plným

srdcem k zemi, jež přijala tě za syna svého, přitul se upřímnou láskou k národu, jenž uhostil tě v lůně svém! Přestaň považovati jej za cizí dav, jenž má pro tebe cenu jen potud, pokud těžiti můžeš z něho ve prospěch svůj! — Setřes i ty se sebe všechny hyzdivé zbytky minulosti! Snášev dlouho neštěstí, malomocnost a ponížení, saháš nyní lakotnou rukou po kalichu rozkoše, moci a nádhery — mírni se, brachu, ať neucítíš osten závisti a zloby! — Střádal jsi věky v porobě a potupě — nevylévej nyní nastřádanou nádobu msty na hlavu národů, bojujících za volnost svou, neobsypávej hanou jizlivou nejušlechtilejší jejich snahy! Vzpomeň si na Slovanstvo, na nás! Co jedu a kalu vystříkalo na nás právě péro tvé, jak horlivě bojovalo i zlato tvé proti nám! — Zatmělý věk zahnal tě v ponurá doupata, kde sloužil jsi démonu lakoty — odtrhni již alespoň část srdce svého od mrzkého kovu a přestaň křepčiti stále jen kolem zlaté modly, která tě nejsnáze zavésti může v neštěstí a záhubu. — Ano, příteli, počítáš-li své nepřátely, vezmi do ruky i toto zrcadlo; ono ti ukáže jasně — —“

„Ach, ovšem, jasné je věru jako horský křišťál,“ vskočil mi do řeči obchodník, otíraje pečlivě zrcadlo rukávem kaftanu. „Nuže — sedmdesát krejcarů za takové zrcadlo! Sám sebe okrádám. Snad ještě mnoho? Nuže, buď si — dám je za padesát krejcarů a přidám ještě tuto drahocennou jehlici. — Je to mé poslední slovo, bůh ví, poslední.“

*

Tovelille.

(»Lumír« 1883.)

Z modrojasné hladiny jezera, objatého zeleným věncem chlumů bukových, vypíná se neveliký, ale malebný hrad. Přímo z vody, zdá se, že vyrůstá čtyřhranná zubovatá bašta, ozdobená v každém rohu polookrouhlým výstupkem, jenž končí nahoře špičatou vížkou. Uprostřed těchto hradeb trčí vysoko do jasného vzduchu čtyřhranná věž s různotvárnými okénky, s lehkými arkýři a pavlány, s cimbuřím a špičatou střechou. A dolů, do klína vodního prohlubuje se obrácený obraz všeho toho lehounkým, ale zřetelným stínem.

Rozkošný jest pohled na hrad, strmící tu jako zakletý zámek pohádky uprostřed vodní hlubiny; rozkošná jest asi podívaná s cimbuří hradu na lesklé jezero, na lesnaté vršiny skupené malebně kolem snivých jeho chobotů, na skromné chaty s rozličně obarveným trámovím, vyhlédající tu onde v postranním údolí ze skupiny olší, mezi zlatými lány a svěží zelení luk, na nichž viděti jako roztroušenou hrst pestrých oblázků pasoucí se skot — na tu celou tichou smavou krajinu dánskou, nad níž usmívá se zářivý blan-

kyt nebeský, posněžený jen tu onde utroušeným pírkem z peruti andělské, lehounkým bílým obláčkem, jako ta modrá hladina jezerní dole rozptýlenými sněžnými květy leknínu.

Každá strana zdi hradební prolomena jest uprostřed zašpičatělou brankou, od níž sklánějí se k jezeru stupně mramorové; tyto prodlužují se na pohled míhavým bělavým stínem svým daleko do hlubiny vodní, že se zdá, jakoby vedly dolů až na dno jezera, do křišťálových sídel rusalčích.

A hle! Před jednou z oněch bran kolébá se na laškovných vlnkách skvostná lodice. Žebra její, stěžeň a rahna jsou pozlacena; jako červánek vlní se jemným větérkem nachová plachta a na přídě ladně vypnulé září dvé stříbrných cukrujících holoubků.

Otevřela se branka a nádherná družina lovecká sestupuje k lodi. Drahým kovem a kamením třpytí se pestré její oděvy, rukověti a pochvy tesáků, luky, toulce i lesní rohy; stříbrný jest i ten kruh, k němuž upoutána jest hedvábnými šňůrami nedočkavá smečka, a drahé přílbičky ze zlatého drátu s chocholkami pestrého peří pokrývají hlavy sokolů, sedících na ramenech ztepilých plavovlasých hochů; ale nejskvělejší úpravou vyniká z tlupy statný muž, k němuž jako laňka se tulí líbezná podoba ženská se skvostnou čapkou sobolí v rozpuštěném vlasu, jenž splývá měkkými havraními praménky na útlou postavu, dýšící luzným půvabem sylfidy, a z jehož temných mráčků září dětsky něžný a přece nevýslovně svůdný obličej — Tovelille! Ano, jest to malá Tove, něžná milenka posledního ve skvoucí řadě Valdemarů dánských, Valdemara Atterdaga, jenž obětoval choť i slávu svou té malé kouzelnici a skláněl moc-

nou šíji svou v otrocké oddanosti ku zlatému střevíčku jejímu, drobnějšímu než obuv Popelčina...

Rázem rozplynul se obraz malé krasavice, nádherné družiny, lodice, hradu — zmizela celá čarovná vidina, již utkala na okamžik hravá obraznost v zadumaném čele, skloněném nad vrstvou omšeného kamení. Jenom ta nízká kupa kamenů zbyla tu po dávném sídle posledního Valdemara a líbezné Tovelille. I to krásné jezero Gurrské vypustilo z hebkého náručí tu bídnou trosku zapadlé slávy, ucouvlo od ní pohrdlivě a ona tu nyní opuštěna truchlí na porostlém břehu, vyschlém to dnu někdejšího výběžku jezera.

Marně hledává oko cizincovo zříceninu, až ho některý vesničan dovede k nízké chatrči, před níž se vyhřívá na slunci shrbená a šedivá stařenka. Ta dobelhá se pak o své berličce do chaty pro klíč a uvede hostě přes dvorek chudobného svého obydlí k prosté železné mříži. Klíč zaskřípe v rezavém zámku a cizinec vstupuje na sporé pozůstatky hradu Valdemarova, ukrytého ve stínu mladých stromů lesních. Vidí tu již jen pudorys jeho, skrovnými zbytky zdí nad zemí vyvýšený, rozeznává obrys čtyřhranné věže uprostřed, čtyřhranné hradby zevnější a polookrouhlých výstupků v jejích rozích, i může si pak z půdorysu toho fantasií znova vykouzliti obraz dávného hradu asi takový, jaký se vznášel právě před snivým zrakem člověka, sedícího ve stínu mladé břízy na té zřícenině.

Člověk ten vstal nyní a rozhlédl se kolem. Jako před pěti sty lety usmívá se tu posud milá krajinka dánská: malé modroskvoucí jezero, nevysoké zelené chlumy, doliny utkané z pestrých vzorků rolí a zele-

ného sametu lučin, mezi olšemi přívětivé chaty rákosem kryté, s rozličně obarveným trámovím, tu a tam sivá dřevěná křídla fantastických mlýnů větrných — zmizel jen malebný hrádek uprostřed vody, zmizela s ním líbezná Tovelille. Toliko v pověstech lidu žije posud a za bouřlivých nocí létává časem po boku mrtvého Valdemara s loveckou družinou duchů hučícími a skučícími hvozdy kolem jezera.

Pohled cizincův utkvěl na hladině vodní. Byla to vlastně jen část jezera Gurrského. Viděl jsi neveliký chobot s rákosnatým ostrůvkem uprostřed, v pozadí s obou stran zakončený sklony lesnatých pahorků; mezi těmito a tlupou lehce zamlžených bukových chlumů, kteréž uzavíraly zadní, temněji zamodralou vodní pláň, tušil jsi na levo i na pravo postranní choboty jezera, kteréž tě k sobě vábily tajemným kouzlem. Jakoby pak vhodně doplniti chtěla ten půvabný obrázek, objevila se v loudivém tom pozadí na modré hladině sněhobílá tříhranná plachta.

„Ať žije Gurre!" zvolal v tom soudruh cizincův, přistoupiv k němu s láhví v jedné a s naplněnou sklenkou v druhé ruce od stařenky, s níž dotud hovořil velmi živě, ač děsně lámanou dánštinou. „Zřícenina nestojí za zlámanou grešli, ale krajina je k líbání. Jen škoda, že nelze odtud přehlédnouti jezero celé."

„Snadná pomoc!" pravil oslovený, vyprázdniv bezděky sklenku. „Vystoupíme prostě na onen pobřežní vrch."

„Protestuju slavně. Víš dobře, že miluju vrchy jen platonicky, to jest z uctivé vzdálenosti. Považ dále, že bychom takovými oklikami nedorazili dnes za světla do Fredensborgu."

„Co škodí? Procházka za teplé hvězdnaté noci bude ještě příjemnější. Je-li ti líto několika kroků, dojdu si na pahorek sám a ty můžeš zatím klidně sníti a píti v romantické této zřícenině."

„Děkuju pěkně. Co je mi platna všechna — pro mne ostatně neviditelná — romantika tohoto místa, když tu mám za společnici místo nějaké půvabné Tovelille tuto scvrklou čarodějnici —"

Doktor si povzdechl. Tito dva cestující byli v každém způsobu spřežením nerovným. Starší z nich, doktor, nebyl sice ošklivý muž, ale vysoké čelo jeho prorývalo již několik vrásek a temným vlasem i plnovousem prokmitávaly již tu onde stříbrné nitky. Hleděl do života vychladlým, střízlivým okem a obmezoval s moudrou resignací svá přání na skromné požitky, jichž dosíci lze bez prudčího vzrušení mysli. Byl zejména nadšeným ctitelem krás přírodních. Miloval při tom klid a samotu. Opouštěl rád hlučná města a šumný ruch společnosti; jemu byly na cestách nejmilejšími požitky volná procházka pěkným krajem, odpočinek v lesním kořání při šepotu stinných haluzí nebo zastávka na břehu mořském, jehož nesmírnou hladinu měnících se barev oživovaly v dáli různobarevné — bílé a hnědé plachty.

Jeho soudruh Jaroslav byl naproti tomu hezký mladý člověk šťastné letory sankvinické. Svět usmíval se mu vstříc jako vzletlému za jitra motýlu květnatá step, v níž blýskají se rosou nesčetné pestré kalichy a vábí ho dál a dále k rozkošným toulkám. A valná většina těch květů měla pro něho podobu sličných hlaviček ženských. Miloval šum a lesk, zábavy a dobrodružství — ale především ženy. Zdálo

se, že jsou i na této pouti cizinou vůdčími jeho hvězdami krásné oči ženské; po těch rozhlížel se dychtivě na ulicích cizích měst, v divadlech, v obrazárnách, ve sbírkách starožitností, ve vagoně i na palubě lodí, ba i ve hlubině dřímavých lesů, kde mu čilá obraznost kouzlila za každý kmen loudivou postavu dryady. Avšak donjuanství jeho bylo bližší nevinnému laškování, než hrubé smyslnosti.

Již v Helsingöru nepohodl se s doktorem. Dotud posmíval se věčnému „vaer saa god!“ (buďte tak laskav), jež slyšeti musil při každé sklenici, při každé výměně talířů, při každém podaném doutníku z úst zdvořilých dánských číšníků; ale s jahodových rtíků modrooké dcery hostinského, k němuž zavítali v Helsingöru, znělo mu ono „versgo“ — ostatní hlásky této fráse nechávala si sličná Dánka za perlovou ohradou zoubků — tak mile a sladce, že je vyluzoval opět a opět novými objednávkami a že prohlásil Helsingör za nejvhodnější stanici k několikadennímu pobytu. Doktor povolil mu zastávku do příštího jitra; ale po snídani žádal Jaroslav zase, aby Gurre vyškrtnuto bylo z programu a zpáteční cesta do Kodaně aby se vykonala prostě po železnici, se zastávkami pouze ve Fredensborgu a Hillerödu. Chtěl tím prodloužiti pobyt v „památném“ Helsingöru do večerního vlaku. Po velkém teprv namáhání docílil toho doktor, že se po obědě oba ubírali pěknou silnicí směrem k jezeru Gurrskému.

Ale Jaroslav mstil se mu naprostou netečností k půvabům této pouti. Nadarmo upozorňoval ho doktor s prvního návrší za městem na krásný obraz, jenž se za nimi rozestíral. V jasné záři sluneční ležela tu širá krajina přímořská s přívětivým Helsing-

örem, u něhož trčela na výspě v moři velkolepá věžatá pevnost Kronborg; v dáli uzavřen byl obzor pestrým břehem švédským a mezi tímto a břehem dánským táhl se širokým, dalekým obloukem modravý Sund. K severu a jihu zúžoval se na pohled a ztrácel se tu konečně zraku za vypnulým břehem, že nevypadal ani jako mořská úžina, nýbrž jako jezero v podobě obrovského stříbrolesklého srpu.

S následujícího návrší pak ztratil se zrakům úplně a břehy dánský i švédský splynuly na pohled v jedinou půvabnou krajinu, jejíž střed tvořily zdánlivě v jednu tlupu sražené věže Helsingöru a protějšího švédského Helsingborgu.

Marně snažil se doktor nadchnouti také soudruha pro všechnu tu krásu. Ten se ani neobracel a opakoval si jen stále ve snivém zanícení polohlasné „versgo“, s patrnou snahou, aby dostihl sladkého přízvuku, jímž pronášela tu frási modrooká číšnice. Když pak Helsingör za nimi zmizel a před nimi se rozestřel obraz, utkaný z polí a lučin, bukových hájků a rozptýlených útulných statečků selských, ozdobený zkrátka veškerým tím skromným vděkem idyllickým, jímž lichotí se k nám tak často vnitřní krajiny dánských ostrovů: tu brumlal morousovitý soudruh cosi o jednotvárnosti a nudě. Z šedivých, ctihodných mlýnů větrných, jež tu a tam zvolna otáčely divná dřevěná křídla, tropil si jizlivé úsměšky, a kdykoli spatřil na lučině tučný skot, pasoucí se po jednom v dlouhé, jako šňůrou vytčené řadě, v odměřených odstávkách, plísnil vždy hlasitě hospodáře dánské, že ze skrblictví volnost ubohých zvířat i na pastvě obmezují, přivazujíce je k řadě kolíků do země

zatlučených a nutíce je takto, aby spásli vždy jen pruh louky pedantsky jim vyměřený.

Teprve v Gurre rozjasnil se jeho rozmar. Jen o procházce na vrch nechtěl slyšeti.

„Ne, myšlence té dej výhost, Vladimíre!" pravil rozhodně. „Vždyť máš obraznost dosti svižnou, aby ti doplnila skryté části tohoto obrazu, a snad uspoříš si tak zároveň trpkého zklamání."

„Podivme se náhlé moudrosti panáčkově! Oč, kdybys zahlédl někde za bukem hezký dívčí nos, že bys oběhl rád celé jezero, jen abys jí mohl pohlédnouti do tváře! — Musím uviděti celé jezero, musím! Ani moudrost šalomounská neodvrátí mne od toho úmyslu."

„Musím, musím! A já ti pravím, že nechci. Rozhodně nechci. Povolil jsem ti dnes již dvakráte — po třetí shýbni ty svou křemenovou šíji."

„Čiň, co chceš. Já půjdu. Bylo by hříchem, abych se pro několik kroků zřekl pohledu, který mne k sobě vábí nezdolnou mocí. S bohem!"

Této ráznosti Jaroslav neodolal. Chytil soudruha za ruku a pravil chlácholivým tónem: „Počkej! Dle známého přísloví ustoupím i tentokrát — naposled! Jdi si tam tedy s pánem bohem — anebo — spral to ďas! — půjdu s tebou. — Dovol jen, abychom si zde ještě trochu odpočinuli a tuto znamenitou láhev dnem vzhůru obrátili."

Udobřený doktor kývl nedbale hlavou.

Jaroslav naplnil znova sklenici ohnivým nektarem, kterým ho v Helsingöru zásobila na cestu modrooká Hebe, a podal ji soudruhovi s líbezným „versgo!"

„Ne, píti nebudu. Víš, že nejsem přítelem vína. Mám první sklenice dost.“

„Musíš! V tom budu zase já neústupným. Musíš. Na zdraví helsingörské růže!“

„Dej mi svatý pokoj se všemi růžemi!“ pravil doktor, srkaje s úsměvem víno.

„Nuže tedy na počest Tovelille, jejíž líbezný stín nás tu zajisté obletuje. Jen dopij! Vždyť byla dle dánského učence Rafna dcerou Slávy. Četl jsi to snad? Tovelille — Tofička — Tófa — Dóva — děva — dívka — —“

Filologické toto odůvodnění pronášel Jaroslav trhaně a náhle uvázl docela. Duch jeho bloudil jinde. Zrak jeho byl zaletěl na hladinu jezerní a mžikem oživil se radostně, jako zrak jestřába, když zahlédne v dáli neočekávanou kořist. Pohlédl na to do rákosí u břehu, pak znova na hladinu a posléze vyskočil a zalusknul prsty.

„Znamenitá myšlenka!“ zvolal. „Hleď! onde v rákosí kolébá se člun, jenž patří jistě starožitné klíčnici tohoto zapadlého hradu. Pronajme nám jej ráda na hodinku. Uspoříme si cestu na vrch a plavba po jezeře bude božská.“

Ale také Vladimír pohlédl na hladinu jezerní a poznal mžikem zdroj náhlého nadšení soudruhova.

„Ovšem, ovšem!“ prohodil úsměšně. „Zachtělo se ti honby tam za tou jezerní pannou?!“

Jaroslav mlčel. Oba pohlíželi na jezero. Bílá ona plachta, která se před chvílí v pozadí vynořila, blížila se zvolna modroskvoucí hladinou. Bylo již zřetelně viděti, že nachází se v lodici pouze drobná postava ženská; ba mohlo se již i souditi, že to ženština krásná.

„A co na tom, kdybych měl skutečně podobný záměr?“ řekl konečně Jaroslav. „Byli bychom šosáky skrz na skrz, kdybychom nepoužili této svůdné příležitosti k roztomilé cestovní episodce. Kdož ví, jaké skvostné dobrodružství nám kyne. A při nejmenším podívám se já důkladněji na půvabnou veslařku a ty se pokocháš pohledem po jezeře.“

„Ale pohleď na tu skořápku zde! Vždyť je napolo prohnilá a není tam ani sedačky,“ namítal ještě doktor.

„Člun je dobrý. Budeme v něm jen tančiti po hladině; vždyť víš dobře, že jsem chloubou veslařského klubu. A sedačku ti dovedu také upraviti, že neměla pohodlnější ani gondole benátské dogaressy.“

Vladimír byl odzbrojen. Stařenka pronajala jim ochotně člun. Jaroslav upravil v zadní jeho části pomocí suchého rákosí, pak svého a soudruhova plédu lože vskutku pohodlné.

„Podívej se jen!“ ukazoval s pýchou na své dílo. „Zde se budeš měkce kolébati jako královské poupátko v kolébce ze zlata a hedvábí.“

Usmívaje se a broukaje zároveň, vlezl doktor do člunu. Mohl tu skutečně odpočívati celým tělem jako na lehátku, opíraje hlavu a záda o měkce vystlanou vyvýšenou záď kocábky. Slunečník rozepjal si nad hlavou a do klína položil rozestřenou mapu Sjellandu, jakož i otevřený denník, aby mu zběžně svěřoval rozkošné dojmy, které mu plavba středem jezera slibovala.

Jaroslav odvázal člun, skočil do přední jeho části a ponořil veslo do vody. Kocábka rozbrázdila lehce jasnou hladinu. Lodice s bílou plachtou přiblížila

se zatím tou měrou, že mohli rozeznati zřetelně i tahy svižné veslařky. Byla to dívka sedmnácti neb osmnácti let, drobné sice postavy, ale opravdu krásná. Svěží malý obličej vyhlédal svůdně ze spousty leskle rusého vlasu, jehož jemně zčeřené prameny se rozlévaly po černém sametovém kabátci, přiléhajícím těsně k útlým raménkům a jemně pučícím ňadrům. V jasných jeho vlnách seděla koketně černá sametová karkule, jakou viděti lze tu a tam na hlavě dívek dánských. A jakási sametová měkkost byla v celém jejím obrysu, v každém pohybu útlého, ale pružného tílka. Po celém tom zjevu bylo rozestřeno cosi jako dětská laškovnost a něžnost hrdličí.

Zdálo se, jakoby ta loďka byla živoucí okřídlená bytost, poslouchající samoděk a bleskurychle jejích pokynů. Tak lehce obracela se po vůli její. Nyní zatočila se před nimi střelhbitě pěkným obloukem a unášela dívku pod bílým svým křídlem nazpět, jakoby s ní prchala všetečným stihatelům.

Doktor ohlédl se nazad; břeh táhl se za nimi ladným okruhem, ovrouben rákosím a stromovím, za nímž vyhlédaly po jedné straně šedé krovy vesničky Gurre, po druhé pak vížka nějakého letohrádku. Na to pohleděl do předu, na jezero, obstoupené huňatými temnozelenými chlumy, za jejichž nejbližšími výběžky sliboval sobě kýžený rozhled po vzdálenějších, dosud skrytých jeho částech. Ale brzy utkvěly opět zraky doktorovy na bělokřídlé lodici.

Zmocňoval se ho nezvyklý pocit. Ta krása kolem, ten průhledně zlatý teplý vzduch, lichotící se k rozohněným jeho skráním, to lehké kolísání člunu a tiché šplounání vody nořily ho v kouzelné jakés opojení. Touha po milostném dobrodružství, kteréž

se ještě před chvilkou vysmíval, vkrádala se teď do vlastní jeho hrudi. Pohlížel nyní téměř závistivě na ztepilou postavu mladého soudruha, jenž stál volně v popředí člunu, šermuje veslem tu na pravo tu na levo a jiskrným okem dychtivě stíhaje prchající plachtu. Jemu slušela ještě ta honba za sličnou dívčí tváří. Ale vážnému doktorovi —?!

Teď zahnuli za výběžek chlumu a hle! před nimi rozestřel se obraz netušený. Nikoli skromný chobot jezerní, jak tušili, ale teprve vlastní jezero, jehož nepatrným jen úryvkem byly části, které viděli před tím. Kdož mohl tušiti, že je tak veliké. Široko daleko leskla se tu safírová jeho hladina a kolem dokola zrcadlila se v jejím okraji rozmanitě odstíněná zeleň lesnatých, přemalebně skupených pahorků.

A nastojte! jaký to zjev uprostřed jezera! V prvním okamžiku zdálo se Vladimírovi, že tam vidí dva svými základy srostlé malebné hrady, z nichž jeden svou čtyřhrannou zubovatou baštu, své čtyři okrouhlé štíhlé vížky v rozích a svou mohutnou střední věž se špičatou střechou vypíná vzhůru k nebi a druhý pod ním, stejné podoby i velikosti, avšak matnější barvitosti a míhavějších obrysů, temenem svým hluboko se sklání do tůně jezerní jako báječný zámek obráceného podvodního světa. Tak zřetelně se zrcadlil v jasné vodě jezera starožitný hrad, trčící přímo z jeho klínu.

Zde, zde teprve je tedy cíl, neočekávaný krásný cíl Gurrského jejich výletu! Pohlíželi před chvílí zbožně na domnělé sporé trosky Valdemarova zámku, jež byly v pravdě asi jen stopy nějakého neznámého a snad bezvýznamného hrádku, netušíce, že nedaleko odtud, ukryt zrakům jejich lesnatým chlu-

mem, v lůně jezera dosud hrdě a neporušen strmí pravý hrad Valdemarův, v plné své romantické kráse. Ano, zdá se, že je v zevnějšku svém zcela neporušen a jenom obestřen pošmurným šerým pelem starobylosti, jenž tak pěkně sluší památníkům dávno minulých věků.

Chvíli patřil s obdivem na hrad a pak zadíval se opět na stíhanou lodici. Dopluli již tak blízko k ní, že viděl nyní zcela zřetelně obličej něžné veslařky a každou podrobnost oděvu jejího. Byl to šat z látek drahých, jemného střihu panského, tíhnoucího však s básnickým vkusem k malebným střihům středověkým. Měkký samet živutku dole s těsnými, nahoře však řasnatě vypouchlými rukávy a dříve již dotčené zvláštní čepičky zvyšoval protivou své lesklé skvostné černosti mocně puvab přečisté běloučké, luzně zaokrouhlené tváře s lehounkým přídechem líbezného nachu a světlý vděk bohatého rusého vlasu, zčeřeného a změteného jako vlny bouřlivým vichrem, ale tím krásnějšího ve zlaté nevázanosti své.

Dostihovali téměř lodice, ale v tom uhnula se jim náhle střelhbitou zatáčkou a v přeletu zastihnul je laškovný výsměch zářivých dívčích očí.

V tu chvíli prolétla hlavou Vladimírovou myšlenka: Toť pravý obraz líbezné Tovelille! Jak matná i chladná byla proti němu vidina, kterou si obraznost má upředla tam na zříceninách!

Ale ten dívčí pohled pronikl zároveň jako blesk nepoznané dosud rozkoše jeho srdcem. Vzpřímil se rázem a upíral toužebně, dychtivěji než sám Jaroslav, oči své na prchající loďku. Ale ta míhala se v rychlém letu semo tamo jako vlaštovice, křižující před bouří nad rybníkem. Kmitavé brázdy v rozče-

řené hladině značily těkavou její dráhu. Bílá plachta obracela se stále jiným směrem, nabývala ustavičně jiné podoby: tu zúžila se na pohled, až se zdála pouhou kolmou čárkou, tu natáhla se opět široko vzduchem, někdy svěsila se chabě jako zlomené křídlo, někdy nadula se daleko nebo zatřepotala vesele vánkem.

Bylo to, jakoby je víla v lodici škádlila, prchajíc jim a přece je k sobě vábíc, pouštějíc je až blizounko k sobě a mžikem jim unikajíc. Byl to dostih, v němž podléhal Jaroslav. Veslařská jeho sláva byla zastíněna. Jemu klesalo již zemdlené rámě a ona hrála si ještě při závodění svém; časem zakmitla se jako lilie nad hladinou její ručka, aby přeletem urvala běloskvoucí květ, zářící uprostřed plovoucích okrouhlých listů leknínu. A časem zdálo se, že zaslechl jsi v lodici přitlumený smích racka; ale byl to smích tichounce lahodný, jedva slyšitelný.

„Přenech mi veslo; jsi unaven!“ zvolal Vladimír, přiskočiv k soudruhovi a vychvátiv veslo z chabé jeho ruky. Hlava muže před chvílí tak chladného zahořela a žhavé zraky vbodly se do těkavé loďky, jakoby ji chtěly opoutati magnetickým kouzlem. Hanbil se snad, že je předstihuje slabá dívčina, a chtěl stůj co stůj zmařiti vítězství její? Či zaplál ve střízlivém jeho nitru náhle jiný cit, žízeň po dobrodružství neb milostná touha?

Vesloval statně, ale dívčina mu přece stále unikala, až konečně zaměřila přímo k malebnému hradu uprostřed jezera.

Vladimír uvolnil bezděky let člunu a rozhlédl se. Tvářnost krajiny ho překvapila. Nezpozorovalť v horlivém stíhání lodice ani, že se schýlilo zatím

k večeru. Slunce, prorážejíc posledními svými paprsky korunami bukovými na temeni dálného chlumu, jež zdálo se řeřavěti pod nachovými a fialovými oblaky, rozlévalo krajem osvětlení čarovné — téměř jižní. Bližší chlumy barvily se rudozlatě, brunátně, bledě růžově a přecházely dále do fialova, hněda, až splývaly v pozadí matným modrem a šedem. Hladina jezerní hořela na jednom místě jako tekuté zlato, jinde rděla se krásným nachem a na jiných stranách leskla se bledým stříbrným svitem. I plachta lodice, plující k hradu, zaruměnila se lehce a tenké provázky, visící řadou s její vydmuté střední části, třpytily se jako nitky ryzího zlata.

„Holubice nám uklouzla a slunce zapadá," řekl Jaroslav rozmrzen. „Již tedy čas, abychom nechali plavby a vydali se na další cestu."

„Snad se nedomníváš, že bych mohl, spatřiv takovýto hrad, přestati na pouhém tom povrchním a zběžném pohledu?! Musím tam — ještě dnes! Času zbývá dosti. A bude-li jen trochu možno, zůstaneme tam přes noc — ať třeba na omšené podlaze nějaké polosřícené komnaty. A nebude-li to naprosto možno, vyhledáme si nocleh ve vesnici a rozbijeme na několik dní svůj stánek na blízku této divukrásné starožitnosti. Vždyť je to pravý klenot romantiky! Váží pro mne sama stokrát více nežli všechno, co jsme dotud na cestách spatřili."

„Inu, šíje z křemene!" zabroukl Jaroslav a Vladimír vesloval rychle ke hradu, který jim nyní zářil vstříc opravdu jak obrovský klenot. V polibcích hasnoucího slunce zaplály zlatem a nachem zubaté bašty, štíhlé vížky, mohutná věž uprostřed cimbuří a špičatá střecha její, lehké arkýře a pavlány, okna

i kamenné ozdoby; jako kouzelný zámek pohádky třpytil se tam divukrásně uprostřed zářivé hladiny vodní.

Dívka doplula právě ke kamenným stupňům, které vedly k vodě od klenuté branky hradební zdi; vyskočila z lodice a přivázavši ji u stupňů, vzlétla jako ptáče vzhůru ke brance a zmizela tam jejich zrakům.

Hrad jest bezpochyby obydlen. Snad pečuje země nebo nějaká šlechtická rodina o jeho zachování a jistě přebývá tam nějaký kastelán, jenž opatruje drahocennou tuto památku a cizince hradem provádí. A jeho dceruškou jest asi laškovná ona rusalka.

Zatím přikolébal se člun ke stupňům hradním. Vladimír vyskočil z něho a spěchal po stupních vzhůru. Hle, byly mramorové, ale nesčetnými kročeji prošlapané a místy mechem obrostlé; z rozsedlin jejich vynikalo rozmanité kvetoucí rostlinstvo. V otevřené brance obrátil se Vladimír, neslyše za sebou kroků soudruhových. Týmž okamžikem uslyšel rozpustilý jeho smích a spatřil ho, an vesluje rychle od hradu. Ošemetník zamával ještě kloboukem na opuštěného přítele a zvolal: „Dobrou noc v zakletém zámku!“

Vladimír škubl jen pohrdlivě retem a vstoupil do nádvoří hradu. Dvůr ten byl pustý, ale ve zlaté záplavě večerní viděl tam volně bující spoustu keřů, posetých bílými a červenými růžemi, jež vydychovaly jemnou libou vůni. Bašty byly hustě obrostlé břečťanem a po šedivé zdi starožitné budovy, přiléhající ku prostřední čtyřhranné věži, sáhala vysoko vzhůru plazivá zeleň, jejíž květné zvonce ohnivě zářily v posledním svitu slunečním.

*

Stanul u vysokého, zčernalým dílem kamenickým bohatě ozdobeného vchodu budovy. I ten byl otevřen. Vešel do široké chodby, dlážděné dvojbarvými mramorovými čtverci, do níž řadou velikých, bohatě rozčlánkovaných oken řinul hasnoucí plápol dne, pohrávaje snivě na hojných okrasách a figurkách vytesaných něžně v kamenné stěně. Vůkol hrobové ticho; nikde sledu života. Jen osamělý krok jeho rozléhal se dlouhou chodbou; jen obrovitě zveličený stín míhal se za ním po stěnách a splýval s šerem vysokého klenutí. Ale přes to neovládal chodcem dojem neveselý. V tom hravém svitu večerním, v kouzelném zápasu stínů a září po hojných okrasách, v libé vůni vanoucí sem otevřenými okny, loudilo se v duši jeho nezvyklé blouznění. Rozvlnily se v ní všechny luzné představy a pocity mladých let. V bolnosladkém chvění kráčel prostorou, jíž zdály se mu vanouti vzdechy dávné milosti, za sladkým stínem Tovelille, jež tuto před věky s královským miláčkem laškovala a nyní snad sem se vrátila v podobě malé rusovlasé dcerky kastelánské.

Toužebně vystupoval teď po schodech mramorových a vešel do otevřené komnaty, z níž kynul vchod do komnaty druhé, třetí... Všechny dvéře byly tu otevřeny jako v pohádce.

Vladimír kráčel tiše, váhavě těmi komnatami. Tajemně pohlížely k němu v zarudlém polosvitu večerním sešlé malby stěn, obrazy a zbraně, visuté stříbrné a zlaté lampy, divné řezby starožitných stolů, křesel a skříní. Místy byly plochy jejich vykládány různobarvým dřívím; drahé kameny rozličných barev blýskaly se stropu, z rámců, z rukojetí rozvěšených mečů, z obruby mohutných rohů, slouživ-

ších za poháry dávným bohatýrům severu; někde lámalo se světlo v pestrých šestihranných tabulkách vysokých oken a naplňovalo celou komnatu čarovným duhovitým polosvitem.

Když prošel několik síní, obestřel ho již soumrak, kterým jen divně probleskovaly podoby rytířů, sestrojené ze šupinatého brnění a rozestavené podle stěny. Ale po živé bytosti nikde ani sledu. Náhle se zarazil. Spatřilť pruh světla na podlaze vedlejší koby.

Po špičkách kradl se Vladimír za tím slibným paprskem. Vstoupiv do vedlejší koby seznal, že světlý pruh padá tam otevřenými dveřmi nějaké ložnice. Spatřilť dveřmi těmi starožitná hedvábná nebesa, protkaná zlatými květy a ptáky; jsou s obou stran odestřena nad odestlaným nádherným ložem a před tímto sedí na nízkém křesle — malá krasavice z jezera!

Míhavý plápol visuté lampy opřádal útlou tu podobu hravým svitem; levá ruka její spočívala loktem na koleně a podpírala něžnými prsty lehce bradu snivého obličeje. Byl snivý, ale rozmarně snivý; ústka chvěla se veselým úsměvem a ve třpytných očích, hledících zamyšleně do vzduchu, obrážela se nějaká růžová vidina. Pravá ruka visela k podlaze a pohrávajíc si bezděčně ve skvoucích strunách starodávné loutny, ležící tam vedle křesla, vyluzovala z nich časem tiché libé zvuky. Jedna nožka její byla pošinuta v před a jevila mu ze zlatotkané obruby černých sametových šatů zlatý střevíček, pravého trpaslíka v říši obuvi dívčí. A přece dovedla se na něm směstnati spousta perliček a drahých kaménků, třpytících se jako duhová rosa na zlatých je-

ho květech. Ba, teď spatřil Vladimír, což na jezeře nezpozoroval, že vetkány jsou jemné zlaté ozdoby po dávnověkém vkusu i do temného živůtku jejího a do černého sametu karkule, pod níž kmitaly se rozptýlené perly svislou záplavou rusého vlasu, a bezděky vydralo se s těžkým povzdechem z jeho rtů: „Tovelille!“

Dívka vyskočila a pohlédla naň udivena. Pak zmizela mžikem jeho zrakům. Kvapil do ložnice; byla prázdna. Jen chvějící se dosud, spuštěné záslony postranního východu prozradily mu, kudy dívčina uprchla.

Spěchal za ní a dostřehl vlající rusý vlas na konci dlouhé chodby. Pronásledoval ji chodbou, schody, komnatami dosud nespatřenými i těmi, kterými před tím již kráčel; avšak byly nyní vesměs jasně osvětleny. Ona ulétala před ním jako plaché ptáče; ale nebyl to útěk zděšení a strachu. Podobalť se spíše dovádivé hře; kdykoli k němu obrátila hlavu, mněl viděti laškovný úsměv v jejím oku, na jejím rtu a s lehkým šelestem letících zlatých střevíčků, zdálo se mu, že se mísí přidušený rozmarný smích.

Jako šotek mizela před ním někdy ve stěně tajnými dveřmi, jež pak marně hledal, a vynořovala se po chvilce za ním s opačné strany; uvolňovala časem krok a když jí málem již dostihoval, zaletěla jako střela daleko od něho. On pak chvátal bez oddechu za ní, volaje toužebně, vášnivě: „Tovelille! Tovelille!“ A klenby síní opakovaly za ním to jméno táhlou, tajemnou ozvěnou. I zdálo se mu, že budí se hradem podivný ruch: že oživené malby vystupují z červotočivých rámců, že směs fantastických stínů míhá se po zdech, že chřestí brnění po stěnách a

hledí přílbic se pozvedá nad černými prázdnými dutinami, že varhany hradní kaple slabě sem doznívají vážnými akkordy. Ale nic nedovedlo zadržeti jeho krok, prochvěti ho bázní. Zrak i duch jeho stíhal jen světlé zjevení, vznášející se před ním a vábící ho dále, dále labyrinthem chodeb a komnat. Teď vylétla vzhůru po točitých schodech. Vystupoval spěšně za ní, výš a výše, až ocítil se konečně odklopenými padacími dveřmi na samém temeni čtyřhranné mohutné věže, na úpatí vysoké špičaté střechy, jež oddělena byla těsnou uličkou od okraje věže, ohraženého zubovatou zídkou.

Oddechl si, rozhlédl se. Nad ním zářila obloha nesčetnými roji kmitavých hvězd; hluboko dole probleskovala temnem, omezena v dálce kol do kola vlnitými obrysy hvozdů, širá hladina jezerní, v níž kmital se tu a tam odraz nebeských světel.

Plná zář měsíce rozlévala se po věži. Hledal zrakem prchající dívku. Nastojte! Vznáší se po samém hřebeni zídky, nad závratnou propastí; lehce a volně hopkuje tam po kamenných zubech jako elf tančící ve stříbrných paprscích luny.

Avšak i s něho sklesla všechna bázeň, ba i tíha člověcká; jedním skokem uchvátil ručku její a strhl dívku dolů. Ona sedí teď v mezeře mezi dvěma zuby kamenné ohrady a on klečí před ní, tiskna obě lapené ručky její ke svým rtům a šeptaje nad nimi jen toužebně: „Tovelille! Tovelille!“

„A jsem-li Tovelille,“ ozval se jasný hlásek její, „čeho žádáš od ní?“

„Abys byla mojí! Chci býti tvým Valdemarem!“

„Valdemar položil své Tovelille k nohám korunu s žezlem; co ty jí obětuješ?“

„Své srdce, svou duši, celou svoji bytost! Všechen výtěžek svého snažení a bádání, všechny matné požitky svého života, všechny vyhlídky do budoucna — ochotně všechno dám za jediné políbení tvých rtů. Poznávám nyní, že jednou jen, jedinkrát skvoucí paprsek ráje padá do lidského života — a tys pro mne paprskem tím! Tak pozdě, v podjeseni teprve ozařuješ mé žití! Tys vtělením jinošských mojich snů a tužeb, tys pro mne zosobněný úsměv štěstí a záchvěv nebeské rozkoše...“

Za slov těch obemknul chvějící se náručí lehce její tílko; ucítil tlukot jejího srdéčka na svém, líbezný obličej sklonil se volně k němu, úsměvný rtík spočinul vroucně na jeho rtech, a vonný, hebký vlas obklopil ho jako laškovné peřeje stříbrného vodopádu. Zavřel zrak a zachvěl se všecek nevýslovným blahem.

V tom zdálo se mu, že tílko v náručí jeho pojednou vzduchem se rozplývá, že věž pod ním bortí se a řítí, že klesá do propasti a nad ním se rozléhá potupný smích, příšerný chechtot démona...

Otevřel oči — —

Nad ním sklání Jaroslav smíchem zarudlý a rozšířený obličej a potřásaje mu ramenem, volá: „Hahoj, doktore! Vstávej, svišti! Nu, konečně! Konečně! Ale byl to na mou věru důkladný spánek!“

Spánek? Vladimír pozvedl těžkou hlavu, pomnul si oči a čelo, rozhlédl se kolem: leží na plédech v zadní části člunu, zpola na břeh vytaženého, před ním zardívá se chobot jezera večerními červánky, za ním viděti je mezi stromovím nizounké zříceniny

a stařenku, pohrávající v úsměvu s velikým rezavým klíčem.

„Kde to jsme? Což jsem spal?“ vyrazil ze sebe vstávaje.

„Zda jsi spal?“ opáčil Jaroslav, stíraje si slzy smíchu. „Ne, stav ten nelze ani nazvati spaním. Spánek rytířů v zakletém zámku byl proti němu pouhou dřímotou.“

„A kdy jsem usnul?“ tázal se doktor s mrzutou tváří, hrouže se pracně upomínkami v nedávnou minulost. Nemohl již pochybovati o všedním, již i v povídkách příliš otřepaném rozluštění luzného svého vidění.

„Sotva že jsme vypluli na jezero. A spal jsi až po tu chvíli, jakoby tě do vody hodil. A zaspal jsi všechno. všechno: rozkošnou plavbu, mé roztomilé dobrodružství s krásnou veslařkou, skvostný rozhled po jezeře, rozhled, po němž jsi tak horoucně toužil, jemuž jsi hotov byl i přátelství mé obětovati, pohled čarokrásný — ne, nebudu líčením jeho rozrývati tvé srdce, nešťastný zbožňovateli krás přírodních!“

Následoval nový výbuch smíchu. Doktor se zarděl a zakabonil; chvíli hryzl si nevrle rty, pak zvolal s nuceným úsměvem: „Prožluklé víno! Bránil jsem se dost proti druhé sklenici.“

„Víno! Snad řekneš ještě, že jsem ti do něho nasypal uspávacích prášků. Víno! Přidej třeba: kolébání člunu, šplounání vody — tím vším nezažehnáš ošklivý stín, který dnešní příhodou padl na tvou čirou zanícenost pro čisté vděky přírody. Klasická, opravdu klasická episoda naší cesty! Doufám, že z ní budu ještě dlouho kořistit.“

Doktor se nyní zasmál s Jaroslavem. Na to trval chvíli v hlubokém zamyšlení a otázal se na konec ostýchavě, rozpačitě: „A což — neviděl jsi tam na druhé straně — nějaký — nějaký hrad?“

„Hrad? Což myslíš, že tu roste hradů jako hub? Dánsko nezdá se příliš oplývati takovým romantickým požehnáním. Nikoli, hradu jsem tam neviděl žádného. V celém okolí není jistě ani špetky rytířského středověku mimo veleskromnou zříceninu, na které stojíme. Ostatně — musím vlíti trochu balsámu do tvé rány! — celistvý obraz jezera je sice pěkný, velmi pěkný, ale odtud můžeš si jej v duchu snadno doplniti: ještě několik ukrytých záhybů, s okolím jako zde, všechno dohromady nepříliš veliké — Avšak pohleď! stařenka stává se netrpělivou a slunce klesá za chlumy; je svrchovaný čas, abychom putovali dále Cestou vypovím ti všechno, co jsem zažil na jezerním výletu.“

Tichým povzdechem a dlouhým snivým pohledem rozloučil se Vladimír s půvabným jezerem Gurrským, a za chvíli putovali oba dále k Fredensborgu úpravnou cestou, vedoucí středem krásného bukového lesa. Lehký soumrak večerní rozkládal se již po zeleném kapradí a pestrých květech i houbách mezi šedými, bělavě skvrnitými kmeny a na jednom místě pronikalo houštinou slunce jako rudozlatý terč, zachycený v husté přízi ohnivých větví a listů.

„Nuže, vyplul jsem na hladinu —“ vyprávěl Jaroslav — „za mnohoslibným vodním ptáčkem. Ač uměla výborně vládnouti loďkou, byl jsem jí brzy v patách. Tak oplul jsem výběžek chlumu a mé zraky přehlédly rázem celé jezero. Obracím se nazad, chci stopovati dojem puvabného obrazu ve tvém

obličeji — ale, můj Bože, jaký to netušený pohled! Ctihodná tvoje hlava skloněna hluboko na prsa, oči tvé zavřeny, hruď tvoje zdvihá se odměřeným dechem — nebylo již pochyby, že odpočíváš ve své plédové kolébce nejsladším spánkem. Můžeš si pomyslit, že jsem byl výjevem tím nemálo zveselen, a že jsem se chránil porušiti tvůj libý odpočinek. Zatím dostihl jsem lodice s dívkou. Přijala vlídně zdvořilé moje pozdravení a brzy rozpředla se mezi námi žertovná rozprávka. Neopomenul jsem ovšem upozorniti ji na tebe a mohu ti říci, žes ji rozesmál až k slzám.

Byl to roztomilý tvor. Trochu malá sice — kdyby stála vedle tebe, mohli byste snadno napodobiti sousoší Thorvaldsenovo, v němž mistr vypodobnil sám sebe, jak se opírá o hlavu sošky představující naději. Ale v tomto skrovném objemu bylo shrnuto více vděku, nežli si dovedeš představiti. Jak slušela jí ta seveřanská čepička z černého sametu na hebké změti světlých kadeří, z nichž vyhlédal svěží malý obličej plný rozkošné laškovnosti! Řekl jsem jí, že v milostném jejím zjevu navrácena tomuto jezeru ztracená Tovelille. — „Ale kde je Valdemar?“ zvolala smějíc se. — „Zde leží před vámi,“ pravil jsem ukazuje na tebe. „Krásný tento muž jmenuje se skutečně Vladimír-Valdemar a také příjmí Atterdag („zítra je také den“) hodilo by se pro něho, jak vidíte, zcela dobře.“

Tak a podobně jsme žertovali, při čemž ona nejednou tichým „st! st!“ přetrhla hlasitější mou řeč, ukazujíc s úsměvem na tebe. Ba, zanotovala také nad tebou potichu nějakou dánskou ukolébavku. Při tom jsme se časem objížděli, rozjížděli, předsti-

hovali — zkrátka hráli jsme po vodě jako dvé rozpustilých delfínů.

Víš, kterak jsme velebili vybroušený smysl Dánů pro půvabnou villegiaturu, kráčejíce po hladké pobřežní silnici od Kodaně ke Skodsborgu a spatřujíce po pravici azurné moře s bílými plachtami, po levici pak villu za villou, z nichž každá překvapovala nás novým vděkem, vyhlédajíc luzně k moři tu z houštiny buků, tam z rozkošné zahrádky, plné květů, vodotrysků a sošek — jediné to město letohrádků, v jejichž nekonečném řetězu i ty rybářské vesničky s rákosovými střechami a s červenavým předivem sítí, protkaným hnědými čtverečky korku a rozestřeným na řadě hůlek kolmo na slunci, vypadají jako uměle zřízené k doplnění přímořské idylly. Nuže, představ si nejhezčí z oněch letohrádků — takový vykouzlil si otec malé Dánky v tichém záhybu lesnaté stráně nad jezerem.

Tam jsme konečně přistali. Rozumí se, že vyžadovalo její vystoupení na břeh mé pomoci, že přes to sklouzla, a že jsem se na chvilku zachvěl pod břemenem, ač nad pírko lehčím — rozkošný okamžik!

Sotva jsem ji na břeh postavil, vyrojila se z květnatých křovin letohrádku vybraná společnost a obklopila nás. Po krátkém představení a vysvětlení sebral jsem všechnu svou dánštinu a ukazuje na tebe v posici, jakou asi zaujal řečnící Antonius před mrtvolou Caesarovou, mluvil jsem slavnostně takto: „Pánové a dámy! Zde vidíte učence a básníka, nadšeného ctitele přírody a jejích krás, který vážil dalekou cestu, aby se pokochal rozhledem po čarovném jezeru Gurrském, který mne takořka bam-

bitkou donutil, abych jej dopravil do středu toho jezera, který a t. d." Hlučná veselost provázela můj výklad. Ale tebe nevzbudila. Opatrně vytáhl jsem tě i s člunem na břeh a tu rozpoutal se ještě bouřlivější smích nad tvým spícím ušlechtilým obličejem, nad rozestřenou mapou a otevřeným denníkem v klíně. Musil jsem jim přetlumočiti poslední řádky v denníku zapsané, v nichž rozběhl jsi se k nějaké vzletné ódě prosou na skvoucí zrcadlo safírové... Rozumí se, že nepřispěly k umenšení veselosti.

Kdybys byl v té chvíli procitl a nad sebou spatřil kytici skloněných obličejů dívčích, ukazujících v půvabném úsměvu bělostné zoubky, byl bys jistě myslil, že jsi se ocitnul náhle mezi huriskami v nebi Mohamedově. Ale opřel jsem se tomu, aby tě probudily. Vím, že nejsi přítelem podobných společností. Ostatně bavil jsi nás ve spánku svém výborně, tak výborně, jak bys nedovedl za bdění ani v nejduchaplnější své chvíli.

Strávil jsem dvě božské hodiny v roztomilém vzdušném pavilonu nad jezerem, ve věnci těch dánských růží, z nichž okouzlovala mne však nejvíce svěží růžička, která mne sem jezerem přivábila. Pak doprovodili mne ku břehu, kde jsi dosud sladce dřímal ve svém originelním loži. Opatrně ponořil jsem člun do vody a provázen pozdravy, máváním klobouků a šátků plul jsem nazpět. Ztápěje veslo lehce do vln, připadal jsem si nad tebou spícím jako chůva, kolébající usnulé robátko, ale při tom želel jsem s povzdechem, že neodpočívá v té kolébce na místo tebe laškovná Tovelille z letohrádku —"

„Tovelille!" povzdechl doktor z hluboka.

„Aj, vzdycháš? Závidíš mi té krásné vzpomínky? Pozdě bycha honit! Čerpej z dnešní příhody mravní naučení, pro tebe zvláště příhodné: Lépe je žíti než sníti!"

„Možná, že máš pravdu," odpověděl suše Vladimír a hledě na bledý srp luny, jenž barvil se lehce do růžova odleskem záplavy večerní, shasínající mezi zardělými kmeny, doložil po chvilce: „Ostatně, co jsou takové fráse? Nic než hříčky slovy. Vždyť znáš také okřídlené slovo: Život je sen! A co mi brání, chci-li průpověď tu obrátit na ruby a tvrditi s nejvážnějším obličejem na světě: Sen je život?!"

Napoleon.

(»Květy« 1883.)

Dosud si živě připomínám, — vypravoval mi v důvěrné chvíli přítel advokát — s jakou nechutí jsem poprvé vstoupil do kanceláře dra. Kaliny. Pochopíš ji snadno, až ti vylíčím tehdejší svět svých názorů.

Zvolil jsem si studium práv jedině proto, abych vyhověl přání svého otce. V pravdě byly mi nejen všechny čtyři fakulty, nýbrž vůbec každé obyčejné povolání stejně proti mysli; protivilo se mi celé uspořádání společnosti a duch můj snil o světě lepším, neskonale krásnějším, do něhož bych se i nyní rád přestěhoval, kdyby neležel pouze v horkých hlavách nepraktické mládeže.

Právě když jsem odbyl práva, zemřel mi otec. Rána ta prudce mnou otřásla, ale přetrhla zároveň jediné pouto, které mne dotud vázalo k nenáviděné společnosti. Mohl jsem se nyní zcela uchýliti do svého ideálního světa. Odmítnuv s opovržením myšlenku na další zkoušky a praxi právnickou, usadil jsem se u své dobré matky, žijící ze skrovné pense

ve starém loveckém zámečku, jejž milostivá vrchnost věnovala za útulek vdovám po svých úřednících.

Byl jako pro mne stvořen. Les hleděl mi do okna, když jsem otevřel sešlé, skřípavé žaluzie, les, krásný les táhl se kolem podivné rokokové stavby daleko na všechny strany. Těkal jsem volně mezi omšenými kmeny, lehal na mechu a spřádal při šumění borovic velkolepé básně, které by jistě zaznívaly celým světem, kdyby se byly vtělily v inkoust a papír. Ale nechtělo se jim do takového bídného roucha. Pokoušel jsem se o to, ale všechny pokusy končily nevrlým škrtáním a trháním té trošky, kterou jsem svedl na papír. Všechno vypadalo na něm tak mdlé, tak suché, tak otřepané. Ani matný odlesk mých zářivých vidin. Zdálo se mi, že těmi inkoustovými klikyháky spíše jen poskvrňuji jejich nedůtklivou vznešenou krásu. Zprotivilo se mi konečně mé vlastní písmo. Přestal jsem nadobro pachtit se po výrazu svých myšlenek a kochal jsem se pouze ve volném mlhavém jejich vlnění.

Ale z těch blažených polosnů vytrhla mne brzy drsná skutečnost. Můj otec zanechal některé dluhy, jež bylo matce spláceti ze skrovné pense — nouze zahnízdila se v našem příbytku — a v očích dobré matičky čítal jsem němou výčitku, že mladými svými silami nijak nepřispívám ku zlepšení našeho osudu. Výčitka tato byla tím bodavější, že zůstávala němou. Tak se stalo, že jsem jednou v hrdinném odhodlání zamířil k nejbližšímu okresnímu městu. Tisíce briliantových jiskřiček skákaly vesele po umrzlém sněhu, který mi chrupal pod nohama, a pojíněný les, chvílemi tiše praskající, podobal se pohádkovým hájům křišťálovým. Ale mně zněly ty zvuky jako

ohlasy mé vlastní sténající duše a ta zimní krása nedovedla rozjasniti oči vyhnance, jenž opouštěl navždy přeludový ráj.

V městě zašel jsem přímo k dru. Kalinovi, který býval spřátelen s mým nebožtíkem otcem. Uvítal mne vlídně a vyhověl po krátkém přemýšlení mé žádosti, abych byl přijat do jeho kanceláře.

Na to měl ke mně obšírný výklad o „vznešeném, ale obtížném" povolání právnickém. Liboval si patrně ve své řečnické improvisaci, již provázel posunky velmi důstojnými, nemaje ovšem ani tušení, že jeho střízlivý zjev s rozšafným obtloustlým obličejem pod sametovou domácí čepičkou budil v mém básnickém duchu jen pohrdlivou soustrast a že jsem stěží potlačil trpký úsměv, když se v řečnickém zápalu svém vyšinul na „kněze ve svatyni spravedlnosti".

Svou řeč ukončil slovy: „Ba, jest možné, velice možné, že zasvětím i svého vlastního syna" — při tom vyslal na mne přes brejle pyšný pohled i opakoval důrazně — „ano, svého vlastního syna posvátné službě práva." Nevěděl jsem tehdáž ještě, jakou váhu má toto jeho prohlášení.

Propustil mne s ujištěním, že u něho najdu dosti podpory a pomůcek k dalším studiím, při čemž ukázal do šerého kouta kanceláře; mne však obešla lehká hrůza, když jsem tam spatřil ohromnou skříň, nad níž sežloutlá bohyně spravedlnosti nestranně vážila v rezavých vážkách mnoholetý prach a v níž tlačily se za kalným sklem šiky mohutných právnických knih v šedivé vazbě.

Tak jsem se dostal do kanceláře dra. Pravoslava Kaliny. Mé služné bylo arci velmi skrovné

a má práce záležela z počátku jen ve vyplňování tištěných blanketů a v opisování. Naše kancelář byla místnost podivuhodná. Skládala se ze tří nepravidelných prostor, plných koutů, rohů a tajemného pološera. Příčinou romantičnosti té byla okolnost, že nabyl dr. Kalina náhodou vlastnictví domu, který byl snad nejstarší budovou v městě a pamatoval se jistě na pestrý život městský století šestnáctého. Doktor upravil si v jeho přízemku kancelář tím způsobem, že dal prolomiti tlusté zdi, dělící od sebe tři bývalé komnaty patricijské, a že přivolal na zčernalé stěny nejzručnějšího malíře pokojů v městě. Ale prolomení stěn nedovedlo zahladiti malebnou rohatost sloučených prostor a také boj malíře s pošmourností středověkou zůstal téměř bez úspěchu. Můj pult stál v nejmenším z oněch tří oddělení. Vypadalo z nich nejpochmurněji a rezavý hák, trčící z temene klenutého stropu, budíval ve mně příšerné představy vytahování na skřipec a jiných podobných výjevů dávného práva útrpného.

Ale za to byla jediným oknem té místnosti dosti pěkná vyhlídka. Viděl jsem čistý dvorek, úpravnou zahradu doktorovu a lesnatou záměstskou krajinu s modrými vrchy v pozadí.

Tato vyhlídka byla pro mne tolik, jako hezká marginální malba ve starém foliantě. Jak často zalétal muj zrak přes obrubu suchých právnických spisu na šťavnatou zeleň zahrady, jak často okřál pohledem na modré vlny horstva v dáli,jak často pobavil se zmořený duch poletem vrabčíka s haluze na haluz nebo tancem bělásků kolem velikých různobarvých květů topolnic!

Ostatně musím již vyznati, že byla do té postranní arabesky mých suchopárných spisů vpletena také

lidská figurka. Jednno útlé tělo dívčí a na něm hlavinka něžná a skromně skloněná jako květ fialy. Vídal jsem tu vzdušnou podobu častokrát na dvorku mezi strakatou drůbeží a v zahradě mezi pestrými květy. Znal jsem také její jméno: Jarmila.

Musím ti krátce vysvětliti původ toho básnického jména.

Je-li opravdu každé dítě stupínkem do nebe, byl můj šéf již na polo svatým. Devětkrát zavítal tajemný čáp do jeho domácnosti s buclatým andílkem v zobáku. Divným rozmarem osudu přinášel pokaždé — děvčátko.

Šéf nesl své štěstí s myslí stoika. Mluvíval žertem o svých devíti Musách. Ale po každé takové čapí návštěvě pozorovali na něm v kanceláři znaky upjatého přemýšlení. Přecházel z kouta do kouta s čelem hluboko svislým, s rukama na zádech, mumlaje nesrozumitelná slova. Zahloubával se také do neprávnického oddělení své knihovny a stával se horlivým čtenářem veršů a krásné prosy. Časem pak prošlehovalo jako světelný paprsek tajemným tím konáním polonahlas pronešené slovo: „Vlasta" neb jiné podobné jméno ženské. Již chápeš zajisté všechno. Z počátku neměl šéf ještě velkých obtíží. Prvorozené dostalo se krásného jména Božena, za ní následovaly: Olga, Ludmila, Zděnka, Milada — ale při šesté ocítil se již nomenklator v rozpacích. Náhodou dostal se mu však pod ruku Máchův „Máj" a po přečtení prvních stránek vydralo se mu z úst vítězoslavné: Jarmilo! Jarmilo! Jarmilo!

A za poetickou Jarmilou stala se ta květena jmen již dosti divokou. Chocholoušek zavinil Jiřinu, Antal Stašek má na svědomí Bělu a nebýti rázného

odporu koncipientova, honosila by se poslední oblíbeným almanahovým názvem Zora. Konečně ji pojmenoval šéf ze zoufalství Pravoslavou.

Avšak zprávu o těchto názvoslovných trampotách čerpám jen z podání kancelářských. Když jsem k dru. Kalinovi do praxe vstoupil, chodíval již na procházku s celou stupnicí dívčích bytostí, prodlužujících se zvolna od malé Pravoslavy až k veliké Boženě jako stébla v pastýřských moldánkách.

Ba, za tím dívčím vojem viděl jsi už také ozdobný dětský vozík, z jehož hedbávných záclon vyzírala růžová tvářinka — mužského potomka páně doktorova. Ano, tomuto přibyl konečně k devíti Musám též Apollo a byl — rozumí se — uvítán s vytržením, jaké vzbuzuje právě jen příchod božského hosta.

Jeho jmeno nezpůsobilo žádných starostí; bylo mu již dávno předurčeno, jakožto plod úvah nejpečlivějších. Znělo prostě: Jan. A kdykoli se někdo blaženého otce tázal, je-li to Jan Nepomucký, či Křtitel, či Evangelista, či jiný, přiklonil se vždy s úsměvem k uchu tázačovu a zacláněje si nadto ústa rozestřenou dlaní, zašeptal, že to bylo slyšet až za druhé dvéře: „Žižka".

Ano, Jan Žižka. Pochybuji, že byl tak zapsán do matriky, ale v duchu přidělil mu doktor jistě jmenovaného patrona, s pevným přesvědčením, že by slavný vůdce Táborů ničeho nenamítal proti takovému soujmenovci.

V kanceláři však ujalo se pro malého Jana Pravoslaviče příjmí Napoleon. Povstalo odtud, že dr. Kalina, nadšený ctitel velikého Korsikána, asi desátý den po narození svého prince v jeho čele a pohledu jakýs geniální napoleonský výraz spozoroval

a toto své pozorování kancelářskému personálu nezatajil.

Jan Ž. Kalina byl v době, kdy jsem ho poznal, velmi slušná osobička boubelatých tváří, něžného, málo vyhrnutého nosu a jasných, poněkud udiveně ztrnulých a vypoulených očí. Obličeji tomu výborně slušel háčkovaný sněhobílý čepeček, z jehož krajkové obruby, protažené blankytnou pentlí, spadal do vysokého čela chomáček světlého vlasu. Postavu jeho půvabně ovíjela sněhobílá peřinka, přepásaná růžovým povijanem. Z její varhánkové obruby vyzírala zdravě červená tvářička jako svěží poupě růžové z papírových krajek.

Divíš se asi, že líčím tuto něžnou bytost s takovou epickou zevrubností.

Nuže věz, že líčím budoucího mesiáše našeho národa; není sice posud rozhodnuto, v jakém směru zasáhne do dějin lidstva, zda jako světohybný reformátor společenský, či jako veliký státník, či jako geniální válečník, vynikající nad Žižku a Napoleona — a to poslední zdá se pravděpodobným vzhledem k časné zálibě, kterou jevil malý Jan v olověných vojácích, dřevěných palaších a jiném bitevním náčiní — ale jisto jest, že smíme se nadíti do něho věcí velkolepých. Dr. Kalina je o tom přesvědčen a dr. Kalina se — jak důrazně tvrdívá — nikdy nemýlí.

Mimo to hrál také něžný Napoleon v mých životních osudech vynikající úlohu a to jest, o čem ti právě chci vypravovat.

Zmínil jsem se již o hlavičce, která mi nevědomky oslazovala trpké kancelářské zaměstnání. Hned jak se mi lehounká ta podoba objevila poprvé, v zahradě tehdáž zasněžené, s lahodnou červení mrazu

na lících, obklopena cukrovou spletí omrzlých větviček a bělostnými třásněmi jíní, svěží obrázek jarní v zimním rámci: v tu chvíli hned zdála se mi vílou z onoho vzdušného světa, z něhož jsem byl nedávno vyhnán do hrubé skutečnosti. V jejím průvodu vracel jsem se tam zase. V báji beduinské vynořuje se před Antarou uprostřed pouště kouzelné vzdušné město, oslňuje ho čarovnou svojí nádherou jako by utkanou z nachu a zlata jitřních oblaků a když tam Antara vstupuje do třpytného paláce, nalézá v něm divokrásnou kněžku duchů; takto míhalo se přede mnou uprostřed kancelářského suchopáru báječné sídlo mého blouznění a často, pustiv uzdu oři fantasie, přimknuv oči, vjížděl jsem do něho k milé, malé kněžně svých snů.

Byla to tedy láska úplně vzdušná, o níž neměl ani předmět její nejmenšího tušení. Pomyšlení na skutečnou „známosť" nepřišlo mi ani ve snách. Vždyť nebyl jsem ničím ve světě, aniž jsem na to pomýšlel, že se kdy něčím stanu.

Zpočátku zapřádal se mnou šéf rád právnické rozhovory, odporučoval mi pomůcky ke studiím a vyptával se, kdy už zakousnu do trpkého jablíčka zkoušky; narážel na zvýšení služného, až se stanu způsobilým k substitucí; ba dostávalo se mi dokonce cti, že jsem býval s koncipientem přibírán do consilia o spletenějších případech, ovšem více jen pro mé povzbuzení a především, abych se obdivovati mohl právnickému důmyslu šéfovu. Ale snad zpozoroval, že nemám smyslu pro vznešenou krásu Themidy; snad omrzelo jej marné poptávání po zkoušce; snad ztratil nadobro víru v mou hvězdu právnickou — buď jak buď, ustupoval jsem více

a více do pozadí a ztratil se v něm naposled úplně. Consilia konala se již beze mne, šéf přestal se mnou mluviti o zákonech a zkouškách a pak lišilo mne od ostatních mundantů již jen milostivé oslovení: kollego! Avšak i to kollego! stávalo se matnějším a nezřetelnějším, kradlo se plašeji přes neochotné rty, až zaniklo docela. Stal jsem se pouhým panem Benešem, pouhým jmenem beze všeho významu. Dr. Kalina uvykl si patrně již považovati mne za existenci ztracenou.

Sám hubený, vyčouhlý sollicitátor, který vypadal jako vtělená exekuční žádost, shlížel na mne pohrdlivě. Ba, klesl jsem vážností až i pod mundanty. Ti opisovali alespoň správně, kdežto v mých opisech vyskytovaly se každou chvíli poklesky, svědčící o báječné roztržitosti. Jeden takový poklesek uvedl mne do rozpaků zvláště traplivých. Kdysi vyřítil se totiž dr. Kalina ze svého oddělení, máchaje prudce stejnopisem žaloby, kterou jsem před chvílí opsal.

„Pane Beneši! Pane Beneši!" volal zlověstně. „To již přesahuje všecky meze. Na koho je žaloba Bubníkova?"

„Na Barboru Hubáčkovou," odpověděl jsem ve zlé předtuše.

„Inu ovšem! Na Barboru a nikoli na Jarmilu! Toť hrozné! Jarmila a Hubáčková — sám bůh ví, kde se vám namátlo takové spřežení! Snad jste dokonce nemyslel na mou Jarmilku?"

A důtka šéfova dozněla v bouřlivém smíchu, do něhož ochotně vpadl kancelářský personál s koncipientem v čele. Jen vtělená exekuční žádost, která

byla smíchu naprosto nepřístupna, vrhala na mne přes kalné brejle pohledy jedovaté škodolibosti.

Já tu seděl zdrcen, s planoucím ruměncem na tvářích; šéfovi ovšem ani z daleka nenapadlo, že by tato červeň měla původ v něčem jiném nežli ve studu pro spáchaný poklesek.

Ostatně, má tehdejší vzdušná láska nebyla ani s to, aby vzbudila otcovské znepokojení. Avšak přišel čas, kdy začala přece nabývati hmotnější tvářnosti. Přiletělo jaro a Jarmila, věrna svému jménu, prodlévala ráda v zahradě, jejíž věve nyní zářily vonným sněhem květovým. Při tom stávalo se leckdy, že se zraky naše setkaly. Každé takové setkání bylo pro mne událostí. Vždy zářily mi pak dlouho ještě do duše ty dvě veliké krásné hvězdy, svítící ze snivého stínu dlouhých černých řas.

Pak sblížili jsme se ještě více. Nadcházel jsem si ze svého předměstského obydlí do kanceláře zadním vchodem domu okolo zahrady a přes dvůr. Za krásného květnového jitra kráčím tak podél prostého plotu zahrady, když v tom zvonivý hlas a smích zavábí můj pohled na skupení, které rázem zastavilo můj krok a pobídlo mé srdce v rychlejší tepot. Mezerou spletených větví, hustě obsypaných bělorůžovým květem, vykláněla se přes plot smavá tvář Jarmily, držící v loktech malého Jana. Děcko třepetalo netrpělivě ručkama a dívka smála se mu a chlácholila je — na cestě přede mnou leželo čerstvě utržené poupě růžové, jež patrně děcku přes plot vyhnutému z ručky vypadlo. Pozdravil jsem mlčky a zdvihnuv poupě, podával jsem je poběti, které se ho radostně zmocnilo neobratnými ručkami. Uzardělá

dívka naklonila ke mně hlavu a zašeptala: „Děkuji, pane Beneši!“

Nepromluviv slova, odešel jsem s nejapnou poklonou.

Tento nepatrný výstup zdál se mi ohromným krokem ku předu. Myšlenky mé zaměstnávaly se dlouho každou jeho podrobností. Její oko laskavě na mně prodlelo, mé nehodné jméno zachvělo se na jejích rtech, její hlavinka zabývala se chvíli mou nicotnou osobností!

Ještě několikrát opakovaly se podobné hluché výjevy, ba jednou vyměnili jsme již několik slov o krásné povětrnosti; ale další styky byly přetrženy náhlým jejím odjezdem. Vyžádala si jí nějaká teta v Praze. Zbyla mi tu opět jen vzdušná Jarmila mých snů. —

Malý Jan rozvíjel se způsobem podivuhodným. Ve všem jeho dětském konání obrážela se již genialnost. Dr. Kalina přinášel každou chvíli do kanceláře bulletin o nějakém překvapujícím pokroku svého miláčka. Zázračné dítě říkalo již „tata“, tahalo chůvu za vlasy a dostání zoubku bylo mu pravou hříčkou. Šéf přinášel ku podivu zhusta zvěsť o novém obohacení dásní synáčkových a činil to vždy s tváří vítězoslavnou, s jakou as šťastný digger soudruhům svým oznamuje nález nového diamantu. Pedant sollicitátor označoval každé takové sdělení doktorovo čárkou a ohlásil nám po čase, že má náš něžný hrdina v ústech již dvakráte tolik perliček, kolik zubů mívá každý odrostlý obyčejný smrtelník.

A což když po čase malý Napoleon vykonal svůj první vítězný pochod od kamen k pohovce! Ne, nebudu ti líčit jeho další dráhu hrdinskou — byla by

toho celá kronika. Povím jen, že se jednou — dr. Kalina byl právě u soudu — zlehka otevřely dvéře kanceláře a před námi stanul v plné slávě ten, kterého jsme dosud znali jen z ód a legend otcovských. Na kučeravé hlavě seděl s geniální nedbalostí papírový klobouk generálský, tělo halila pouze bílá košile, prsa zdobil nějaký perníkový řád a nožky objímaly dřevěnou brůnu s červenýma očima a bohatou zcuchanou hřívou. Prst jeho spočíval v ústech a veliké oči rozhlížely se bádavě po kanceláři.

Hubený sollicitátor, přenášeje svou podlízavost vůči šéfovi i na jeho rozence, přiblížil se k němu s rozestřenou náručí a vnutil na suchopárnou tvář všechnu laskavosť, která se tajila v pergaménových jejích záhybech. Nebylo jí patrně mnoho; neboť děcko uteklo se před ním s pláčem a křikem na můj klín. Od té chvíle navštěvoval mne hošík častěji a přilnul ke mně zvláštní náklonností. A také já mazlil jsem se s děckem rád, ač mnohý z polibků, které jsem vtiskl na buclatou jeho tvář, určen byl v duchu vlastně vzdálené jeho sestře.

Tato vrátila se konečně z Prahy. Bylo právě opět jaro a zahrada v plném květu. Krátce po svém příjezdu vyšla si tam v průvodu jedné sestry. Postava její, objatá vkusným hedbávným šatem, zdála se mi vyšší, rozvilejší. A když otvírala vrátka, obrátila obličej náhle k oknu kanceláře, pohlédla na mne a pokynula mi na pozdrav hlavinkou, hluboce uzardělá. Ale než mi bylo možno poděkovati stejným způsobem, kráčela již dále za sestrou. Nechtěla patrně, aby tato zpozorovala naše němé uvítání. Pohlížela jen časem za hovoru kradmo ve stranu, od-

kud jsem u vytržení stíhal každý její pohyb. Zdála se mi ještě krásnější nežli dříve.

Po kanceláři nešel jsem domů, nýbrž honil se za svými myšlenkami v polích a lesích. Za soumraku vracel jsem se teprve do předměstí; ale daleká zacházka uvedla mne opět k zahradě doktorově a to k zadní odlehlé její části, která byla trochu zdivočilá. Kvetoucí houští prolézalo v nevázané volnosti rezavou železnou mříží, jíž protkány byly mezery mezi starými zděnými pilíři, nesoucími na hlavách zvětralé divné vázy a kusé sošky podivně skroucených andílků. Byl to patrně zbytek starší ohrady sadu z předešlého století. Ve středu ohrady té zachoval se také ještě zahradní domek, vystavěný ve vkusu téhož věku a krytý křivolakou šindelovou střechou. Před zadními jeho dveřmi nalezal se výstupek, ohražený v předu kamenným, pěkně prolamovaným zábradlím, v jehož obou rozích stáli zkomolení omšení amorkové s napřaženými luky bez tětiv a s prázdnými toulci. Od toho výstupku rozcházely se na obě strany stupně se stejným zábradlím a schylovaly se od polovice své cesty opět k sobě; dole končilo jejich zábradlí dvěma kamennými, na vrchu svém zvětralou vázou okrášlenými pilířky, které spojovala rezavá mřížová vrátka, ostatně stále otevřená. Okolí zahrady bylo na této straně pusté: zarostlý to břeh tiché říčky s mohutnými olšemi, pod nimiž jen zřídka sedal některý měštěnín, oddávající se rybářskému sportu.

V tu chvíli nebylo zde človíčka. S tlukoucím srdcem blížil jsem se k zahradě. Tušení mi pravilo, že zde někde zahlédnu podobu, která se před mým duševním okem vznášela po celou cestu. A nekla-

malo mne. Dvéře zahradního domku byly otevřeny a na výstupku stála Jarmila, opřena lokty o kamenné zábradlí mezi amorky a kladouc zadumaný obličej na hebké dlaně. Oči její hleděly mezerami olší snivě do hasnoucí večerní záplavy.

Zdvihla se náhle. Spatřila mne. Bezděky stanul jsem a strhnul klobouk s hlavy; ona se rozpačitě uklonila. Chvíli stál jsem tak beze slova; pak vyhrklo z mých rtů: „Užíváte krásného večera, slečno?"

Za chvilku teprve odpověděla trhaně: „Ano — jest opravdu krásný večer — v Praze musela jsem si odříci požitků takových — jaká to nádhera barev tam na obzoru — i vycházející měsíc zapýřil se v ní lehce, že vypadá jako srp rubínový —"

„Ah, i měsíc vidíte?"

„Ano, odtud jest ho viděti — hleďte tam stranou mezi olšemi — ale musíte sem nahoru."

Můžeš si představit, s jakými city jsem vyhověl tomu vyzvání. Vystoupil jsem k ní na výstupek a pohleděl v tu stranu, kam ukazovala něžným prstem.

„Vskutku — jaká krása! — —" šeptal jsem bezděky, stěží dýchaje.

A pak jsme umlkli oba. Stáli jsme těsně vedle sebe, pohlížejíce něme na blednoucí nach večerních oblaků. Na výstupku bylo již temno. Neviděl jsem rysů její tváře; slyšel jsem pouze neklidný její dech a domníval se, že postřehuju lehké záchvěvy jejích ňader. Jemně uchopil jsem hebkou ručku; zůstala třesoucí se v ruce mojí. Sklonil jsem k té ručce obličej, líbal ji vášnivě — dívka povzdechla z hluboka... V tom ozval se v zahradě šelest a mžikem ulétla mi ručka, Jarmila vskočila do zahradního dom-

ku a zavřela za sebou spěšně dvéře. Klíč zaskřípal v zámku a já se potácel jako zmámen dolů po zvětralých stupních.

Ó, tajná lásko! O tolik rozkošnější milosti světu zjevné, o kolik vábnější je nedotýkaný, nevídaný květ v šeré hloubi pralesa nad růži sadu, již vídá tisíc očí, jejíž luzný pel setříti může sterá ruka! — Odpusť mi, příteli, tento sentimentální výlev — procítilť jsem v té tajné lásce s Jarmilou nejslastnější chvíle života. Již vyměňovaly si oči naše kalným oknem kanceláře a mezerami květných haluzí zahradních sladké vzkazy, již dotýkaly se přeletem na šeré chodbě ruce naše a večer spočinula ona mnohdy celá v mém vroucím objetí, opětovala mé žhavé polibky a snoubila s mými své sladké vzdechy, zmatená slova milosti. Zadní dvéře zahradního domku staly se branou mého tajného edenu. Pouze jeden z amorků na kamenném zábradlí byl důvěrníkem naší lásky. Jak často psával jsem pod kancelářskou vignettu na blankytný list se zlatou ořízkou, místo dopisu některému vzácnějšímu mandantu, blouznivé psaníčko, které pak pokradmu zapadlo v omšený toulec smavého bůžka, odkud jsem před tím vytáhl podobnou střelu papírovou, určenou pro mé srdce rukou důvtipné milenky! Milovali jsme se ve své rokokové skrýši žhavě a přec nevinně, blouznivě, bez myšlenky na ostatní svět a na budoucnost.

Přiblížil se svátek dra. Kaliny. Slavíval se vždy důstojně, s ustálenými obřady. Oslavenec nepřicházel v tento den do kanceláře; za to ubíral se kancelář in corpore po ránu nahoru do jeho bytu, aby mu přednesl své blahopřání; šéf býval radostně po-

hnut a bavíval se blahosklonně s celým personálem při bohaté snídani.

Pro tentokrát vymyslil jsem s Jarmilou pro starého pána zvláštní překvapení.

Malý Jan jevil vskutku na svůj věk neobyčejné schopnosti. Při jedné návštěvě jeho v kanceláři ukazoval jsem mu pro zábavu písmenky. Chápal s podivuhodnou rychlostí. Jindy pokračoval jsem v této užitečné zábavě a za krátko se stalo, že vtipný žáček přemohl hravě nejtrudnější začátky slabikáře. Uměl slabikovati, ba jaks taks i čmárati snadnější písmenky. Na tomto základě zosnovali jsme s Jarmilou svůj plán. Zbožňovaný synáček měl přečísti otci k svátku u přítomnosti hostí vlastní rukou psané, krátké blahopřání. Ale jednu část programu jsme na konec vypustili. Když totiž nastávající písmák navzdor mé pomoci pokazil svými klikyháky pět čistých listů, napsal jsem na pátý krátké blahopřání sám. Však bude radosť otcova dosti veliká, až se zableskne syn před shromážděním hostů netušenou čtenářskou zručností, ve věku, kdy bývá jiným dětem „o" ještě právě tak nepochopitelným tajemstvím jako kruh věčnosti!

Den slavný nadešel. Personál seděl již důstojně za bohatou snídaní a šéf bavil se právě s koncipientem anekdotami z let studentských — že mám také já studentské upomínky, kleslo již dávno v zapomenutí —, když se tu zlehka otevřely dvéře pokoje a práh překročil, veden Jarmilou, náš malý Napoleon, vyšňořen z brusu novým sametovým oděvem, s mohutnou kyticí v jedné a s jakýmsi papírem v druhé ručce.

„Ah také ty!" zvolal mu otec laskavě vstříc, obrátiv se k němu s lenoškou a vztahuje ruku po kytici. „No, to je pěkné! A co pak máš tady v druhé ruce?"

„Nese ti přání," odpověděla za bratříčka Jarmila, klopíc v ostychu před shromážděním oči. „Napsati je posud nedovedl, ale přečte ti je."

„Přečte?" zvolal užaslý šéf. „Což umí čísti?"

„Umí trochu."

„A kde se tomu pro bůh naučil?"

„U pana Beneše," odpověděl teď sám hošík.

„Vskutku, pane kollego?" a šéf obrátil se ke mně, sedícímu skromně pod mundanty u konce stolu, s tázavým a zároveň laskavým pohledem.

Vysvětlil jsem krátce celou věc.

„Ale toť zázrak! Hotový zázrak!" jásal šéf, prohlížeje si řadou tváře společnosti, které se vesměs nutily u výraz nadšeného obdivu. „V tomto věku! Nikdy jsem neslyšel o podobném nadání. Tímto způsobem dospěje za rok, možná, k logarithmickým tabulkám!"

Na to vzal hocha do náruče. „Ale státi při tom nemusíš; bude to asi trochu déle trvati," pravil něžně a posadil gratulanta do dětské sesličky, kterou úslužný sollicitátor hbitě přistavil k čelu tabule.

Doktor pohlížel jako u vytržení střídavě na nás a na synáčka, jak rozestírá zvolna před sebou blankytný list se zlatouořízkou a jak nad ním kloní kučeravou hlavinku. Srdce otcovské překypělo. Šéf začal mžourati očima, pak zalesklo se mu cosi mezi řasami a konečně splynuly třpytné krůpěje na jeho líci. Pohřížil se hluboko do jakés blažené dumy.

Hoch začal slabikovat: „M-m-mi-le-ná-"

„-ý Milený!" opravil jsem tiše, hroze mu lehounko prstem.

„Nevyrušujte ho," pravil doktor, vytrhnuv se na okamžik ze svého snění. „Však se opraví sám."

Jeník zadíval se upjatě do listu a po chvilce opakoval rozhodně: „Mi-le-ná" a pak přeslabikoval: „Jar-mi-lo!"

Mně jakoby nůž byl zajel do prsou. Vytřeštil jsem na hocha leknutím oči a pohnul sebou, abych k němu přiskočil a vytrhl mu z ruky osudný list. Ale v příštím okamžiku zasvitlo mi poznání, že bych si tím hrubě nepomohl. Jarmila mohla by tak učiniti pod záminkou, že mu podala omylem psaní některé přítelkyně. Ale Jarmila odešla z rozkazu otcova pro jakýsi pamlsek, jímž hodlal obdařiti malého gratulanta. Byl jsem v tom okamžiku jistě bílý jako stěna.

Ostatní pohlédli na sebe udiveně. Jen šéf zapřádal se hlouběji do svého blahého snu.

Objevila se mi celá hrůza nastávající chvíle. Strašné přehmátnutí! Místo listu s blahopřáním — papír byl arci stejný, písmo také...

A skutečně přeslabikoval hoch následující řádky:

„Milená Jarmilo!

Vyjdeš mi dnes, má zlatá hvězdičko? Proč byl toulec prázdný? Budu dychtivě očekávati, brzo-li zaskřipnou — o, sladký skřipot! — dvéře našeho milého zahradního domku, brána mého ráje.

Tvůj Bořivoj."

Účinek této gratulace na posluchače byl ovšem nesmírný. Pohlíželi s úžasem, pak s úsměvem, čím

dále nezbednějším, na slabikující děcko, na sebe, na zamyšleného šéfa, který patrně slyšel, ale nerozuměl. Kochal se v líbezném zvuku drahého hlasu, nevnímaje obsah jeho namahavé četby. Byl příliš zahloubán do svých krásných snů.

Při slově „Bořivoj" soustředily se pohledy všech na mé ubohé osobě. Vždyť nemohlo být pochybnosti o pisateli divné gratulace. Jsem snad jediný Bořivoj v Čechách. Zdrcen sklopil jsem hlavu, oči; ale v ucho zněl mi pracně přitlumený smích sousedů a upíří zraky vyzáblého sollicitátora, pronikajíce i semčenými víčky mých očí, vpíjely se mi ukrutně až do hlubin duše.

Mé sladké tajemství takto rázem vytrženo z tichého úkrytu, na pranýř postaveno před ty pošklebné diváky, na pospas vydáno jim a celému městu!

Také šéfa probudil konečně osudný „Bořivoj" a zvláštní ruch kolem stolu ze sladkého snění. Trhnul sebou, vstal, vzal Jeníkovi papír z ruky a přelétl jej spěšně zrakem. Četl znovu, bledl a červeněl, lístek třásl se mu v rukou a na tváři střídaly se úžas, hněv, stud, trapná rozpačitost. Posléze smáčkl papír v pěsti a upřel na mne strašlivý, zničující pohled...

Na štěstí dal se v tom hošík, trpce sklamaný ve svých nadějích v pochvaly a laskavosti otcovy, do vřískavého pláče. Otec vzal jej do náručí a toho okamžiku použili hosté, cítíce dobře nesnadnosť situace, aby se poroučeli s němou poklonou a naprosto nezdařeným výrazem vážné uctivosti.

Jenom já pomeškal jsem u dveří. Chtěl jsem raději hned podstoupiti pokutu, která mne beztoho

nemine, nežli snášeti napřed posměch soudruhů z kanceláře.

Vskutku pokynul mi doktor Kalina hrozebně, abych zůstal, a zavřev na klíč dvéře za chotí, která přichvátala pro plačící děcko dal se bez prodlení do mne.

Můžeš si pomyslit, jaká bouře se snesla nad mou hlavou. Ničemný svůdce jeho dcery! Nešlechetník, který zničil její jméno a vydal jeho rodinu na posklеb celému městu! Pokrytec! Nevděčník! Výpověď z kanceláře, na hodinu! Travič domácího štěstí! — takové a podobné blesky sršely z úst dra. Kaliny, jenž při tom pobíhal jako šílený komnatou.

Po dlouhé teprve době mohl jsem, stále přerýván jeho hromováním, poukázati na svou upřímnou lásku, na svá studia, na možnosť že se brzy domohu slušného postavení — —

„Ah, postavení!" láteřil opět doktor. „Ničím nebudete! Právnického ducha nemáte v sobě jiskru. Jste úplně nepraktický, zbrklý člověk. Stanete se leda potřeštěným veršotepcem...."

Jeho proroctví se, jak víš, nesplnilo. Láska přemohla i poesii, zvítězila i nad mou nechutí k bohyni, jejíž zažloutlou sošku chovám tamhle jako část výbavy ženiny. Ale prach již neváží — smeták mé Jarmily je až příliš svědomitý. — Jsem nyní často povděčen Janovi za nevinnou zradu. Snad bych bez ní nyní ještě opisoval exekuční žádosti a vzdychaje při tom načrtával na podložku krásnou dívčí hlavinku... Milý Jan! Jest nyní už strýčkem, ale Napoleonem se asi nestane — spíše můj Vašíček..."

O vrabcích a krejčíkovi.

(? Před r. 1885.)

Miluju ptačí plebs, šedivé plémě vrabčí. Mám je v lásce právě proto, že jsou tak proletářsky neúhlední, všední, povržení. Samo písmo svaté mluví o nich pohrdlivě: Ani vrabec nespadne se střechy bez vůle boží — a n i vrabec!

Vrabec nevlichocuje se v lidskou přízeň pěkným zevnějškem neb lahodným hlasem, jemu nezdá se o karriéře, končící na bidélku zlaté klece a na bílém prstu sličné princezny s kouskem cukru v růžových ústech: on shání se jen po chudém soustu, kde jaké najde, a nenajde-li žádného, klesá bez obřadů do společného hrobu všeho tvorstva.

Mnohý řekne, že vrabec nehodí se do svatoháje poesie. Neradím ani sám básníkům, aby s ním vcházeli v těsnější svazek. Choval jsem jednou tři dny v pokoji vrabčíka, s přižloutlým ještě zobáčkem. Měl jsem srdečné potěšení z čilého jeho hopkování, výborné chuti a mladistvých nesmělých povzletů. Jednou sedím za stolem a píšu. Pojednou frrrr! a vrabčík sedí na mém rameně. Potěšen tou přítulností, beru jej něžně do rukou, hladím jej a laskám. Pak

*

postavil jsem ptáče vedle sebe na stůl. Zatím, co jsem psal dále, vrabčík obracel semo tamo šedou hlavinku a pokukoval na mne roztomile tu pravým, tu levým očkem, černým a lesklým jako trnka. Avšak pojednou vhopkoval přímo do mé rozepsané, slzavě blouznivé novelly a — — Ne, nepovím, jak se zachoval k místu právě nejtklivějšímu; řeknu jen, že jsem v onu chvíli sám pokládal vrabce za ptáky zhola nepoetické.

A přece mají také vrabci svou poesii. Pohleďte na ně, když za krásného slunného dne na starém balkoně nebo na větvích kvetoucího stromu vesele dovádějí, až celé okolí plesá radostným jejich štěbotem, nebo když za nečasu, přichouleni k sobě řadou pod ochranným výstupkem římsy, teskně pohlížejí do šlehajících krůpějí deště — — vždyť znáte snad podobné obrázky Giacomelliho! Je to prostá, nehledaná poesie chudého lidu, poesie v režné haleně.

Bylo mi hojnou měrou popřáno nahlédnouti do života křídlatých těch proletářů.

Přistěhoval jsem se na zimu v odlehlou ulici. Mám tu vyhlídku do malé, zanedbané zahrady starých akací a kaštanů, v nichž stojí zvětralý dvoupatrový dům, vytvořený podivným vkusem minulosti. Z nemotorné jeho střechy, kryté žlábkovými cihlami, vyniká na způsob vikýře nízký přístavek, rovněž prejzovou stříškou opatřený, s párem titěrných okének, malý to dům, vznášející se k nebi na šíji velkého, jako střízlíček bajky na zádech orlových.

Holá půda a bezlisté stromy zahrádky, stará její zeď s podivnými vázami a pitvornými soškami,

četné římsy domů a žlábkovaná jeho střecha byly rejdištěm pravé spousty vrabců. Slétali se tu se zvláštní zálibou, nejčastěji na pruhu střechy, jenž dělil druhé patro od vikýře čili přístavku shora dotčeného. Brzy poznal jsem příčinu. Jednou odpoledne spatřil jsem tam nahoře v jednom z obou okének útlou, chudobně oděnou postavu hošíka, držícího v ruce krajíček suchého chleba. Otevřel vyhlídku a vydrobil značnou část skrovné svačiny na střechu, shromážděným tam hostům. V jeho přibledlém pěkném obličeji jevila se dětinná radost z veselého chumelení vrabců, kteří se snesli na drobty jako šedohnědé mračno.

Dobrý tento skutek, kterýž se opakoval i následující dny, získal rázem štědrému příznivci vrabců mé srdce. Bylo pohnutlivé, že nacházeli šediví žebráčkové vzduchu almužnu právě až tam nahoře, u toho vikýřovitého příbytku, jenž hostil zajisté nejchudší obyvatele domu. Bezděky pohlédl jsem také v jeho druhé okénko. Nezdržel jsem se úsměvu.

Větrný onen přístavek sloužil za obydlí jakémus krejčíkovi. Byl figurka rozhodně komická. Sedal od rána do večera se svým šitím u okna na nízké třínožce, kteráž stála na vysokém stupátku, tak že jsem přehlédnouti mohl téměř celou jeho podobu. Byl malý, vychrtlý, zkřivený a měl nepoměrně dlouhé ruce, jež zdály se, když ze stehu vytahoval jehlu s nití, prodlužovati do nekonečna. Lysá jeho hlava zachovala si v předu jen tři prošedivělé kadeře, s jakými se vyobrazuje časem sv. Petr; obličej měl hubený a dlouhý, protažený ještě fantastickou kozí bradou, rovněž prošedivělou.

Poznal jsem, jak sympathicky umí působiti politický souhlas i do dálky. Odbírali jsme oba týž časopis, barvy rozhodně demokratické. Pravidelně, když jsem ráno svůj exemplář obdržel, rozestřel také krejčík na třínožce objemný list před sebou a pohroužil se nábožně do jeho sloupců. Kdykoli jsem dočetl celý časopis nebo některou závažnou zprávu, pohlédl jsem bezděčně na krejčíka, abych vyčetl z jeho tváře dojem, který se v ní obrážel vždy ku podivu výrazně. A také on hledal v mém pohledu ohlas citů, jaké v něm budil obsah novin. Tak jsme si vyměňovali mimicky své názory o každodenním stavu věcí veřejných. A měli jste viděti, když nás konfiskace připravila o ranní četbu, jak tu krejčík rozhorleně hlavou potřásal, jak potupně se usmíval, jaký pohled na mne vysýlal — ne, netroufal bych si ztlumočiti ten pohled slovy!

Jehla jeho byla zajisté — alespoň s části — zasvěcena Thalii. Vídalť jsem u něho zelené fraky s ohromnými knoflíky a rozmanité středověké kostýmy, jaké dojista po celý středověk nikde a nikým nebyly nošeny. Domněnku moji potvrzovala čapka jeho synáčka, podobající se na vlas panošským karkulkám z časů rytířských.

Zdálo se mi ostatně, že nejsou finanční poměry krejčíkovy příliš skvělé.

Sníh přioděl sošky na zdi zahradní bílými plášti a třpytil se na zemi, na větvích akací a kaštanů, na římsách a na žlábkované střeše, kde utvořily se po obou stranách vikýřové chaloupky slušné závěje. Vrabcům nastaly krušné časy — jen tam nahoře měli pojištěnu každodenní svačinu z ručky útlé-

ho chlapce, jenž si tím dobýval u mne den ode dne větší přízně.

Nadešel štědrý den. Za trínožkou krejčíkovou objevilo se miniaturní napodobení vánočního stromku z hůlek, polepených zeleným papírovým třepením; na vrcholku vznášel se lepenkový anděl a těch několik umělých větviček neslo asi tucet pozlacených ořechů a dobře spočítaných pět cukrových věnečků — můj bože! V prvním a druhém patře viděti bylo mladé jedle, jejichž dlouhé větve se ohýbaly spoustou třpytných pamlsků...

Zašel jsem do skladu hraček a na zpáteční cestě obmykalo mé rámě stěží velikou krabici, jejíž obsah uchvátiti musil každou duši chlapeckou čirým nadšením. Byla tam celá liliputánská bitva pozemní i námořní: dlouhé šiky olověných vojáčků pěších i jízdných, důstojníci, štáb, vozatajstvo, zdravotní sbor, stany, děla, pevnost se vším příslušenstvím, válečná loď až po vrchol stěžně námořním vojskem obsazená, ba i torpédová lodice.

Tuto krabici poslal jsem po staré posluhovačce, když ode mne za soumraku odcházela, ke krejčíkovi se vzkazem, že ji posílá Ježíšek jeho princi. Poručil jsem babici, aby nevyzradila, od koho dar pochází.

Po nějaké chvíli zaťukal někdo na moje dvéře. Když se otevřely, poznal jsem navzdor šeru ihned protějšího krejčíka, nesoucího velikou krabici pod pažím, kde by se jich ostatně deset ještě větších pohodlně bylo směstnalo.

Vstoupil s uctivým pozdravením a hlubokou poklonou.

„Ah, pan mistr! Vítám vás. Sedněte! Co mi přinášíte?“ tázal jsem se přívětivě, podávaje mu židlici. Ostatně bylo již patrno, že stará posluhovačka opět jednou krutou pečeť mlčelivosti na žvatlavých ústech nesnesla.

Za tím, co jsem rozsvěcoval, mluvil krejčík ostýchavě: „Přicházím vzdát vašnosti srdečné díky za přízeň mně a mému synu osvědčenou. Ale jest mi zároveň líto, že krásného daru toho přijmouti nemohu.“ Postavil při tom krabici na stůl.

„Ah, taková maličkost —“ pravil jsem s uzarděním — „domníval jsem se, že vás tou skrovnou zásylkou neurazím —“

„Oh, jakž byste mne urazil takovou laskavostí?! Obávám se naopak, že urážím snad vás odmítnutím toho daru. Ale nemohu jednati proti svým zásadám. Můj syn smí přijímati dary jen ode mne a já nepřijímám jich od nikoho.“

Tato pýcha v chudobném kabátě byla sice pěkná, ale mně se přec hrubě nelíbila.

„Věc ta nestojí za řeč,“ řekl jsem, potlačuje nevrlost. „Chtěl jsem pouze způsobiti malou radost vašemu synáčkovi - - Zdá se mi, že je dobrý hoch — Nemám nikoho, komu bych nadělil štědrého večera - - Jsme takořka známí — Ale, sedněte si!“

„Děkuji vám ještě jednou upřímně,“ hovořil krejčík, usednuv, „a kdyby dar ten byl jiného způsobu, kdož ví, jestli bych se nezpronevěřil svým zásadám.“

„Což se vám dárek můj nelíbí?“ zvolal jsem překvapen. „Či snad si hošík váš nehraje?“

„Jakž by nehrál?! Vždyť je posud dítě. Ale takovéhle hračky se pro něho nehodí. V mé

nepřítomnosti přijala krabici moje stará; otevřela ji také. Možná, že se nade mnou usmějete — alespoň v duchu — avšak nemohu jinak než vyznati vám, že bych s chutí rozlámal všechny hračky podobné těm, které obsahuje tato krabice. Což není na tom dosti, že nám kdys naše syny vstrčí do vojenských kabátů a povedou v divokou řež — máme již dětské hry jejich otravovati tou krvavou hlízou člověčenstva, kterou rdí se ještě v osvícené době naší, ba mocněji než v časech minulých, tvář matky země?! Máme již útlým duším dětským vštěpovati zalíbení v té strašlivé hře, kterou pak národové hrají ne s hrstkou olověných vojáčků, ale se stotisíci živých, myslících a cítících lidí?! Nikoli! Raději ukazujme jim válku v celé nahé hrůze její a vlévejme jim do prsou svatý hněv proti té lítici, jež od věků rozdírá útroby lidstva. Vím, že se nevysmějete mým slovům, že je nenazvete nabubřelými frásemi, sebranými z vodnatých novinářských článků. Leč řeknete snad: Jsem také demokrat a lidumil, pokládám válku za šeredné zlo — ale dávati proto do klatby i nevinné dětské hračky, to zdá se mi přece titěrným, směšným. Mně se tak nezdá. Myslím, že i takové hračky na mysl dětskou škodlivě působí, že ji zavádějí směrem, od něhož bychom ji měli odvracovati úsilím nejhorlivějším. A pak zdá se mi to přímo blasfemií, klásti takové hračky do rukou dětských jménem a na oslavu narození toho, jenž přinesl na svět zákon lásky, v den, kdy snesli se andělé k pastýřům s jásáním: Pokoj lidem na zemi! — Ah, odpusťte, že jsem se dostal do deklamace. Jsem také poněkud od divadla."

V tomto smyslu, ač poněkud prostšími slovy,

mluvil poctivý mistr. Ačkoli jsem se nemohl ubrániti úsměvu, byl jsem s ním přece smířen. Je věru rýznější demokrat nežli já.

„Máte s části pravdu," řekl jsem. „Ale bůh ví, kdy rozptýlí slunce čisté lidskosti nadobro ty krvavé mraky, a stane-li se to kdy vůbec."

Host můj vstal. „Mám ještě něco na srdci. Jste, pane, svobodný, a tu jsem si myslil — Nemáte-li snad na dnešní večer pozvání jinam, velmi by nás těšilo - - Vždyť pravil jste sám, že jsme takořka známí —"

„Ale jak se to srovnává?" zvolal jsem ve smíchu. „Vy můj malý dárek zamítáte a já mám přijmouti vaše pohostění?!"

„Oh, bude to jen skrovná večeře; ale myslím, že vás přece uspokojí - moje žena bývala kuchařkou ve šlechtickém domě. Nedostává se nám čtvrtého do rovného počtu - - já jsem ovšem povznešen nad takové pověry, ale moje stará — —"

Přijal jsem konečně pozvání s podmínkou, abych směl přinésti s sebou pro hocha několik obrázkových knih.

Ztrávil jsem štědrý večer v chudobné, avšak útulné světničce vikýřové výborně. Mistr nepřechválil kuchařské umění své ženy, zábava byla prostá sice, ale svěží, hoch měl z obrázkových knih mnou přinešených a z titěrného surrogátu vánočního stromku jistě větší radost, než jeho kollegové v prvním a druhém patře ze svých jedlí a ze spousty svých pamlsků a hraček.

Když jsem z jitra na to přistoupil k oknu, pozdravil mne již krejčík přes rozestřené noviny přátelským pokynutím ruky a z druhého okénka pohlédl

na mne také hošík s důvěrným úsměvem. Držel v levé ruce obrázkovou knihu a pravou lámal a drobil z vyhlídky již druhý z pěti pocukrovaných věnečků, které mu přinesl falešný stromek vánoční. Kolem sladkých těch drobtů na střeše hemžilo a třepetalo se mračno šedých a chudých vrabčíků, podobných prostým myšlenkám prostého člověka, z nichž jednu ostýchavě kladu mezi tyto listy.

Rusalka.

(»Květy« 1885.)

Čtenář, který se právě chystá okřáti po městském ruchu a puchu čerstvým douškem venkova, pročetl by as bez úsměvu ohlas blouznivého zanícení, s jakým pan Mutina v prvních dnech své villeggiatury velebil tichou krajinu Brdskou. Avšak obávám se, že by mé tuctové péro podalo na místě ohlasu oněch citů pouze nechutnou směs „šťavnaté zeleni“ „vážného jehličí“, „hlubokého blankytu“ a podobných ničemných slov, s nichž nekonečné opakování setřelo všechnu životní barvitost, že působí jen jako lisované květiny herbáře. Pošinu proto začátek svého vypravování v dobu, kdy ochladlo již poněkud nadšení pana Mutiny a kdy problouzniv kříž na kříž celé okolí vesnice, zbádav i všecky lákavé body vzdáleného obzoru, jednou odpoledne sebral velkolepý „prut“ s malebně natočeným „vlasem“ — draze zakoupenou královnu udic z jedné výkladní skříně pražské — a volným krokem zamířil k řece.

Byl krásný, slunečný den. Nezkalený jas a nerušený klid spočíval na krajině, vroubené dokola

skupinami různotvárných, nevysokých hor. Sotva že obestíral lehounký modravý nádech nejdálnější chlumy lesnatého toho věnce. I poutnický kostelíček, strmící mezi lipami na dalekém pahorku, jindy jen zpola zřetelný, jevil dnes ku podivu jasně svou bílou stěnu a červenou buňatou vížku v zářivém vzduchu.

Náš Brdský kraj! Náš v plném slova smyslu. Hornatá obruba vlasti odrodila se nám většinou: velebné a půvabné kraje Šumavy, Středohoří a Krkonošů hledí na nás sice milou tváří rodnou, ale ozývají se cizím hlaholem. Brdské pohoří zůstalo zcela naše.

Věru, naše Brdy jsou skrz na skrz české, ale myslím tak po staru české. Připomínají mi naše písně národní. Nevzlétají k nebesům, nespadají v divoké propasti, nic tu divoce romantického, úchvatného, grandiosního, pošmurně velebného — skromné rozměry, prosté obrazy, ale jaký přece zvláštní, milý půvab leží na těch modravých lesnatých vršinách a v těch skrytých údolích, plných stínu a vůně, zpěvu ptačího a bublání jasných potůčků! Nebudí sentimentální blouznění; vane z nich zdravá, prostá nálada, leč někdy tě přec mocně chytnou za srdce, nebo ti rozjiskří oko srdečnou radostí.

Ba, to Brdské pohoří připadá mi jako náš národní život v nedávných dobách. Tak skromné, tak v sebe uzavřené a se svým málem spokojené. Ovšem v nynější době stoupá proud našeho života výše a čeří se mocněji: náš národní ruch zasahuje širší kruhy a vystupuje smělcji na venek, obzor náš se šíří a výší, dopínáme se míst a cílů, o nichž jsme druhdy ani nesnili... Jakkoli potěšný je tento

čilý ruch, pro jednotlivce stává se někdy traplivým. Leckdy odstupuje znavený zápasník s raněnou duší s toho kolbiště duchů a z prsou jeho stísněných vyrve se povzdech: „Pryč, daleko pryč odtud! Klid! Klid a zapomenutí!"

Takovým odstouplým zápasníkem byl také Mutina. Nezáleží na tom, jakou zbraní zápasil a co mu vyrazilo tuto zbraň z ruky. Ach, vždyť to víme: uražená ctižádost, jak obyčejně! pomyslí si mnohý. Nu třeba! Slavený spisovatel, od něhož se pojednou odvrátila kritika i obecenstvo, vědec, jehož sláva rázem potuchla, vynikající politik, jehož mnoholetá činnost skončila fiaskem... něco podobného.

Náležel tedy k padlým modlám, nad nimiž pokrčíte rameny. Avšak řeknu-li, že ctižádost jeho nepjala se po hlučné slávě zevnější, nýbrž jen po vykonání toho, k čemu cítil povolání a sílu, a po uznání těch duchů, jejichž pochvala mu byla jediné žádoucí; řeknu-li, že bez přičinění svého a proti vůli své vlnou veřejnosti vynešen byl na výši, jaké nezasluhoval, na úkor jiných, jimž sám ochotně přednost přiznával — že byl tedy pád jeho s nepříslušné výše nezaviněným: pocítíte snad přece trochu soustrasti.

Že sám uznával nepříslušnost své dřívější výše, nečinilo ovšem pád jeho nebolestným. Každý je podroben slabostem lidské povahy. Bodaly jej netoliko úšklebky nepřátel, jedva tajené pohrdání těch, kteří ho dříve velebili, a všechno to trní, jež vyrůstá na rozvalinách slávy; ale duši jeho skrušila naprostá nedůvěra v sebe, čirá beznadějnost. Chtěl se vzchopiti, chtěl nyní na stanovisku, jež mu právem náleželo, v tiché píli dále pracovati — ale

ach! Zatím rozryly vrásky jeho čelo, a stříbrné nitky proskakovaly jeho černým vlasem — ty tam byly bujaré mladistvé síly. Mdloba blízkého stáří kladla se pozvolna na jeho bytost. A když pohlížel do svého nitra — kam poděly se mety a vidiny vznešené, jež tam druhdy zářily? Bylo tam bledo, střízlivo, matno. Již nevyniká ničím nad obyčejnost — „a nevynikal jsem nikdy!" doložil hořce. „Byl to pouhý klam. Byl to přelud mladosti. Později byl to sebeklam duše opojené lichou zevnější slávou. Jsem duch prostřední, bez vyššího vzletu a posvěcení. Jsem člověk praobyčejný, nehodný toho, že jméno moje byť na mžik vyniklo nad hladinu všednosti..."

„Jen sevšednět mi nedej, bože!" volal kdys patheticky s básníkem a dnes — ach, dnes lomcuje mu srdcem touha opačná. Jen sevšednět! Jen zaniknout v té bezejmenné spoustě lidí, která se valí pomíjející vlnou, s hluchým šumem do moře nezvěsti. Ach, proč jej osud vymrštil nad ni! Proč neplynul s ní klidně a snad šťastně nížinami všedního života!

Z toho víru mučivých myšlenek vynikla posléz jediná: Pryč odtud! Pryč do samoty a zapomenutí!

A tak se octnul „pan professor" v tiché krajině Brdské. Professury dosáhl arci nejsnadnějším způsobem na světě. Jakmile se objevil ve skromné vesnici, kterou vyvolil za své Tusculum, seznalo na něm obyvatelstvo na první pohled všechny známky onoho exotického typu, pro nějž se ustálil mezi nimi název pana professora. Hned jak poprvé překročil práh svého letního bytu, oslovil jej hospodář: „Prosím, pane professore!" Mutina se trochu za-

razil, pohnul rtem k nějaké poznámce — ale pak se jen usmál. Pomyslil ť si: nu, s pánem bohem, budu tedy professorem.

Aby však páni professoři v předcházejícím odstavci netušili nějaký úsměšek — máme v poslední době příklady neobyčejné nedůtklivosti některých stavů — dodávám hned, že nebyl Mutina nikterak směšný zjev. Postava jeho byla vysoká i pěkná, tvář výrazná i ušlechtilá a navzdor prvnímu jíní, které se tu a tam zachytilo v jeho temných vlasech a vousech, mohl býti dosud nazýván krásným mužem.

Pan professor ubíral se tedy s rybářským náčiním k řece pěšinou, jež vedla přes bujnou louku, zářící nesčetnými květy kopretin a pryskyřníků. Došel ku břehu a kráčel podle něho k osamělému mlýnu. Pěšina procházela uzoučkou mezerou mezi břehem a jedním přístavkem mlýna. Přístavek byl jednopatrový a šindelová jeho střecha vynikala do předu, spočívajíc obrubou svojí na dřevěných sloupcích malé pavlače, která tvořila před prvním patrem jakousi visutou vzdušnou verandu. Při zemi neměl přístavek v tuto stranu ani oken ani východu, ale z prvního patra vedly na pavlač dvéře a s obou jejich stran vyzírala dvě okénka s bílými záclonami.

Mutina došel sem po stezce a kráčel pod pavlačí jako klenutou chodbou. Ale příjemný stín, jenž tu splýval na kvetoucí keře kaliny a černého bezu, zastavil jeho kroky. Sňal široký slaměný klobouk, otřel si hedbávným šátkem bohaté krůpěje potu s čela a pak usadil se pohodlně na skupinu kamenů, pokrytých zelenou plísní.

Výtečná udice odpočívala klidně po jeho boku. Vzhledem ku přísloví: „Čím jsou vody kalnější,

tím jsou lovy valnější," nebylo zde opravdu místo k rybolovu příhodné. Tichá říčka u jeho nohou byla průhledný křišťál. Zřetelně mohl jsi po míhavých světelných kolečkách na písčitém dně sledovati běh dlouhonohého hmyzu, který skotačil po lesklé hladině. Stříbrolesklé neb šedozelené rybky kmitaly se průzračnou vlahou. A někdy viděl jsi zase v té jasné hlubině krásný odlesk světa hořejšího: dno její měnilo se v nebeský blankyt, po němž spěchaly bělostné obláčky... tu zas jako květy báječné míhaly se tam bílé terče bezové a kalinové třesavou zelení... tu opět pozdravil tě zdola tvůj vlastní zadumaný obličej.

Mutina položil čelo do dlaně a zadíval se do krajiny před sebou. Viděl jasný ten pruh vody, a za ním na protějším břehu malebné skupiny olší a jilmů, jejichž obraz, hlavou dolů obrácen, zřetelným zeleným stínem se chvěl ve vodní hlubině. V pozadí krajiny táhly se v širokém půlkole rozmanitě stlupené pahorky a vrchy, pokryté temným jehličím nebo světlým lupením, v dálce lehko zamodralé. Znovu dojal ho svým skromným vděkem ten tichý kraj, který tak léčivě působil na jeho rozrušenou duši. Ba, v přírodě nalézá člověk nejlepší balsám na rány, jež si utržil v zápasech života. Jako zbloudilý syn vrací se tu z reje chorobných vášní a snah, z nichž si podrážděný duch lidský utkal soustavu společnosti, nazpět v konejšivé náručí veliké matky, která jej občerstvuje svým zdravým mateřídouškovým dechem a šepotem zelených větví jej hýčká v nevinné blaho dětství, vypravujíc mu, jak malicherný je všechen pomíjející lidský ruch a kterak jen ona jediná, věčná, nekonečná, s klidným úsmě-

vem pohlíží právě tak na prchavé zjevy člověčenských dějin jako na tanec mušek, rodících se z rána a hynoucích večerem.

A ty skromné, mírné obrazy a rozměry Brdských hor hodily se zvláště dobře k náladě Mutinově. „Ano, toť krajina pro nás" — pravil sobě s trpkou resignací, ale přece již s duší utišenou a potěšenou — „pro nás, hluchý tlum všedních, obyčejných, prostředních lidí, na něž shlížejí duchové geniální s takovým opovržením, jejichž krtčí pomysly a snahy polévají nejostřejší lučavkou svého výsměchu. Ovšem, což je takový duchový plebej, takový průměrný človíček se svým všedním lidským rozumem a citem proti oněm duševním aristokratům a titanům!"

Hluboké, sváteční ticho vůkol. Ono ticho přírody, v němž na konec před člověkem, zbaveným všech ústrků přítomnosti, pozvolna se vynořuje život minulý se svými strastmi, zjemněnými dálkou času, a se svými slastmi, jež upomínka ozdobuje svým šperkem nejvábnějším. S pocitem sladkobolným ztápíme se znovu v rozkošných dojmech dětství, prociťujeme znovu blahé úchvaty jinošské, rajské okamžiky první lásky.

Také Mutinovi nadešla taková chvíle. Také jemu zasvitla z minulosti krásná hlavinka, sněženka jeho životní vesny. S blahým povzdechem nořil se v ten ztracený ráj a předl v myšlénkách dále duhovou nit, jež byla kdysi přervána nepřízní osudu. Jak jinak mohl se utvářiti jeho život! Mohl zůstati dalek veřejnosti, v tichém okruhu soukromém, mohl žíti sobě a rodině, šťasten a spokojen, — nechť by

vyvolenci slávy pohrdlivě shlíželi na jeho všední, skromné štěstí.

A což nemůže začíti ještě nyní? Což je tak stár, aby si nemohl ještě teď založiti nové štěstí, útulný domácí krb, při němž by v míru užíval darů života — nestaraje se o to, co učiní dále veřejnost s bývalým slaveným a tepaným Mutinou, na nějž pohlížeti bude nynější Mutina klidně a chladně jako na cizího soujmenovce?

Vzpřímil hlavu, vypjal prsa. Cítil, že má ještě dosti bujaré síly a že krásný ten svět ještě mnohou rozkoš slibuje roztoužené duši. Jako rašení nového jara zachvěly dávné city jeho hrudí.

I všechno vůkol osvěžilo se jako zázrakem: ta zeleň bezu a kaliny, ta běl velikých jejich květů. Voda před ním zářila křišťálovým leskem a dýchala čerstvým chladem. Průhledný živel lichotil se k němu svým nejsvůdnějším kouzlem. Mladistvě roznícená fantasie tkala do té vláhy třesavé křišťálové stupně a sestupovala po nich do zářící hlubiny, odkud vyzírala étherická tvář dívčí, divukrásná tvář rusalky, jak si ji dětská obraznost spřádala v nejluznějších snech.

Nastojte! Sen stává se skutkem. V té krásné hlubině, kde modrá se lazur nebes a bělají se těkavé obláčky, míhá se pojednou lahodná dívčí tvář... perličkové zuby bělají se v rozkošném úsměvu... dvě bílá ramena vztahují se proti němu, jakoby jej loudila ve své objetí... Krev shrnula se k srdci, dech se utajil — ve sladkém ustrnutí pohlížel na étherický obraz, až mu náhle opět zmizel a pod ním jen zelenavé rybky střelhbitě kmitaly průhlednou vlahou.

Tu teprve dostavila se myšlénka, že byl onen obraz příliš určitý, než aby jej pokládati mohl za pouhý výtvor zjařené fantasie. Vyhnul se nad vodu, pohlédl vzhůru na pavlač; avšak ta byla, pokud odtud viděti mohl, úplně prázdná. Jen několik kořenáčů s kvetoucími měsíčnými růžemi a karafiáty stálo na prostě vyřezávaném, nenatřeném, délkou času pohnědlém zábradlí.

Mutina vystoupil z úkrytu pod pavlačí na místo, odkud ji lépe přehlédnouti mohl. Ale ani odtud nespatřil tam žádné lidské bytosti. Nemohlo býti jinak: dívka vystoupila tam z pokojíku — dvéře jsou otevřeny — na pavlač k zábradlí, nahnula se nad říčku a obraz její zamihl se na chvíli v jasném zrcadle vodním. Pak — zahlédnuvši snad cizince pod pavlačí — rychle odešla nazpět do pokoje.

Po chvíli kráčel Mutina dále pěšinou podél říčky, maje opět slaměný klobouk na hlavě a „prut" s „vlasem" na rameně. Ohlédl se ještě několikrát na pavlač; avšak nespatřil tam ničeho...

Když se vracel pod večer do svého obydlí, bývalé výminkářské světničky v zadním stavení rolnické usedlosti, uvítal jej hospodář, bafající na zápraží, přívětivým pozdravem, ale zároveň úsměvem trochu ironickým, jehož původ Mutina brzy uhodl. Odkládaje totiž doma rybářské náčiní, vzpomněl si teprve, že vlastně jeho udice o vodu, neřku-li o ryby ani nezavadila. Usmál se také. Vypadal dnes vůbec nějak veselejší a čilejší nežli kdy jindy.

Před usnutím zakalil se však dobrý jeho rozmar. Když zhasil svíčku a chtěl se oddati spánku, přepadly jej rázem opět všechny ty mučivé myšlénky,

které ho vypudily do vesnické samoty. Znovu přivalila se k němu ta syčící vlna nesčetných obličejů, jizlivých, škodolibých, pohrdavých... Darmo je plašil od sebe, darmo se hájil: Kráčel jsem pouze za hvězdou, která zářila mé duši — snad to byla hvězda malá a bledá; ale šel jsem poctivě za ní, jediné za ní. Nestál jsem o potlesk a kadidlo. Odmítal jsem pochvaly nezasloužené — Jest příliš skromný! byla odpověď. Poukazoval jsem, že jiní mají zásluhu větší — ale vzbudil jsem leda úsměv a pokrčení ramen, které značilo: vždyť víme, že nemyslíš tak do opravdy. Nechtěl-li jsem propadnouti směšnosti, nezbylo mi než mlčeti. A jestli časem mráček kadidla zakalil mé jasné poznání, byly to jen krátké záchvaty lidské slabosti — vždy pronikalo hned opět lepší vědomí, že je úsudek davu nesprávný a že bude časem opraven.

Však což je platna obrana taková! Zdaž nezazní mi v posměšný odvět bájka o lišce a kyselých hroznech?

Což ostatně po výsměchu a haně množství! Ale soud budoucnosti! Zdaž nezůstanu před ním navždy tou směšnou, opovržlivou folií, jíž potřebuje pravá sláva, aby tím skvěleji vynikala v paměti potomstva! Zdaž nebudu v dějinách rozvoje našeho tou smutnou figurkou, která vždy zastiňuje na chvíli pravou velikost, aby tato pak tím slavněji opříti mohla vítěznou patu o čelo padlého malicherného soka! Mám tedy trvati v paměti budoucích co trpaslík nejsměšnější tím, že pokládal sebe za velikána?!

Tato myšlénka bodla Mutinu nejhlouběji a dlouho ještě tepala úpířím křídlem jeho skráně, než představa jiná, míhavý obličej rusalčí v tůni kři-

šťálové, zaplašila všechny trapné úvahy a mysl utišenou opředla růžovými sny...

A když z jitra lože opustil, byla tvář Mutinova nad obyčej svěží a zářící.

Poslal si pro vesnického policajta, který pečoval o pořádek nejen v obci, ale i na tvářích a bradách pánů sousedů. Kdežto jeho šavle v pochvě rezavěla, bývala jeho břitva — zvláště před nedělí — hojně zaměstnána. Zatím co pod rukou záslužného toho muže sprchal přebytek černých vlasů a vousů Mutinových, a co nůžky a břitva zvláště důrazně působily na místech, kde zachytil se na té černi lehký bělavý nádech, valil se ze rtů holičových proud vzácné výmluvnosti na trpělivou oběť. Nápadné bylo Mutinovi, že řečník od povětrnosti, politiky a svých neslýchaných hrdinských skutků u Mantovy a Verony stále odskakoval k věcem, týkajícím se ryb a jejich lovení, a že také lehké narážky Mutinovy na osamělý mlýn u řeky použil jen k tomu, aby se pochlubil, kterak jednou u Benátek vylovil na udici — byla arci podle toho — ohromného delfína, podivnou to mořskou rybu, šest sáhů dlouhou a přiměřeně širokou.

Když se konečně holič s knížecí odměnou vzdálil, prohlédl Mutina s uspokojením v zrcadle výsledky jeho činnosti. Pohlížel až s marnivou zálibou na obličej divem omládlý. Pak, ustrojiv se pečlivěji než jindy, přecházel v myšlénkách útulnou světničkou, jíž stlal krásný slunečný den proudy veselého světla. Časem pohlédal oknem na modravé silhuety vrchů, časem přimykal oči jako ve sladké unylosti. Ba někdy, usednuv ke stolku, črtal tužkou na papír obrysy něžných hlaviček a fantasti-

ckých květů nebo napsal chvatně několik řádků, které však po chvilce zase přeškrtal.

Po obědě vyšel si opět na procházku, ale tentokrát bez rybářského náčiní. Ba, nevrátil se ani pro deštník, ačkoliv hospodář ve vratech ukazoval na zlověstná mračna nad obzorem a tvrdil, že bude najisto pršet.

Mutina zamířil opět k řece. Dnes byla pro něho krajina ještě bohatší nežli včera. Včera spatřoval v její krásné tváři jen útěchu, dnes viděl ji oživenu nadějí.

Mlýn prohlédl si tentokrát bedlivěji a shledal, že to je zátiší vskutku půvabné. Líbila se mu jak náleží sedlaná šindelová střecha s pěknou, po staru ozdobenou lomenicí; neméně zahrádka, plná pestrého kvítí, do níž hleděla přívětivá okna, rovněž květinami naplněná; všiml si také s potěšením modře a červeně natřeného holubníku, jenž strměl na dvoře uprostřed košatých lip a vysokých topolů; mohutné, zelenavě omšené kolo pod sivým přístřeškem důstojně doplňovalo celek, jenž byl by malíři poskytl opravdu vděčnou látku... Na pavlači přístavku nespatřil dnes nikoho.

Šel za mlýnem dále lučinou podél řeky. Ale po krátké procházce obrátil se nazpět. Zatím byla se obloha pokryla chmůrami a hory na jedné straně zastřel mlhavý závoj, splývající s oblohy až v údolí. V tom ucítil Mutina dopad vláhy na tváři — teď opět — a příštím okamžikem spustila se s nebe houšť velikých krůpějí, které s šumotem a pleskotem čím dále prudčeji dopadaly k zemi, tvoříce na řece nesčetné bubliny.

Mutina chvátal z té potopy směrem ke mlýnu. Chtěl se ukrýti pod pavlačí přístavku; ale když spěchal kolem otevřené branky u hlavního stavení, zavolal naň statný mlynář, stojící na krytém zápraží: „Sem, pane professore! Jen sem!"

Bezděky užil Mutina toho pozvání a octnul se několika skoky přes dvůr v suchu vedle mlynáře.

Tento pohlížel s bodrým smíchem na měšťáka a mluvil: „No, ještě jste tomu šťastně uklouz. Tohle oschne za chvilku. Ale jen trochu dál a byl byste vypadal jako hastrman. Vždyť se leje jako z konví."

A zatím, co Mutina s klobouku setřepával nebeskou vláhu, žertoval onen dále: „Dnes kdybyste měl s sebou udici, pane professore! Za krátko se to přežene a pak bude voda právě tak pro rybáře; lov by se jinak vydařil nežli včera."

Mutina nevracel se včera kolem mlýna; mlynář nemohl tedy zpozorovati, jakou kořist si nesl domů. Z toho bylo patrno, že zpráva o nezdařeném rybolovu pronikla k němu touž tajnou cestou jako k holiči. Byla patrně zvěstí závažnou, že ji fama tak rychle donesla až sem, do samoty odlehlého mlýna. Nezkušený měšťák! Nevěděl, že tráví svou venkovskou idyllu pod policejní dohlídkou všech příslušníků obce a že každý krok mžikem se roznáší a kritisuje po celé dědině.

„Ale na zápraží přece nezůstanem," doložil mlynář. „Pojďte do vnitř, pane professore! Žádné odmluvy! Když vás déšť na práh připlavil, musíte už dále do světnice. Bylo by pěkné, abyste nám neprokázal tu čest."

Volky nevolky vystoupil Mutina po několika stupních do síňky zvýšeného přízemku a mlynář

otevřel nejbližší dvéře. „Sem, pane professore! Boty nechte jen s pokojem — nemáme tu žádný salón."

Salón to, pravda, nebyl. Ale čistá, pěkná světnice, jež působila na Mutinu obzvlášť mile tím, že chovala vedle předmětů městsky uhlazených i kusy starosvětské, venkovské prostoty. Byly tu sněhobílé, pozlacenými kruhy sepjaté záclony v oknech i nemotorná kamna z temných kachlů a vedle nich na stěně přibitá police s řadou pestře pomalovaných talířů; byly tu krásné novomodní pendlovky i staré, jarmareční obrazy svatých... a více podobných protiv.

Vstoupiv, zahlédl Mutina v postranních dveřích, které se právě za kýms prchajícím spěšně zavíraly, mizící vlnu světlého šatu. Ve světnici uvítala ho pouze objemná mlynářka, v obleku a chování svém půl maloměstská panička, půl rozšafná vesnická panímáma.

„Ah pan professor!" zvolala s rozpačitým úklonem. „Pěkně vítám. Prosím, posaďte se, pane professore."

Pan professor je tedy zde již vůbec známou osobností, pomyslil si Mutina.

„Posaďte se, prosím," pobízel také mlynář, podávaje hostu rákosovou židli. „Máme tu arci všechno jen po prostu."

Zatím co mlynářka přes hostův protest všední ubrus na stole zaměňovala slavnostnějším, červeně květovaným, vyšel manžel její zase z pokoje.

„Je to vody," zahájila mlynářka zábavu. „Takový prch už něco vydá."

„Rolníkům přišel asi vhod?"

„Ovšem, pro osení je vlažička dobrá. Měli jsme jí dosud poskvrovnu. — A pan professor sem přijel jen tak pro čerstvé povětří — pro vyražení —?“

„Ano, jen tak.“

„A líbí se vám u nás, pane professore?“

„Znamenitě. Krajina je roztomilá: vrchy, hojnost vody a lesů a dolina celá jako ovocný sad.“

„Ovoce tu máme dost. Ale zřídka který rok se uvede jak náleží. Letos bylo květu jako řasy, chvála pánu bohu —“

Hlas mlynářův odkudsi z hloubi domu: „Toničko! Toničko!“ odvolal ji z pokoje. Před odchodem pootevřela postranní dvéře a zvolala přitlumeným hlasem: „Cilko!“

Host na chvilku osamotněl. Slyšel jen příjemné bubnování deště na okno a viděl, jak se tam chvějí u zdi, v sršící vláze jasně zelené vinné lupeny. Srdce jeho tlouklo čile dojmem dávno nepocítěným. V duchu jeho míhal se rusalčí obličej, jak se mu včera na okamžik zjevil ve hlubině vodní. Na okamžik — ale pevně zachytil se v jeho paměti. Zjev ten oživil mu rázem celou krajinu svým rusalčím kouzlem. Myšlénky Mutinovy zalétaly stále k osamělému mlýnu — pravil si, že neodolá žádosti popatřiti v živoucí tvář krásné jeho obyvatelky. Tanuly mu na mysli rozličné prostředky, jak ji vyčíhá, jak se k ní přiblíží — a hle, náhoda dopravila jej tak rychle, tak znenadání do samého sídla té rusalky, a snad příštím okamžikem —

Dvéře postranní se otevřely, a ta, na kterou myslil, stála před ním. Zrcadlo vodní neklamalo — byla to hezounká dívka. Leč tam zahlédl jen matný obrys — zde družil se k němu teplý, čerstvý půvab pleti,

zvláštní krásný oheň, jenž sálal z čilých očí a hořel i na granátovém poupěti malých úst, živý vděk mladého, kvetoucího těla dívčího, jenž dovede mužem sladce pozachvěti od hlavy až k patě.

Mutina vstal a poklonil se.

„Má úcta, pane professore," vítala jej dívka. „Prosím, zůstaňte jen sedět."

I zvuk hlasu jejího byl lahodný. Rozpačitost zmizela rychle s její tváře; usedla volně naproti hostu a s přívětivým úsměvem zapředla hovor.

„Je to venku spoušť! Snad vás to také zasáhlo."

„Jen maličko... váš dům stal se mi v té potopě ochrannou archou."

„Pěkného počasí užil jste u nás dosti. Hospodáři už si stýskali, že nechce sprchnout. — A jak se Vám líbí naše krajina?"

„Výborně. Nalézám v ní každý den nové půvaby."

„Jste tu již hezkou řadu dní. Slyšela jsem o Vás, ale vidím vás dnes poprvé."

„Za to já jsem již viděl Vás."

„Opravdu? A kde? Snad v neděli o mši?"

„O, jsem neznaboh, slečno. O kostel jsem tu dosud ani nezavadil. Viděl jsem Vás jinde — v zrcadle."

„Jakže? V zrcadle? To není možné! Žertujete snad?"

„Nežertuju. Viděl jsem Vás v zrcadle vodním. Včera seděl jsem na břehu u vašeho mlýna, pod pavláčkou v zadu — a tu najednu zakmitla se přede mnou ve vodě tvář sličné dívky, nachýlené s pavláčky k řece — byla jste to Vy."

Její tvář pokryla se žhavým ruměncem.

„Opravdu? Ale to je zvláštní! Je tam můj pokojík — možná, že jsem na chvilku vyšla na pavlač. — A viděl jste mne tak zřetelně?“

„Dosti jasně. Vzhlédla jste ke mně z vodní hlubiny jako rusalka —“

„Ru — rusalka?“

Vypadala, jako by volala usilovně cosi do paměti. Je-li možné, že by neznala význam toho slova? pravil k sobě s podivením host.

„Ano, jako rusalka,“ opakoval, „jako půvabná vodní žínka —“

Cilka zasmála se teď hlasitě.

„Ale můj bože! Vždyť nemám přece zelené vlasy —“

V tom vešli její rodiče. Mlynářka rozkládala na stůl rozličné pamlsky, patrně vlastní výroby: cukrem posněžené koláčky, stočené oplatky, mandlové věnečky. A mlynář, jednu láhev drže pod paždí, stiskal druhou mezi koleny a vytahoval šroubem zátku.

„Měl jsem co dělat, abych našel vývrtku či jak se to dobře česky jmenuje,“ mluvil vesele. „Ach, pane professore, vy jste dosud šťastný člověk — vy ještě nevíte, jaký kříž je s ženskými.“

„Ah! ví už také, že jsem svobodný!“ pomyslil si Mutina. „Odkud to jen všecko vyzvěděli?!“

Marné byly jeho zdvořilé námitky. Musel okoušeti a chváliti pečivo, musel srkati víno a přiťuknout si na novou známost.

A po krátké pomlčce zahájil zase hostitel zábavnou rozprávku.

„Jak to šlehá do oken! Ale uvidíte — za chvíli bude po všem. Domů bude vám svítit sluníčko. Za

Slatínským vrchem už se nebe probírá. Do večera bude jako sklo. A líbí se vám v naší samotině?"

„Rozkošná krajina. Nelituju své volby nikterak."

„Přijel jste sem k vůli zotavení, není-li pravda? Hezky je tady, jen co pravda. Ale myslím, že se vám brzy zase po Praze zasteskne. Jste zvyklý na společenský život. A tady —! Ještě teď — ale v zimě, v zimě kdybyste sem přišel! Býváme tu jako ze světa. Kdyby člověk někdy nezavadil o nějaké ty noviny —"

Podobně bavili se dále. Ó, jak příjemně působí takové hovory na čivy podrážděné! Nevzrušují ducha žádným ostnem ani vznětem z libého klidu. Mile ševeli kolem ucha jako konejšivé šumění hvozdu, jako bublání potůčku...

Za krátko ustal skutečně déšť a vysvitlo slunce. Celá světnice naplnila se jeho září jako průhledným zlatem. Ačkoliv Mutina jen střídmě vína popíjel, byl neobyčejně rozjařen. Měl skráně jako v ohni a před očima jako růžovou mlhu. Připomněl si z dávných dob jen některé okamžiky, kdy mladistvá krev zaplála podobným rozkošným žárem.

Musil vstáti, musil na čerstvý vzduch. Stěží dovedl se vybaviti z pohostinného domu. Mlynářka přijala ještě na práhu svatý slib, že je pan professor co nevidět zase navštíví.

„Àááá — jaká vůně!" liboval si Mutina, ssaje dychtivě v nozdry čistý, deštěm občerstvený vzduch.

„Táhne ze zahrady," pravil mlynář. „Tam bude asi po dešti jako v ráji. Cilko, pochlub se přece panu professorovi se svými záhony!"

V zahrádce bylo vskutku rozkošně. Bujná zeleň na zdi stavení a na vyřezaných latích ohrady; v záhonech pestrá spousta rozmanitých krásných květů. A všecko napito vláhou, která stružkami splývá po stezkách, kane s okraje světlých vinných lupenů, a z běloskvoucích kalichů svlačce, třpytí a jiskří se jako brillantová ozdoba na stobarevné nádheře rozmanitých květin. Líbezný prochlad; opojná vůně.

„Toť opravdu ráj!“ vydechl Mutina a hledě opojným zrakem na Cilku, doložil v duchu: „— a nechybí v něm ani anděl.“

Vstoupil do skryté besídky a zdvihl tam se stolu otevřenou knihu. Nebyl to žádný z nových básníků. Z listů té knihy mile ochvěl Mutinu zašlý čas: svěží dech našeho národního jara.

„Ach, milý náš Tyl!“

„Tyl?“ ptala se dívka.

Pohlédl na ni udiven. „Tylovy povídky,“ pravil.

„Ah, nevšimla jsem si ani, od koho jsou. Ale je to hezká kniha. Půjčil mi ji pan podučitel.“

Lehký mráček přeletěl, ale jen přeletěl čelo Mutinovo. Položil knihu zase na stůl.

Cilka zatím odstoupila mezi záhony a natrhavši malou kytici nejkrásnějších květů, podala ji s uzarděním hostu: „Abyste měl něco do sklenice.“

„Díky!“ zvolal Mutina s okem zářícím. „Hleďte, včera jsem tady obcházel s udicí a ulovil jsem jen posměch; dnes přišel jsem s prázdnem a odnáším si — královskou kořisť.“ — —

Opojen jako v dobách první lásky vracel se Mutina do vsi. Před ní spatřil u plotu jedné zahrady ztepilou postavu mysliveckého mládence,

s dvojkou na pleci, s Dianou v patách, jenž pokoušel švarnou dívčici jdoucí domů s nažatou trávou, chytaje ji za kulatou bradu a snaže se obejmouti jadrné její tělo. Vesnický don Juan! pomyslil si Mutina, ale nesvraštil čelo, jakoby ještě včera nepochybně byl učinil. Usmál se naopak zálibně. Trhejme růže, nevinně bílé i plamenně červené, kde nám kvetou na tom krásném světě — ať na keři bedlivě šlechtěném, ať na divokém šípku! —

Při snídaní druhého dne dostala se panímáma v řeči na osamělý mlýn a prohodila, že asi tamější hospodářství divně skončí; mlynář že si hledí raději honby a karet nežli své živnosti, a že pak není divu, rostou-li dluhy na dluhy... Mutina naslouchal pozorně, ale naposled se jen usmál.

Za několik dní putoval opět k mlýnu. A přicházel tam často. Někdy přišel s udicí; někdy chtěl se důkladně poučit o zařízení mlýnů; jednou začal kresliti skizzu malebného toho zátiší; jindy projevil živý smysl pro holubářství a zaměstnával se mlynářovým holubníkem — ale pokaždé skončily tyto výlety ve světnici s moderními pendlovkami a starými obrazy nebo v půvabné zahrádce, Cilkou pěstované.

Mlynářovic vítali jej už jako milého známého. A Cilka mívala pro hosta úsměv zvláště milý; často na něm prodlévala okem, z něhož mu šlehal vstříc tajemný, sladký oheň. O Mutina znal z dalekých dob, co znamenají takové úsměvy, takové pohledy dívčích zraků! Jednou v besídce chopil se znenadání její ruky a držel ji, chvějící se, hodnou chvíli ve své dlani; když mu pak při odchodu ruku podala, ucítil stisk jiný než obyčejně — vřelý, výmluvný...

Bylo opět krásné, jasné odpoledne. Včera zvěděl Mutina ve mlýně, že mlynář a jeho žena odjedou dnes na celý den do města za jakousi záležitostí; sám pak sdělil jim, že ztráví dnešní odpoledne na výletu k dávnověkým, ve vzdáleném lese ukrytým valům, o nichž se teprve nedávno dozvěděl. Vydal se také skutečně na cestu směrem k tomu místu, které leželo od vesnice stranou přímo opačnou k té, kde stál povědomý mlýn.

Ubíral se krásným, bujným lesem. Naslouchaje snivému šumění vrcholků a vzdálenému kukání žežulek, pohlížeje do hlubokého stínu mezi kmeny, jímž zaskvělo se časem v osamělém, všetečném paprsku mihotavé šídlo jako letící drahokam, ssaje s rozkoší vonný dech jehličí a květů, oddával se tichému kouzlu přírody. Toť něco jiného — dumal — než dusné město se svým zimničným ruchem. Zde zůstati! Žíti v tom vábném ústraní, zapomenut, ale šťasten v tiché práci, pro svět bezvýznamné, avšak pro něho samého blahoplodnější než minulá činnost veřejná.

Přišla mu na mysl opuštěná villa, skromná, ale hezká, ležící na stráni, v záhybu lesa, s rozkošnou vyhlídkou do zdejší krajiny. Slyšel, že je na prodej. Mohl ji koupiti. Ze slušného jmění a z pense, kterou bral co bývalý vychovatel v domě šlechtickém, mohl tam žíti bezstarostně, ne sice v přepychu, ale v dostatku a spokojenosti.

A kdyby tuto půvabnou, vínem obrostlou poustevnu s ním sdílela drahá bytost, která by mu teprve poskytla největší, pravé štěstí lidského života — lásku spanilé, dobré, věrně oddané ženy! Ne sice nějaká duchem sršící hrdinka salonu nebo pře-

jemnělá, blouznivá mimósa — ale zdaž nehodí se pro něho právě dušinka prostá, jejíž obzor by byl daleko vzdálen od toho všeho, co druhdy mocnými vzněty a nyní trapnými vzpomínkami plnilo jeho duši, která by nechápajíc neštěstí jeho minulosti, přítulně jej obestírala zdravým, vábně bujícím jarem životním jako svěží břečťan zříceninu —! Učinil toto porovnání bez trpkosti a jeho fantasie rozševelila se čarovně, malujíc mu svůdné obrázky lásky a rodinného štěstí.

Hluboko zabrán v tyto myšlenky, jaksi ani nepozoroval, že dávno opustil cestu, vedoucí k valům a zcela jiným směrem zabočil. Až, vystoupiv z lesa, spatřil náhle před sebou lesklý pás říčky a při něm známý mlýn.

Stanul a dlouho pozíral na malebnou skupinku stavení s košatými lipami a štíhlými topoly, kolem nichž poletovalo hejno bělavých holubů. Představoval si houšť pestrožhavých květů a mezi nimi sličnou postavu dívčí se skvostným ohněm v oku a na smavém rtu... Náhlé odhodlání prochvělo jeho nitrem. Spěšně kráčel ke mlýnu.

Srdce mu tlouklo bouřlivě. Rozohněnou skrání míhala se představa svůdného těla, které přivine k prsům; polohlasitě pronášel slova vroucího vyznání...

Když se přibližoval k cíli, uvolnily se jeho kroky. Avšak rozčilení se vzmáhalo. Musil napřed sebrati smysly. Minul vchod mlýna, obešel stavení, a z nenadání ocitl se u řeky pod pavláčkou, na témž místě, kde se mu vábná rusalka poprvé vyhroužila z křišťálové vláhy jako rybáku ballady.

Usedl opět jako tenkráte na zelenavé kameny pod bez a kalinu, položil čelo do dlaně a zadíval se do jasné vody. Byla opět průhledná až na písčité dno, na němž bylo zříti těkavá kolečka světelná. Zelenavé a stříbrně sivé rybky kmitaly se nad spletí jemných kořínků, které splývaly od břehu do vody jako rozcuchaný vous šedivé brady. Jako tenkráte lichotil se opět k němu křišťálový živel, ale teď nedýchal mu do prsou toliko neurčitou blahou tuchu, nýbrž prochvíval je vlnami plného, nezměrného štěstí. A zase zjevil se v té krásné hlubině obraz nebes — blankyt — plynoucí bílé obláčky — jistě, jistě zamihne se mezi nimi též — ona!

Nastojte! Objevila se skutečně. Viz! Milá tvář probírá se z jasné vláhy — perličky zubů bělají se v laškovném úsměvu — bílé ruce jakoby se k němu vzpínaly — Než, co to? Vedle stín postavy jiné — klobouk s tetřevím pérem — myslivecký kabát — pěkná, smyslně ohnivá tvář v rámci bujných kudrn... A rámě švarného jonáka vine se kolem rusalky, ret jeho stýká se s jejím rtem... Pekelná šalba!

Mutina nahnul se do předu, pohlédl vzhůru... Běda! Zrcadlo vodní neklamalo.

Strnule, bez dechu seděl na břehu, a nad ním zněl drahnou chvíli šepot, přerývaný polibky. A když tam všechno utichlo, vyskočil a kradl se rychle jako zloděj lučinou nazpět do vsi...

* *
*

Z večera druhého dne ubírala se od nádraží blátivou ulicí Smíchovskou schlípená postava „pana professora“, s cestovním vakem v ruce, pod široa-

kým deštníkem, na jehož střechu jednotvárně, melancholicky bubnovaly krůpěje dešťové.

Pod nárožní svítilnou vrazil do něho přítel.

„Ah — Mutino! Tys to —? Již tě omrzel venkov? Buď vítán! A dovol, abych na chvíli užil tvé společnosti a tvého deštníku!"

Zavěsili se a bředli společně blátem.

„A vypravuj přece, jak jsi se měl! Co jsi dělal! Botanisoval, sbíral trilobity, pil kyselé pivo, rybařil?"

Mutina pomyslil si: Rybařil a chytil se sám — jen že v čas ještě se utrhnul a nechal pouze trochu bláhových illusí na něžné, zlaté udici.

„Nu což! Jsi nějak podivně zamlklý. Snad tě neokouzlila nějaká cudná, svěží fialka Brdských úvalů?"

Zdá se mi, že jsem už prospal nadobro čas k výpravě do hradu Venušina! pomyslil si zase Mutina.

„Mluv přece! Cos robil?"

„Bláznil," odpověděl Mutina konečně. „Namlouval jsem si, že jsem úplně prost ctižádosti, že jsem nikdy nestál o zevnější slávu a zatím, když mi strhli padělanou glorii s hlavy, vyštvala mne uražená marnivost do hor a lesů. A třeštil jsem tam. Nyní se vracím vyhojen — k nové práci. Třeba mi neslibovala potlesk a vavřín, na tolik snad přece stačím, aby nebylo mé dílo zcela bez zásluhy... a v tiché práci, myslím, najdu štěstí dosti — —"

*

Růže.

(»Květy« 1886.)

S myslí zachmuřenou blížil se Ivan Hrdina k zámku. Vzpomínal příjemných dob, které zažil v té zvětralé relikvii zašlé nádhery, ale do světlých upomínek padal chmurný stín: obraz ubohého strýce, skláceného těžkou nemocí, snad již zápasícího se smrtí. Stěží mohl tuto představu srovnati s podobou bodrého muže, jak mu tanula na mysli z dřívějších časů, s tím ohnivým okem a častým, ač někdy trochu ironickým úsměvem na rtech, jenž jakoby se posmíval vráskám čilého obličeje a prošedivělým vlasům.

Již vidí šedivou budovu, polo ukrytou obrovským stromovím parku, z jehož větví malebné štíty, podivné arkýře a balkóny nesměle vyhlédají jako zvadlá a svraštělá krása, halící se nevážné mládeži hustým závojem. Hrdina ovšem nenáležel k háncům a posměváčkům, kteří ukazovali na sešlost omítky a spáry zdiva aneb dokonce vtipkovali o zajímavé zřícenině. Vnímavá mysl studentíkova byla okouzlena prvním pohledem na starý zámek a kouzlo neochabovalo, nýbrž spíše mohutnělo každými

prázdninami, kdy na pozvání strýcovo znovu zavítal mezi vetché zdi, jež bujará obraznost naplňovala třpytem a šumem hrdé, vábně tajemné minulosti. A vedle toho poskytoval mu zámek přepych a požitky, o jakých sníval v chudobné domácnosti rodičů jak o vrcholu pozemské rozkoše: pokoj zářící zlatem, třeba vybledlým, lenošky, potažené sametem, třeba vyšeptalým, procházky snivou šeří starého parku, vyjížďky na pohodlných sedadlech pěkného kočáru, dary výborné kuchyně a bohatého sklepa — ač poetický jinoch sám sebe přelhával, upíraje těmto hmotným požitkům všeliký význam a velebě v duchu pouze duševní rozkoše, které mu hojnou měrou poskytovala bohatá knihovna strýcova.

Naposled byl zde před čtyřmi lety. Tehdáž se rozešel se strýcem v nemilosti. Starý pán vžil se do myšlenky, že synovec jeho vynikne na zápasišti politickém, a že s tribuny řečnické zjednávati bude průchod názorům a zásadám, které strýc v zátiší svém poznenáhlu v úplný, rozsáhlý program rozvinul a ustálil, ale z nedostatku náklonnosti a způsobilosti k působení veřejnému a snad i vnímavého obecenstva jen svému synovci při každé příležitosti vštěpoval. Mladý Hrdina měl však svoji hlavu, plnou ideálního blouznění, hrdě vzdorující všemu, co příčilo se názorům a záměrům, do nichž se zamiloval s vášnivostí mladé duše. Jemu nechutil se hluk veřejnosti a střízlivý stav právnický, který se jevil strýci nejvhodnějším pro budoucího tribuna lidu. Všecka mysl Ivanova tíhla do světa, který je povznešen nade vřavu denních zápasů, do světa ideální velikosti a krásy; rozhodl se pro fakultu filosofickou, aby se mohl cele věnovati tomuto směru.

Opřel se přímo a bez ohledu přáním strýcovým a s mladistvým ohněm bránil své náhledy proti nevážným jeho posudkům. Strhla se bouře, několik příkrých slov zaletělo sem i tam, a starý pán rozešel se ve hněvu se svým dosavadním miláčkem.

Hněv ten v duši strýcově asi brzy pominul, ale na venek zachovával důsledně jeho zdání, zasílaje sice i dále příspěvek na studie v městě, ale ne již Ivanovi samému, nýbrž jeho otci, a zdržuje se všeliké korrespondence s „filosofem", zvláště bývalých laskavých pozvání do zámku, kde mladý Hrdina trávíval vždy polovinu svých gymnasiálních prázdnin.

Ale pojednou došel Ivana, který za obtíž jsa chudým rodičům, v nudném venkovském městečku toužebně nějaké místo očekával, dopis ze zámku, jehož nemotorně naškrábaná a pravopisnými chybami prošpikovaná adressa ovšem nejevila ruku strýcovu. Byl to pracný výtvor starého sluhy jeho Prokopa, který také diktovaný mu dopis napsal a jménem svého pána podepsal, připojiv dole ještě slova: „Milostpán ráčí stonat velmi nebezpečně."

Dopis sám byl velice stručný. Zněl:

Milý Ivane!

Ležím jako Lazar, a náš starý doktor šňupe povážlivě. Cítím, že je zle. Poznávám to nejlépe z kání, které se již do mého domu slétují, větříce... Chceš-li, potěš mne a přijeď!

Tvůj starý strýc

Jan Živný.

Místo dopisu, které jsem zde vytečkoval, bylo vyplněno hustým mřežovým škrtů, pod nímž Ivan přece snadno rozeznal písmeny m r c... Prokop napsal asi bezděčně tento začátek diktovaného slova, ale uvědomiv si jeho smysl, potlačil jej o své újmě, nemoha nikterak připustiti výraz takový v dopise obsahu tak vážného a v tak úzkém vztahu k úctyhodné osobě svého pána.

Citoval jsem zde dopis ten, poněvadž z něho čtenář již poněkud sezná povahu pana Živného.

Rozumí se, že Ivan odejel hned nejblíže příštím vlakem. Před tím měl k němu otec delší řeč, ovšem jen volně utkanou z úryvkovitých, dosti nesouvislých vět, jak právě z víru myšlenek na rty vyskakovaly, a často přerývanou delšími přestávkami, za nichž otec volněji neb rychleji po pokoji přecházel, prozrazuje neklidem rukou a tahův obličeje živý ruch myšlenek a citů, jež se v nitru jeho rychle střídaly. Mluvil o ubohém bratranci, který při svém stáří a nepevném zdraví sotva vyvázne — kterak je smutné, nemíti v takovém případě žádné blízké, drahé duše při sobě — ani ženy, ani dítek — leda neupřímné, vzdálené příbuzné, kteří jen obtěžují svou licoměrnou soustrastí — sletují prý se tam ty káně (na tváři mluvícího objevil se trpce posměšný výraz, ale zároveň nepokoj) — ovšem, on zná své lidi a dobře vidí za ty laskavé a plačtivé škrabošky — ale přece, starý a nemocný člověk snadno se nechá oblouditi přetvářenou něžností a pečlivostí, stává se dětinským a klade mnohdy váhu na zevnější malichernosti — zdá se arci, že je Ivanovi opravdově a nejvíce nakloněn — a náhle pře-

skočil otec na své nynější smutné postavení, na své těžké starosti a neutěšené vyhlídky do budoucnosti...

Na pohled nesouvisel tento konec nikterak s předcházejícím pásmem myšlenek. Ale syn, jenž této řeči mlčky s čelem zachmuřeným a s okem do podlahy vrytým naslouchal, dobře viděl tajné pojítko těchto úryvků, dobře poznával slovo, jež nevysloveno za všemi těmi větami se skrývalo a jimi prorážело. A toto slovo budilo v něm odpor, nevoli. Jednou vztýčil čelo a bleskl odhodlaně zrakem — ale když oko jeho zavadilo o hubené, třesoucí se ruce otcovy, ošumělý jeho šat, vrásčité tváře pod šedivým vlasem a vpadlé oči, které se teď v náhlém zaplanutí do prázdného vzduchu upíraly, kde jim patrně zářilo tajemné ono slovo, slibující spásu a krásnější budoucnost; když pak zabloudil zrak Ivanův k milované matce, tiše trpící stálou churavostí, hledící k němu v té chvíli s němou prosbou a nadějí — tu sklonil zase hlavu a poslouchal trpělivě ostatní řeč otcovu...

To slovo! I nyní, an kráčí od vesnice k osamělému zámku na pokraji lesa, vtírá se odporné to slovo v jeho myšlenky, ač je odhání s nevolí. I na těch zvětralých štítech starého zámku je napsáno, jako bídná firma vetešnická na posvátné relikvii. Ponižuje, táhne v kal i ten vroucí, upřímný jeho cit! Ivan přichází na žádost nemocného a jest si vědom, že přichází s čistým soucitem, s nelíčeným zármutkem a s upřímnou snahou, ze všech sil svých ulevovati v trapné chorobě tomu, jemuž jest zavázán vděčností za tolik blahých okamžiků, kterého z hloubi duše ctí a miluje a na jehož — jmění si dosud ani nepomyslil. Ano, toť šeredné ono slovo —

jmění, dědictví! Ono bude teď číhati za každým projevem lásky a soustrasti u lože strýcova, bude posměšnou ozvěnou provázeti každé něžné slovo, kterým nemocného potěší. Synovec, jemuž ani tento název nepřísluší, syn bratranců̊v, vmísí se mezi ty káně, které již nedočkavě obletují možnou kořist. Budou v něm spatřovati soupeře a snad brousiti spáry k zápasu o —

Z němé samomluvy vyrušil chodce Prokop, který se objevil na kamenitých, ozdobným kamenným zábradlím opatřených schodech, vedoucích s povýšeného přízemku budovy do parku, a spatřiv za otevřenou mřížovou branou na cestě blížícího se Ivana, pospíšil mu vstříc, jak staré jeho nohy stačily.

Šikmo chýle šedivou, pečlivě uhlazenou hlavu, natahoval dle možnosti dlouhé, nazad prohnuté nohy, vězící dole v jasně hnědých kamaších s velikými, perleťovými knoflíky. Byl to nový, rázný krok na dráze k ideálu, který se již po dlouhá leta před toužebným zrakem Prokopovým v nedostupné výši vznášel. K ideálu, jenž se skládal z premovaného fraku čokoládové nebo podobné barvy, z vysokého cylindru s důstojnou bortou, ze třpytných knoflíků s nějakým fantastickým znakem a z ostatního příslušenství důstojnosti lokajské. Na neštěstí byl pan Živný nepřítelem všech uniforem, a nechtěl zejména o livreji ničeho slyšeti. Bylo již dosti, že zamhouřil oko nad bílou kravatou, kterou nosil Prokop alespoň jako lehkou narážku na to, čeho bolestně postrádal. Když se k ní později ostýchavě přidružila uzoučká fialová lemovačka kolem kabátu, zavadil o ni pan Živný již ostrým pohledem a zakroutil trochu hla-

vou. Ale nyní — kamaše — kamaše! Strýc jaksi oslaběl, že si mohl Prokop vybojovati takový úspěch, — to již nebyl nesmělý krůček, ale sedmimílový krok do předu, a kdož ví, nedožije-li se takto staroch přece na konec uskutečnění svého ideálu.

Hrdina v nynější náladě jedva si povšiml pokroku, jejž starý sluha za čtyři leta učinil, a přátelsky opáčiv radostný pozdrav Prokopův, přeslechl i na polo jeho uvítací slova: „Pěkně vítáme, pane Ivane! Neviděli jsme se již leta. Škoda jen, že taková smutná událost — — Nu, milostpán bude potěšen. A pěšky jste přišel od stanice? To bylo zbytečné. Mohl jste telegrafovat — náš kočár beztoho zahálí — —“

„Jak je strýci?“ vpadl mu Ivan do řeči.

„V tu chvíli právě maloučko lépe,“ odpověděl Prokop, zasmušiv se náhle a kývaje hlavou starostlivě se strany na stranu. „Ale celkem špatně, velmi špatně. Jak se změnil! Ach, jak se změnil! Víte dobře, jakým býval. Na všechno hleděl, všeho si všímal, všechno musilo se stát na puntíček, jak poručil. Postavím-li něco semhle místo tamhle, hned volal: ‚He, Prokope, co je to zase? Proč není věc na svém místě?‘ — ‚Myslil jsem, že...‘ — ‚Vy nemusíte nic myslit, pranic! Já zde myslím, já jediný, a moje vůle zde rozhoduje. Rozumíme, Prokůpku?‘ Tak hned za důtkou úsměv; na povrch někdy drsná struska, uvnitř zlato všecko. Ale vždy pán rozhodný a pevný. A teď? Můj bože! Leží bez vlády, smutně hledí zkaleným okem a vzdychá. ‚Podepři mě, Prokope, budu raději sedět!‘ — ‚Nesmíte sedět, milostpane!‘ — ‚Nesmím, — nu, jaká pomoc — zůstanu ležet.‘ — ‚Je čas užívat.‘ — ‚Brr!

ten lék je mi protivný.‘ — ‚Nic naplat! Hodina již prošla.‘ — ‚Nuže, musím-li...‘ Poslušně přijímá medicinu, nechává sebou vládnout jako malé dítě — až mne srdce bolí, když ho tak vidím.“

Rty starého sluhy zatřásly se opravdovou bolestí a ruka přejela zvlhlé oči.

„Jest někdo z příbuzných v zámku?“ zeptal se Ivan, kráčeje podle Prokopa parkem.

„Ah příbuzní!“ odvětil Prokop s povzdechem. „Usadila se u nás paní Kulichová — chtěla mermomocí milostpána ošetřovat, ale konečně jsme ji přece z ložnice vypudili. Teď lamentuje po chodbách a pokojích, a překáží kuchařce v kuchyni. Včera večer přijel pan Živný z Malenic a možná, že zde také uvázne na delší čas. Dnes přišel nějaký pán s paní — kdo zná všechno to zmodrchané a vykličkované příbuzenstvo, o němž nebylo dříve ani potuchy! Milostpán, když byl zdráv, uměl je udržovati pěkně v distanci od sebe —“

Napadlo mu asi, že snad zabočil před pánovým příbuzným příliš daleko; neboť obrátil rychle řeč na něho: „Ach, z vás bude milostpán potěšen, pane Ivane! Vzpomínal na vás ustavičně a nařídil, až přijdete, abych vás hned k němu dovedl.“

Za řeči vystoupili vzhůru po kamenných stupních a vešli do chodby, kam z pootevřené jídelny zazníval hovor a cinkot lžiček o šálky. Příbuzenstvo, sedící tam při svačině, zahlédlo příchozí, a Ivanovi nezbývalo tudíž, než odbýti si obvyklé ceremonie přátelského shledání a přivítání. Paní Kulichovou a Živného z Malenic znal; se záhadným třetím příbuzným a jeho chotí seznámil se teprve zde.

Nebudu líčiti komedii objímání, hubiček na pravo i v levo, laskavých poptávek, jak se stále vede, co dělají milí doma, promíchaných leckterým chatrně ukrytým ostnem, provázených křivými a mžouravými pohledy, z nichž leckdy proklouzne výraz pravého, nevážného neb dokonce nepřátelského smýšlení.

„Ach, ubohý, ubohý Jan!" štkala paní Kulichová. „Takový hodný, dokonalý muž! takové zlaté srdce! Ale mne už delší dobu trápilo jakési zlé tušení — a pak se mi o něm zdálo, že přijel k nám na bílém koni — to znamená neštěstí. Ubožáček! Druhý den už došla truchlivá zpráva — hned jsem se vydala na cestu a srdce mi to mohlo utrhnout, když jsem ho spatřila tak bídného —"

„Máte takovou povahu jako já," vzlykala druhá panička, zakrývajíc si oči šátkem. „Nemohu bez pláče na něho pomyslit. Všechno se ve mně třese. Jsou lidé, kteří dovedou zůstati chladnými, ani brvou nepohnou, ani slzičky neuroní — —"

Při tom pohlížela Ivanovi ostře do tváře.

Na štěstí vyprostil ho z nevítané společnosti sluha, který byl zatím nemocnému příchod synovcův oznámil, vzkazem starého pána, aby k němu hned přišel.

Ivan vstoupil za sluhou do ložnice nemocného. V ložnici takové, nehledě ani k osobě chorého, vždy skličuje nás dusný vzduch a zápach léků, těžké ticho, v němž tlumí se hlasy v šepot a nohy úzkostlivě kráčejí po špičkách, teskný polosvit, kradoucí se nesměle oknem zacloněným na plentu, na stolek s léky, na pokrývky, na podušky, v nichž odpočívá bledý obličej trpícího člověka. Jaký teprve pocit

svírá srdce, je-li nám tento člověk drahým! Ivan dojmu neodolal. Oči mu zvlhly, když utkvěly na vpadlé a zažloutlé tváři strýcově se zsinalým rtem a polopřivřeným, mdle ztrnulým zrakem. Truchlivý obraz dovršovaly pocuchané vlasy, které od toho času, co Ivan starého pána naposled spatřil, zbělely jako len.

Násilně potlačil Hrdina své pohnutí a přistoupil tiše k loži.

Nemocný pozdvihl k němu oči a tyto nabyly mžikem jiného výrazu. Bolestná ztrnulost ustoupila v nich jemnému svitu radosti; i po tváři zahrál paprsek úsměvu. Vztáhl namáhavě Ivanovi ruku vstříc a zašeptal: „Děkuju ti! Jsi hodný, Ivane, žes tak brzy přišel. Tentokráte zde arci málo radosti užiješ. Sedni si, sem ke mně!"

Ivan vyhověl jeho žádosti. Vyptal se ho několika slovy po stavu nemoci a snažil se potěšiti strádajícího. Nemocný odpovídal krátce slabým hlasem a k útěchám jen trudně se usmíval. Hrdina, nechtěje starce namáhati, po chvíli umlkl a hleděl jen s výrazem vřelého účastenství na starce, který naň upíral nepohnutě laskavý pohled a svojí suchou, horkou rukou lehce stiskal mladistvou dlaň, jakoby z jejího svěžího dotknutí čerpati chtěl novou životní sílu.

Náhle pohlédl Ivan stranou a zarazil se překvapen. U pelesti lože spatřil neznámou dívku. Stála buď dříve za plentou nebo ji Hrdina, zaujat nemocným, docela přehlédl. Záhybem spuštěné záclony okenní vnikal do ložnice pruh slunečního světla, a padal právě na ztepilou postavu neznámé. Nebylo možno představit si kontrast mocnější toho, jaký

tvořila ku svému okolí. V tom dusném oparu bolesti a hynutí, uprostřed smutného pološera zářila jako čerstvá, rosná růže v nejvábnějším rozkvětu. Nad vrásčitým a zvadlým obličejem nemocného starce vznášela se v záplavě zlatého světla tvář mladistvá, plná krásy a májové svěžesti, plná luzného života. Bylo cosi jižního v jejím tvaru, v žáru malých rtů, z nichž prosvítaly běloskvoucí zuby, v jemně nadechnutých skvostných ruměncích lící, v jiskřivé hloubi velikých temných očí, jež stínily dlouhé černé brvy, v lesklé havraní černi bohatého kadeřavého vlasu.

Ivan bezděky povstal. Dívka přistoupila k němu a pravila tiše: „Bratránek Ivan? Seznamuji se s vámi, bohužel, za smutných okolností! Avšak nemáte dosud ani tušení, kdo jsem já. My v Praze jsme jako kámen zapadlý do vody: nikdo z příbuzenstva o nás nezavadí."

„Ah — snad sestřenka Růžena?"

„Vida, přece jste uhodl! — Avšak jest čas, aby strýček užíval. Pane Prokope — lžičku!" pravila tónem rázné velitelky, a nalila opatrně léku do stříbrné lžičky, kterou jí Prokop nastavil. Zatím co sluha pánovi dosti nemotorně kapky podával, pomáhala mu pozvednouti hlavu nemocného, podpírajíc ji starostlivě poduškou.

Proč nepodávala strýčkovi kapky sama? Divno také, že jej při tom neobtěžovala něžným přimlouváním a lichocením.

Vždyť byla také jedna z kání — sama myšlenka Ivanova ucouvla před tímto sdružením představ. Tato lahodná grácie a káně! A přec — patrně nejsmělejší z nich a nejvíce nebezpečná.

Hlas její, když prve Ivana oslovila, zněl chladně a dotýkal se ho jemným ostřím ironie. Když mu jak okolnosti žádaly, na uvítanou podala ruku, jedva zavadila konečky útlých, zarůžovělých prstíků o jeho dlaň. A její pohled! Ve stínu hedbávných černých řas zablesklo se cos jako tasená skvoucí ocel, a lehké zaškubnutí krásného rtu, hra jemných linií kolem něžných chřípí a půvabného důlku pod útlým řeckým nosem, toho sídla nedůtklivé hrdosti panenské, dopověděly mu ostatek. Byla to nenávist s pohrdlivým úsměškem, rukavice prudce hozená k urputnému boji na život a na smrt.

Starý pán, uživ léku, pravil slabým hlasem: „Můžeš teď, Prokope — na chvíli — ven...“

Sluha uposlechl vyzvání a také Růžena, vztahujíc je patrně i na sebe, opustila ložnici, žehnuvši před odchodem ještě Ivana bojovným bleskem temného oka.

„Nu, sedni zase,“ pravil nemocný, sahaje znova po ruce mladého muže. „Hleď, jedna z kání — vypadá arci spíše jako rajka... On se přece ostýchal — objevit se přede mnou... Poslal mi na krk dceru... Což dělat? Ignoruju slečnu prostě — snáším jen mlčky její přítomnost — drží alespoň ostatní opodál ode mne... Jeho krev!“

Nemocný se trpce usmál a sevřel pak těsněji ruku Ivanovu. „Ale teď mám zde tebe —“ šeptal — „můžete se časem střídat s Prokopem...“

Ztichl unaven a zavřel oči. Ivan dlel myšlenkami u vzdálené příbuzné, kterou dnes poprvé spatřil. Co dotud o ní slyšel, bylo málo slibné. Otec její měl mezi příbuzenstvem pověst nejšpatnější.

Stálým dotíráním o peníze a rozličnými nepěknými kousky znepřátelil se znenáhla se všemi. Podle líčení otcova a rozptýlených poznámek pana Živného představoval si ho Ivan jako zosobněný klam a mam. Viděl také dopisy od něho, plné básnických obratů i vzletu (byltˇ pisatel muž dosti vzdělaný), jakož i překypujících výlevů citových — v jednom protkány byly srdcelomné nářky a prosby stopami slz, v jiném proklínal v divokém výbuchu zoufalství sám sebe, svou hroznou lehkomyslnost a ničemnost, mluvil o hrobu, o bambitce, kterou již nasadil na své čelo — a když dopisy vykonaly svůj úkol, vymámení peněz, následoval dřívější nezřízený život, následoval nevděk s novým pásmem lží a klamů. Vášnivá láska k hazardním hrám, nezkrotná žádost hýřivého, marnotratného života doplňovaly obraz toho muže, který i ve svém povolání nejednou dopustil se činů, jež nesrovnávaly se s přísnou počestností, ba z části již již se dotýkaly trestního zákona.

Bratranci Živnému nesměl na oči. Povídalo se, že roztržka mezi nimi vznikla již za mladých let, a Hrdina poznal z některých řečí svého strýce, že ji nehodlá nikdy zaceliti. Onen činil sice pokusy, aby hněv bohatého příbuzného usmířil; ale Živný odmítal rozhodně všeliké styky s ním. Na obšírný, „krví zlomeného srdce a slzami“ psaný list, v němž mu bratranec ztrátu své drahé choti oznamoval, a prose úpěnlivě za odpuštění a zapomenutí, poloukrytě pro sebe a ubohého sirotka za pomoc ve hmotné tísni, nemocí manželky, pohřbem a jinak tímto neštěstím způsobené, naléhavě žebronil: poslal mu starý pán sice peníze, ale nepřipsal ani řádky.

Jaká mohla býti dcera, vyrostlá v takových domácích poměrech! Příbuzenstvo, zvláště krásnější jeho část, mluvilo jen s jistým úsměvem a pokrčením ramen o Pavlově „Růži", jak si ji otec nazýval... I k divadlu prý se připravuje... To je tak právě pro ni!... Ivan doslechl také již dříve, že je hezká — ale krása, kterou nedávno spatřil, překvapila jej přes to velice. Dojem ten rozvlňoval dosud, navzdor truchlivému okolí, mladistvou jeho krev. Opravdu, vzácná krása. Jak pyšná a živě zářící! Bezděky vzpomněl si Hrdina na purpur muchomůrky, na půvabný květ náprstníku —

Nemocný vyrušil jej z myšlenek, otevřev znovu oči a zašeptav: „Zazvoň, Ivane!" A když Hrdina trhl ozdobným zvoncem, ležícím na stolku vedle postele, doložil stařec: „Zapomněl jsem, žes právě po cestě — Prokop se ti postará o nějaké občerstvení — nenamítej ničeho — a později přijď sem zase."

Hlas zvonce přivolal sluhu. S ním vrátila se také dívka a znovu zalétl k Ivanovi bojovný pohled velikých, tmavých očí, a cos jako stín úsměšku zamihlo se v nich a kolem hrdě vyšpoulených rtů.

Prokop odvedl hosta v arkýřový pokojík, kde Ivan za svých feriálních návštěv u strýce obyčejně bydlíval. Nepřálť si opětného styku s ostatním příbuzenstvem. V bolnosladkých pocitech přecházel mladý muž známým, útulným prostorem, kde ztrávil jako hoch a jinoch tolik příjemných chvil. Pokrm a nápoj, které sluha za chvíli přinesl, zůstaly téměř nedotknuty. Ivan vstal brzy od stolu a zadíval se do spleti hustých, zelených větví, kterými starý park málem se dotýkal oken pokojíka.

Myšlenky jeho vrátily se k půvabné dceři pleticháře Pavla. Byl bych prabídným čtenářem lidské tváře — mluvil k sobě — abych nevyčetl z nápadných čtrt v onom krásném obličeji smýšlení nepřátelské! Chce patrně se mnou skřížiti čepel. Povaha otce jejího a všechny okolnosti mluví zřejmě, že nepřišla z čisté, obětavé lásky, z útrpnosti s nemocným vzdáleným příbuzným. Dostavila se spíše v rozhodnou chvíli na zápasiště, aby za prospěch otce a svůj vlastní podnikla tuhý boj s četnými soky a z kořisti urvala, co urvati možno, nebo dokonce snad — odvážnému štěstí přeje — sklonila plné vítězství na stranu, odkud se nejméně nadáli nebezpečí. A hle! jak zdatně zahájila své dílo! Vypudila z kolbiště všechny soupeře a samojediná uhájila si místo u lože nemocného — ale teď vystoupil nový sok, mocnější předešlých — oj, což chopila pevněji meč a napíná všechnu svoji sílu a bystrost k rozhodnému zápasu...!

K zápasu? Oč? Vari, hnusná myšlenko, jež tak dotěrně moji mysl znečisťuješ svým kalem a jedem! Vedle trpí ubohý muž, můj strýc a — nemám-li práva tak jej zváti — tož můj šlechetný dobrodinec, ba více: můj přítel, drahý, ctihodný přítel — celou duší chvěju se o život jeho — jak smí tu myšlenka moje, byť na okamžik, zabývati se bídným, nízkým prospěchem, kynoucím z jeho smrti? Jak mohu jen z daleka pomysliti na šeredný závod s těmi — ano, s těmi káněmi, číhajícími chtivě na ostatky hasnoucího starce? Jaké to příšery skrývají se v hlubinách našeho nitra! Snad měl pravdu onen, kdo pravil, že každý z nás v záhybech své duše tají kus Nerona nebo jiného netvora, který

by tisíce vzorných lidí proměnil v děsivá monstra, kdyby každá myšlenka stala se hned po vzniku skutkem.

Pryč, ohyzdná představo, jež potřísňuješ můj upřímný bol! Neklamu svědomí své, pravím-li, že jediná vroucí žádost plní mé nitro: aby stařec milovaný se uzdravil.

Nic jiného! Nic jiného!!

A přece podráždil zase Ivana obraz krásné dívky s tím vyzývavým bleskem v oku, s tím hrdým posměškem na rtech. Snad je to předtucha vítězství. Strýc ji sice ignoruje a mluví o bratranci Pavlovi se stejnou nevolí jako dříve; ale přece ji trpí kolem sebe a dovoluje, aby ona jediná vedle Prokopa jej ošetřovala. Věc právě tím nápadnější, čím větší byl vždy odpor pana Živného proti jejímu otci. Snad podlehl přece dojmu její lahodné krásy a svěžesti, snad podařilo se jí omámiti nemocného svou pečlivostí a přetvářenou něžností, ač starý pán, šále sám sebe, na venek dosud zachovává prvotní odmítavost. Snad již uvázl v síni, chytře utkané důstojnou žačkou svého otce, nebo v ní uvázne brzy. Avšak jsem zde já. Ano, dám se s ní v zápas, ne pro sebe, ale pro strýce — jest přímo povinností mou, abych jej chránil před nástrahami té půvabné intrikánky. Ten milý zámeček, to jmění, k němuž se z ničeho dopracoval mnoholetou, neúmornou pílí, jsou hodny lepšího osudu, než aby se propadly do bezedných kapes Pavlových, a posloužily jen k ukojení ničemných vášní...

Mané zaletěl Ivan duchem k domovu, k vetchému otci v ošumělém šatě, k churavé matce...

Z toho podivného kolotání myšlenek a citů vyrval jej opětný příchod Prokopův, a za chvilku vrátil se s ním k nemocnému.

* *
*

Ivan probděl u strýce téměř celou noc, a trval při něm také následující den, vzdaluje se na krátkou dobu jen tehdá, když strýc důtklivě na vystřídání strážců naléhal. Pak přejímal úkol ošetřovatele dle jména Prokop, ale ve skutečnosti byl toliko podřízeným pomocníkem slečny Růženy. Hrdina přesvědčil se brzy, že jest zařízení toto nutné. Dobrý staroch, usednuv na židlici vedle lože, míval sice nejlepší vůli bdíti nad každým pohybem svého pána, ale šedivá jeho hlava, s bezvadnou pěšinkou uprostřed, klonila se znenáhla níže a níže, až pak nadešla chvíle, kdy pro něho marné bylo poučení na láhvičkách a krabičkách „za hodinu lžíci“ a „za dvě hodiny pilulku“, a kdy ston i slabý hlas pánův byl by ložnicí vyzníval na prázdno.

Vůbec nemohl Ivan popříti, že dívka platně zasahuje do smutného děje a situaci jaksi ovládá. Starý sluha, jakoby naň působila tajemnou magnetickou silou, stával se v její přítomnosti nevolným, němým nástrojem vůle její. Proti příbuzenstvu venku bránila zapovězený práh ložnice jako anděl s plamenným mečem bránu ráje. I starého lékaře dovedla podmaniti svému vlivu: obracel se při svých dotazech a opatřeních výhradně jenom k ní a mluvil s ní přátelsky jako s dávnou známou, Ivana si téměř ani nevšímaje. Pravda, že dívka plnila jeho nařízení vždy co nejsvědomitěji a nejzručněji.

Jenom nemocný činil stále, jakoby jí v pokoji nebylo: nepromluvil k ní ani slovem, nezavadil o ni ani pohledem, a dával i jinak chováním svým na jevo, že s ní nechce míti ničeho. Dívka to patrně dobře pozorovala, a vpravovala se obratně do své situace. Vyhýbala se všemu přímému styku s nemocným, sloužíc mu jen prostřednictvím starého sluhy, nařizujíc tomuto, kdy a jak pánovi co podati a jakou mu službu vykonati má. Vše, co stařec užívati nebo čeho se vůbec dotknouti měl, docházelo k němu z její ruky skrze ruce Prokopovy. Ona leda jen rovnala, stojíc za hlavami lože, podušky pod nemocným a podpírala ho jimi, když se chtěl povztýčiti. Nemluvila k němu, nevnucovala se nikterak, nehleděla ani němým výrazem něžné laskavosti a starostlivosti zaujati jeho pozornost.

Vzor diplomata! — pravil k sobě Ivan. — Vybrousila do jemných, skvoucích hran výsledky školy otcovské. Jiná by strýce dotěrnou něžností k rozhodnému odmítnutí podráždila — ona se moudře spokojuje tím, že je mlčky trpěna, vyhýbá se úzkostlivě všemu, co by mohlo v její neprospěch rozjasniti tuto nejistou situaci, a doufá, že svou zdrženlivostí, tichým a oddaným snášením příkoří, mlčky jí činěného, přece konečně obměkčí srdce starého pána. Patrně jsou jí také prospěšny přípravy k umění hereckému.

I když Hrdina přejímal po sluhovi úkol ošetřovatele, trvala stále v ložnici. Střeží soka bedlivě Argovým okem! Starala se dále o nemocného, pomáhala Ivanovi, ba někdy jej dokonce mistrovala, jakoby sobě i z něho upraviti chtěla pouhý nástroj své vůle. To jej popuzovalo a snad ještě více ten

ledově úsečný způsob, jakým se k němu chovala, vzdorné a vyzývavé pohledy, lehký záchvěv pohrdlivého úsměšku, který těkal kolem jejích rtů.

Takové myšlenky prošlehávaly po chvilkách těžkým mračnem zármutku a soustrasti, v němž Hrdina nachyloval hlavu k trpícímu strýcovi.

Večer zahájen zjevně tajný dosud zápas obou nepřátelských stran.

Dívka pravila hlasitě, aby to i pan Živný zaslechl, k Ivanovi: „Již je čas, bratránku, abyste si odpočinul. Probděl jste na dnešek celou noc. Budu dnes bdíti sama s Prokopem."

„Nemám na spaní ani pomyšlení," odvětil Hrdina.

„Jdi jen, Ivane, jdi!" ozval se slabý hlas nemocného. „Nepřipustím, abys bděl znovu. Jdi!"

Ivan musil poslechnouti.

Růžena vyšla za ním v osvětlenou předsíň, a řekla mu tiše: „Mrzíte se snad, že pečuju o vaše zdraví?"

„Mé zdraví nemá takové péče zapotřebí," odpověděl Ivan ostře. „Spáti nebudu bez toho, a po půl noci dostavím se na každý způsob k nemocnému."

„Stane-li se do půlnoci něco vážného, pošlu pro vás."

„Děkuju, že také na mne pamatujete. Zdálo se mi skoro, jakobyste mne chtěla od strýce úplně odloučiti, jako byste žárlila na každého, kdo s vámi chce sdíleti péči o nemocného. Obdivuji se věru hlubokosti obětavé lásky, jakou mu tím neskonale něžným a horlivým ošetřováním osvědčujete..."

Osten ironie vynikl z tónu těchto slov až příliš zřetelně a krutě.

V noci krásných očí se zablesklo.

„Není to snad mou povinností a mým právem?" řekla dívka přitlumeným hlasem, z něhož ale vyznívala vnitřní bouře. „Nejsem-li mu svazkem přírody stejně blízka jako vy, a snad bližší než tam ti venku? Smí-li mi někdo brániti, abych mu neprokazovala služby křesťanské lásky? A co se týče mých citů, nemá nikdo práva činiti se nad nimi soudcem. Ty zná pouze mé svědomí a Bůh. Ale tak bývá! Každý přisvojuje výhradně sobě ryzí, ušlechtilý cit a při jiných vyhledává jen nízké pohnutky. Arci — což jsem já? Jsem se svým otcem vyvržena z počestného příbuzenstva — vím to! Vím, jak se o nás mluví. Otec má své chyby a slabosti — připouštím; ale dobří naši přátelé vidí a zveličují pouze tyto, umlčujíce jeho vlastnosti dobré. A já — jak může míti pravý lepší cit takové nicotné, lehkomyslné stvoření — nastávající komediantka —"

„Ale sestřenko, sestřenko!"

„Ne, nevyrušujte mne! Vím, jakou představu jste si o mně utvořil z těch přátelských líčení a posudků. Poznala jsem to z prvního vašeho pohledu, vyznělo mi to z prvního vašeho slova. Než co po tom! Úsudek jiných jest mi lhostejný. Shlížejte si dále pohrdlivě na mne se své mravní výsosti, a volejte v myšlenkách: Děkuju ti, Bože, že nejsem jako tato, že jsi vložil do mé duše jen dobro a city ušlechtilé a vznešené!"

Po těch slovech odešla rychle nazpět do ložnice.

Ivan ulehl ve svém pokoji oblečen na pohovku a dlouho rozčilen přemítal. Ale pak překvapil jej zákeřnicky spánek, a mladý muž probudil se teprve, když paprsky sluneční větvemi stromů již vesele vnikaly do arkýřové komnatky.

Rozmrzen zaspáním, chvátal k nemocnému. V předsíni potkal Prokopa, který mu sdělil, že měl pán dnes velmi, velmi zlou noc, že slečna poslala i pro doktora, a že probděli prý (starý sluha totiž částečně po svém způsobu) celou noc v úzkostech a starostech. Na výtku Ivanovu, proč nebyl probuzen, omluvil se Prokop, že v tom nočním zmatku a strachu na všechno zapomněl.

„A jak se vede nyní strýcovi?“ otázal se Ivan.

„O, nyní lépe, nenaříká a leží pokojně. — Ale vejděte k němu již — já musím pro něco do kuchyně, a slečna si po těch celonočních trampotách trochu zdřímla.“

Hrdina otevřel tiše a vešel po špičkách do ložnice. Růžena skutečně spala v koutě za plentou, sedíc v lenošce a hlavu, s níž na všechny strany splývaly nespoutané proudy černolesklých kadeří, majíc položenu na stole, na skřížených něžných rukou.

Vzezření nemocného bylo v pravdě uspokojivé. Ležel tiše, pohlížel klidně a když spatřil Hrdinu, pohrál kolem jeho rtů i slabý, vlídný úsměv.

„Dobré jitro!“ zašeptal mu vstříc. „Jak jsi se vyspal?“

„Já jsem spal až příliš tvrdě. Ale ty! Právě mi řekl Prokop, že jsi měl velmi zlou noc. — Mrzí mne velice, že mne ani nezbudili —“

„Dobře učinili. Co bys mi byl pomohl? Byl tu doktor. — Ano, měl jsem — hroznou noc. Ale nyní je mi líp než včera. Mám skoro chuť poslechnout si noviny — ach, dnes nedocházejí — došla jen tuhle Jitřenka — přečti mi — aspoň obsah —"

Ivan vzal do ruky obrázkový zábavný časopis a začal tichým hlasem čísti: „Růže. Causerie od Jarmila Slavíka —"

„Růže," opakoval šeptem starý pán a přivřev oči, zašeptal ještě jednou zvolna, v myšlenkách: „Růže, ach! růže."

Pak probral se ze snění a pravil s úsměvem: „Nu, čti mi třebas nějakou stránku — jak ten Slavík růži opěvuje. — Ale čti hlasitěji — či — ach, zapomněl jsem — ne — ach, ano — čti jen po tichu, slyším dobře."

Ivan začal čísti článek, v němž pisatel napínal vtip a fantasii, aby pobavil čtenáře svižnou a půvabnou rozpravou o královně květin. Vzdával nadšený hold líbezné její kráse a velebil v opojení čistou, vonnou její dušinku. Citoval pak několik poetických legend o původu růže, a jak se rozumí samo sebou, přešel k Řekům a Římanům, líčil růžové deště při hostinách římských císařů a vzpomněl si také na růži, kterou staří zavěšovali jako symbol mlčelivosti nad tabulí o přátelských kvasech, připomínajíce tak hodovníkům, aby nevynášeli odtud řeči zplozené ohnivým vínem, jež hodily se pouze do úzkého kruhu veselých přátel. Do křesťanského světa zabočil autor legendou o svaté Růženě z Limy, která chtíc Bohu růže obětovati, vzhůru k nebi je házela: a hle! růže zůstaly viseti ve vzduchu a utvořily tam podobu kříže na

znamení, že nebesa něžnou oběť přijala. Středověk zasvětil spanilou královnu květin milostné královně nebeské, a položil věnec růží-modliteb k nohám bohorodičky. Zlatá růže bývala odměnou trubadurům na dvorech lásky. Pisatel mluvil dále o bojích „bílé a červené růže“ v Anglii, o pětilisté růži rožmberské — a vyčerpal vůbec historii růže ze všech poutavých a vděčných stránek.

Na to spustil se na čtenáře růžový déšť citátů ze zlaté knihy poesie všech národů a věků. Sapfo, Anakreon, Catull, Hafis... celá řada pěvců přispěla k němu vábnými, rosnými lístky a také česká literatura od rukopisu královdvorského až po pěvce „Růže stolisté“ byla slušně zastoupena verši, zasvěcenými čarovné, vyvolené květině lásky. Ba, na konec připsal Jarmil Slavík i tyto verše vlastní invence:

Ó růže, jitřní červánku, jenž slétl k zemi
a vůni nebe spojil s luhu vděky všemi,
ty's květ, jenž Evě zůstal z ráje na kadeři
a v nový lásky ráj nám září světa šeří...

Ivan se odmlčel a také nemocný trval chvíli v němém zamyšlení.

Na tváři jeho hrálo cosi jako odlesk sladkobolných upomínek, oči snivě hleděly do pruhu jitřní záře, který se vloudil nesměle do ložnice, a bledé jeho rty zašeptaly s povzdechem: „Růže! Jaká lektýra pro zlomeného starce! Růže — i mně kdysi kynuly — k lásce... Chtěl bych se ještě jednou pokochati vonným jejich pozdravem — ale doba růží je ta tam — v přírodě i v mé duši — —“

Venku ozvaly se kroky a do ložnice vstoupil doktor, jehož příchod vyrušil také dívku za stolem z odpočinku.

Když lékař odcházel, vyšel Ivan za ním a zeptal se ho po stavu nemocného. Lékař pokrčil ramenoma, potřásl povážlivě hlavou a mínil, že asi dnes nastane rozhodnutí.

„Přijdu ještě jednou," doložil.

Po té rozmluvě sešel Ivan do parku. Kráčel polozarostlými stezkami mezi zdivočilým křovím a stromovím, které však poskytovalo malebnější skupiny než druhdy pod vládou pečlivého zahradníka. Pan Živný, ač jinak pořádku milovný, nechával všecko beze změny jak v sadě tak v zevnějšku zámku, ba částečně i uvnitř. Možná, že tak činil z piety k upomínkám mládí. Býval ť jeho otec v zámku, již tehdá sešlém a zanedbaném, nějakým nepříliš skvěle placeným zřízencem zadlužené vrchnosti, meškající většinou v cizině.

Po smrti otcově odešel odtud mladý Živný do světa, když byl marně klepal u příbuzných a přátel o pomoc a podporu. Ale železnou vytrvalostí, neúnavnou pílí domohl se po letech vlastního, neskrovného jmění, a když se navrátil do vlasti, zakoupil si zámek s panstvíčkem od tonoucí již vrchnosti, která se právě ohlížela po kupci. —

Ivan rozhlížel se bedlivě kolem. Ač obyčejná doba růží minula, doufal přece, že najde některý květ, aby jím potěšil starého pána, jehož steskem po růžích byl hluboce dojat.

Zvroubil celý sad, ale nikde nerděla ani nebělala se královna květin. Spatřil tu a tam pod keřem jen opadalé, vadnoucí růžové lístky. Konečně došel

v jednom koutě k polozarostlému, vetchému altánu – a hle! tam rděla se uprostřed keře ještě jedna – poslední stolístka, svěží a smavě zářící, jakoby byla právě v tu chvíli z poupěte rozpučela.

Hrdina utrhnul ji opatrně a bral se nazpět k zámku. Blízko něho na stezce, překlenuté srostlými korunami starých stromů, potkal Růženu. V prvním okamžiku trhla sebou, jakoby chtěla zabočiti stranou, ale pak, rozmyslivši se patrně, šla mu vstříc zelenou, stinnou chodbou.

Zelenavý polosvit parku nebyl nikterak na ujmu jejím půvabům. V ložnici nemocného působil sice zjev její mocným kontrastem k okolí; ale zde za to, zbaven truchlivého pozadí, obklopen čerstvou zelení a čistým vzduchem, rozvíjel účinněji svůdné, smysly jímající svoje kouzlo. Byl to opojný zjev dryady. Také její obličej měl jiný výraz. Ani sledu dřívější bojovnosti v pohledu, ani nejmenší stopy úsměšku a pohrdání kolem rtů. Byl všecek ozářen přívětivým úsměvem a zjevoval Ivanovi v té slunné záři vděky dosud netušené.

Mladý muž obdivoval se překvapen té líbezné proměně, ale pak si pomyslil: „Aha, štítí se přece zjevného nepřátelství. Chce oslabiti dojem včerejšího příkrého výbuchu.“

A zdálo se, že má pravdu. Dívka, došedši k němu, začala hned: „Neurazila jsem vás včera svou prudkostí? Nedivte se, že haněná a nevážně odstrkovaná dívka ulevuje tomu, co vře v jejím pobouřeném nitru. Pravila jsem, že mi nezáleží na úsudku jiných. To musím částečně odvolati. Úsudek některých lidí není mi přece lhostejný.“

Ivan, kráčeje podle dívky, vzhlédl stranou k její tváři. Zářila nejlibějším karminem, hedbávné černé řasy byly sklopeny a svůdné rty se lehce chvěly. Hrdina cítil, jak znenáhla podléhá kouzlu té spanilé čarodějky a jak proniká rozkošný žár celým jeho nitrem.

„Vidíte věci v barvách příliš temných," pravil zajíkaje se při své lži. „Přiznávám, že jsem slyšel některé nepříznivé zprávy o vašem otci — ale o vás — ne, o vás nezaslechl jsem pražádného hanlivého slova.

Dívka stanula.

„Opravdu?" zvolala živě. „Neměl jste tedy o mně žádné představy nepříznivé a nejste proti mně nikterak zaujat?"

„Nejsem. Jaká myšlenka!" lhal Ivan statně dál.

„Že tedy nejste? Mohu-li vám jen uvěřiti? Pohleďte mi do očí — hezky přímo — tak!"

Ivan pohlížel zmaten do tváře, plně k němu obrácené, do tváře lahodných tahů a jižní živosti, do tváře luzně zářící jako májovým sluncem a jitřními červánky, v níž se hloubily lehounké důlky jako něžná hnízdečka amoretů, laškujících se zlatým motýlem úsměvu na granátovém poupěti, z něhož rozkošně probleskovaly perlové zoubky. A celá jeho duše utonula na okamžik s opojeným zrakem v závratné, sladce tajemné tůni, která ho jiskřivě vábila z temných, velikých očí.

Kráčeli dále. „Nuže, chci vám prozatím uvěřiti —" začala dívka, ale v tom pohlédla na jeho ruku a zvolala: „Ah, růže! A jak pěkná, jak čerstvá! Což zde ještě kvetou?"

„Byla to poslední!"

„Poslední! Chudáček! Ale dovolte přece, abych se na ni lépe podívala, abych se potěšila trochu její vůní! Ó miluju růže vášnivě. Dejte mi tu milou, sladkou stolístku — dáte?“

Ivan mlčel rozpačitě. Měl jí růži odepříti? Měl jí říci, že jest určena pro nemocného strýce?

„Rozpakujete se?“ pokračovala Růžena s jemnou výčitkou. „Váháte dáti mi ten něžný dárek jako důkaz, že nechováte ke mně opravdu žádné nechuti, jako zástavu našeho příštího přátelství?“

Hrdina zapomněl na strýce, neviděl před sebou nepřítelku, dceru pletichaře, intrikánku, káni, číhající na lup — hleděl jen omámen na sličný obličej, který skloněn k růži, jejíž stopku objímaly bílé prstíky, ruměnných lístků se dotýkal rtoma krásnějšíma než ony, upíraje na něho při tom černé kouzlo svých očí.

„Ó jen přijměte ten skromný dárek,“ pravil vřele. „Kvetoucí symbol krásy hodí se k vám nejlépe.“

„Ach, také pochlebovat umíte?“ pravila dívka. „Nuže, srdečné díky. Ó růže! Jak pak znějí ty verše? Počkejte —

> Ó růže, jitřní červánku, jenž slétl k zemi
> a vůni nebe spojil s luhu vděky všemi,
> ty's květ, jenž Evě zůstal z ráje na kadeři
> a v nový lásky ráj nám — nám —

na ostatek si nevzpomínám. — Ale můj Bože, jací jsme to lidé! Tam leží ubohý nemocný strýc a my zde mluvíme o růžích a lásce. A potom se honosíme ryzostí svého soucitu, svých ušlechtilých citů. Musím

pospíšiti k němu. — Nechala jsem tam sice Prokopa, avšak toho znáte. — Zatím s bohem a ještě jednou díky za tu drahocennou růži!“

Slovo „drahocennou“ pronesla se zvláštním důrazem a z oka jejího, náhle opět hrdého, šlehl na Ivana dřívější bojovný, ba skoro vítězný blesk; také rty její obechvělo něco, jakoby se tam vracel známý úsměšek. Ale proměněný tento výraz objevil se Ivanovi, i jinak překvapenému, pouze na okamžik, neboť po slovech oněch ihned se obrátila a kvapila nazpět k zámku, zdvihajíc růži do výše jako vzácnou kořist.

Ivan hleděl ztrnule za ní. Zarazil se hned při prvních slovech básně z Jitřenky. Kdy ji Růžena četla? Časopis došel ráno, kdy dívka spala, a báseň skrývala se mezi listy, jež teprve Ivan rozřezal. Snad nahlédla do Jitřenky teprv po mém odchodu od nemocného! bránil se Ivan vzniklému podezření. Ale když pak zazněla ironická slova o ryzosti ušlechtilých citů a když obličej sestřenčin tak náhle se změnil, tu nabývalo nejasné podezření pozvolna určité, posupné tvářnosti.

Tedy přece obelstěn! hanebně poražen! ulevil si v duchu, když dívka s růží v zámku zmizela. Průběh jest jasný: Odpočívala sice ráno s čelem na ruce skloněným, ale nespala, slyšela, co nemocnému z Jitřenky četl, i starcova toužebná slova o růžích, a jako v Ivanovi vznikla i v ní myšlenka, aby se v sadě po nějaké pozdní růži poohlédla. Proto sešla do parku, hledala snad marně a když zahlédla stolístku v jeho ruce, rychle ukula chytrý plán, jak by mu ji odloudila. Zdařil se jí znamenitě! Ivan jako slepý vběhl do pasti, kterou mu svým lahod-

ným úsměvem nalíčila. Dal se, bloud, omámiti prohnanou koketou, vtipnou intrikánkou.

Nyní zde stojí zahanben a přemožen, a ona zatím přináší nemocnému starci růži, po níž tak toužil a jíž snad získá konečně jeho srdce. Beztoho jest odpor starého pána již zviklán; prozradila to zřejmě jeho žádost, aby Ivan četl po tichu — mělť na mysli dřímající dívku.

Nechť! — zvolal v duchu Hrdina, máchnuv prudce rukou. — Ať si triumfuje! Mějž si cenu své intrikánské zchytralosti! Na tom kolbišti bez žalu vzdávám se vítězství. Odmítal jsem již dříve hnusnou myšlenku na dědictví — nebude alespoň nadále poskvrňovati můj čistý, posvátný cit...

Zmizením dívky Hrdina poněkud vystřízlivěl, ale její nedávný opojný úsměv dosud zářil v jeho duši. Proč je taková krása sídlem takové mravní nicotnosti? — povzdechl si. — Proč tato čaroskvoucí nádoba místo rmutných patoků nechová nektar šlechetných citů... Tu se zarděl bezděky. Připomenul si její nedávnou sarkastickou poznámku. Zdaž neměla pravdu? Smí-liž on se honositi ryzím, ušlechtilým citem — on, kterýž v prvním smyslném vznětu rázem zapomněl na trpícího, snad umírajícího strýce a něžný dar, jenž by byl potěšil a rozjasnil mysl ubohého, bez rozpaků hodil do klína ošemetné koketě! — —

Vzpomínka na strýce přiměla Hrdinu, že se vrátil do zámku. Na schodech vrazil do něho Prokop, chvátající dolů.

„Co se stalo?" volal Ivan hledě do zrůzněné jeho tváře.

„Ach, smutné věci!“ odpověděl s povzdechem sluha. „Slečna si vyšla do parku a na mne přišla z nenadání dřímota — vždyť víte, že jsem probděl celou noc. Pojednou cítím, že mi někdo třepe ramenem. Otvírám oči — slečna stojí přede mnou a praví: ‚Rychle! Pospěšte pro doktora!‘ Chvátám ke dveřím — v tom vztahuje milostpán po mně ruku. Ležel tu jako umírající, s bolestí v oku a na tváři, v druhé ruce tiskna křečovitě větvičku s krásnou růží, kterou mu snad slečna z parku přinesla. Sténaje bolestmi, sotva ze sebe vypravil: ‚A pošli — Josefa — s kočárem do města — pro pana notáře. Hned — ať jede tryskem —‘ ‚Pro pana notáře! A přece je testament již napsán. Vím to jistě. Jde tedy o nějakou změnu —“

Sluha upřel na Ivana významný pohled. Ale Hrdina zamáchl jen chladně rukou a vešel do domu.

Vstoupil tiše do předsíně. Dvéře ložnice byly polootevřeny; Prokop ve chvatu a rozespalosti zapomněl je snad zavříti, Ivan viděl jimi k posteli, a spatřil tam výjev, který zastavil rázem jeho tiché kroky. U postele klečela Růžena štkajíc a líbajíc hubenou ruku nemocného. Druhá jeho ruka, ležíc na prsou, svírala haluzku s růží. Ston churavého svědčil, že velmi trpí. Ale pojednou si oddechl z hluboka, obrátil se tváří k dívce a položil ruku na její měkké, černé kadeře.

„Ach, teď je mi lépe,“ mluvil tiše. „Najednou cítím, jakoby se nový život vléval do mých žil. Ta růže — ta růže mne uzdravila.“

„Hleď, milé dítě,“ pokračoval po chvilce, „znám tuto růži a povím ti o ní malou historku. Vykvetla na keři pod altánem, kde čekával blouznivý mla-

dík toužebně na dívku s temným vlasem a velikým černým okem, sálajícím žár jižního slunce, pod nímž se narodila. Mladíkem tím byl jsem já a jeho milenkou — tvoje matka. Meškala v tomto zámku jako guvernantka u bývalé vrchnosti. Zahořel jsem k ní láskou bez mezí a její obraz navždy utkvěl v mé duši. Nikdy odtud jiná žena nezajala mé srdce. I ona byla mi nakloněna — ale tu vloudila se mezi nás zmije — ne, nebudu před tebou tupiti tvého otce, chci zapomenouti na všechno — k vůli tobě! Srdce mé pohnulo se hned, jakmile jsem tě poprvé spatřil. Když jsi mne pak s takovou něžnou a přece nevtíravou péčí obsluhovala, stěží jen udržoval jsem své city na uzdě. Ale když jsi konečně před chvilkou vstoupila — celý obraz své matky v májovém jejím květu, přinášejíc mým bolestem jako zázračný, spásný lék tu známou růži, kterou mně i tvoje matka nejednou v altánu do ruky vtiskla, tu nemohl jsem již odolati. — Zůstaň u mne, andílku, zůstaň na vždy! Staň se mojí dcerou!"

„Ach, strýčku, drahý strýčku!" vzlykala dívka a líbala jeho ruku.

Je tedy rozhodnuto! — pravil k sobě Ivan. — Dosáhla dědictví i lásky strýcovy. Nemohu si ani na toto druhé naříkati. Moje láska k němu nebyla dosti vřelá, aby odolala nástrahám svůdné sirény.

Vešel do ložnice. Nemocný vztáhl k němu vlídně ruku. „Děkoval jsem právě Růženě za tuto líbeznou stolístku," pravil, „ale dík náleží vlastně tobě. Tys ji pro mne utrhl."

„Já — já —?" koktal překvapen Hrdina.

„Jenom nezapírej! Nemusíš se hanbiti za ten důkaz něžné pozornosti a lásky. Však mi Růžena

jmenovala pravého dárce. Ještě mi znějí v duši slova, která se vlinula jako zázračný balšám do mých muk: „Hleď, strýčku, přináším ti růži, kterou Ivan pro tebe utrhl."

Ivan stál tu jako zkamenělý. Nikoli tedy obelstěn intrikánkou, ale přemožen šlechetnou bytostí, před níž musí zahanben sklopiti zrak. Toho nesnesl.

„Nemohu přijmouti dík, jehož jsem nehoden," pravil pevně. „Ano, utrhl jsem růži pro tebe, strýčku, ale potkal jsem sličnou dívku a její úsměv stačil, abych zapomněl na trpícího dobrodince a věnoval jí květ, který měl tebe potěšiti."

„Tys jí tedy růži — daroval?" pravil nemocný zachmuřiv čelo.

„Vlastně — ona ji na něm vyloudila," ozvala se Růžena, „vyloudila všemi fintami koketerie a hereckého umění, do něhož je poněkud zasvěcena. A vyloudila ji pouze proto, aby slavila malý triumf nad člověkem, který ji v myšlenkách svých snižoval — aby mu dokázala, že nenáleží mezi ten brak, do něhož ji v duchu pohrdavě odhazoval..."

Za chvíli na to šňupl si starý lékař spokojeně nad pacientem, vyváztým již rozhodně z nebezpečí, a pravil s úsměvem: „Růže, pravíte, že vás uzdravila? Vida, vida! O léčivých vlastnostech růže jsem dosud neslyšel. Ostatně — v romantickém středověku prý hojila křeče —"

A když pak Prokop oznamoval, že Josef odjel již pro notáře, usmál se pacient a pohlížeje k oknu, kde stál Hrdina s Růží Pavlovou v nějaké zajímavé

*

rozmluvě, prohodil žertovně: „Závěť prozatím odložíme; ale nevím, nevím, nebude-li brzy psáti nějakou svatební smlouvu —“

Avšak zde autor odkládá péro a podotýká, že by se spíše propadl studem, než by svou povídku ukončil otřepanou kopulací...

Rodinné tajemství.

(»N. L.« 1882.)

Byl podzimní podvečer chladný, pošmourný. Seděli jsme s přítelem literátem v malé zahradě, kde pochybený kavárnický podnik smutně doklepával svou letní saisonu. Skrovný zbytek rozsáhlého druhdy patricijského sadu, stlačený jako v soutěsku skalní mezi holé postranní zdi vysokých domů, nedovedl v nejparnějším létě přilákati slušný počet hostů do stínu několika starých, zkřivených a rozsochatých stromů, neřku-li v pokročilé jeseni, kdy bylo stínu všude až k omrzení a sežloutlé, zkroucené listí na stromech a po zemi jen pořídku sem zvábilo některého ze svých nečetných ctitelů. K těmto přátelům podzimních barev patřím náhodou i já, a proto zatáhl jsem přítele do zahradní kavárničky.

Vypili jsme s resignací špatnou kávu, prohlédli několik vyložených novin, pomluvili trochu ostatní literáty — a zamlčeli se pak na delší dobu. Snad nás přemohla truchlivá nálada okolí. Vzduch byl sychravý a těžký; ani jediný veselý pablesk ne-

padal s pomračených nebes do bledého, smutného osvětlení zahrádky, vlhkost, chlad a šedavý tón spočívaly na všem; starý vetchý pavilon, sloužící teď za kavární kuchyni, šeřil se v pozadí jako teskný stín minulosti; ošumělý číšník, se špinavým ubrouskem na ruce, klímal u stolu v koutě, časem násilně zdvihal přepadlý, vyžilý obličej a vytřešťoval do prázdna kalné, rozespalé, bezvýrazné oči; celý ten výraz melancholie a nudy obestřen a posypán byl suchým, sežloutlým listím, které chvilkami s tichounkým vzdechem slétalo i na vybledlý, špinavý ubrus našeho stolu.

Přítel, opíraje hlavu o ruce, díval se nepohnutě k zemi, pohřížen jsa v myšlenky, patrně neveselé. I moje mysl byla zachmuřena. Byla to jedna z oněch chvil, kdy myšlenka samovraždy nejraději uzrává v duších rozervaných a také duch jinak spokojený mimoděk se obestírá mrakem; kdy svírají nám srdce teskné předtuchy, hlavou táhnou mučivé vzpomínky a každá věc nám ukazuje toliko své stránky nejtmavější.

„Bídné poměry všude a ve všem!" prohodil jsem konečně. „I s literaturou bude čím dále tím hůře. Nakladatelé ztrácejí chuť k vydávání, poněvadž obecenstvo ztratilo chuť ke čtení, a brzy ztratíme i my literáti chuť ke psaní —"

„Hm — pravda," řekl přítel, probíraje se násilně z myšlenek. „Ale věř — věř, že my sami jsme spoluvinníky. Každý z nás má na zřeteli více sebe, svou literární reputaci nežli čtenářstvo. Jeden chce mu vpravovati své náhledy politické, sociální, esthetické a jiné, druhý rád by oslňoval duchaplností a vtipem za každou cenu, třetí snaží se v barvitých

líčeních dostihnouti Turgeněva — ale aby prostě poutavým dějem nebo zajímavým kusem skutečnosti, beze všeho zbytečného, jediné na cech literární vypočteného balastu, obecenstvo popadl a náležitě pobavil, na to nepomýšlí žádný."

„Kusem skutečnosti? Vždyť má přece realistický směr u nás dosti zástupců —"

„Ovšem. Ale kolik tu silných, mocněji působících výtvorů, které by sáhly hlouběji do duše čtenářstva a vzbudily živější jeho interes? Čteš prostičké, idyllicky zbarvené obrázky z venkova a krotké maloměstské žánry. Jakoby číše života chovala jen vyčichlé patoky a mdlou limonádu. A přece — kolik silných dramat, kolik vzrušujících situac, kolik překvapujících psychologických problemů poodhaluje jen každodenní rubrika časopisů ze soudní síně! Podobných látek jakoby se každý ostýchal. Pruderie kritiky tu mnoho zavinila. Jakmile čtenáři místo fádního mléka naleješ jednou trochu ostřejší doušek, hned ozvou se káravé hlasy o krvavé literatuře. A pak — spisovatelé hledí většinou jen na povrch, na klamnou hladinu. Kdyby pronikali hloub, kolik netušených mysterií a závratných propastí nalezli by v té na pohled všední skutečnosti! Mnohdy, v lůně zdánlivě klidné a spořádané rodiny staneš pojednou zděšen před objevem, který jako hlava Medusina — Jako na příklad — —"

„Na příklad?" vyzvídal jsem, když se přítel náhle odmlčel. „Zajisté zkusil jsi sám něco takového. Není-li pravda?"

„To jest — nu, ano —" odpovídal rozpačitě. „Stalo se mi tyto dni něco zvláštního..."

„Nuže vypravuj, vypravuj!“ naléhal jsem. „Těmi mysteriemi a propastmi napjal si pořádně mou zvědavost — je svatou povinností tvou, abys ji ukojil.“

„Buďsi! Svěřím se ti se vším,“ rozhodl se přítel. „Můj příběh nepobaví tě zrovna příjemně; ale snáší se dobře s pessimistickou náladou, kterou budí ten pošmourný podzimní den a tato zpustlá zahrada.“

Zadíval se na chvíli do vzduchu s výrazem, jakoby před ním vyvstávala děsivá jakási vidina, a máchnuv pak rukou přes obličej začal:

„Můj bratr přesazen byl do Prahy a hodlá se přistěhovat sem na začátku příštího měsíce i se starou tetou, která mu spravuje domácnost. Je totiž bezdětným vdovcem.

Mně stal se bývalý můj byt nesnesitelným, poněvadž se usadil v sousedství nastávající flétista. Kromě toho omrzelo mne již vytloukání hostinců a přijal jsem tedy ochotně bratrův návrh, abychom si najali společný byt o čtyřech pokojích, v němž bychom spolu vedli za pomoci tety Anny, výborné hospodyně a kuchařky, spořádaný život domácí.

Opatřen od tety a bratra zevrubnou písemnou instrukcí vzhledem k nezbytným a žádoucím vlastnostem nového bydliště, k níž jsem připojil i své zvláštní požadavky, týkající se zejména klidu a slušné vyhlídky — vydal jsem se na svízelnou cestu za bytem. Musil jsem hledati takový, který by se uprázdnil hned nastávajícím kvartálem, poněvadž se měl bratr přistěhovati — jak řečeno — již asi za měsíc po terminu, a já bych byl nejraději hned uprchl nadějnému flétistovi. Bytů takových bylo

dosti pořídku a kde se některý vyskytl, vadily zase jiné věci.

Rozmrzen již polodenním marným hledáním, stanul jsem v tiché Malostranské ulici nerozhodně před starým domem, na němž bylo přilepeno psané návěští: „Zde pronajme se byt o čtyřech pokojích, s kuchyní a příslušenstvím. Po případě možno se stěhovati hned.“

A poschodí neudají! bručel jsem pro sebe. Zase abych lezl Bůh ví kam a dověděl se na konec, že je to někde při zemi na ulici nebo do konce na půdě!

V tom vyšla z domu hezká, mladá dívka, vkusně ustrojená.

„Odpusťte, slečno,“ oslovil jsem ji. „Nemohla byste mi laskavě říci, v kterém poschodí je ohlášený zde byt?“

„Ah, to je náš byt,“ odpověděla s lehkým uzarděním. „Přes dvůr — v prvním patře — Pojďte laskavě se mnou; dovedu vás tam sama.“

„Jste příliš dobrotiva. Nerad bych vás zdržel —“

„Ó, moje vycházka nespěchá. Prosím!“

A lehkými krůčky brala se přede mnou nazpět do domu klenutou chodbou.

Mladistvě svižná postava, lesklé havraní kučery, spadající volně pod měkkou obrubou Rembrandtovského klobouku a nesoucí za ozdobu čerstvou, krásně růžovou jiřinku, ušlechtilý obličej jižního téměř koloritu, nádech poesie — ne, nebudu tě nudit obvyklým popisem. Dosti, řeknu-li, že bych navzdor únavě po slezení Bůh ví kolika prvních a druhých

pater, po boku takové průvodkyně ochotně byl vystoupil třeba ještě na Svatovítskou věž.

Vešli jsme na dvůr, z části dlážděný, kde mezi kameny vyrůstala tráva. Na levo byl ohražen vysokou zdí; na pravo a v pozadí chmuřilo se zadní stavení, pouze jednopatrové, dopola obrostlé hustým „psím vínem“, jehož zarudlé listí malebně se družilo k šedivému stářím, někde až zčernalému zdivu. V prvním patře táhla se otevřená chodba s kamennými sloupci a kamenným zábradlím, jež sobě zachovalo i rokokové okrasy v podobě divných váz a buclatých amorků s věncovím květin. Vše to bylo úplně po mé chuti.

Slečna dovedla mne do prvního poschodí a otvírajíc tam nejbližší dvéře, pravila do vnitř: „Tento pán chce si prohlédnouti byt.“

Uvítal mne obstárlý, vysoký, kostnatý muž s rázovitě utvořenou, krátce ostříhanou šedivou hlavou, vpadlými spánky a ostrohranným obličejem šedavé pleti, z něhož se dosud živě jiskřily výrazné černé oči, zastíněné silným, ježatým, téměř srostlým obočím, jež úhlovou čerností příkře se odráželo od šedivých, ba téměř již bílých vlasů.

„Račte jen vejíti,“ pobízel zdvořile. „Máme tu sice trochu nepořádek —“

V předpokoji, kam jsem na pozvání starého pána vstoupil, seděla mladá, nápadně bledá, ale krásná paní, chovájíc na klíně nehezkého, zakrslého hošíka s plačtivým obličejem; k ní tulilo se roztomilé děvčátko s vyfintěnou pannou v náručí. Z kuchyně vyhlédla nepříjemným, pichlavým zrakem svraštělá, hrbatá stařena, bezpochyby posluhovačka.

„Vezměte k sobě děti!" poručil jí staroch přísným, tvrdým tónem.

Sám pak prováděl mne bytem. Ten líbil se mi zcela. Nejsem přítelem střízlivé pravidelnosti moderních bytů: více mne vábí stará ledabylost a různotvárnost, trochu nesouměrnosti, tu a tam zbytečný výstupek, výklenek, alkovna, tajné tapetové dvéře. Vše to zde bylo. K tomu dosti vzduchu a světla; starý nábytek temného nátěru nebo věkem zčernalý, kterým bylo obydlí všude zastaveno, dával mu sice trochu pošmourný ráz, jemuž hověla tu a tam i některá pavučina nebo zaprášená skrýš — ač bylo zařízení celkem pěkné a slušné — však jen co sem přijde teta se svým nad zrcadlo vydrhnutým a vyleštěným nářadím, se svými květinami, se svou vášnivou láskou k jasným barvám a bezúhonnému lesku! A když jsem se ještě pokochal půvabnou vyhlídkou do starých panských zahrad a na malebnou část města, bylo rozhodnuto.

„Jednám sice zároveň jménem vážné mandantky, své tety, jejíž požadavky jsou velmi přísné," pravil jsem s úsměvem; „ale doufám, že bude spokojena. Mým přáním vyhovuje tento byt úplně."

„Ó je to pěkný byt," řekla s povzdechem bledá panička, přišedší za námi do pokoje. „Loučím se s ním velmi nerada. Prožili jsme tu mnohá krásná léta, až —"

Umlkla rázem jako v leknutí. Neušlo mi, že na ní spočinul hrozivý, pronikavý pohled starého pána.

Šlo ještě o dobu vyprázdnění bytu. Rodina se musila stěhovati na venek a poněvadž měla byt najatý od domácího pána na zvláštní, půlletní výpo-

věď, chtěla si získáním podnájemníka uspořiti alespoň část nájemného za toto pololetí, ale byla by ráda ještě zůstala jeden měsíc, což arci nevadilo mému bratrovi a tetě; ale mne byla by zatím prokletá flétna doštvala k šílenosti. Než i v tom věděl staroch radu. Rodina, bydlící vedle nich v prvním patře zadního stavení, v postranní části, přiléhající ku přední budově, měla uprázdněný pokoj pro svobodného pána, na měsíční nájem. Ten mohl jsem na onen měsíc najmouti.

„Budeme po tu dobu sousedy přes roh," podotkl s úsměvem starý pán; „pokoj ten sousedí s naší ložnicí."

Vyjednali jsme věc u sousedů a obě smlouvy byly spečetěny závdavkem.

Hned příští den přistěhoval jsem se do onoho pokoje. Musím se přiznati, že večer před tím myšlenky mé tvrdošíjně prodlévaly u zajímavé rodiny ve starém domě. Stále tanula mi na mysli zvláštní podoba starého pána, ohyzdná tvář hrbaté posluhovačky, bledý krásný obličej mladé paní a zvláště svěží, poetický půvab černovlasé dívky. Hádal jsem o vzájemném poměru jejich. Zabýval jsem se mnoho hrozivým pohledem, jímž stařec uťal ono: „— prožili jsme tu mnohá krásná léta, až —" mladé paničky. Až — co? Patrně stihlo je nějaké neštěstí. Žena byla by je sdělila, ale stařec rychle a důtklivě to zamezil. Proč? Rozševelená obraznost čile pracovala o té záhadě a zamotala se do bludiště fantastických představ, v němž jako zlovolný kobold míhala se schátralá podoba stařeny s tím pichlavým pohledem, jímžto mne uvítala a s tím

ostrým, skoro jizlivým úsměškem, kterým ještě na odchodu mne provázela.

Bylo již šero, když jsem všechno ve svém novém bytě uspořádal. Avšak musil jsem ještě dnes něco vyříditi s panem Žoldánem, jak se staroch nazýval. V jeho bytě byla dosud tma, leč ozývaly se tam prudké kroky a usedavý dětský pláč. Zaklepal jsem. „Dále!" zazněl uvnitř drsný hlas.

Vstoupiv, pozdravil jsem a projevil hned stručně svou žádost. Navzdor temnotě zpozoroval jsem dobře, že příchod můj uvedl rodinu do rozpaků.

Žoldán chvíli mlčel, vypravil pak ze sebe několik nesouvislých uvítacích slov a rozkřikl se na dítko, stále ještě bědující, zlostným: „Ticho!"

„Odpusťte, hned rozsvítím," pravila dívka chvějícím se hlasem. V pološeru u okna zahlédl jsem zřetelně, jak tam dívka sáhla po svícnu na malém stolku a jak Žoldán v zápětí pevně sevřel její ruku, že od úmyslu svého upustila. Vyřídil se mnou potmě věc několika slovy. Poroučel jsem se tedy. Na chodbě zaslechl jsem ještě prudký, zlobný hlas Žoldánův a nové kvílení děcka.

Ve svém pokoji přemítal jsem o scéně u Žoldánů. Proč nedovolil, aby se rozsvítilo? Z toho, že dívka sama sáhla po svícnu, bylo patrno, že nevadily nedbalky dam neb něco podobného. Co tedy? Či souvisela nezdvořilá ona tma s nářkem dítěte, ubohého mrzáčka? Snad byl ztýrán; snad nesměla vzplanouti svíce, aby neobjevila jeho zubožené tělíčko a zoufalou tvář slzící matky? Pan Žoldán je patrně prchlivý člověk a nepříliš měkký otec. Vzpomněl jsem si na tvrdý tón, jímž za mé první návštěvy nařídil odstranění dítek.

Přemýšlel jsem o tom ještě v posteli. Náhle byla pozornost moje obrácena jinam. Za stěnou, ze sousední ložnice Žoldánovy, ozýval se tichý, podivný zvuk. Jako šelest šatů a rychlých kroků. A trvá to již půl hodiny, bez ustání, bez proměny. Pobíhá tam stařec, oloupen o klid noční starostmi nebo výčitkami svědomí? Usnul jsem naslouchaje tajemnému šelestu.

Ráno usmál jsem se sám svým dobrodružným domněnkám. Přičetl jsem je podrážděné fantasii. Ale brzy probudily se znovu a den ke dni dostávalo se jim nové potravy a posily.

Leckdy, jda mimo byt Žoldánův, zaslechl jsem zlostné volání starcovo, ba pochytil i výkřiky: „Tys vinna vším, vším!" „A tato kletba bude nás provázet až do smrti!" „Ale ty se jen mazlíš se svým křiklounem a vše jiné necháváš pánu Bohu!" „Je to k šílení, k zoufání!" a podobné. Do toho mísil se často vzlykot ženy a nářek dítěte.

Někdy stálo děvčátko s hošíkem na chodbě; ale jakmile mne spatřily, prchaly o překot do bytu jako zděšeny. Zdálo se, že jim otec přísně zakázal všeliký styk se mnou, snad aby něco nevyžvatlaly. Vždyť je pokaždé prudce vystrčil do kuchyně, kdykoli jsem ho navštívil.

Vešel jsem k němu za ten čas několikrát, pod různými záminkami. Jednak dychtil jsem rozřešiti záhadu té domácnosti; jednak vábila mne sličná brunetka, k níž pociťoval jsem den ode dne živější účastenství, ač se ke mně chovala ostýchavě, ba vyhýbavě.

Za mých návštěv snažila se rodina zachovati obyčejný tón zdvořilé konversace. Ale někdy padlo

slovo, při němž se matka nebo dcera bez patrného důvodu zarazila nebo zarděla, při čemž oko starcovo podivně zasvítilo nebo plaše se sklopilo. Někdy, zvláště za šera, těkal úzkostlivým pohledem kolem sebe nebo upřel zrak ztrnule do některého kouta — zkrátka, poznával jsem vždy určitěji, že zde není všechno v pořádku, že v lůně té domácnosti skrývá se nějaké neobyčejné, trapné tajemství...

Sousedstvo nemluvilo o rodině nic špatného. Dověděl jsem se toliko, že byl pan Žoldán po druhé ženat a že starší dcera pocházela z prvního, děvčátko s hošíkem pak z druhého manželství. Avšak pro mé podezření bylo toho dosti. Mladistvá, sličná žena, připoutaná k šedivému, zlostnému starci — děti z dvojího manželství — a to nejmladší — kdož ví, co ustavičně proti němu popuzovalo prchlivého otce! Či bylo snad plodem provinění matčina? Jisto jest, že stařec choval se k němu neotecky, jako s odporem a nenávistí. Spílal mu cikáňat, bědoval, že nemůže pro jeho kňourání a vřískání ani na chvilku klidně pracovat a že ho ten křikloun brzy připraví o rozum. —

Záhadný šelest v sousední ložnici ozýval se téměř každou noc. Někdy nabýval rázu přímo strašidelného. Bylo to, jakoby někdo rychle obíhal kolem dokola podél stěn, bez ustání, bez oddechu... do toho mísil se chvilkami jiný zvuk, jako luskot prstů nebo cvakání kohoutku u bambitek... a někdy bylo slyšeti hřmotné šlapání a deptání, jakoby někdo po někom zlostně dupal... ozývaly se i vzdechy a zuřivé kletby. Nepodobalo se to ani zvukům lidským. Bezmála byl bych uvěřil, že nějací duchové tropí své rejdy v tomto starém domě.

A jednou mi napadl zločin, o kterém jsem kdysi četl v referátu ze soudní síně: jak surový otec ukrutně mořil nenáviděné nevlastní dítě, nutě je, aby celé hodiny nepohnutě stálo nebo bez oddechu po světnici běhalo, a týraje i jinak nelidsky ubožáčka...

Ráno potom vyčíhal jsem si na chodbě dívku. Byla jaksi bledá a přepadlá.

„Dobré jitro! Jak jste se vyspala, slečno?" oslovil jsem ji hledě na ni pátravě.

„Díky! Dobře," odpověděla tiše.

„Já jsem měl špatnou noc. Slyšel jsem ustavičně nějaký šramot — u vás —"

„U nás —?" otázala se dívka rychle, jako v uleknutí.

„Ano, ve vašem bytě. Jakoby někdo stále kolem stěn obíhal a šustil — nějaké cvakání a rupání —"

„Ah — to — to nebylo nic —" zakoktala po chvíli dívka s ohnivým ruměncem, klopíc oči před mým zpytavým pohledem.

Jak jsem měl dále vyzvídati?

„Zdá se, že váš malý bratříček mnoho pláče a že to pana otce ruší," prohodil jsem.

„Pravda, matka se s Jarolímkem příliš mazlí a hošík rozpláče se hned, nehoví-li se všem jeho vrtochům. Není pak divu, že se otec někdy rozkřikne. Je trochu prudký a popudlivý, ale má srdce dobré."

V tom vyběhla z bytu hrbatá stařena s ohyzdným úsměškem a zahuhňala: „Slečno, pan otec vás volá."

Dívka odkvapila, zůstavivši mne v nejistotě.

Ale v noci na to padl paprsek příkrého světla do temného rodinného tajemství. Přišel jsem nad

obyčej pozdě domů. Jda přes dvorek podivil jsem se, vida ještě záři v oknech Žoldánova bytu. Světélko jakési kmitalo se tam těkavě z kuchyně do předsíně, z pokoje do pokoje. Vystoupil jsem po tichu nahoru a stanul v chodbě před oknem, v němž se právě světélko zamihlo. Na okamžik spatřil jsem následující výjev: Bledá panička zdvihala noční lampičku, která blikavě ozařovala její truchlivý a jako vyděšený obličej; sličná dívka v rozkošných nedbalkách spínala ruce nad hlavou, a jako s bázní a s odporem ustupovala před něčím; hrbatá čarodějnice smála se stranou svým nejšerednějším smíchem a uprostřed toho skupení stál kostnatý staroch, s divokou zlobou v obličeji, skřípaje zuby a svíraje v natažené pěsti bambitku — byla to jistě bambitka — zaslechlť jsem i cvaknutí kohoutku... Jen jediný okamžik viděl jsem to podivné skupení. Náhodou pohlédla paní k oknu, kde jsem stál, a shasila rychle lampičku. — Můj Bože, jaké to strašlivé mysterium!

Druhý den marně jsem špehoval před bytem Žoldánovým. Nikdo nevycházel. Teprve k večeru zaslechl jsem žalostný pláč dětí a za chvíli potom rozburácel se hněv starého pána k nebývalé, šílené zuřivosti. Řev jeho pronikal i skrze stěnu zřetelně do mého pokoje. „Již toho mám po krk," křičel. „Utiším to proklaté cikáně na vždy. Uříznu mu hlavu, přísám Bůh, uříznu —" Ostatní zaniklo v sípavém chrapotu, zařinčelo cosi jako náraz železa o kámen, zazněl prosebný výkřik — pak rázem utichlo vše.

Krev mi stydla v žilách.

Jako zmámen, v největším rozčilení potácel jsem se ze dveří na chodbu. U Žoldánů bylo posud ticho. Zaslechl jsem jen tlumené štkání a vzdychání. Po chvíli — zatím nastal již soumrak — vyklouzlo ze dveří děvčátko, tiše plačíc, s nějakým okrouhlým balíkem v náručí. Zdálo se mi, že je krví potřísněn. Děvčátko sestupovalo po schodech na dvůr.

Po špičkách pospíšil jsem za ní. Ten balík musím, musím míti! pravil jsem k sobě, třesa se rozčilením. V něm najdu klíč hrozného tajemství.

Dostihl jsem ji v koutě dvora. Tiskla balík na prsa, líbala jej a šeptala žalostně: „Nehodím tě do stoky, vyhrabu ti zde hrobeček a zasadím ti křížek — chudáčku!“

„Co to máš v rukou, děvenko?“ oslovil jsem ji náhle.

Dívka v leknutí uskočila a přitiskla balík pevněji k prsům.

„Ne, ne!“ bránila se. „Nesmím jej nikomu ukázati, nikomu! Tatínek to zapověděl.“

Ale já vytrhl jí rychle balíček a ruka má zaryla se do něho. Ale utrhl jsem ji hned nazpět — pocítil jsem bolest, jako bych prsty vrazil do jehel. Balíček svezl se mi z rukou a z něho vypadl — mrtvý ježek.

Zatím co jsem s němým úžasem pohlížel na ježatou nestvůrku u mých nohou, mluvila dívka:

„Nemohu za to, že jste mi ho vyškub'. Tatínek přikazoval, abych to neukazovala nikomu. Chudáček pošel nám dnes odpoledne. Jaroslávek pro něho moc naříkal a tatínek se proto zlobil. Hrozil Jarou-

škovi, že mu uřízne hlavu. Měli jsme to ubohé zvířátko tak rádi. Ale tatínek říkal, že není k ničemu, že prý jen v noci marně straší a šramotí po pokoji... nejlepší prý je přece perský prášek a nepomůže-li ten, zůstanou prý v bytě na věky a snědí nás jako myši toho polského krále."

Drak.

(»Národní Listy« 1889.)

Můj byt spojuje příjemnosti města s půvaby venkova. Bydlím totiž na zkvétajícím předměstí a mám vyhlídku na část hlavního náměstí s krásným gotickým kostelem a na pyšné korso — jenže po náměstí vlní se zlaté klasy a kostel strmí prozatím jen v mé obraznosti, korso pak čeká dosud na protější řadu domů a téměř na všechno ostatní, z čeho se pojem korsa buduje.

Ale chybící řada domů naproti přináší mi za to vzácnou výhodu, o níž jsem se nahoře zmínil. Mám pod okny ryze venkovský obraz, kus půvabné idylly z kraje. Vidím široká role, za nimiž letní velkorestaurace Kravín z husté skupiny jabloní a višní, lip a kaštanů vyhlédá starou sedlatou střechou jako nějaké útulné zemanské sídlo. Košaté stromoví Kanálky zdá se jeho parkem. Za ním vystupuje pěkná stráň, plná políček a stromu, v dáli viděti jest lesnatou Ďáblickou horu a je-li čisté povětří, pozdravují mne přes vršiny za Trojí staří dobří známí: modravé silhouetty Řipu, Milešovky a Litoměřických hor.

Od chvíle, kdy jsem si najal nynější byt, nenávidím z hloubi duše lidi s obarvenými tyčemi, šňůrami a jiným měřickým náčiním; kdykoliv se některý takový na našem korsu objeví, stíhám s úzkostlivým napjetím jeho kroky a blahořečím osudu, zmizí-li beze škody z obzoru.

Neboť prosím vás, co si počnu, až mi gotický kostel zakryje modravé středohoří v dáli, až mi řada bezohledných činžáků zahradí obzor svými nudnými fasadami! Zachce-li se mi psáti bukolické verše nebo tichou povídku z kraje, abych pak shledával pracně venkovskou stafáž ve slábnoucí paměti nebo podnikl nákladnou cestu někam do Brdského pohoří! A teď to mám všechno jako na talíři. Netřeba mi vytáhnouti paty z pokoje, abych vylíčil třeba po způsobu Thomsonově nebo Kleistově a Schulerově širokým hexametrem „Čtyři roční počasí".

Vidím přímo od svého psacího stolku, jak sadaři česají ruměnná jablka a později klátí ořechy; jak jeseň rozpřádá nad holým lánem vlající nitě pavučin a zdobí lupení stromů pestrými barvami; jak zima nahé jejich větve odívá sněhem a postřibřuje jíním; jak celou krajinku zahaluje ve známý bělostný rubáš, posetý jiskřivými brillianty; jak se rubáš ten trhá a mizí; jak oráč si vykračuje za pluhem, brázdě široko černý lán; jak z těchto brázd vyrážejí první zelené vousy; jak stromy obalují se zářivě bílým a ruměnným květem; jak všechno šatí se v čerstvou zeleň a mezi stébly modrají se očka chrp; jak stébla žloutnou a kývají plnými klasy — a když pan Šamberk v opentleném slaměném klobouku a volném letním oděvu ubírá se kolem nich, jak mívá v obyčeji, do Kravína na své plzeňské, mohu si mysliti, že je to

bodrý venkovský zeman, obhlížející spokojeně zlaté boží požehnání a těšící se s tichým, vděčným pohledem k nebesům na den bohaté žatvy...

Nedávno jsme ji měli, veselou žeň.. Objevili se sekáči a oholili soustavně lesklými kosami celý zlatovousý lán; přišly ženy s hráběmi a srpy; snopy skládaly se v mandele; skřípavý vůz odvážel boží úrodu; nájemce kravínských polí pohlížel na vše jako biblický patriarcha Boz, kterého při svém východním původu snadně mohl představovati; a když ještě rozptýlené klasy nebiblickým strojem pilně byly shrabány, dostavila se i mnohá vršovická Noemi a Ruth na skrovné zbytky — ale tyto postavy postrádaly východního rázu, neboť čistokrevné Noemi a Ruth nemají za našich dob už potřebí, aby sbíraly klásky.

Teď mám pod okny holé strniště a cosi jako zvěsť blízkého podzimku vane teskně krajinou. Čekám, co nového saisona přinese.

A přinesla — pojednou vyrojilo se na všech stranách, na blízku i v dáli, vzneslo se od země, stoupalo níže a výše, třepetalo se vesele modrým vzduchem, vzlétalo až málem k oblakum větrné plémě papírových draků...

V Číně je prý tato hra oblíbenou zábavou nejen maličkých, nýbrž i velikých, a leckterý vážný mandarin neostýchá se pouštěti vlastnoručně na odiv bizarní papírovou obludu. U nás zaměstnává skoro výhradně útlou mládež mužského pohlaví. Pro tuto jest arci plna půvabu a dramatické živosti; pozorujte jen, jak hrdě každý ten klučina se svým drakem na jeviště vystupuje, jak opatrně a zároveň nedočkavě jej k dostihům připravuje, jak horlivě jej usilovným rozběhem v žádoucí pohyb uvádí, jak úzkostlivě se po

něm ohlíží a jak radostně zajiskří okem, když drak do výše se povznáší, jak napjatě sleduje jeho let a jak pyšně se rozhlíží po soudruzích, vznese-li se jeho létadlo nad ostatní jak orel do výše blankytné!

Ovšem lze časem i odrostlé spatřiti v jejich středu: Tu otec raduje se radosti svého synka z dětinské hry; tam šedovlasý starý pán, vrátiv se myslí zdětinštělou k choutkám chlapeckých let, s komickou vážností účastní se dračích dostihů; časem i některý obtylý soukromník a domácí pán, který nemá nic, pranic na práci, chytá se toho prostředku, aby zabil nějakou hodinu dlouhého odpoledne.

Nemůže býti zábavy poklidnější, prostodušší, méně mysl rozčeřující a čivy jemněji chlácholící. Chytání ryb na udici je proti ní vzrušujícím dramatem. Tam poutají tě aspoň pohyby brčka, vidíš snad i rybky, kmitající se jasnou vodou, jsi zabrán v očekávání a snad se i těšíš na budoucí kořisť; ale zde — zde pustíš jen to třpytné nic do vzduchu a hodinu hledíš pak za ním bez jakékoli žádosti, bez ruchu a bez myšlenky, vzhůru do prázdného modra. A přece jest zase jemnější, poetičtější, než zábava s udicí; jest — abych tak řekl — vzdušně průhledná a lehká, skoro nadpozemsky étherická, prostá každého přímětku hroudy, bez nejslabšího stínu ziskuchtivosti neb jiné vášně — jest to sladké hroužení duše v čistou oblast nebeskou a věčnou nirvannu...

Přes to vše překvapil mě nemálo jeden z dospělých účastníků dračího sportu. Byl to statný člověk slušného zevnějšku v nejlepších letech, ač některé stříbrné nitky před časem se vloudily do černých kadeří a vousů a několik hlubokých ryh rozbrázdilo pěkné čelo; tvář jeho byla intelligentní a jen patrně

zakalena stínem jakési ponuré resignace a melancholie.

Takový člověk s drakem v ruce byl přece zjevem podivným. Nepřicházel s žádným děckem, které by bylo vysvětlovalo jeho dětinské konání: dle celého svého zjevu nepatřil do kategorie oněch nevyběračných ubiječů dlouhé chvíle, o nichž jsem se zmínil nahoře; žert byl vyloučen truchlivým výrazem jeho tváře a k nějakému zatmění rozumu neukazovala žádná známka v jeho ostatním chování a moudrém, rozvážném vzezření.

Zvláštní ten člověk přicházel každý den na rozlehlé strniště před mými okny a trávil tu vždy se svým drakem mnoho hodin. Ten drak byl patrně výrobkem vlastní jeho ruky. Vynikalť celou úpravou a hlavně malbou svojí nad obyčejné, šablonovité draky krámů hračkářských. Mnoho asi času a píle věnoval tajemný muž malbě, která pokrývala veliký ten tříhran silného papíru; téměř umělecky byla na něm znázorněna tvář šaška, moudrého a břitkého mravokárce v mumreji blázna, se slzami v očích a s ironickým, žehavým úšklebkem na rtech; s cípů jeho pestré, rolničkami ověšené čapky, tvořících oba postranní rohy draka, splývaly dva mohutné třapce pozlátkových cet a celek zakončoval dole dlouhatánský ohon strakatých přívěsků.

A měli jste viděti, s jak vážným obličejem neznámý svého draka na strniště přinášel a na pevném špakátu, stočeném v ohromné klubko, do povětří pouštěl, jak napjatě a neodvratně za ním celé hodiny v oblačnou výšinu pohlížel!

Tento muž zajímal mne každým dnem více. Stal se mi hádankou, která hloubavou moji mysl stále

v zápas vyzývala a neústupně žádala rozřešení. Ustavičně doléhaly na mne otázky: Jaké povolání má ten člověk, že může téměř celý den mařiti takovou nicotnou hříčkou? A jak právě na ni připadl? Jak může s vážnou tváří konati věc tak dětinskou, jako je pouštění papírového draka?

Pouštěti draka — — Bezděky vtírá se mi tu do péra několik zpozdilých reflexí, které snad laskaví čtenářové shovívavě propustí.

Ó, ty papírový draku, nejsi-li symbolem tak mnohého krásného přeludu, utkaného ze třpytných snů mladosti, který kdys unášel duši k nebes blankytu a z něhož nám po letech nezbyla než hrstka rozedraných, bezbarvých cárů?

Nejsi-li symbolem tak mnohé blouznivé naděje, která hrdě mířila ku hvězdám, ale stržena a zaváta drsným větrem skutečnosti, beze stopy zapadla ve všední bláto?

Kolik rozmanitých pozlátkových draků robí sobě s vážnou tváří nejen blouznivé mládí, ale i zralé stáří, ba celí národové, celá společnost lidská!

Vzdušné fantomy plané obraznosti, přeludný svět z líčených ctností a vylhaných citů, marnivá glorie cti a slávy, šibolet populárnosti, lesklé trety a cety společenské maskerády — kolik takových a podobných třpytných nicek unáší mysli jednotlivců do modrého prázdna, kdežto dole čeká spousta skromné sice, ale čestné a blahoplodné práce!

Někdy slepuje si celý národ ze slavných deklarací a vzletných hesel velikého krásného draka, pouští jej hrdě do závratné výše a připíná k němu všechny své snahy; ale čas nebo nepříznivý osud hesla rozhlodá a deklarace roztrhá, opelichaný drak

padá do prachu a národ šlape po něm lhostejnou nohou, aby si snad zítra urobil nového draka ze svatých palladií a nezadatelných práv, ze stejně zvučných a krásných slov, jež by mnohdy stokrát vyvážil jediný prostý a střízlivý čin.

I celá společnost lidská robí si někdy draka z lesklých frásí a umělkovaných vznětů, z vyfintěných nicot a pozlacených lží, pouští jej do vzduchu s důstojným vzezřením a nazývá nevzdělancem nebo podivínem každého, kdo nechce s ní sloužiti té větrné modle bez podstaty, sestrojené pouze z trpělivého papíru a pomíjejících blyskotek.

A konečně — co činím já sám? Zdaliž nerobím zde na svém psacím stolku také podobného papírového draka, neuměle ověšeného ošumělým pozlátkem frásí, který se zítra zatřepetá vzduchem, uvítán snad útrpným úsměvem čtenářů, a pozejtří zapadne bez užitku a bez památky mezi starý papír, jenž se prodává po centech za fatku?

Než, vraťme se k záhadnému muži s drakem. Byl mi problemem, jímž se duch můj ve dne v noci usilovně zabýval a kolem něhož moje obraznost čile tkala svou větrnou přízi. Představoval jsem si člověka, který dávno pochoval lásku, přátelství, víru v lidstvo, všechny sny a naděje mládí, kterému se znechutilo vše, za čím se honí koloběh života, vavřín slávy a růže požitku — vše, vše — který dokončuje svou pozemskou dráhu bez lítosti a nadějí, pouštěje do oblak dětinnou parodii těch třpytných hříček, z nichž skládá se všechen ruch lidské společnosti.

Jindy zase káral jsem dobrodružnost svých domyslů a snažil se vypátrati nějakou známku v cho-

